



Ministeriet for Fødevarer,  
Landbrug og Fiskeri  
Landbrugsstyrelsen

# Vejledning om økologisk jordbrugsproduktion

Juni 2021



## **Vejledning om økologisk jordbrugsproduktion**

Juni 2021

Erstatter:

"Vejledning om økologisk jordbrugsproduktion",  
februar 2020

Denne vejledning er udarbejdet af  
Landbrugsstyrelsen i 2021

Foto: © Landbrugsstyrelsen

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri

Landbrugsstyrelsen

Augustenborg Slot 3

6440 Augustenborg

Tlf.: 33 95 80 00

E-mail: [mail@lbst.dk](mailto:mail@lbst.dk)

[www.lbst.dk](http://www.lbst.dk)

ISBN 978-87-7120-128-4

# Indhold

<b>Velkommen .....</b>	<b>11</b>
Er vejledningen relevant for dig? .....	11
Hvad kan du læse om i vejledningen? .....	11
Godt at vide, inden du går i gang med at læse .....	11
Lovgrundlag .....	12
Husk også den generelle lovgivning .....	13
<b>1. Sådan bliver du økolog .....</b>	<b>14</b>
1.1 Ansøgning om autorisation .....	14
<b>2. Generelt om omlægning til økologisk jordbrugsproduktion .....</b>	<b>17</b>
2.1 Ændring af et omlægningstidspunkt .....	18
2.2 Samtidig omlægning .....	18
2.3 Definition af en bedrift .....	19
2.4 Definition af en produktionsenhed .....	19
2.5 Dele af bedriften, som du ikke behøver at omlægge .....	19
2.6 Regler for økologiske skove .....	21
2.7 Juletræer og pyntegrønt .....	21
2.8 Regler for levende hegn og vildtremiser .....	21
2.9 Omlægning af jordløse bedrifter .....	22
<b>3. Indberetning af din produktion .....</b>	<b>23</b>
3.1 Årlig indberetning .....	23
3.2 Indberetning af ændringer på bedriften .....	24
3.2.1 Ændringer vedrørende marker .....	24
3.2.2 Ændringer vedrørende husdyr .....	25
3.3 Du modtager en årlig økologierklæring .....	25
<b>4. Samtidig drift af en økologisk og en ikke-økologisk produktionsenhed .....</b>	<b>26</b>
4.1 Betingelser for samtidig drift .....	26
4.2 Sådan søger du om samtidig drift .....	27
4.3 Særlige opmærksomhedspunkter ved samtidig drift .....	27
<b>5. Overtager eller overdrager du arealer eller en hel bedrift (Producentskifte) .....</b>	<b>28</b>
5.1 Blanketter til producentskifte .....	28
5.2 Salg eller bortforpagtning af økologiske arealer .....	29
5.2.1 Producentskifte af hele eller dele af din økologiske bedrift til en eksisterende økolog .....	29
5.3 Overtagelse af en bedrift .....	29
5.3.1 Når du som økolog overtager en ikke-økologisk bedrift .....	30
5.3.2 Når du som ikke-økolog overtager en økologisk bedrift eller et økologisk areal .....	30
5.4 Producentskifte ved konkurs .....	31
5.5 Producentskifte ved dødsfald .....	32
<b>6. Leje og udlejning af bygninger .....</b>	<b>33</b>
6.1 Udlejning af bygninger .....	33
6.2 Leje af bygninger .....	34

6.3	Udlejning af mindre havestykker til private .....	35
6.4	Opbevaring af ikke-økologiske produkter på din økologiske bedrift.....	35
<b>7.</b>	<b>Kontrol af økologiske bedrifter.....</b>	<b>37</b>
<b>8.</b>	<b>Regnskab og dokumentation.....</b>	<b>38</b>
8.1	Regnskab over bedriftens aktiviteter.....	38
8.2	Regnskab ved salg .....	38
8.2.1	Salg af egne produkter til den endelige forbruger (stalddørssalg) .....	39
8.2.2	Har du samtidig drift?.....	39
<b>9.</b>	<b>Overtrædelse af økologireglerne.....</b>	<b>40</b>
9.1	Vil du klage over en afgørelse? .....	41
<b>10.</b>	<b>Ophør som økolog.....</b>	<b>42</b>
10.1	Bortfald af autorisation .....	42
10.2	Tilbagekaldelse af autorisation .....	42
<b>11.</b>	<b>Adskillelse og skel til ikke-økologiske marker.....</b>	<b>45</b>
11.1	Opbevaring af de høstede afgrøder .....	45
<b>12.</b>	<b>Du må ikke have parallelavl mellem afgrøder .....</b>	<b>47</b>
12.1	Hvornår er der parallelavl?.....	47
12.2	Hvornår er parallelavl tilladt? .....	49
<b>13.</b>	<b>Omlægning af marker til økologi.....</b>	<b>50</b>
13.1	Omlægningsperiodens længde .....	51
13.2	Forlænget omlægningstid .....	53
13.3	Nedsat omlægningstid .....	54
13.3.1	Ordning A: Nedsat omlægningstid for marker i et officielt landdistriktsprogram.....	55
13.3.2	Ordning B: Nedsat omlægningstid for natur- og landbrugsarealer, under tilsyn af en offentlig myndighed .....	56
13.3.3	Ordning C: Øvrige arealer, der altid har hørt til bedriften .....	56
13.3.4	Ordning D: Mulighed for nedsættelse af omlægningstiden til 6 måneder for ikke-planteædende arter .....	57
13.4	Marker med græsningsret.....	57
13.4.1	Leje af græsningsret på en ikke-økologisk bedrift.....	57
13.4.2	Leje af græsningsret på en økologisk bedrift .....	59
<b>14.</b>	<b>Brug af frø, udplantningsplanter og vegetativt formeringsmateriale.....</b>	<b>60</b>
14.1	Definition af frø og vegetativt formeringsmateriale.....	61
14.2	OrganicXseeds .....	62
14.2.1	Vurdering af sorter .....	62
14.3	Hvordan får du tilladelse til at bruge ikke-økologisk frø eller vegetativt formeringsmateriale? .....	62
14.3.1	Ansøgning til Landbrugsstyrelsen, kategori 1 .....	63
14.3.2	Ansøgning til Landbrugsstyrelsen, individuel tilladelse .....	63
14.3.3	Generel tilladelse fra Landbrugsstyrelsen.....	64
14.3.4	Du skal have en ordrebekræftelse ved bestilling af ikke-økologisk frø .....	65
14.4	Ikke-økologisk læggemateriale til kartofler.....	65
14.5	Økologiske frøblandinger .....	66
14.6	Fremavl – produktion af certificeret frø og formeringsmateriale.....	66
14.6.1	Kasseret fremavl.....	67
14.6.2	Hjemmeproduceret udsæd og læggemateriale.....	67
14.7	Brug af frøformerede udplantningsplanter (småplanter) .....	68

14.8	Planter, der ikke bruges til produktion.....	68
14.9	Juletræer og pyntegrønt.....	68
14.10	Dokumentation på bedriften.....	69
<b>15.</b>	<b>Regler for gødning og jordforbedring.....</b>	<b>70</b>
15.1	Tilladt mængde kvælstof i husdyrgødning.....	70
15.2	Brug af ikke-økologisk gødning.....	71
15.2.1	Brug af ikke-økologisk husdyrgødning.....	72
15.2.2	Brug af ikke-økologisk husdyrgødning fra din egen bedrift.....	72
15.2.3	Brug af produkter fra bilag 1.....	73
15.3	Gødskning med biomasse fra biogasanlæg.....	74
15.3.1	Gødskning med ikke-økologisk afgasset biomasse.....	74
15.4	Produktion af økologisk og delvist økologisk afgasset gødning.....	75
<b>16.</b>	<b>Beskyttelse mod ukrudt, plantesygdomme og skadedyr.....</b>	<b>78</b>
16.1	Forebyg før du behandler.....	78
16.2	Kemiske og biologiske bekæmpelsesmidler, du undtagelsesvis kan bruge ved akut fare for afgrøden.....	79
16.3	Anvendelse af plantebeskyttelsesmidler uden for selve dyrkningsarealerne.....	80
16.4	Basisstoffer.....	80
16.5	Hvis din bedrift bliver ramt af forbudte midler.....	81
<b>17.</b>	<b>Økologisk produktion i væksthuse.....</b>	<b>82</b>
17.1	Omlægning til økologisk væksthuseproduktion.....	82
17.2	Gødskning i væksthuse.....	84
17.3	Voksemedier til økologisk produktion.....	84
17.4	Kompost til brug ved dyrkning af svampe m.m.....	85
17.5	Særlige regler for produktion i potter/ beholdere.....	85
17.6	Spirer og anden produktion af spirede frø.....	86
17.7	Supplerende sporbarhedskrav, hygiejne og egenkontrol.....	86
<b>18.</b>	<b>Dokumentation for planteavl.....</b>	<b>88</b>
18.1	Bilag på ind- og udgående produkter.....	88
18.1.1	Bilag ved køb af frø, udplantningsplanter og vegetativt formeringsmateriale.....	89
18.1.2	Bilag ved køb af husdyrgødning.....	89
18.1.3	Bilag på ikke-økologiske gødnings- og jordforbedringsmidler.....	90
18.1.4	Anvendelse af ikke-økologisk afgasset biomasse.....	90
18.1.5	Bilag ved køb af voksemedier.....	90
18.2	Logbog for planteavl.....	91
18.2.1	Gødningsforbrug.....	91
18.2.2	Brug af plantebeskyttelsesmidler.....	91
18.2.3	Høst af afgrøder.....	92
<b>19.</b>	<b>Lønarbejde hos ikke-økologisk tredjepart: Tørring og rensning af korn, maskinstation mv.....</b>	<b>93</b>
19.1	Generelle krav.....	93
19.2	Lønarbejde hos en ikke-økolog.....	93
19.3	Indberetning af lønarbejde hos ikke-økologer.....	94
19.4	Arbejde udført af en tredjepart hos økolog.....	95
<b>20.</b>	<b>Indsamling af vilde planter mv.....</b>	<b>96</b>
20.1	Ikke-tilladte gødnings- og plantebeskyttelsesprodukter.....	96
20.2	Tilladte gødninger og plantebeskyttelsesmidler i en passende mængde.....	96
20.3	Forurenede områder.....	97
20.4	Pas på giftige vækster.....	97

20.5	Indberetning af indsamlingsområdet og dokumentation .....	97
<b>21.</b>	<b>Generelt om økologisk husdyrhold.....</b>	<b>100</b>
21.1	Generelle principper i økologisk husdyrhold .....	100
21.2	Du må ikke have parallelavl mellem dyr af samme art.....	101
21.3	Omlægning af husdyrhold til økologisk produktion .....	101
21.4	Omlægningsperioden for et husdyr.....	102
21.5	Samtidig omlægning .....	102
21.5.1	Køb af dyr i den samtidige omlægningsperiode.....	104
21.6	Genomlægning af dyr .....	104
21.7	Identifikation af dyr.....	105
21.8	Logbog for husdyrproduktion .....	105
21.9	Besætningsliste .....	106
21.10	Husdyrhold til eget brug.....	107
21.10.1	Omlægning af et husdyrhold til eget brug til økologisk produktion .....	108
<b>22.</b>	<b>Etablering af en besætning.....</b>	<b>109</b>
22.1	Etablering og omlægning af en besætning inden for 4 år fra omlægningens start.....	110
22.2	Etablering og omlægning af en besætning efter 4 år fra omlægningens start .....	111
22.3	Indsættelse af ikke-økologiske dyr til fornyelse eller varig ændring af besætningen (pattedyr) .....	111
22.3.1	Indsættelse af ikke-økologiske hundyr til fornyelse af besætningen .....	111
22.3.2	Indsættelse af ikke-økologiske hundyr ved varig og betydelig udvidelse af besætningen, udskiftning af race eller ændring af produktion .....	112
22.3.3	Indsættelse af ikke-økologiske hundyr af en bevaringsværdig race .....	113
22.4	Indsættelse af ikke-økologiske handyr.....	114
22.5	Dokumentation ved indsættelse af dyr.....	114
22.6	Genetablering af besætning.....	114
<b>23.</b>	<b>Marker til afgræsning .....</b>	<b>115</b>
23.1	Afgræsning af omlægningsmarker.....	115
23.2	Drivgange .....	116
23.3	Afgræsning med ikke-økologiske dyr.....	116
23.3.1	Krav til de ikke-økologiske bedrifter dyrene kommer fra .....	117
23.4	Leje eller udlejning af græsningsret .....	117
23.4.1	Leje af græsningsret på en økologisk bedrift .....	118
23.4.2	Leje af græsningsret på en ikke-økologisk bedrift.....	118
23.4.3	Udlejning af græsningsret.....	118
23.5	Samgræsning på offentlige arealer eller arealer ejet af et græsningslaug .....	118
<b>24.</b>	<b>Økologisk kvæghold .....</b>	<b>120</b>
24.1	Fodring af økologisk kvæg.....	120
24.1.1	Brug af omlægningsfoder.....	121
24.1.2	Tildeling af grovfoder til økologiske dyr.....	122
24.1.3	Mælkefodring .....	122
24.1.4	Du skal lave en foderopgørelse .....	122
24.1.5	Foderblandinger til drøvtyggere .....	123
24.1.6	Fodermidler af mineralsk oprindelse .....	123
24.1.7	Tilsætningsstoffer i foder.....	124
24.1.8	Forbud mod GMO .....	124
24.2	Opdrætsmetoder og staldforhold .....	125
24.2.1	Arealkrav.....	126
24.2.2	Lejeareal og strøelse .....	127
24.2.3	Opmåling af stalde.....	128
24.2.4	Rengøring og skadedyrsbekæmpelse i stalde .....	128

24.2.5	Bindestalde på små bedrifter .....	128
24.3	Afgræsning og udeforhold.....	130
24.3.1	Græsningssæsonen fra 15. april til 1. november .....	130
24.3.2	Vinterperioden fra 1. december til 1. marts og vinterlignende vejr .....	131
24.3.3	Slutfødning af dyr på stald .....	132
24.3.4	Løbegårde til tyre over 1 år.....	132
24.4	Udlisering af pasningsansvar (f.eks. kviehotel) .....	133
<b>25.</b>	<b>Økologisk svinehold.....</b>	<b>134</b>
25.1	Fodring af økologiske svin .....	134
25.1.1	Brug af omlægningsfoder.....	135
25.1.2	Brug af ikke-økologisk foder .....	136
25.1.3	Grovfoder til økologiske svin.....	137
25.1.4	Mælkefodring .....	137
25.1.5	Du skal lave en foderopgørelse .....	137
25.1.6	Foderblandinger.....	138
25.1.7	Fodermidler af mineralsk oprindelse .....	138
25.1.8	Tilsætningsstoffer i foder.....	138
25.1.9	Forbud mod GMO .....	139
25.2	Staldforhold.....	139
25.2.1	Arealkrav.....	140
25.2.2	Lejeareal og strøelse .....	141
25.2.3	Krav til løbegårde.....	141
25.2.4	Opmåling af stalde .....	143
25.2.5	Rengøring og skadedyrsbekæmpelse i stalde og løbegårde .....	144
25.3	Udeforhold .....	144
25.3.1	Græsningssæsonen fra 15. april til 1. november .....	145
25.3.2	Vinterperioden fra 1. december til 1. marts og vinterlignende vejr .....	145
<b>26.</b>	<b>Økologisk fjerkræ .....</b>	<b>147</b>
26.1	Etablering af en fjerkræbesætning.....	147
26.2	Indsættelse af ikke-økologiske fjerkræ til fornyelse eller varig ændring af besætningen .....	147
26.3	Fodring af økologisk fjerkræ .....	148
26.3.1	Brug af omlægningsfoder.....	149
26.3.2	Brug af ikke-økologisk foder .....	149
26.3.3	Tildeling af grovfoder .....	150
26.3.4	Du skal lave en foderopgørelse .....	150
26.3.5	Fodermidler af mineralsk oprindelse .....	151
26.3.6	Tilsætningsstoffer i foder.....	151
26.3.7	Forbud mod GMO .....	151
26.4	Velfærd i fjerkræbesætninger .....	152
26.5	Staldforhold.....	154
26.5.1	Arealkrav indendørs.....	155
26.5.2	Flokstørrelse .....	155
26.5.3	Foder og vand.....	156
26.5.4	Siddepinde.....	156
26.5.5	Lysforhold .....	156
26.5.6	Brug af elhegn/-tråde ved klumpning .....	157
26.5.7	Udgangshuller.....	157
26.5.8	Opmåling af stalde .....	157
26.5.9	Skillevæg og adskillelse i stalden .....	157
26.6	Rengøring af stalde i forbindelse med holdskifte .....	158
26.7	Adgang til udeareal.....	158
26.7.1	Tomgangsperiode i fjerkræfolde .....	159

26.7.2	Krav til beplantning for udearealer til æglæggende høner, levekyllinger og slagtekyllinger .....	160
26.7.3	Krav til udeareal ved mobile huse .....	162
26.8	Slagtealder for fjerkræ .....	163
26.9	Forældredyr og deres opdræt .....	163
<b>27.</b>	<b>Økologiske får og gedehold .....</b>	<b>165</b>
27.1	Fodring af økologiske får og geder .....	165
27.1.1	Brug af omlægningsfoder .....	166
27.1.2	Tildeling af grovfoder .....	167
27.1.3	Mælkefodring .....	167
27.1.4	Du skal lave en foderopgørelse .....	167
27.1.5	Foderblandinger til får og geder .....	168
27.1.6	Fodermidler af mineralsk oprindelse .....	168
27.1.7	Tilsætningsstoffer i foder .....	169
27.1.8	Forbud mod GMO .....	169
27.2	Staldforhold .....	170
27.2.1	Arealkrav .....	170
27.2.2	Lejeareal og strøelse .....	171
27.2.3	Opmåling af stalde .....	171
27.2.4	Rengøring og skadedyrsbekæmpelse i stalde og løbegårde .....	172
27.3	Afgræsning og udeforhold .....	172
27.3.1	Græsningssæsonen fra 15. april til 1. november .....	172
27.3.2	Vinterperioden fra 1. december til 1. marts, og vinterlignende vejr .....	173
<b>28.</b>	<b>Hestehold på en økologisk bedrift .....</b>	<b>175</b>
28.1	Hesteordningen .....	175
28.2	Fodring af økologiske heste .....	176
28.2.1	Hvis du bruger omlægningsfoder .....	177
28.2.2	Du skal lave en foderopgørelse .....	178
28.2.3	Foderblandinger til heste .....	178
28.2.4	Fodermidler af mineralsk oprindelse .....	179
28.2.5	Tilsætningsstoffer i foder .....	179
28.2.6	Forbud mod GMO .....	179
28.3	Staldforhold .....	180
28.3.1	Arealkrav .....	181
28.3.2	Lejeareal og strøelse .....	181
28.3.3	Rengøring og skadedyrsbekæmpelse i stalde .....	181
28.4	Afgræsning og udeforhold .....	181
28.4.1	Græsningssæsonen fra 15. april til 1. november .....	182
28.4.2	Vinterperioden fra 1. december til 1. marts, og vinterlignende vejr .....	182
<b>29.</b>	<b>Økologisk biavl .....</b>	<b>184</b>
29.1	Årlig indberetning af biavl .....	184
29.1.1	Årlig indberetning af økologisk biavl .....	184
29.1.2	Årlig indberetning af ikke-økologisk biavl .....	184
29.2	Godkendelse af bigårdens placering .....	185
29.3	Biernes oprindelse .....	186
29.4	Omlægning .....	186
29.5	Bistader, tavler og voks .....	186
29.6	Adskillelse af økologisk og ikke-økologisk produktion .....	187
29.7	Fodring .....	187
29.8	Slygning .....	187
29.9	Sygdomsforebyggelse og behandling .....	187
29.10	Krav til registrering .....	188



29.11	Høj dødelighed blandt bierne .....	188
<b>30.</b>	<b>Økologisk kaninhold .....</b>	<b>189</b>
30.1	Fodring af økologiske kaniner.....	189
30.1.1	Brug af omlægningsfoder.....	190
30.1.2	Tildeling af grovfoder .....	191
30.1.3	Mælkefodring .....	191
30.1.4	Du skal lave en foderopgørelse .....	192
30.1.5	Foderblandinger til kaniner .....	192
30.1.6	Fodermidler af mineralsk oprindelse .....	193
30.1.7	Tilsætningsstoffer i foder.....	193
30.1.8	Forbud mod GMO .....	193
30.2	Staldforhold.....	194
30.2.1	Arealkrav.....	195
30.2.2	Lejeareal og strøelse .....	195
30.2.3	Opmåling af stalde.....	195
30.2.4	Rengøring og skadedyrsbekæmpelse i stalde og løbegårde .....	195
30.3	Udeforhold .....	196
30.3.1	Afgræsning .....	197
<b>31.</b>	<b>Økologisk hjortehold .....</b>	<b>198</b>
31.1	Oprindelse og indsættelse af hjortedyr .....	198
31.1.1	Indsættelse af ikke-økologiske hjortedyr.....	198
31.2	Fodring af økologiske hjortedyr.....	199
31.2.1	Brug af omlægningsfoder.....	200
31.2.2	Tildeling af grovfoder .....	201
31.2.3	Mælkefodring .....	201
31.2.4	Du skal lave en foderopgørelse .....	201
31.2.5	Foderblandinger til hjortedyr .....	202
31.2.6	Fodermidler af mineralsk oprindelse .....	203
31.2.7	Tilsætningsstoffer i foder.....	203
31.2.8	Forbud mod GMO .....	203
31.3	Opstaldnings- og udeforhold.....	204
31.3.1	Arealkrav.....	205
31.3.2	Lejeareal og strøelse .....	206
31.3.3	Rengøring af udstyr og redskaber .....	206
31.3.4	Vinterperioden fra 1. december til 1. marts og vinterlignende vejr .....	206
<b>32.</b>	<b>Behandling af økologiske dyr .....</b>	<b>208</b>
32.1	Sygdomsbehandling .....	208
32.2	Isolering af syge eller tilskadekomne dyr .....	210
32.2.1	Kalve op til 6 måneder .....	211
32.2.2	Svin.....	211
32.3	Opbevaring af medicin .....	211
32.4	Forebyggende behandling og brug af væksthæmmere er ikke tilladt .....	212
32.5	Du skal føre medicinlogbog og behandlingsregnskab .....	212
32.5.1	Hvad tæller med i behandlingsregnskabet? .....	213
32.6	Genomlægning af behandlede dyr.....	214
32.7	Tilbageholdelsestid .....	215
32.8	Registrering og mærkning af behandlede dyr .....	216
32.9	Reproduktion og avlsmetoder .....	216
32.10	Operative indgreb – halekupering, afhorning m.m. ....	216
32.11	Sanering og bekæmpelse .....	217

<b>33.</b>	<b>Handel med økologiske produkter .....</b>	<b>218</b>
33.1	Dokumentation af økologisk status .....	218
33.2	Salg til endelig forbruger .....	219
33.2.1	Stalddørssalg .....	219
33.2.2	Salg fra gårdbutik .....	219
33.3	Salg af økologiske fødevarer til engros- og detailvirksomheder .....	220
33.4	Køb og salg mellem økologiske bedrifter .....	220
33.5	Køb af økologiske produkter gennem mellemhandler .....	221
33.6	Mærkning af økologiske produkter .....	221
33.6.1	Ø-mærket .....	222
33.6.2	Ø-mærke til markedsføring og reklamer for økologiske varer .....	223
33.6.3	EU's økologilogo .....	223
33.6.4	Mærkning af udsæd m.m. ....	224
33.6.5	Mærkning af gødning .....	224
33.6.6	Mærkning af plantebeskyttelsesmidler .....	224
33.6.7	Mærkning af foderstoffer .....	224
33.7	Transport af økologiske produkter .....	225
33.7.1	Transport i egnede (lukkede) emballager .....	225
33.7.2	Transport i åbne emballager .....	226
33.7.3	Mærkning under transport .....	226
33.8	Import og samhandel inden for EU/EØS-landene og Schweiz .....	226
33.9	Salg af økologiske produkter i andre lande .....	227
33.9.1	Økologicerifikat (økologierklæring) .....	227
33.9.2	Kontrolokument for udenlandske kontrolorganers regler .....	228
	<b>Bilag 1. Liste over ikke-økologiske gødningsstoffer og jordforbedringsmidler .....</b>	<b>229</b>
	<b>Bilag 2. Produkter, der i særlige tilfælde kan bruges til plantebeskyttelse på økologiske afgrøder .....</b>	<b>237</b>
Bilag 2.1	Basisstoffer .....	239
	<b>Bilag 3. Retningslinjer for rækkedampning af jorden i afgrøder på friland og for dampning i væksthuse</b>	<b>240</b>
	<b>Bilag 4. Tilskudsordninger under Landdistriktsprogram 2000-2006, 2007-2013 og 2014-2020 til fremme af natur og miljø .....</b>	<b>241</b>
	<b>Bilag 5. Oversigt over reglerne for behandling i økologiske besætninger .....</b>	<b>243</b>
	<b>Bilag 6. Liste over tilladte ikke-økologiske foderstoffer og rengøringsmidler .....</b>	<b>246</b>
	<b>Bilag 7. Skala til vurdering af rejse-sig-adfærd hos kvæg .....</b>	<b>251</b>
	<b>Bilag 8. Dimensioner til sengebåse til malkekvæg .....</b>	<b>253</b>
	<b>Bilag 9. Eksempel på rengøringsprocedure .....</b>	<b>257</b>
	<b>Bilag 10. Elektroniske breve fra Landbrugsstyrelsen i Tast selv-service .....</b>	<b>259</b>
	<b>Bilag 11. Metode til vurdering af beplantning i hønsegårde .....</b>	<b>261</b>
	<b>Bilag 12. Definitionsliste .....</b>	<b>265</b>
	<b>Bilag 13. Nyt i denne vejledning .....</b>	<b>268</b>
	<b>Stikordsregister .....</b>	<b>273</b>

# Velkommen

Økologiske jordbrugsbedrifter skal overholde særlige regler for økologisk produktion, og jordbrugsprodukter kan kun sælges som økologiske, hvis de er produceret på en jordbrugsbedrift, der er autoriseret til økologisk produktion.

## Er vejledningen relevant for dig?

Vejledningen retter sig især til:

- Landmænd og andre, der har en økologisk produktion.
- Konsulenter, der rådgiver om økologisk jordbrugsproduktion.

## Hvad kan du læse om i vejledningen?

I vejledningen beskriver vi reglerne for økologisk jordbrugsproduktion i Danmark og du kan blandt andet læse om:

- Hvordan du bliver autoriseret til økologisk jordbrugsproduktion.
- Hvordan du skal dyrke jorden, for at afgrøden er økologisk.
- Hvilke krav, der er til dokumentation.
- Hvordan kontrollen af autoriserede bedrifter foregår.
- Hvordan du skal holde husdyrene, for at kød, mælk eller æg er økologiske.
- Hvordan du kan markedsføre økologiske produkter.
- Hvilke krav, der er ved import og eksport af økologiske produkter.

Når reglerne bliver ændret, opdaterer vi vejledningen. Du kan følge med i ændringerne ved at abonnere på nyheder om økologi på Landbrugsstyrelsens hjemmeside, [www.lbst.dk/abonner](http://www.lbst.dk/abonner).

Du kan abonnere på to typer af økologi-nyheder. Kategorien "Økologi" er til dig, der gerne vil modtage brede nyheder, der er relevante for alle, der interesserer sig for økologi, og "Økologi - regler og vejledning" er til dig, der gerne vil modtage oplysninger og nyheder om tilskud, produktion, regler og kontrol, som er relevante for økologiske landmænd, gartnere og forsyningsvirksomheder.

Det er også på Landbrugsstyrelsens hjemmeside, under "Landbrug" og dernæst "Økologi", at du finder den senest opdaterede vejledning.

## Godt at vide, inden du går i gang med at læse

- I bilag 13, "Nyt i denne vejledning", kan du danne dig et overblik over, hvad der er af ændringer og tilføjelser siden sidste vejledning.
- Alle ord markeret med \* i teksten er defineret i definitionslisten, som du finder i bilag 12.
- På [Landbrugsstyrelsens hjemmeside](http://www.lbst.dk), under "Landbrug" og dernæst "Økologi", kan du finde diverse blanketter nævnt i denne vejledning, som du skal bruge ved økologisk jordbrugsproduktion. På hjemmesiden kan du desuden finde en liste over autoriserede økologer, oftest stillede spørgsmål og svar om økologi, regler vedrørende økologi, m.m.

## Lovgrundlag

Reglerne om økologisk jordbrugsproduktion omfatter bestemmelserne i:

- RFO: Rådets forordning (EF) nr. 834/2007 af 28. juni 2007 om økologisk produktion og mærkning af økologiske produkter og om ophævelse af forordning (EØF) nr. 2092/91 (med senere ændring).
- KFO: Kommissions forordning (EF) nr. 889/2008 af 5. september 2008 om gennemførelsesbestemmelser til Rådets forordning (EF) nr. 834/2007 om økologisk produktion om mærkning af økologiske produkter, for så vidt angår økologisk produktion, mærkning og kontrol (med senere ændringer).
- Kommissionens forordning (EF) nr. 1235/2008 af 8. december 2008 om gennemførelsesbestemmelser til Rådets forordning (EF) nr. 834/2007 for så vidt angår ordninger for import af økologiske produkter fra tredjelande\* (importforordningen) (med senere ændringer).
- Økologiloven, lovbekendtgørelse nr. 152 af 29. januar 2021.
- Bekendtgørelse nr. 1291 af 3. december 2019 om økologisk jordbrugsproduktion mv. (Økologibekendtgørelsen).
- Bekendtgørelse om Landbrugsstyrelsens opgaver og beføjelser.
- Kontrolforordningen: Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) 2017/625 af 15. marts 2017 om offentlig kontrol og andre officielle aktiviteter med henblik på at sikre anvendelsen af fødevarer- og foderlovgivningen og reglerne for dyresundhed og dyrevelfærd, plantesundhed og plantebeskyttelsesmidler
- ØFO: Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) 2018/848 af 30. maj 2018 om økologisk produktion og mærkning af økologiske produkter (finder i sin helhed anvendelse fra 1. januar 2022)

Bestemmelserne i forordningerne, loven og bekendtgørelserne er uddybet i denne vejledning.

Økologireglerne erstatter ikke andre regler, der regulerer dansk jordbrugsproduktion. Hvis et område er reguleret af både økologireglerne og andre regler, skal du derfor overholde alle reglerne.

Der er særlige regler for den økologiske produktion i hele kæden fra jord til bord.

### Administrationen af det økologiske regelsæt er delt mellem:

**Landbrugsstyrelsen – Jordbrugskontrol**, der varetager administration og kontrol af reglerne om økologisk jordbrugsproduktion og om markedsføring af økologisk frø, sædekorn, vegetativt planteformeringsmateriale, foderstoffer, gødning og nonfood produkter.

Udover reglerne for jordbrugsproduktion, er der regler for virksomheder, som for eksempel foderstofvirksomheder, frø- og såsædsvirksomheder og grøntørrerier, som leverer produkter til de økologiske landmænd. Du kan få oplysninger om disse regler hos:

Landbrugsstyrelsen  
Kunder & Produktion  
Jordbrugskontrol  
Augustenborg Slot 3  
6440 Augustenborg  
Telefon 33 95 80 00  
E-mail: [jordbrugskontrol@lbst.dk](mailto:jordbrugskontrol@lbst.dk)  
Hjemmeside: [www.lbst.dk](http://www.lbst.dk)

**Landbrugsstyrelsen – Arealtilskud**, der varetager reglerne om offentligt tilskud til fremme af økologisk jordbrug. Du kan få flere oplysninger om mulighederne for offentligt tilskud til økologisk jordbrug hos:

Landbrugsstyrelsen  
Kunder & Produktion  
Arealtilskud  
Augustenborg Slot 3  
6440 Augustenborg  
Telefon 33 95 80 00  
E-mail: [arealtilskud@lbst.dk](mailto:arealtilskud@lbst.dk)  
Hjemmeside: [www.lbst.dk](http://www.lbst.dk)

**Fødevarestyrelsen**, der varetager administration og kontrolkoordinering i relation til reglerne om markedsføring, forarbejdning, mærkning mv. af økologiske fødevarer.

Inden for økologien er der regler for de virksomheder, der køber de økologiske landmænds produkter, som for eksempel slagterier og mejerier, samt regler om salg og markedsføring af økologiske produkter til forbrugerne. Du kan få oplysninger om disse regler hos:

Fødevarestyrelsen  
(Den lokale kontrolafdeling)  
Stationsparken 31-33  
2600 Glostrup  
Telefon 72 27 69 00  
E-mail: [fvst@fvst.dk](mailto:fvst@fvst.dk)  
Hjemmeside: [www.fvst.dk](http://www.fvst.dk)

På Fødevarestyrelsens hjemmeside kan du finde oplysninger om den lokale kontrolafdeling, hvis du indtaster dit postnummer.

## Husk også den generelle lovgivning

Når du er autoriseret til økologisk jordbrugsproduktion, skal du overholde økologireglerne, som er beskrevet i denne vejledning, men du skal også overholde de generelle regler, som gælder for alle danske jordbrugsbedrifter. De generelle regler er ikke beskrevet i denne vejledning og du har selv pligt til at sikre, at de bliver overholdt. Det er for eksempel generelle regler om dyrevelfærd, gødning, og medicinbehandling.

# 1. Sådan bliver du økolog

## 1.1 Ansøgning om autorisation

Du kan søge om autorisation til økologisk jordbrugsproduktion hele året. Både en fysisk og en juridisk person kan søge om autorisation<sup>1</sup>.

Se [Ansøgningskema om autorisation til økologisk jordbrugsproduktion](#)<sup>2</sup> og [vejledning til at udfylde skemaet](#).

Du skal være opmærksom på, at din ansøgning\* om autorisation ikke er en ansøgning\* om tilskud. Hvis du ønsker at søge tilskud, skal du anvende Tilsagnsskemaet som du finder på [Landbrugsstyrelsens hjemmeside](#).

Har du spørgsmål vedrørende tilskud, skal du kontakte Arealtilskud på [arealtilskud@lbt.dk](mailto:arealtilskud@lbt.dk) eller tlf. 33 95 80 00.

### Din ansøgning om autorisation skal blandt andet indeholde:

- En fuldstændig beskrivelse af produktionen på bedriften og af bedriftens lokaler/bygninger<sup>3</sup>.
- Afkrydsning af om du tidligere har været autoriseret til økologisk jordbrugsproduktion.
- Kort over alle bedriftens arealer, både egne og tilforpantede marker. Andre arealer du skal være særligt opmærksom på at få med i ansøgningen er eksempelvis:
  - Arealer på bedriften, som skal indgå i produktionen skal indberettes, f.eks. frugttræer og have.
  - Naturarealer som skal bruges til f.eks. udearealer.
  - Øvrige arealer der påtænkes at skulle indgå i den økologiske produktion.
  - Læhegn, hvis de skal bruges i sammenhæng med tilstødende marker.
  - Arealer hvor der ikke søges grundbetaling, men som alligevel skal indgå i den økologiske produktion.
- Bygningsskitse såfremt der er bygninger på bedriften. Du skal markere, hvilke bygninger, der bruges til hvad, og såfremt der ikke indgår bygninger i autorisationen, skal dette også fremgå af ansøgningen.
- En plan for hele bedriftens omlægning\*<sup>4</sup>. Planen skal være attesteret af en konsulent, der er godkendt hertil af SEGES<sup>5</sup>. Du finder listen over de godkendte konsulenter på [SEGES' hjemmeside](#).
- Oplysninger om, hvorvidt du eller lederen af den daglige drift inden for de seneste 5 år er fundet skyldig i overtrædelse af følgende love med tilhørende bekendtgørelser:
  - dyreværnsloven,
  - lov om hold af dyr,
  - lov om dyrlæger,
  - lov om afgift af bekæmpelsesmidler,
  - lov om jordbrugets anvendelse af gødning og om plantedække, eller
  - lov om foderstoffer<sup>6</sup>.
- Oplysninger om, hvorvidt du ejer andre konventionelle eller økologiske produktionsenheder\*, hvad enten disse er personligt ejet eller delvist ejet i selskabsform<sup>7</sup>.
- Vær opmærksom på, at yderligere oplysninger kan være nødvendige for netop din ansøgning\*. Læs mere i [vejledning til ansøgningskema](#).

Du skal desuden være opmærksom på, at du ved kontrol skal kunne fremvise en beskrivelse af forholdsregler samt en rengøringsprocedure, der skal reducere risikoen for forurening med produkter og stoffer, der ikke er tilladt

---

<sup>1</sup> Økologibekg., § 3, stk. 1

<sup>2</sup> Økologibekg., § 3, stk. 2

<sup>3</sup> KFO, artikel 63, stk. 1, litra a

<sup>4</sup> KFO, artikel 63, stk. 1, litra b

<sup>5</sup> Økologibekg., § 3, stk. 3

<sup>6</sup> Økologibekg., § 4 og økologiloven, § 8

<sup>7</sup> Økologibekg., § 5, stk. 2

i økologisk produktion<sup>8</sup>. Disse vedrører både maskiner og opbevaringssteder i hele din produktionskæde. Se eksempel i bilag 9.

Selvom du eller driftslederen inden for de seneste 5 år er fundet skyldig i et strafbart forhold, betyder det ikke nødvendigvis, at du ikke kan blive autoriseret. Landbrugsstyrelsen foretager en konkret vurdering af, om overtrædelsen har en sådan karakter, at vi har grund til at antage, at du eller driftslederen ikke vil drive bedriften efter økologireglerne<sup>9</sup>. Det kan for eksempel være tilfældet ved grove overtrædelser. Mindre overtrædelser vil ikke medføre, at vi nægter dig autorisation. For eksempel vil en bøde ikke nødvendigvis betyde, at du ikke kan blive autoriseret. Vi vil i den konkrete vurdering bl.a. tage hensyn til økologiens troværdighed i forhold til forbrugere<sup>10</sup>.

Landbrugsstyrelsen kan også nægte dig autorisation, hvis du inden for de seneste 5 år har fået tilbagekaldt din autorisation, og vi har grund til at antage, at du ikke vil drive bedriften økologisk efter reglerne<sup>11</sup>.

### **Omlægning af din bedrift og autorisationskontrol**

Du skal begynde omlægningen af din bedrift senest 6 måneder efter, vi har modtaget din ansøgning\*. Du kan tidligst begynde omlægning\*, når vi har modtaget ansøgningen. Du forpligter dig til at overholde økologireglerne fra den dato, hvor du begynder omlægningen<sup>12</sup>. Du har mulighed for at ændre i din omlægningsplan, se afsnit 2.1.

Vi gennemfører en autorisationskontrol på din bedrift<sup>13</sup>. Hvis betingelserne for autorisation er opfyldt, vil vi sende dig et autorisationsbevis\* via Tast selv-service med dit autorisationsnummer (se mere om elektroniske breve i Tast selv i bilag 10). Du vil også få en kontrolrapport via Tast selv-service, som dokumentation for, at din produktion har opfyldt kravene i økologireglerne.

Du er først autoriseret til økologisk jordbrug, når du har modtaget dit autorisationsbevis\*. Det betyder, at du først må sælge eventuelle produkter med økologisk eller omlægningsstatus, når du har modtaget dit autorisationsbevis, og i øvrigt overholder betingelserne for omlægning\*, se kapitel 2.

---

<sup>8</sup> KFO, artikel 63, stk. 1, litra c

<sup>9</sup> Økologiloven, § 8, stk. 1, nr. 2

<sup>10</sup> Økologiloven, § 3

<sup>11</sup> Økologiloven, § 8, stk. 1, nr. 1

<sup>12</sup> Økologibekg., § 9 og § 10

<sup>13</sup> Økologibekg. § 7, stk. 1



### **Landbrugsstyrelsen modtager din ansøgning**

Du kan begynde omlægningen af din bedrift. Omlægningen skal starte inden der er gået 6 måneder.



### **Du påbegynder omlægning**

Fra denne dato forpligter du dig til at overholde økologireglerne.



### **Vi gennemfører en autorisationskontrol på din bedrift**

Hvis betingelserne for autorisation er opfyldt, sender vi dig efterfølgende:

- Autorisationsbevis
- Kontrolrapport



### **Salg af produkter**

Først når du har modtaget autorisationsbevis og i øvrigt overholder betingelserne for omlægning (se kapitel 2), må du sælge eventuelle produkter med omlægningsstatus eller økologisk status.





## 2. Generelt om omlægning til økologisk jordbrugsproduktion

Når du lægger om til økologisk produktion, skal du forvalte hele din bedrift efter de økologiske principper<sup>14</sup>. Dette kapitel handler om tidsfristerne for omlægning\*, hvordan du kan ændre et omlægningstidspunkt\*, og hvilke dele af bedriften du kan undlade at omlægge. For at læse om omlægning\* af marker, se kapitel 13, og for omlægning\* af husdyr, se kapitel 21.

Du skal oplyse et omlægningstidspunkt\* for alle bedriftens marker og for hele bedriftens husdyrhold<sup>15</sup>. De eneste undtagelser fra denne regel er beskrevet i afsnit 2.5. Omlægningstidspunktet\* er den dato, hvorfra du forpligter dig til at overholde økologireglerne for så vidt angår de pågældende marker og/eller husdyr.

Du kan tidligst begynde omlægning\* den dato, hvor du indberetter omlægningen til Landbrugsstyrelsen. Du skal have råderet over marker og dyr, før du kan omlægge dem. Marker og dyr kan omlægges i hele måneden.

Du behøver ikke at omlægge alle marker og dyr på én gang. Du skal begynde omlægningen af den første mark senest 6 måneder efter, at vi har modtaget din ansøgning\* om autorisation<sup>16</sup>. Du skal begynde omlægningen af de sidste produktionsarealer (gælder også indberettede naturarealer) og dyr inden udgangen af det 4. kalenderår efter, at du er begyndt omlægningen<sup>17</sup>. Se eksempel:

### Eksempler på datoer for omlægning af marker og husdyr

Landbrugsstyrelsen modtager din ansøgning om autorisation til økologisk jordbrugsproduktion 15. april 2020.

Du kan tidligst begynde omlægning af marker 15. april 2020.

Du skal begynde omlægning af den første mark senest 15. oktober 2020.

Du skal begynde omlægning af de sidste marker og husdyr inden udgangen af 2024. Du har således resten af 2020 plus 4 hele kalenderår til at omlægge bedriften.

Du skal begynde omlægning af de sidste marker senest 31. december 2024.

---

<sup>14</sup> RFO, artikel 11

<sup>15</sup> Økologibekg., § 10, stk. 1

<sup>16</sup> Økologibekg., § 9, stk. 1

<sup>17</sup> Økologibekg., § 11, stk. 1

Når alle dine marker er omlagt eller under omlægning\*, skal du overholde økologireglerne på hele bedriftens areal, også i driftsbygninger og på gårdspladser, veje og levende hegn<sup>18</sup>. Det gælder dog ikke bortforpagtede marker, udlejede bygninger, stuehuset og private køkken- og prydhaver.

Det betyder ikke, at hele bedriftens areal betragtes som under omlægning eller som økologisk efter det 4. kalenderår. Hvis du senere søger nedsat omlægningstid, til arealer, der altid har tilhørt din bedrift, men som først på et senere tidspunkt registreres som driftsareal<sup>19</sup>, tager Landbrugsstyrelsen individuel stilling hertil.

Efter det 4. kalenderår skal du straks på overtagelsesdatoen omlægge nye marker eller dyr, som du køber eller tilforpagter<sup>20</sup>. Det gælder også marker eller bygninger, som vender tilbage til bedriften efter en bortforpagtning eller udlejning.

Du kan omlægge følgende typer af dyr til økologisk produktion: kvæg, herunder bøfler og bisoner, hovdyr, svin, får, geder, hjortedyr, fjerkræ, kaniner og bier<sup>21</sup>, jf. de gældende økologiregler for de enkelte dyrearter. Andre dyr vil som udgangspunkt også kunne omlægges under særlige betingelser, herunder en overholdelse af de generelle principper for økologisk produktion. Har du spørgsmål i forbindelse med opstart af økologisk produktion med andre dyr, er du velkommen til at kontakte Landbrugsstyrelsen for vejledning ved at skrive til [jordbrugskontrol@lbst.dk](mailto:jordbrugskontrol@lbst.dk) eller ringe på tlf. 33 95 80 00.

## 2.1 Ændring af et omlægningstidspunkt

Hvis du vil ændre et omlægningstidspunkt\*, gælder følgende<sup>22</sup>:

- Du skal altid give Landbrugsstyrelsen skriftlig besked om ændringen, på mail: [jordbrugskontrol@lbst.dk](mailto:jordbrugskontrol@lbst.dk).
- Du kan ikke ændre et omlægningstidspunkt\*, der allerede er passeret.
- Du kan ikke vælge et nyt omlægningstidspunkt\*, der ligger før den dato, hvor vi modtager din besked om ændringen.

## 2.2 Samtidig omlægning

Hvis du har husdyr, har du mulighed for at vælge samtidig omlægning\* af bedriften. Samtidig omlægning\* betyder, at du omlægger bedriftens besætning, græsarealer og andre foderarealer samtidig. Den samlede omlægningstid\* for dyrene og deres afkom, samt græs- og foderarealer bliver nedsat til 24 måneder<sup>23</sup>.

Der er nogle begrænsninger ved denne omlægningsform, men den kan være en fordel, da du så kan sælge dyr, og/eller produkter fra dine dyr, som økologiske, allerede efter 24 måneder.

Hvis du ønsker samtidig omlægning\*, skal du krydse det af i din ansøgning\* om autorisation til økologisk jordbrugsproduktion. Du kan ikke vælge samtidig omlægning\*, når du er begyndt omlægningen<sup>24</sup>.

Du kan læse mere om reglerne for samtidig omlægning\* i afsnit 21.5.

<sup>18</sup> Økologibekg., § 9, stk. 2 og RFO, artikel 11, 1. led og KFO, artikel 2, litra f

<sup>19</sup> KFO, artikel 36, stk. 2, litra b

<sup>20</sup> Økologibekg., § 11, stk. 2 (undtagelse i § 12)

<sup>21</sup> KFO, artikel 7

<sup>22</sup> Økologibekg., § 10, stk. 3

<sup>23</sup> KFO, artikel 38, stk. 2 og økologibekg., § 13

<sup>24</sup> Økologibekg., § 13

## 2.3 Definition af en bedrift

En bedrift er samtlige produktionsenheder\*, der ledes under ét med henblik på fremstilling af landbrugsprodukter, havebrugsprodukter samt skovbrug. Både ejede og tilforpagtede marker er en del af bedriften<sup>25</sup>.

Bygninger er også en del af bedriften, hvis du bruger dem i forbindelse med driften. Det gælder både ejede og lejede bygninger eller dele af bygninger<sup>26</sup>. Lokaler, hvor du forarbejder, pakker eller sælger bedriftens egne landbrugsprodukter, kan også være en del af bedriften<sup>27</sup>.

Bortforpagtede marker, udlejede bygninger, stuehuset og private køkken- og prydhaver er ikke en del af bedriften.

## 2.4 Definition af en produktionsenhed

Den økologiske produktionsenhed\* udgøres af alle marker, dyr og bygninger, der indgår i den økologiske produktion. Det gælder også marker og dyr, der er under omlægning<sup>28</sup>.

Har du en bedrift som består af to produktionsenheder\*: En økologisk og en ikke-økologisk produktionsenhed\*, skal du have klar fysisk adskillelse mellem den økologiske og den ikke-økologiske produktionsenhed<sup>29</sup>. En bedrift, der består af en økologisk og en ikke-økologisk produktionsenhed, kan kun forekomme, når du har tilladelse til samtidig drift.

Det gælder både mellem økologiske og ikke-økologiske marker og dyr, og når du opbevarer de høstede afgrøder eller produkter, som gødning og foder. Læs mere om parallelavl i kapitel 12 (planteavl) og i afsnit 21.2 (husdyr) samt skel i kapitel 11 og opbevaring i afsnit 11.1.

### **Tæt samarbejde mellem økologiske og ikke-økologiske producenter, eller flere produktionsenheder drevet af samme erhvervsdrivende**

Hvis du er en del af et tæt samarbejde med ikke-økologiske producenter, eller du driver flere produktionsenheder\* (hvor den, eller de samme personer, indgår i ledelsen), skal du på kontrollen kunne vise dokumentation fra de andre enheder om håndteringen af de økologiske varer. Landbrugsstyrelsen kan også, som en del af økologikontrollen, foretage kontrol af disse ikke-økologiske enheder<sup>30</sup>.

## 2.5 Dele af bedriften, som du ikke behøver at omlægge

Nedenfor er en liste over dele af driften, du ikke behøver at omlægge.

---

<sup>25</sup> KFO, artikel 2, litra e jf. litra f og økologibekg. § 2, nr. 1

<sup>26</sup> RFO, artikel 11, 1. led og KFO, artikel 2, litra f

<sup>27</sup> RFO, artikel 11, 1. led

<sup>28</sup> KFO, artikel 2, litra f

<sup>29</sup> RFO, artikel 11, 3. afsnit og KFO, artikel 17, stk. 1 (i visse tilfælde artikel 40, stk. 1, litra a, nr. ii)

<sup>30</sup> KFO, artikel 73 og 79

TABEL 2.1.

---

<b>Køkken- og prydhaver</b>	<p>Haven er ikke en del af bedriften. Hvis du vælger, at et areal der tidligere havde karakter af have skal indgå som produktionsareal, skal du overholde økologireglerne på arealet fremadrettet.</p> <p>Hvis du ikke omlægger haven, er der følgende krav:</p> <ul style="list-style-type: none"><li>- Der skal være et tydeligt skel mellem haven og dine økologiske marker<sup>31</sup>. Læs mere om skel i kapitel 11.</li><li>- Du må ikke sælge produkter fra haven, hverken som økologiske eller som ikke-økologiske<sup>32</sup>.</li><li>- Du må ikke opbevare hjælpestoffer til haven i driftsbygningerne.</li><li>- Hvis du alligevel ønsker at sælge produkter fra haven, skal du have tilladelse* til "Samtidig drift*" (se punkt 4 "Produktionsenheder med tilladelse til samtidig drift")</li></ul> <p>Vær opmærksom på, at der ikke kan søges om nedsat omlægningstid på arealer, der har været køkken- og prydhaver<sup>33</sup>.</p>
<b>Husdyrhold til eget brug*</b>	<p>Du kan have et mindre husdyrhold, der udelukkende er til eget brug, uden at der er krav om, at dyrene skal omlægges til økologisk produktion<sup>34</sup>. Antallet af dyr inden for de forskellige arter må normalt ikke overstige maksimumsgrensen for husdyrhold til eget brug* – se Tabel 21.3. Du skal opfylde en række betingelser, som fremgår af afsnit 21.10.</p>
<b>Heste</b>	<p>Hvis du har heste, kan du vælge at holde dem under hesteordningen. Der er ingen begrænsning på antallet af heste, som du kan holde under denne ordning. Hestene bliver ikke omlagt til økologi, men skal fodres efter økologireglerne. Du kan dog bruge enkelte ikke-økologiske foderstoffer specielt beregnet til heste. Ordningen giver mulighed for, at ikke-økologiske heste fra andre bedrifter kan opstaldes og komme på græs på din bedrift<sup>35</sup>. Læs mere om hesteordningen i afsnit 28.1.</p>
<b>Produktionsenheder* med tilladelse* til "Samtidig drift"</b>	<p>Landbrugsstyrelsen kan give dig tilladelse* til at drive en ikke-økologisk produktionsenhed* samtidig med den økologiske<sup>36</sup>. Det kan for eksempel være en ikke-økologisk mark eller en ikke-økologisk husdyrbesætning. Du skal opfylde en række betingelser for at få tilladelse* til "Samtidig drift*". Du kan læse mere om "Samtidig drift*" i kapitel 4.</p>
<b>Skovarealer</b>	<p>Økologireglerne gælder landbrugsdrift, men ikke skovdrift. Derfor kan man godt drive en skov med brug af konventionelle plantebeskyttelsesmidler samtidig med, at man driver økologisk landbrug, uden at man har samtidig drift*. Du må godt fodre med konventionelt foder på foderpladser til vildt på den frie vildtbane, i skove som ikke er omlagt til økologi.</p>

---

<sup>31</sup> RFO, artikel 11, 3. afsnit

<sup>32</sup> Økologiloven, § 5

<sup>33</sup> KFO, artikel 36, stk. 2, litra b

<sup>34</sup> Økologibekg., § 12, stk. 1

<sup>35</sup> Økologibekg., § 12, stk. 1, nr. 1

<sup>36</sup> Økologibekg., § 6

---

Du skal være opmærksom på reglerne om opbevaring, hvis du bruger handelsgødning, plantebeskyttelsesmidler, fodermidler, eller andre produkter i din ikke-økologiske skov. Læs mere om opbevaring i afsnit 6.4.

Du skal kun omlægge skovarealer, hvis de indgår i din økologiske produktion<sup>37</sup>, for eksempel til afgræsning eller indsamling af vilde planter

---

## 2.6 Regler for økologiske skove

Du kan aldrig sælge træ og træprodukter som økologiske, heller ikke hvis du omlægger din skov til økologi. Dette skyldes at træ og træprodukter ikke er omfattet af økologireglerne<sup>38</sup>. Der gælder dog særlige regler for juletræer og pyntegrønt, se afsnit 14.8.

Hvis du ønsker at bruge din skov i din økologiske produktion, for eksempel til afgræsning eller indsamling af vilde nødder eller bær, skal du omlægge skovarealet til økologisk produktion. Du skal så overholde økologireglerne på arealet.

Omlægningstiden\* for din skov afhænger af, hvad du bruger den til<sup>39</sup>. Bruger du skoven til afgræsning, er omlægningsperioden\* normalt 2 år<sup>40</sup>. Samler du vilde planter, nødder, bær, plantesaft eller lignende, er omlægningsperioden\* 3 år<sup>41</sup>. Du kan læse mere om omlægningsperiodens længde i afsnit 13.1 og om indsamling af vilde planter og plantedele i kapitel 20.

Du behøver ikke bruge økologiske planter ved etablering eller genplantning af træer i din skov, så længe den ikke har et omlægningstidspunkt.

## 2.7 Juletræer og pyntegrønt

Hvis du vil etablere en produktion af økologiske juletræer eller pyntegrønt, skal du bruge økologiske frø eller udplantningsplanter. Hvis der ikke er økologiske frø på markedet, kan du søge om tilladelse\* via OrganicXseeds.dk til at bruge ikke-økologiske frø, se afsnit 14.3. Landbrugsstyrelsen kan ikke give dig tilladelse\* til at bruge ikke-økologiske småplanter.

Du skal etablere juletræerne på marker, der er under omlægning\* eller omlagt til økologisk produktion.

Du kan omlægge en ikke-økologisk produktion af pyntegrønt, der er etableret, før du begynder omlægning\*. Omlægningsperioden\* er 3 år, da det betragtes som en flerårig afgrøde eftersom der høstes skud i flere år<sup>42</sup>. Du skal have tilladelse\* fra Landbrugsstyrelsen, før du kan sælge økologisk pyntegrønt fra træer, der ikke er etableret på basis af økologiske frø eller udplantningsplanter.

## 2.8 Regler for levende hegn og vildtremiser

Når alle bedriftens marker er omlagt eller under omlægning\* til økologi, skal du også overholde økologireglerne på bedriftens levende hegn og vildtremiser<sup>43</sup>. Du må derfor kun tilføre gødning og plantebeskyttelsesmidler, der er

---

<sup>37</sup> Økologibekg., § 12, stk. 2

<sup>38</sup> RFO, artikel 1, stk. 2

<sup>39</sup> KFO, artikel 36, stk. 1

<sup>40</sup> KFO, artikel 36, stk. 1

<sup>41</sup> KFO, artikel 36, stk. 1

<sup>42</sup> KFO, artikel 36, stk. 1

<sup>43</sup> RFO, artikel 11, 1. led

tilladt efter økologireglerne. Du kan læse mere om gødning i kapitel 15, og om plantebeskyttelse i kapitel 16. Du skal omlægge og indberette de ovennævnte områder, hvis du vil bruge dem i din produktion. Det er muligt at søge om nedsat omlægningstid, men du skal kunne dokumentere, at arealet har været behandlet efter økologiske principper i en periode på mindst 3 år forud ansøgningen, se afsnit 13.

Planter du vedplanter i vildtremiser, hegn og skov, behøver de ikke være økologiske, forudsat de ikke indgår i den økologiske produktion. Ønsker du derimod, at arealerne skal indgå i den økologiske produktion, skal du bruge økologisk frø eller vegetativt formeringsmateriale. Det vil sige, hvis du ønsker at plante f.eks. nøddehegn og bærbuske til sankning, vildtstriber eller blomsterbælter (med f.eks. bi-venlige planter), skal du anvende økologiske frø eller vegetativt formeringsmateriale. Der er dog de samme muligheder for dispensation til at bruge ikke-økologisk materiale via [Organicxseeds.dk](http://Organicxseeds.dk) som for produktionsarealer, se afsnit 14.3.

Hvis du fodrer vildtet, skal det ske efter økologireglerne<sup>44</sup>.

## 2.9 Omlægning af jordløse bedrifter

Når du omlægger en bedrift uden egne marker, skal du i din ansøgning\* om autorisation beskrive, hvordan du vil tilrettelægge din produktion, se kapitel 2. Et husdyrbrug betragtes som jordløst, hvis det ikke har marker til rådighed for produktion af afgrøder eller spredning af gødning enten direkte eller via en samarbejdsaftale. Inden du begynder omlægning\*, er det derfor et krav, at du skal indgå skriftlige samarbejdsaftaler med andre bedrifter om, at de aftager din husdyrgødning<sup>45</sup>.

Hvis der er et krav om, at dyrene skal have adgang til græsningsarealer, skal du indgå samarbejdsaftaler om foder-/grovfoderproduktion, samt græsningsaftaler. Du kan lave aftaler med bedrifter, der er omlagt til økologisk produktion, eller er begyndt omlægning\*.

Du skal sørge for at indgå aftaler om at afsætte al den husdyrgødning, som du forventer at producere i en gødningsplanperiode<sup>46</sup>. Du skal indgå aftalerne før planperioden starter. For planperioden 2020/2021 skal du derfor indgå aftalen senest 31. juli 2020.

Hvis planperioden starter, uden at du har tilstrækkelige aftaler til at afsætte al din husdyrgødning, overtræder du økologireglerne. Du risikerer derfor at miste din autorisation.

Hvis en aftale falder væk midt i en planperiode, skal du straks indgå en ny aftale. Hvis du ikke gør det, risikerer du at miste din autorisation.

Du skal kunne fremvise aftalerne ved kontrolbesøg<sup>47</sup>.

Hvis du ønsker at leje græsningsret på ikke-økologiske landbrugs- og naturarealer, skal du først søge om nedsat omlægningstid\* til disse arealer. Du kan læse mere om lejet græsningsret i afsnit 13.3.3.

---

<sup>44</sup> Fortolkning: Remiserne er omfattet af bedriften jf. RFO, artikel 11, 1. led. Der er ikke hjemmel til at tillade at udbringe og opbevare ikke-økologisk foder. Opbevaring ville stride med KFO, artikel 35.

<sup>45</sup> KFO, artikel 16

<sup>46</sup> KFO, artikel 3, stk. 3

<sup>47</sup> KFO, artikel 66 og artikel 72

# 3. Indberetning af din produktion

Du skal indberette oplysninger om din produktion til Landbrugsstyrelsen<sup>48</sup>. Du skal mindst én gang årligt indberette din forventede produktion for det kommende år. Derudover skal du indberette væsentlige ændringer i produktionen løbende<sup>49</sup>.

## 3.1 Årlig indberetning

Du skal indberette oplysningerne om din produktion i Fællesskemaet via Miljø- og Fødevareministeriets Tast selv-service<sup>50</sup>. Du kan vælge at tage udgangspunkt i tidligere års indberetninger. I så fald skal du rette de oplysninger, som ikke længere er korrekte. Den årlige indberetning udgør et essentielt grundlag for Landbrugsstyrelsens kontrol af de økologiske bedrifter.

Du skal hvert år indberette oplysninger om<sup>51</sup>:

- Din planteproduktion i den løbende vækstsæson\*, herunder om marker, afgrøder og omlægningstidspunkt\*.
- Græsningsrettigheder.
- Din husdyrproduktion i det løbende kalenderår, herunder husdyrholdets gennemsnitlige størrelse, omlægningsdato\* for besætningen eller datoen, hvor du påbegyndt økologisk produktion, samt husdyrhold til eget brug\*.
- Placering og antal bistader (indberetning foregår i skema "Økologisk Biavl" via Tast selv-service).
- Om der er pakkeri tilknyttet og om der er væksthuseproduktion på bedriften.
- Ændringer i ejerskab af andre konventionelle eller økologiske jordbrugsproduktionsenheder, hvad enten disse er personligt ejet eller delvist ejet i selskabsform<sup>52</sup>.
- Væksthuse. Når du dyrker i væksthuse, skal du i din indberetning i Fællesskemaet svare på, om du har væksthuseproduktion, og om du dyrker i bundjorden eller i afgrænsede bede.

Har du kun økologisk biavl, og ingen anden produktion, er det ikke nødvendigt at indberette i Fællesskemaet.

I 2021 skal du indberette oplysningerne senest 16. april.

Hvis du ikke foretager din indberetning i Fællesskemaet, vil vi tilbagekalde din autorisation til økologisk jordbrugsproduktion, da den manglende indberetning umuliggør en fuldstændig kontrol af din bedrift og derfor er en grov overtrædelse af økologireglerne<sup>53</sup>. Hvis du indberetter for sent, kan du risikere, at vi tilbagekalder din autorisation<sup>54</sup>.

Du vil ikke modtage din økologierklæring\*, hvis du ikke har indberettet din årlige produktion.

Modtager du økologi- eller miljøtilskud til dine marker, skal du også indberette tilskudsoplysninger i Fællesskemaet. Fristen for at indberette tilskudsoplysninger er ligeledes senest 16. april. Har du spørgsmål til reglerne for tilskud, kan du kontakte Arealtilskud på [arealtilskud@lbst.dk](mailto:arealtilskud@lbst.dk) eller tlf. 33 95 80 00.

<sup>48</sup> KFO, artikel 71 og økologibekg., § 14, stk. 1

<sup>49</sup> KFO, artikel 64

<sup>50</sup> Økologibekg., § 14, stk. 2

<sup>51</sup> Økologibekg., § 14, stk. 1

<sup>52</sup> Økologibekg., § 14, stk. 5

<sup>53</sup> Økologiloven, § 10, stk. 1

<sup>54</sup> Økologiloven, § 10, stk. 1

## 3.2 Indberetning af ændringer på bedriften

Du skal meddele væsentlige ændringer til Landbrugsstyrelsen<sup>55</sup>. Det gælder for eksempel ændringer i forhold til tidligere indberettede oplysninger og ved erhvervelse af nye produktionsbygninger, ændringer vedrørende pålæsnings- og omlæsningssteder, ændringer af afgrøder, mv.

Hvis du ikke indberetter væsentlige ændringer, vil det som udgangspunkt medføre, at du ikke kan sælge dine produkter som økologiske<sup>56</sup>.

Du skal være opmærksom på, at ændringer på din bedrift kan få konsekvenser for dine tilskud. Som modtager af tilskud har du pligt til løbende at give Landbrugsstyrelsen besked om forhold, der kan medføre bortfald af tilsagn om tilskud eller tilbagebetaling af tilskud. Du kan kontakte Arealtilskud for flere oplysninger om tilskudsreglerne eller se i [Vejledning om Økologisk Arealtilskud](#).

Hvis du ophører dit CVR-nummer til din enkeltmandsvirksomhed og ønsker at videreføre autorisationen i dit CPR-nummer, er der tale om en væsentlig ændring og derfor skal dette meddeles skriftligt straks til Jordbrugskontrol, [jordbrugskontrol@lbst.dk](mailto:jordbrugskontrol@lbst.dk). Hvis dette undlades risikerer du, at din autorisation bortfalder.

### 3.2.1 Ændringer vedrørende marker

Du skal indberette nye marker til Landbrugsstyrelsen på blanketten "[Indberetning af nye arealer](#)", som du finder på Landbrugsstyrelsens hjemmeside<sup>57</sup>. Hvis du også indberetter markerne i den årlige indberetning i Fællesskemaet, behøver du ikke at sende blanketten.

Du kan tidligst begynde omlægning\* af nye marker, når de er indberettet til Landbrugsstyrelsen.

Hvis det er mere end 4 kalenderår siden, din bedrift begyndte omlægning\* til økologi, skal du omlægge alle nye marker straks ved overtagelsen<sup>58</sup>. Du skal derfor indberette marker senest på overtagelsesdagen.

Du skal indsende producentskifteskemaer til Landbrugsstyrelsen, hvis:

- du overtager marker, som allerede er økologiske eller under omlægning\*<sup>59</sup>
- du sælger eller bortforpagter marker<sup>60</sup> til en landmand, som er eller vil være økolog
- du modtager tilskud til markerne

Hvis du sælger eller bortforpagter marker, efter udløb af Fællesskemaets indberetningsfrist, til en landmand, som ikke er eller vil være økolog, skal du indberette det til Landbrugsstyrelsen på blanketten "[Indberetning af fragåede arealer](#)", som du ligeledes finder på Landbrugsstyrelsens hjemmeside.

Du kan læse mere om producentskifte\* i kapitel 5.

Hvis du alene har ændringer til afgrøden, du tidligere har indberettet, skal du ændre afgrøden i Tast selv-service. Når du gør det, vil du også få udstedt en ny økologierklæring\*.

---

<sup>55</sup> KFO, artikel 64

<sup>56</sup> Økologiloven, § 5

<sup>57</sup> KFO, artikel 64

<sup>58</sup> Økologibekg., § 11, stk. 2

<sup>59</sup> Økologibekg., § 8, stk. 1 og 2

<sup>60</sup> Økologibekg., § 8, stk. 1 og KFO, artikel 64



### 3.2.2 Ændringer vedrørende husdyr

Hvis der sker væsentlige ændringer i din husdyrproduktion, skal du meddele ændringerne via Miljø- og Fødevarerministeriets Tast selv-service.

Følgende betragtes som væsentlige ændringer:

- Du starter en ny produktionsgren.
- Du ophører med en produktionsgren.
- Hvis du ønsker, at et dyrehold ikke længere skal være økologisk, men i stedet være husdyrhold til eget brug\* eller omvendt.
- Hvis du køber dyr, der medfører en ændring i besætningsstørrelsen på mindst 50 %. Det gælder uanset, om din bedrift er under omlægning\*, eller om du køber økologiske eller ikke-økologiske dyr.
- Du opstalter dyr på anden bedrift.

### 3.3 Du modtager en årlig økologierklæring

Mindst én gang om året sender Landbrugsstyrelsen en økologierklæring\* til dig via Tast selv-service (se mere om elektroniske breve i Tast selv i bilag 10). Økologierklæringen indeholder:

- En erklæring, som dokumenterer din økologiske produktion.
- En oversigt over omlægningstidspunkt\* og økologisk status for dine marker og husdyr. For husdyr gælder omlægningstidspunktet\* for alle dine dyr af den pågældende husdyrart eller besætning. Enkelt dyr kan have en anden omlægningstidspunkt\*, for eksempel hvis de har fået medicinsk behandling.
- Datoen for seneste økologikontrol<sup>61</sup>.
- Har du økologisk biavl fremgår dette også af din økologierklæring\*.
- Har du antibiotikafri produktion vil dette også fremgå af økologierklæringen.

Økologierklæringen er baseret på de oplysninger, du har givet i forbindelse med din indberetning i Fællesskemaet, samt andre økologiindberetninger. Hvis der er fejl, skal du rette oplysningerne i det relevante skema i Tast selv-service<sup>62</sup>.

Når du skal sælge din produktion, kan du bruge økologierklæringen som dokumentation for dine produkters økologiske status, evt. sammen med den økologistatuserklæring\* (partidokumentation\*), som du kan finde på [Landbrugsstyrelsens hjemmeside](#).

Vi udsteder økologierklæringen, når vi har sagsbehandlet de oplysninger, du giver i Fællesskemaet. Vi udsteder en ny økologierklæring\*, hvis vi i forbindelse med anden sagsbehandling ændrer i oplysninger om dine marker, afgrøder, marker med græsningsret og husdyr, m.v. Du kan altid hente den nyeste udgave af din økologierklæring\* i Tast selv-service. Økologierklæringen er gyldig, indtil Landbrugsstyrelsen udsteder en ny, eller til 31. december det efterfølgende år. Økologierklæringen vises også på Landbrugsstyrelsens [online register for økologierklæringer](#). Du kan læse mere om økologierklæringen på [Landbrugsstyrelsens hjemmeside](#).

<sup>61</sup> Ud fra princippet i RFO, artikel 29, stk. 1

<sup>62</sup> KFO, artikel 67, stk. 1, litra b

# 4. Samtidig drift af en økologisk og en ikke-økologisk produktionsenhed

I dette kapitel finder du vejledning om reglerne for samtidig drift\* af en økologisk og en ikke-økologisk produktionsenhed\*. Når du har samtidig drift\* af både en økologisk og en ikke-økologisk enhed, skal de sorter der dyrkes være forskellige mellem enhederne, og der må ikke være et husdyrhold med samme arter<sup>63</sup>.

Du kan få Landbrugsstyrelsens tilladelse\* til på samme tid at drive en økologisk og en ikke-økologisk produktionsenhed\*, hvis den økologiske produktionsenheds marker, produktion og opbevaringssteder er klart fysisk adskilte fra den ikke-økologiske produktionsenhed\*<sup>64</sup>.

Du kan tidligst begynde den samtidige drift, når du har fået en skriftlig tilladelse\* fra os.

## 4.1 Betingelser for samtidig drift

### Generelt

- De to produktionsenheder\* skal permanent være klart fysisk adskilte<sup>65</sup>. Dette gælder også ved opbevaring.
- Hvis du ønsker, at produkter eller dyr fra den ene produktionsenhed\* skal opbevares eller opstaldes på den anden produktionsenhed\*, skal Landbrugsstyrelsen give tilladelse\*, inden opbevaring eller opstaldning kan ske.
- Du skal føre separat regnskab for hver produktionsenhed\*<sup>66</sup>. Dit regnskab skal være opdelt, så man nemt kan skelne de to produktionsenheder\* fra hinanden.
- Hvert regnskab skal indeholde oplysninger om oprindelsen, arten og mængden af alle indgående produkter og brugen af disse, samt over arten, mængden og modtagerne af alle udgående produkter. Regnskaberne skal være ajourførte og være på bedriften.
- Du skal notere i din logbog for planteavl, når du overfører gødning mellem din økologiske og ikke-økologiske produktionsenhed\*. Du skal også opbevare bilag på disse gødningsoverførsler.
- Du skal hvert år inden 31. marts udarbejde en særlig gødningsopgørelse for den økologiske produktionsenhed\* for den afsluttede planperiode<sup>67</sup>. Opgørelsen skal indeholde:
  - Den økologiske produktionsenheds egen produktion af husdyrgødning.
  - Start- og slutlager af husdyrgødning.
  - Import og eksport af husdyrgødning.
  - Produktionsenhedens harmoniareal.
  - Beregning af gødningsforbrug per ha harmoniareal.
- Du skal bruge blanketten "[Gødningsopgørelse for den økologiske enhed](#)", som du finder på Landbrugsstyrelsens hjemmeside. Du skal opbevare gødningsopgørelsen på din bedrift og vise den ved kontrol.
- Ved kontrolbesøg skal du kunne vise, at regnskaberne er fysisk adskilte for hver produktionsenhed\*. Regnskaberne kan være en posteringsbalance ajourført med regnskabsmaterialet.
- Landbrugsstyrelsen skal have adgang til begge produktionsenheder\* og deres regnskaber<sup>68</sup>.

<sup>63</sup> KFO, artikel 17, stk. 1

<sup>64</sup> Økologibekg., § 6

<sup>65</sup> RFO, artikel 11 og økologibekg., § 6. Desuden er der specifikke bestemmelser for de forskellige områder/dyr: Dyr: KFO, artikel 17, stk. 1. Opbevaring: KFO, artikel 35

<sup>66</sup> KFO, artikel 67, stk. 1, litra a og b samt relevante regler om regnskabsførelse

<sup>67</sup> Økologibekg., § 17, stk. 2

<sup>68</sup> KFO, artikel 73 (afgrøder), artikel 79 (dyr) og artikel 66, stk. 3

## 4.2 Sådan søger du om samtidig drift

Er din bedrift autoriseret, kan du søge om samtidig drift\* ved at henvende dig til Jordbrugskontrol på [jordbrugskontrol@lbst.dk](mailto:jordbrugskontrol@lbst.dk). Er din bedrift endnu ikke autoriseret, og du ønsker tilladelse\* til samtidig drift\*, skal du søge om dette i forbindelse med din ansøgning\* om autorisation.

Når du søger om samtidig drift\* skal du vedlægge følgende:

- En beskrivelse af hvilke dele af din produktion, der skal indgå i den økologiske og i den ikke-økologiske produktionsenhed\*.
- En forklaring på hvordan du vil holde de to produktioner adskilt.
- Kort eller skitser, der viser de forskellige produktionsenheders placering og afgrænsning i forhold til hinanden.
- En oversigt over hvilke marker og bygninger, der hører til hvilken produktionsenhed\*.
- En forklaring på hvordan du i produktionen opfylder betingelserne for samtidig drift\*.

## 4.3 Særlige opmærksomhedspunkter ved samtidig drift

### Planteavl

- Du må som udgangspunkt ikke dyrke samme planteart på marker, der er i den økologiske enhed og marker, der er i den ikke-økologiske enhed<sup>69</sup>. Du kan læse mere om parallelavl\* og undtagelserne for dette i kapitel 12.
- Du må ikke opbevare både økologiske og ikke-økologiske afgrøder af samme art på din bedrift, medmindre sorterne let kan skelnes fra hinanden<sup>70</sup>.

### Husdyr

- Du må ikke have dyr af samme art på den økologiske og den ikke-økologiske produktionsenhed\* (parallelavl\*<sup>71</sup>). Du kan læse mere om parallelavl\* i afsnit 21.2.
- Hvis du har husdyrhold på enten den ene eller begge produktionsenheder\*, skal du lave en ajourført liste over produktionsenhedens besætning, herunder tilgang og afgang af dyr (dato og antal). Hvis du bruger ikke-økologiske foderstoffer eller omlægningsfoder\* på den økologiske produktionsenhed\*, skal du have en ajourført foderplan på bedriften<sup>72</sup>.
- Hvis du ønsker, at dyr fra den ikke-økologiske enhed skal afgræsse marker på den økologiske enhed, skal betingelserne for afgræsning med ikke-økologiske dyr være opfyldt. Læs mere i afsnit 23.3.

### Biavl

- Der er en særlig adgang, i bestøvningsøjemed, til at holde både økologiske og ikke-økologiske bier på samme bedrift. De bier der ikke holdes økologisk skal overholde alle økologireglerne, bortset fra reglen om opstilling på en godkendt placering. Honningen fra de ikke-økologiske bier må ikke sælges som økologisk. Se kapitel 29.

Du skal søge om en ny tilladelse\* til samtidig drift\*, hvis der sker ændringer i de forudsætninger, som var grundlag for tilladelsen til samtidig drift\*.

Ønsker du at ophøre med samtidig drift\*, skal du skriftligt meddele det til Landbrugsstyrelsen<sup>73</sup>.

<sup>69</sup> RFO, artikel 11 og artikel 17, stk. 1, litra d

<sup>70</sup> KFO, artikel 35, stk. 1, stk. 2 og stk. 4. Krav til adskillelse: KFO, artikel 40

<sup>71</sup> RFO, artikel 11

<sup>72</sup> KFO, artikel 79 jf. artikel 76, litra a, b og d

<sup>73</sup> KFO, artikel 64

# 5. Overtager eller overdrager du arealer eller en hel bedrift (Producentskifte)

I dette kapitel finder du oplysninger om, hvad du skal gøre, når du overdrager en del af eller hele din bedrift. Du finder også oplysninger om, hvad du skal gøre, hvis du erhverver en ny bedrift fra enten en konventionel eller økologisk jordbruger og ønsker at blive autoriseret som økologisk jordbruger.

I det følgende, vil den der bortforpagter eller sælger blive kaldt for overdrager, mens den der overtager eller forpagter en bedrift bliver kaldt for erhverver.

Fordelen ved at lave et producentskifte af den økologiske status er, at erhverver som udgangspunkt kan bibeholde de oprindelige omlægningsdatoer på dyrene og arealer. Dermed undgår erhverver at skulle genomlægge hele bedriften på ny og produkterne vil hurtigere kunne sælges med økologisk status. Dette afhænger af, hvornår overdrager har påbegyndt omlægning og hvilke produkter der er tale om. Hvis der løbende skal kunne leveres økologiske varer til mejeri/slagteri/ægpackeri, så anbefales det, at producentskiftet indsendes i god tid inden overdragelsesdatoen. Særligt hvis der indgår en ny økolog, og der skal udføres en autorisationskontrol.

Dette kapitel omhandler alene producentskifte af den økologiske status på arealer og dyr. Hvis der er flere ordninger/tilsagn til det areal, du overdrager, for eksempel både Økologisk Arealtilskud (ØA) og økologisk status, skal du, udover at indsende producentskifteerklæring på papirskema og blanketten "Erklæring om økologi", følge vejledningen for ØA. Det samme gælder for Pleje af græs- og naturarealer (PLG). Vær opmærksom på, at der er særlige frister for at indsende producentskifteskema til ØA og PLG. Fristerne finder du på [Landbrugsstyrelsens hjemmeside](#). Producentskifte af den økologiske status på arealer og dyr skal dog indsendes straks.

## 5.1 Blanketter til producentskifte

Ved producentskifte\* skal du indsende en eller flere af følgende blanketter<sup>74</sup>:

- "[Producentskifteerklæring](#)" – Skal indsendes
- "[Erklæring om økologi](#)" – Skal indsendes
- "[Skema over marker](#)" – Skal indsendes
- "[Ansøgning om autorisation til økologisk jordbrugsproduktion](#)" – Indsendes i nogle tilfælde

Af vejledningen til blanketterne fremgår, i hvilke situationer du skal bruge de forskellige erklæringer. Du finder blanketter og vejledning på Landbrugsstyrelsens hjemmeside.

Ved indsendelse af producentskifte, der omfatter dyr, anbefales det at gøre opmærksom på dette i din henvendelse til Landbrugsstyrelsen.

Du skal indsende blanketterne til producentskifte straks ved tidspunktet for overtagelsen<sup>75</sup>, og gerne før. Det er vigtigt, at du søger autorisation til det CVR-nummer som du også har tænkt dig at lave den årlige indberetning i Fællesskemaet på. Hvis du f.eks. bliver autoriseret på dit CVR-nummer, men laver den årlige indberetning i Fællesskemaet på dit CPR-nummer, kan det give problemer i forhold til kontrolgrundlaget og udstedelsen af økologierklæringen. Vær opmærksom på, at din økologiautorisation vil blive tilknyttet dit CVR-nummers P-nummer (læs mere om P-nummer i bilag 10).

<sup>74</sup> Økologibekg., § 8, stk. 2

<sup>75</sup> Økologibekg., § 8, stk. 1

Hvis du overdrager dele af en eller flere arealer, vil det være en fordel at indsende et markkort, så det er tydeligt, hvilke dele af arealerne, som skal overdrages. Markkortet kan enten vedlægges producentskiftet, eller der kan indtegnes en kladde i Internet Markkort. Hvis man vælger at indtegne en kladde i Internet Markkort, er det vigtigt at oplyse navnet på kladden til Landbrugsstyrelsen.

## 5.2 Salg eller bortforpagtning af økologiske arealer

Du skal straks give skriftlig besked til Landbrugsstyrelsen, hvis du overdrager økologiske arealer. Dette gælder både, hvis du overdrager hele din bedrift, eller hvis du overdrager en del af din bedrift<sup>76</sup>.

Din økologiautorisation bortfalder, hvis:

- Alle bedriftens arealer og dyr overdrages.
- En del af bedriftens arealer og dyr overdrages, men du ikke ønsker at fortsætte som økolog.

Når din autorisation er bortfaldet, må du ikke længere sælge produkter som økologiske.

Hvis du bortforpagter eller sælger dine arealer eller bedrift til erhverver, der er eller ønsker at blive økolog, skal I lave et producentskifte<sup>77</sup>. Erhverver overtager herved ansvaret for at overholde økologireglerne efter overdragelsesdatoen. Det er herefter også erhverver som indberetter i Fællesskemaet og kan søge diverse tilsagn.

Hvis der løbende skal kunne leveres økologiske varer til mejeri/slagteri/ægpackeri, så anbefales det, at producentskiftet indsendes i god tid inden overdragelsesdatoen. Særligt hvis der indgår en ny økolog, og der skal udføres en autorisationskontrol.

Hvis du overdrager tilsagnsarealer, og erhverver ikke overtager tilsagnet, skal du også indsende skemaet "[Overdragelse uden producentskifte af tilsagn](#)".

### 5.2.1 Producentskifte af hele eller dele af din økologiske bedrift til en eksisterende økolog

Når du sælger eller bortforpagter arealer fra din økologiske bedrift til en eksisterende økolog, skal der ligeledes laves et producentskifte<sup>78</sup>. I "Erklæring om økologi" er det nok kun at udfylde side 1. Øverste halvdel vedrører overdragelse og nederste halvdel udfyldes kun hvis der også overdrages dyr.

Du skal indsende følgende blanketter:

- "[Producentskifteerklæring](#)"
- "[Erklæring om økologi](#)" – side 1
- "[Skema over marker](#)"

## 5.3 Overtagelse af en bedrift

Overdrager må efter overdragelsesdatoen af hele bedriften, ikke sælge produkter med økologisk status. Erhverver må først sælge produkter med økologisk status f.eks. mælk, æg, dyr og afgrøder, når erhverver har modtaget sit autorisationsbevis til økologisk jordbrugsproduktion i Tast selv-service. Dette forudsætter at produktet har haft den korrekte omlægningstid. Se mere om omlægningstiden på de pågældende produkt, under de tilhørende kapitler.

<sup>76</sup> Økologibekg, § 8, stk. 1 og 2, og KFO, artikel 64

<sup>77</sup> Økologibekg., § 8, stk. 2

<sup>78</sup> Økologibekg, § 8, stk. 1 og 2

Hvis der løbende skal kunne leveres økologiske varer til mejeri/slagteri/ægpackeri, så anbefales det, at producentskiftet indsendes i god tid inden overdragelsesdatoen. Særligt hvis der indgår en ny økolog, og der skal udføres en autorisationskontrol.

Som udgangspunkt modtager erhverver først sit autorisationsbevis, efter der er gennemført en autorisationskontrol og det her er vist, at betingelserne for autorisationen er opfyldt.

### 5.3.1 Når du som økolog overtager en ikke-økologisk bedrift

Køber du en hel ikke-økologisk bedrift, kan du få både dyr og arealer med ind under den autorisation, du har i forvejen.

Hvis den bedrift, du har i forvejen, er ude over det 4. kalenderår efter, at omlægningen er begyndt, skal du straks ved overtagelsen omlægge alle arealer og dyr på den nye bedrift<sup>79</sup>. Det gælder også, hvis der på den nye bedrift er dyr af samme art som på den bedrift, du har i forvejen.

Du kan først sælge produkter fra dyrene på den nye bedrift som økologiske, når dyrene er fuldt omlagt<sup>80</sup>.

Du skal give Landbrugsstyrelsen besked om købet af en ikke-økologisk bedrift, inden du overtager den<sup>81</sup>.

Hvis du ikke ønsker at omlægge den nye bedrift straks, har du mulighed for at søge om samtidig drift<sup>82</sup>, se kapitel 4.

### 5.3.2 Når du som ikke-økolog overtager en økologisk bedrift eller et økologisk areal

Hvis du vil drive en bedrift eller arealer økologisk, skal du søge om at blive autoriseret som økolog<sup>83</sup>. Der er to måder at blive autoriseret på:

#### Mulighed 1: Overtage overdragers rettigheder og pligter

Det betyder, at du som erhverver overtager overdragers rettigheder og pligter i henhold til dennes økologiautorisation, for eksempel at du overtager bedriftens økologiske omlægningsplan. Hvis overdrager har tilladelse\* til samtidig drift\*, og du ønsker at videreføre denne, skal du dog søge særskilt om dette. Se kapitel 4.

Du skal indsende følgende blanketter:

- ["Producentskifteerklæring"](#)
- ["Erklæring om økologi"](#)
- ["Skema over marker"](#)

Hvis overdrager var ude over det 4. kalenderår efter omlægning\* ved overtagelsen, skal du være opmærksom på, at hvis du tilkøber ekstra arealer efter producentskiftet, skal de omlægges straks, og hvis du indsætter ekstra dyr, skal de være økologiske. Læs mere om indkøb af dyr til økologiske besætninger i kapitel 22.

#### Mulighed 2: Har arealer eller dyr udover producentskiftet

Har du andre arealer eller dyr end dem der indgår i producentskiftet, eller ønsker du ikke at overtage overdragers rettigheder og pligter, skal du indsende følgende blanketter:

- ["Producentskifteerklæring"](#)
- ["Erklæring om økologi"](#)

<sup>79</sup> Økologibekg., § 11, stk. 2

<sup>80</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra a, nr. iii jf. KFO, artikel 38, stk. 1

<sup>81</sup> KFO, artikel 64

<sup>82</sup> Økologibekg., § 6

<sup>83</sup> Økologiloven, § 7 og § 8, stk. 2, Økologibekg., § 3

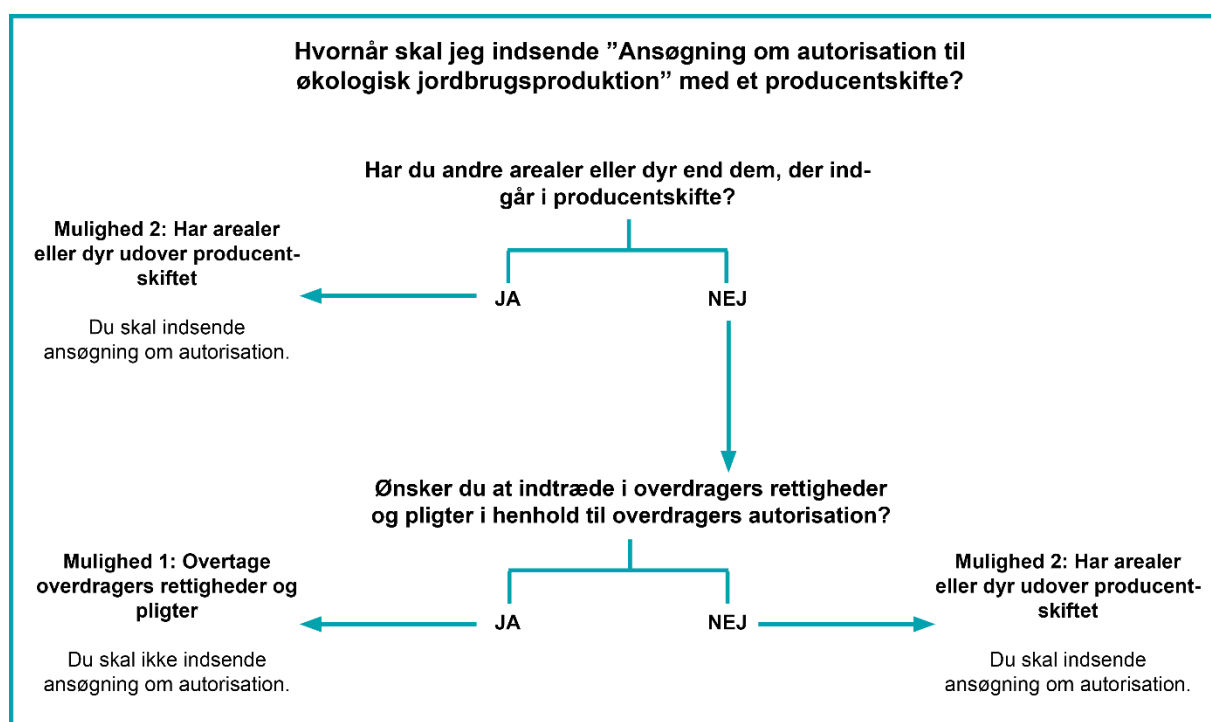
- ["Skema over marker"](#)
- ["Ansøgning om autorisation til økologisk jordbrugsproduktion"](#)

Hvis du ikke ønsker at overtage overdragere rettigheder og pligter, har du 4 kalenderår til at omlægge de arealer og dyr du havde inden du købte den økologiske jordbrugsproduktion<sup>84</sup>.

Arealer og dyr, som indgår i producentskiftet, beholder deres oprindelige omlægningsdatoer\*.

Efter det 4. kalenderår efter din ansøgning\* om autorisation, skal arealer som du køber eller forpagter omlægges straks og du må kun indsætte økologiske dyr<sup>85</sup>. Læs mere om indkøb af dyr til økologiske besætninger i kapitel 22.

Er du i tvivl om, hvorvidt du skal indsende en ansøgning\* om autorisation i forbindelse med et producentskifte\*, kan du prøve at følge nedenstående spørgeguide:



I begge tilfælde, vil autorisationen ske efter den administrative behandling af producentskiftet er gennemført og der har været en autorisationskontrol. Hvis betingelserne for autorisationen er opfyldt, vil du modtage et autorisationsbevis\* via Tast selv-service<sup>86</sup>, hvoraf dit nye autorisationsnummer fremgår og du er hermed økolog (læs mere om elektroniske breve i Tast selv-service i bilag 10). Du er forpligtet til at overholde økologireglerne fra overdragelsesdatoen.

## 5.4 Producentskifte ved konkurs

Ved konkurs beslutter kurator eller bobestyrer om konkursboet midlertidigt fortsætter eller ophører med økologisk produktion. Begge dele skal meddeles skriftligt til Landbrugsstyrelsen. Der skal også oplyses om, hvem der skal kontaktes i forbindelse med den årlige økologikontrol. For at konkursboet kan fastholde autorisationen, skal kurator eller en konsulent med fuldmagt fra kurator lave den årlige indberetning i Fællesskema i Tast selv-service i

<sup>84</sup> Økologibekg., § 11, stk. 1

<sup>85</sup> Økologibekg., § 11, stk. 2

<sup>86</sup> Økologibekg., § 7 stk. 1

perioden primo februar til medio april<sup>87</sup>. Manglende rettidig indberetning i Fællesskemaet er en overtrædelse af økologireglerne og kan medføre tilbagekaldelse<sup>88</sup> af autorisationen.

Det er ikke nødvendigt at anmelde producentskifte\* fra landmanden til konkursboet, idet konkursboet automatisk indtræder i rettigheder og pligter med mulighed for at videreføre aktiviteterne. Hvis konkursboet ønsker at overdrage hele eller dele af bedriften til en ny ejer, skal konkursboet anmelde producentskiftet\*. CVR-/CPR-nummer for den konkursramte bedrift skal anføres på producentskifteerklæringen, og kurator skal underskrive producentskiftet med fuldmagt.

I forhold til arealstøtte m.m. ved konkurs henvises til [Procedure for arealstøtte ved konkursboer](#).

## 5.5 Producentskifte ved dødsfald

Ved dødsfald skal der indsendes en skifteretsattest til Landbrugsstyrelsen, så det kan konstateres, hvem der repræsenterer boet. Derudover skal det oplyses, om boet fortsætter økologiautorisationen og hvem der står for den daglige drift. Der skal også oplyses om, hvem der skal kontaktes i forbindelse med den årlige økologikontrol. Det er ikke nødvendigt at anmelde producentskifte\* til boet. Når boet afsluttes, gives der skriftligt besked om, at autorisationen ophører.

For at boet kan fastholde autorisationen, skal bobestyrer, eller en konsulent med fuldmagt fra bobestyrer, lave den årlige indberetning i Fællesskema i Tast selv-service i perioden primo februar til medio april. Manglende rettidig indberetning i Fællesskemaet er en overtrædelse af økologireglerne og kan medføre tilbagekaldelse<sup>89</sup> af autorisationen.

Hvis afdødes ægtefælle sidder i uskiftet bo, indtræder ægtefællen automatisk i samtlige af afdødes rettigheder og pligter. Der skal derfor ikke anmeldes producentskifte\*, men kun indsendes kopi af skifteretsattesten, samt informationer på ægtefælle, så Landbrugsstyrelsen kan foretage et administratorskifte af afdødes autorisationsnummer.

Ved alle andre former for bo-behandling skal blanketten "[Producentskifteerklæring](#)" indsendes, hvis boet ønsker at overdrage hele eller dele af bedriften til en anden.

I forhold til arealstøtte m.m. ved dødsboer henvises til [Procedure for arealstøtte ved dødsboer](#).

---

<sup>87</sup> Økologibekg., § 14

<sup>88</sup> Økologiloven, § 10, stk. 1

<sup>89</sup> Økologiloven, § 10, stk. 1



# 6. Leje og udlejning af bygninger

Du kan udleje bygninger eller opbevaringsfaciliteter på din bedrift til både økologiske og ikke-økologiske producenter. Du kan også selv leje bygninger og opbevaringsfaciliteter hos økologiske eller ikke-økologiske producenter. Du skal dog altid sikre dig, at din bedrift og din produktion er klart fysisk adskilt fra bedrifter og produktioner, der ikke producerer efter de økologiske produktionsregler, så der ikke er risiko sammenblanding eller kontaminering af de økologiske produkter. Der må ikke være økologiske og ikke-økologiske dyr af samme art på ejendommen<sup>90</sup>. Adskillelsen for hele bedriften vil blive kontrolleret på den årlige økologikontrol.

## 6.1 Udlejning af bygninger

Du kan udleje, udlåne eller bortforpagte stalde, bygninger og opbevaringsfaciliteter på din økologiske bedrift, hvis der er klar fysisk adskillelse mellem dem og resten af din ejendom<sup>91</sup>.

Klar fysisk adskillelse betyder som udgangspunkt, at du skal udleje hele bygningen. Du må kun udleje en del af en bygning, hvis bygningsdelene er permanent adskilte.

Du skal skriftligt anmelde udlejningen til Landbrugsstyrelsen, inden lejeranbringer dyr eller produkter på din økologiske ejendom<sup>92</sup>.

Hvis du udlejer bygninger til omlæsning, pålæsning eller samlestalder, så skal dette ligeledes anmeldes til Landbrugsstyrelsen<sup>93</sup>.

Du skal sende følgende oplysninger:

- Navn og adresse på lejer.
- Adresse på den udlejede bygning.
- I hvilken periode, du udlejer bygningen.
- Kopi af lejeaftale med begge parter underskrevet. Lejekontrakten er dokumentation for, at bygningen, og hvad der foregår i bygningen, ikke længere er dit ansvar.
- En skitse over bygningens beliggenhed i forhold til andre bygninger på ejendommen. Det skal tydeligt fremgå, hvilken bygning, du udlejer. Hvis du kun udlejer en del af en bygning, skal det tydeligt fremgå med indtegnning på skitsen, hvilken del du udlejer samt størrelse på det udlejede areal. Du skal indtegne alle adgangsveje (døre, porte og lignende) til den udlejede del af bygningen på skitsen. Du skal tydeligt opmærke, hvilken del der tilhører din økologiske bedrift, hvis du kun udlejer en del af bygningen.
- En redegørelse for den fysiske adskillelse mellem de økologiske produkter og dyr, der hører til din ejendom og de produkter og dyr, der kommer ind i de udlejede bygninger. Hvis der bliver opstaldet dyr i den udlejede bygning, skal du også gøre rede for, hvordan foder til og gødning fra dyrene forventes opbevaret, så det bliver holdt adskilt fra produkterne på din økologiske bedrift.

Hvis der er både økologiske og ikke-økologiske dyr eller produkter på ejendommen eller der bruges maskinstation, skal du have en risikobaseret rengøringsprocedure, der med fordel kan være skriftlig. Denne vedrører både maskiner og opbevaringssteder i hele din produktionskæde. Hvis du mundtligt kan forklare, hvilken procedure du og evt. dine medarbejdere følger for at undgå forurening/sammenblanding, er det også tilstrækkeligt. Du skal kunne redegøre for proceduren overfor økologikontrollen. Se eksempel i bilag 9.

---

<sup>90</sup> KFO, artikel 17, stk. 1

<sup>91</sup> RFO, artikel 11

<sup>92</sup> KFO, artikel 64

<sup>93</sup> KFO artikel 64

Du skal anmelde udlejning til Landbrugsstyrelsen, uanset om du udlejer eller udlåner til en økolog eller en ikke-økolog<sup>94</sup>. Se blanketten "[Anmeldelse af udleje/bortforpagtning af bygning](#)" på Landbrugsstyrelsens hjemmeside, som du kan bruge til anmeldelse\* af udlejning af bygninger.

## 6.2 Leje af bygninger

Hvis du lejer eller låner en bygning, bliver den medregnet som en del af din økologiske bedrift<sup>95</sup>. Landbrugsstyrelsen skal derfor have mulighed for at kontrollere den lejede bygning ved kontrolbesøg<sup>96</sup>.

Lejer du en bygning på en ikke-økologisk ejendom, skal der være en klar, fysisk adskillelse mellem den lejede bygning og de øvrige bygninger på den ikke-økologiske ejendom<sup>97</sup>.

Klar fysisk adskillelse betyder som udgangspunkt, at du skal leje hele bygningen. Du kan kun leje en del af bygningen, hvis bygningsdelene er permanent adskilte.

Du skal anmelde leje af en bygning skriftligt til Landbrugsstyrelsen, inden du begynder at bruge bygningen til opbevaring eller opstaldning<sup>98</sup>. Se afsnit 21.2 angående reglerne for dyr af samme art på bedriften.

Hvis du lejer bygninger til omlæsning, pålæsning eller samlestalde, så skal dette ligeledes anmeldes til Landbrugsstyrelsen<sup>99</sup>.

Du skal sende følgende oplysninger<sup>100</sup>:

- Navn og adresse på udlejer.
- Adressen på den lejede bygning.
- I hvilken periode, du lejer bygningen.
- Kopi af lejeaftale på bygningen med begge parter underskrift. Lejekontrakten er dokumentation for, at du som lejer har fuld rådighed over bygningen, og at du har det fulde ansvar for adskillelsen mellem bygningen og den ikke-økologiske ejendom.
- En skitse over bygningens beliggenhed i forhold til andre bygninger på ejendommen. Det skal tydeligt fremgå, hvilken bygning, du lejer. Hvis du kun lejer en del af en bygning, skal det tydeligt fremgå på skitsen med indtegnning, hvilken del du lejer samt størrelse på det lejede areal. Du skal indtegne alle adgangsveje (døre, porte og lignende) til den lejede del af bygningen på skitsen. Du skal tydeligt opmærke, hvilken del der tilhører din økologiske bedrift, hvis du kun lejer en del af bygningen.
- En redegørelse for hvordan den fysiske adskillelse mellem økologiske produkter og dyr og ikke-økologiske produkter og dyr er sikret. Hvis du opstalter dyr i den lejede bygning, skal du også gøre rede for, hvordan du vil opbevare foder og gødning fra dyrene, så det holdes adskilt fra produkter på den ikke-økologiske ejendom.

Hvis der er både økologiske og ikke-økologiske dyr eller produkter på ejendommen eller der bruges maskinstation, skal du have en risikobaseret rengøringsprocedure, der med fordel kan være skriftlig. Denne vedrører både maskiner og opbevaringssteder i hele din produktionskæde. Hvis du mundtligt kan forklare, hvilken procedure du og evt. dine medarbejdere følger for at undgå forurening/sammenblanding, er det også tilstrækkeligt. Du skal kunne redegøre for proceduren overfor økologikontrollen. Se eksempel i bilag 9.

Du skal anmelde leje af bygninger til Landbrugsstyrelsen, uanset om du lejer eller låner af en økolog eller en ikke-økolog.

---

<sup>94</sup> KFO, artikel 64

<sup>95</sup> RFO, artikel 11 og KFO, artikel 2, litra e og f

<sup>96</sup> KFO, artikel 67, stk. 1, litra a

<sup>97</sup> KFO, artikel 17 og RFO artikel 11

<sup>98</sup> KFO, artikel 64

<sup>99</sup> KFO artikel 64

<sup>100</sup> KFO, artikel 67, stk. 1, litra b

Du kan finde en blanket "[Anmeldelse af leje/tilforpagtning af bygning](#)" på Landbrugsstyrelsens hjemmeside, som du kan bruge til anmeldelse\* af leje af bygninger.

### 6.3 Udlejning af mindre havestykker til private

Du kan udleje mindre havestykker til private til brug for oprettelse af folkehaver, eller nyttehaver. Hvis du som økolog lejer ud til private, er det dit ansvar, at økologireglerne overholdes.

Det betyder, at du er ansvarlig for at:

- Der indkøbes og anvendes såsæd, der er tilladt efter retningslinjerne i [OrganicXseeds](#)
- Have dokumentation for såsædens oprindelse og status
- Søge Landbrugsstyrelsen om dispensation til brug af ikke-økologisk frø eller plantemateriale, hvor denne mulighed eksisterer jf. [OrganicXseeds](#), og i sådanne tilfælde at kunne dokumentere, at frøene er ubejdsede
- Gøre brug af økologiens principper om jordforbedring, herunder:
  - Hensigtsmæssigt sædskifte
  - Brug af husdyrgødning fra økologisk husdyrproduktion
  - Brug af andet organisk, økologisk materiale
- Dokumentere brug af gødning
- Føre planteløgbog\*.

Landbrugsstyrelsen anbefaler derfor, at du selv står for indkøb og uddeling af plantemateriale, frø og gødning, hvis du lejer et havestykke ud til private.

### 6.4 Opbevaring af ikke-økologiske produkter på din økologiske bedrift

Du må som udgangspunkt kun opbevare produkter på din økologiske bedrift, som er tilladt efter økologireglerne<sup>101</sup>. Der er dog enkelte undtagelser:

#### Din egen ikke-økologiske avl

Du må opbevare din egen avl af ikke-økologiske afgrøder på din økologiske bedrift, hvis avlen er klart fysisk adskilt fra produkter med omlægnings- eller økologisk status<sup>102</sup>. Klar fysisk adskillelse betyder som udgangspunkt, at opbevaringen skal foregå i forskellige bygninger eller som minimum i rum, hvor en fast skillevæg forhindrer enhver form for sammenblanding med andre produkter eller forurening af de økologiske produkter med stoffer, der ikke er tilladt i økologisk produktion.

Du skal kunne redegøre for mængderne og hvordan det er brugt. Vil du sælge avlen, skal det fremgå af den regnskabsmæssige dokumentation, at afgrøden er ikke-økologisk.

#### Produkter til ikke-økologisk produktion

Hvis du har en ikke-økologisk produktion, som for eksempel husdyrhold til eget brug\*, må du opbevare ikke-økologiske produkter til denne produktion. Du skal opbevare produkterne, så de er klart fysisk adskilt fra økologiske produkter.

Hvis du bruger kunstgødning, plantebeskyttelsesmidler eller andre produkter i forbindelse med din have eller skovbrug, og disse midler ikke er tilladt i økologisk jordbrugsproduktion, er det vigtigt, at du ikke opbevarer dem i dine driftsbygninger.

---

<sup>101</sup> KFO, artikel 35, stk. 2

<sup>102</sup> RFO, artikel 11, 3. led

Hvis du bruger andre hjælpestoffer, hvor brugen ikke er omfattet af bilag 1, bilag 2 og bilag 5 i denne vejledning, for eksempel rengøringsmidler i lagerbygninger, eller algerens på et tag, skal du sikre, at stofferne ikke kommer i kontakt med afgrøder eller jord på din bedrift.

### **Andres ikke-økologiske produkter**

Du må kun opbevare andres ikke-økologiske produkter på din økologiske bedrift, hvis du har udlejet opbevaringsfaciliteter til formålet, se afsnit 6.1.

### **Brændselkorn**

Landbrugsstyrelsen stiller ikke krav om tilladelse\* til samtidig drift\* ved opbevaring af ikke-økologisk brændselkorn, som du køber til privat brug<sup>103</sup>.

Når du opbevarer ikke-økologisk brændselkorn, skal du holde kornet adskilt fra det økologiske korn /omlægningskorn, som i øvrigt findes på bedriften. Brændselkornet skal umiddelbart kunne identificeres. Det kan for eksempel være ved at bruge en anden art til brændsel end dem, der ellers findes på bedriften. Desuden skal du opbevare bilag, der godtgør, at det ikke-økologiske korn kun er anvendt til brændsel. Det kan være dokumentation, som anskueliggør at købte/anvendte mængder af økologiske-/omlægningskornpartier er tilstrækkelige til at dække bedriftens foderforbrug.

### **Anden virksomhedsaktivitet**

Hvis du driver anden virksomhed med pasning af ikke-økologiske arealer for andre, for eksempel haver, skov eller marker, der kræver opbevaring af produkter, som ikke er tilladte at bruge i økologisk jordbrugsproduktion, skal opbevaringsfaciliteterne være klart og tydeligt adskilt fra din økologiske bedrift. Du skal indberette hvilke faciliteter, der hører til denne virksomhed.

Du skal indberette til Landbrugsstyrelsen, at du har anden virksomhedsaktivitet, som for eksempel en maskinstation, og hvilke faciliteter, der hører hertil.

---

<sup>103</sup> Vi lægger til grund, at kornet ikke indkøbes til bedriften, men derimod til privat brug. Kornet falder derfor uden for artikel 35, stk. 2. Vi stiller krav om adskillelse og dokumentation, så vi kan gennemføre kontrollen.

## 7. Kontrol af økologiske bedrifter

Når Landbrugsstyrelsen modtager din ansøgning\* om autorisation til økologisk jordbrugsproduktion, vil vi foretage en kontrol af din bedrift<sup>104</sup>. Under besøget gennemgår kontrolløren de faktiske forhold på bedriften i samarbejde med den driftsansvarlige.

Du vil efterfølgende få mindst ét årligt kontrolbesøg<sup>105</sup>. 5 % af de årlige økologikontroller er uanmeldte. Vi udtager desuden hvert år bedrifter til supplerende kontrol, i form af stikprøver, ud fra en risikomodel<sup>106</sup>, hvor størrelse af produktion, tidligere overtrædelser, samt fare for sammenblanding vægter højest. Vi kan også vælge at udføre ophørskontrol hos ophørte økologer.

For at kunne udføre kontrollen, skal vi til enhver tid have adgang til din bedrift og bedriftens regnskab, forretningsbøger mv.<sup>107</sup> Du skal give kontrolløren adgang til alle oplysninger, herunder om økonomiske og regnskabsmæssige forhold, som har betydning for kontrollens gennemførelse<sup>108</sup>. Du skal desuden vederlagsfrit yde fornøden bistand ved kontrol, prøvetagning, kopiering og udlevering af skriftligt materiale og udskrift af elektroniske data<sup>109</sup>. Vi kan vederlagsfrit udtage prøver til undersøgelser<sup>110</sup>.

Du har pligt til at være til stede i nødvendigt omfang under hele kontrolbesøget og hjælpe kontrolløren<sup>111</sup>. Hvis du er forhindret, kan du dog lade en stedfortræder deltage i stedet for dig. Du eller stedfortræderen har ret til at få bistand under kontrollen (for eksempel af konsulent, advokat, revisor, familiemedlemmer eller andre). Det er stadig dit ansvar at sørge for, at kontrolløren får adgang til alle dele af din bedrift og til alle de oplysninger, der er nødvendige for, at vi kan gennemføre kontrollen.

Ved hvert kontrolbesøg udarbejder vi en kontrolrapport<sup>112</sup>. Har kontrolbesøget været uden problemer, kan du herefter bruge kontrolrapporten som dokumentation for, at Landbrugsstyrelsen ikke har haft bemærkninger til kontrollen.

I de tilfælde, hvor kontrolbesøget har givet anledning til bemærkninger, indeholder kontrolrapporten en høring. Du kan inden for en tidsfrist, oftest 14 dage, sende eventuelle bemærkninger til Landbrugsstyrelsen. Herefter træffer vi afgørelse om eventuelle sanktioner.

---

<sup>104</sup> Det følger af økologibekg., § 7, at Landbrugsstyrelsen først meddeler autorisation, når det er konstateret, at forholdene er i orden.

<sup>105</sup> RFO, artikel 27 stk. 3 og KFO, artikel 65, stk. 1. Retten til at udføre kontrol: Økologiloven, § 19 og Økologibekg., § 89.

<sup>106</sup> KFO, artikel 65, stk. 4

<sup>107</sup> KFO, artikel 67, stk. 1 og økologiloven § 19, stk. 1

<sup>108</sup> KFO, artikel 67, stk. 1, litra b

<sup>109</sup> Økologiloven, § 20

<sup>110</sup> Økologiloven, § 19, stk. 3

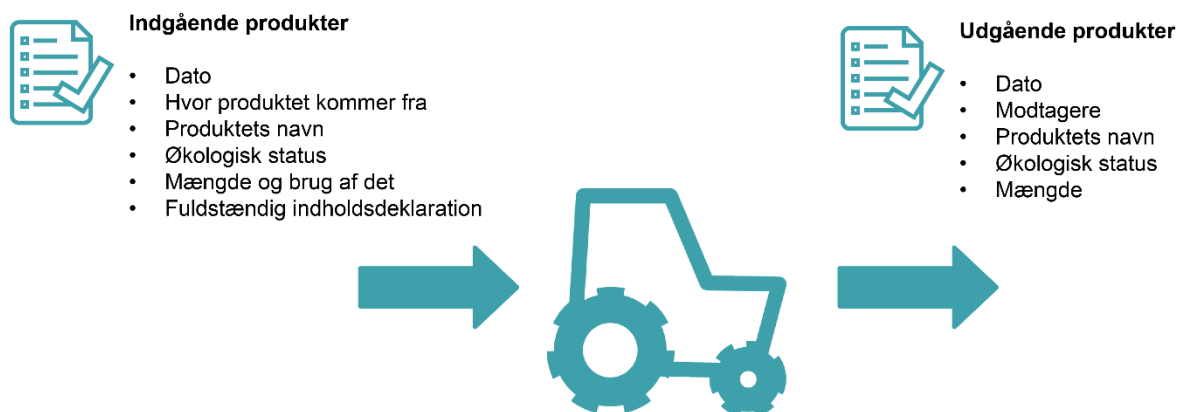
<sup>111</sup> KFO, artikel 67, stk. 1

<sup>112</sup> KFO, artikel 65, stk. 3

# 8. Regnskab og dokumentation

## 8.1 Regnskab over bedriftens aktiviteter

Du skal løbende dokumentere din bedrifts aktiviteter ved at føre et regnskab over alle ind- og udgående produkter. Det skal til enhver tid være muligt for Landbrugsstyrelsen at få adgang til regnskabet<sup>113</sup>. Det omfatter også materiale, du opbevarer i elektronisk form. Dokumentationen i regnskabet skal sikre fuld sporbarhed for alle produkter<sup>114</sup>.



Dit samlede regnskab kan bestå af bøger, regnskabsbilag, fakturaer eller andet dokumentationsmateriale som for eksempel sække eller frøposer. Dokumentationen skal principielt fremgå af regnskabet, så snart der indgår eller udgår produkter fra bedriften. Det vil sige, at hver gang du køber eller sælger et produkt, skal du opbevare dokumentation for det. Det gælder også, selvom der ikke sker betaling for produktet.

## 8.2 Regnskab ved salg

Hvis du sælger egne og/eller andres produkter til engrosvirksomheder, restauranter eller lignende eller hvis du sælger andres produkter til den endelige forbruger, skal du føre et regnskab over<sup>115</sup>:

- Planteart
- Mængde på lager og solgt mængde angivet i vægt
- Svind angivet i vægt
- Økologisk status.

Hvis du producerer eller køber ikke-økologiske jordbrugsprodukter med henblik på videresalg, skal du tydeligt mærke de ikke-økologiske varer som ikke-økologiske. Varerne skal være klart fysisk adskilte fra varer med økologisk status<sup>116</sup>. Desuden skal indkøb, salg, svind mv. af ikke-økologiske produkter klart fremgå af dit regnskab.

<sup>113</sup> KFO, artikel 66 og artikel 67, stk. 1

<sup>114</sup> KFO, artikel 66, stk. 2

<sup>115</sup> KFO, artikel 66, stk. 1, litra d og evt. stk. 2

<sup>116</sup> KFO, artikel 35, stk. 1 (opbevaring), RFO, artikel 23 og økologiloven, § 5 (mærkning)

Du skal opbevare dokumenterne i 5 år<sup>117</sup>.

De producenter og virksomheder, du handler med, skal vise dokumentation for køb og salg af produkter, hvis Landbrugsstyrelsen beder om det, også selvom de ikke er autoriserede til økologi<sup>118</sup>.

### **8.2.1 Salg af egne produkter til den endelige forbruger (stalddørssalg)**

Sælger du kun egne produkter fra stalddørssalg direkte til den endelige forbruger, er det tilstrækkeligt, at du fører regnskab over solgte mængder i overordnede kategorier<sup>119</sup>. Eksempler på kategorier kan være kartofler, rodfrugter, øvrige grøntsager, frugt og lignende angivet i vægt og med angivelse af økologisk status. Du skal jævnligt ajourføre salgsregnskaber fra stalddørssalg, og du skal have et endeligt regnskab klar senest, når du påbegynder salg af afgrøder fra næste vækstsæson\*.

For handel med økologiske produkter i øvrigt, se kapitel 33.

### **8.2.2 Har du samtidig drift?**

Du skal være opmærksom på, at der gælder skærpede krav til regnskab i forbindelse med samtidig drift\*, se kapitel 4.

---

<sup>117</sup> Økologibekg., § 82

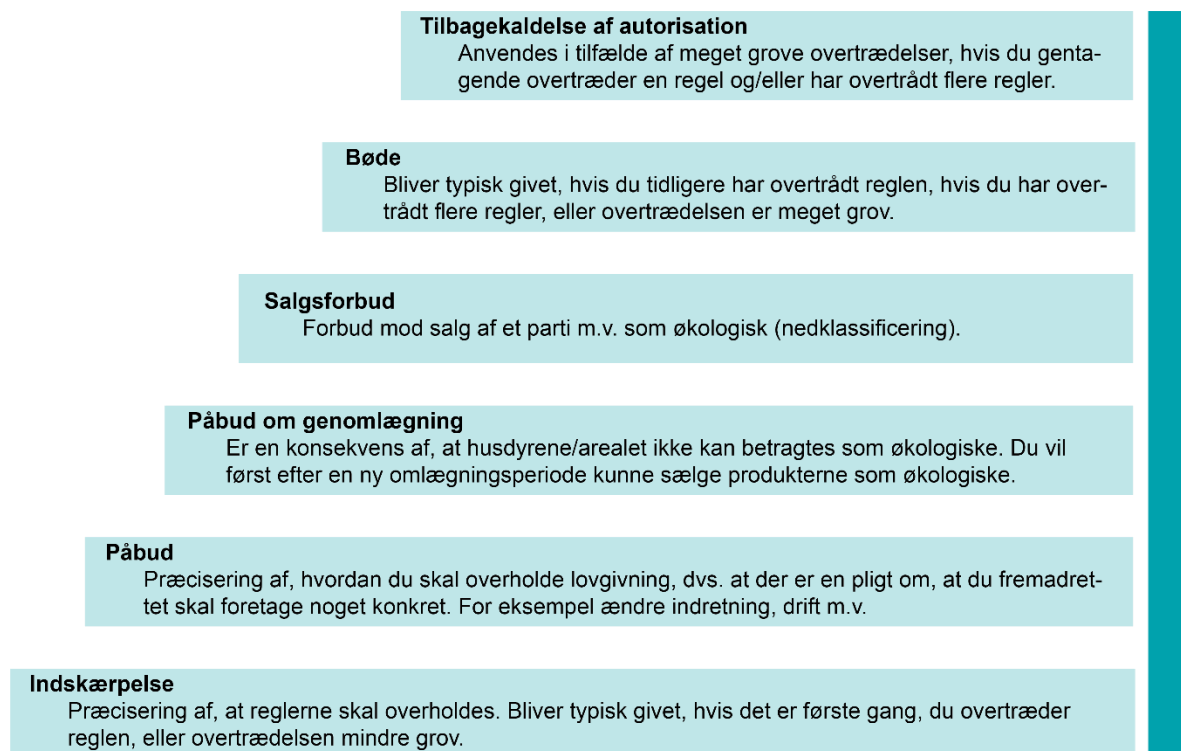
<sup>118</sup> Økologibekg., § 90

<sup>119</sup> Følger af princippet i RFO, artikel 28, stk. 2

## 9. Overtrædelse af økologireglerne

Landbrugsstyrelsen opdager typisk overtrædelser af økologireglerne ved kontrolbesøg. Hvis du selv bliver opmærksom på overtrædelser, har du pligt til omgående at oplyse os om det<sup>120</sup>.

Hvis vi konstaterer, at du har overtrådt økologireglerne, har vi sanktionsmulighederne, der fremgår af figur 9.1.



**FIGUR 9.1.** Sanktionstrappe.

Det vil altid være en konkret vurdering i den enkelte sag, hvilke sanktioner som følges. Der kan være skærpene, såvel som formildende omstændigheder, som gør, at der springes i sanktionstrappen

Landbrugsstyrelsen kan også påpege et bagatelagtigt forhold. Dette anvendes alene ved mindre overtrædelser, og kun hvis reglen ikke tidligere har været overtrådt.

Vi kan tilbagekalde din autorisation, hvis du overtræder reglerne for økologisk jordbrugsproduktion groft eller gentagne gange, eller hvis det ikke kan lade sig gøre at gennemføre kontrol på din bedrift<sup>121</sup>.

Vi kan også tilbagekalde din autorisation, hvis ledelsen af den daglige drift forestås af en person, der ikke kan opnå autorisation, og vedkommende ikke inden for en frist på 2 måneder fratræder som leder af den daglige drift<sup>122</sup>.

<sup>120</sup> KFO, artikel 91, stk. 1

<sup>121</sup> Økologiloven, § 10, stk. 1

<sup>122</sup> Økologiloven, § 11, stk. 2



I forbindelse med tilbagekaldelsen kan vi beslutte, at du først kan generhverve autorisationen efter en periode på op til 5 år<sup>123</sup>.

Hvis vi tilbagekalder din autorisation, kan du forlange at få afgørelsen indbragt for domstolene<sup>124</sup>. Du skal inden 4 uger efter, du har modtaget tilbagekaldelsen, sende anmodningen til Miljø- og Fødevareministeriet. Ministeriet vil herefter anlægge sag ved domstolene. En anmodning om sagsanlæg har ikke opsættende virkning medmindre domstolen bestemmer det<sup>125</sup>, du har derfor pligt til at overholde afgørelsen under din sags behandling.

## 9.1 Vil du klage over en afgørelse?

Du kan klage over de fleste af Landbrugsstyrelsens afgørelser til Miljø- og Fødevareklagenævnet.

Du kan ikke klage over en indskærpelse, da en indskærpelse er en præcisering af, at reglerne skal overholdes. Du kan heller ikke klage over en administrativ bøde<sup>126</sup> eller en anmodning om tiltalerejsning. Hvis du er uenig i grundlaget for bøden, kan du rette henvendelse til den politikreds som behandler din bødesag.

Du skal klage over Landbrugsstyrelsens afgørelse inden 4 uger<sup>127</sup> fra den dag, du har modtaget afgørelsen. Du skal sende din klage til Landbrugsstyrelsen til [jordbrugskontrol@lbst.dk](mailto:jordbrugskontrol@lbst.dk), eller med almindelig post.

Vi sender klagen sammen med vores kommentarer til Miljø- og Fødevareklagenævnet, som træffer afgørelse i sagen. Modtager vi klagen for sent, vil den som udgangspunkt blive afvist af klagenævnet. Klager har som udgangspunkt ikke opsættende virkning. Det vil for eksempel sige, at en afgørelse om, at dyr/produkter har mistet den økologiske status, gælder, indtil den eventuelt bliver ændret ved en ny afgørelse.

---

<sup>123</sup> Økologiloven, § 10, stk. 5

<sup>124</sup> Økologiloven, § 10, stk. 6 og § 12

<sup>125</sup> Økologiloven § 12, stk. 2

<sup>126</sup> Følger indirekte af økologiloven, § 25, stk. 1

<sup>127</sup> Bekendtgørelse om forretningsorden for Miljø- og Fødevareklagenævnet § 7, stk. 1

# 10. Ophør som økolog

Når du ophører med økologisk produktion, skal du som driftsansvarlig straks meddele dette skriftligt til Jordbrugskontrol, [jordbrugskontrol@lbst.dk](mailto:jordbrugskontrol@lbst.dk)<sup>128</sup>. Meddelelse skal gives uanset om det er fordi du ønsker at stoppe som økolog eller den økologiske jordbrugsbedrift producent-, bruger- eller ejerskiftes<sup>129</sup>.

Du kan ikke ophøre som økolog med tilbagevirkende kraft.

Hvis du ophører som økolog ved ejerskifte til en eksisterende eller ny økolog, skal dette meddeles via producent-skifte, se kapitel 5.

Ved konkurs eller død er det kurator og bobestyrer der skal meddele bedriftens ophør som økologisk bedrift.

## 10.1 Bortfald af autorisation

Når du ophører som økolog, bortfalder din autorisation<sup>130</sup>, og du må ikke længere sælge<sup>131</sup> produkter som økologiske. Skulle du have økologisk producerede produkter tilbage efter ophørsdatoen, vil disse være at betragte som konventionelle og må ikke sælges som økologiske.

Hvis din tilsagnsperiode for tilskud hos Landbrugsstyrelsen udløber, medfører dette ikke, at du automatisk ophører med at være autoriseret økolog. Hvis du også ønsker at ophøre med økologisk produktion, skal du give skriftlig besked til Jordbrugskontrol, [jordbrugskontrol@lbst.dk](mailto:jordbrugskontrol@lbst.dk), om ophør.

Hvis du modtager økologi- eller miljøtilskud til dine marker, og sælger eller bortforpagter ejendommen til en, der ikke ønsker at indtræde i tilsagnet om tilskud, skal du være opmærksom på gældende tilskudsregler. Læs mere om dette i [Vejledning om Økologisk Arealtilskud](#) eller kontakt Arealtilskud på [arealtilskud@lbst.dk](mailto:arealtilskud@lbst.dk).

Hvis du ophører dit CVR-nummer til din enkeltmandsvirksomhed og ønsker at videreføre autorisationen i dit CPR-nummer, er der tale om en væsentlig ændring og derfor skal dette meddeles skriftligt straks til Jordbrugskontrol, [jordbrugskontrol@lbst.dk](mailto:jordbrugskontrol@lbst.dk). Hvis dette undlades risikerer du, at din autorisation bortfalder.

## 10.2 Tilbagekaldelse af autorisation

Landbrugsstyrelsen kan tilbagekalde en økologiautorisation såfremt autorisationsindehaveren groft eller gentagende gange har overtrådt økologireglerne<sup>132</sup>. Ved autorisationstilbagekaldelser kan Landbrugsstyrelsen fastsætte en karantæneperiode på op til 5 år, hvor autorisationen ikke kan generhverves<sup>133</sup>.

---

<sup>128</sup> Økologibekg. § 8

<sup>129</sup> Økologiloven, § 9

<sup>130</sup> Økologiloven § 9

<sup>131</sup> Økologiloven § 5

<sup>132</sup> Økologiloven § 10

<sup>133</sup> Økologiloven § 10, stk. 5

Som autoriseret økolog er du hvert år forpligtet til at indberette produktionsdata for din økologiske bedrift i Fællesskemaet i Tast selv-service i perioden primo februar til medio april<sup>134</sup>. Såfremt du ikke gør dette, kan Landbrugsstyrelsen tilbagekalde din autorisation<sup>135</sup>. Manglende rettidig indberetning i Fællesskemaet er en grov overtrædelse af økologireglerne.

Hvis Landbrugsstyrelsen træffer afgørelse om tilbagekaldelse af en økologiautorisation, kan autorisationsindehaveren inden for en frist på fire uger kræve afgørelsen indbragt for domstolene<sup>136</sup>. En anmodning om sagsanlæg har ikke opsættende virkning, domstolen kan dog træffe nærmere beslutning herom.

---

<sup>134</sup> Økologibekg., § 14

<sup>135</sup> Økologiloven, § 10, stk. 1

<sup>136</sup> Økologibekg., § 12

# Planteavl



# 11. Adskillelse og skel til ikke-økologiske marker

Det er vigtigt, at økologiske produkter ikke bliver forurenede eller blandet sammen med ikke-økologiske produkter. Du skal derfor sørge for, at der er tydeligt skel mellem marker, der er begyndt omlægning\* til økologisk produktion, og marker, der ikke er begyndt omlægning\*<sup>137</sup>. Du skal også sikre dig, at der er tydeligt skel til egne ikke-økologiske marker, og til naboer, der har ikke-økologisk produktion.

Et tydeligt skel<sup>138</sup> kan for eksempel være:

- En tydelig bræmme på mindst 0,5 meter med beplantning, der adskiller sig fra afgrøderne på markerne.
- Et hegn, der forhindrer græsning ind på en ikke-økologisk mark.

Hvis du får mistanke om, at en økologisk mark eller en mark under omlægning\* har fået tilført handelsgødning eller plantebeskyttelsesmidler, for eksempel ved vinddrift fra en nabo, skal du straks kontakte Landbrugsstyrelsen<sup>139</sup>. Vi vil herefter vurdere skadens indflydelse på markens økologiske status<sup>140</sup>. Selvom spredningen er sket fra nabobedriften, skal det berørte areal omlægges igen.

Du skal sikre dig, at der ikke kan ske en forurening af den økologiske produktion fra såmaskine, mejetærsker, gødningsspredere, marksprøjte og lignende, hvis maskinerne har været brugt til produktionshjælpemidler eller frø, der ikke er tilladt i økologisk produktion, eller til høst af konventionelle produkter. Du skal derfor huske at rengøre udstyret efter det har været brugt til ikke-økologiske produkter<sup>141</sup>.

Det er særlig vigtig, når der er tale om maskiner, som har været brugt til at så bejdset udsæd, handelsgødning og plantebeskyttelsesmidler, at de er omhyggeligt rengjort, for eksempel med højtryksvand eller blæst igennem med luft. Du skal have en risikobaseret rengøringsprocedure, der med fordel kan være skriftlig. Hvis du mundtligt kan forklare, hvilken procedure du og evt. dine medarbejdere følger for at undgå forurening, er det også tilstrækkeligt. Du skal kunne redegøre for proceduren overfor økologikontrollen.

Det er dig som økolog, der har det endelige ansvar for, at maskinerne er rengjorte, før de kører ud på dine arealer, også når en maskinstation ejer dem. I denne situation vil det være tilstrækkeligt at få en bekræftelse fra maskinstationen på, at de har rengjort deres maskiner, før de bliver brugt på din økologisk bedrift.

Se bilag 9 for et eksempel på en rengøringsprocedure.

## 11.1 Opbevaring af de høstede afgrøder

Du skal sikre, at der altid er klar fysisk adskillelse mellem høstede afgrøder af forskellig status, når du opbevarer høsten<sup>142</sup>.

<sup>137</sup> KFO, artikel 63, stk. 1, litra c jf. RFO, artikel 17, stk. 1, litra d og artikel 11 forudsætningsvis

<sup>138</sup> RFO artikel 11

<sup>139</sup> KFO, artikel 91, stk. 1

<sup>140</sup> KFO, artikel 36, stk. 4

<sup>141</sup> KFO, artikel 63, stk. 1, litra c

<sup>142</sup> RFO, artikel 11, 3. led og KFO, artikel 35, stk. 4

Klar fysisk adskillelse betyder som udgangspunkt, at opbevaringen skal foregå i forskellige bygninger eller som minimum i rum, hvor en fast skillevæg forhindrer enhver form for sammenblanding med andre produkter eller forurening af de økologiske produkter med stoffer, der ikke er tilladt i økologisk produktion. Du skal derfor som udgangspunkt have særskilte opbevaringsfaciliteter til din økologiske høst, din omlægningshøst og din ikke-økologiske høst.

Du må gerne blande afgrøder med forskellig status, når du laver ensilage eller foderblandinger til eget brug. Hvis der indgår andet end økologisk og eget omlægningsfoder\* (dvs. foder høstet på 2. års omlægningsmarker), skal procenten af henholdsvis indkøbt omlægningsfoder\* (dvs. foder høstet på andre bedrífers 2.års omlægningsmarker), 1. års omlægningsfoder og ikke-økologisk foder fremgå af opgørelsen over blandingsforholdet, så det kan kontrolleres, at fodringsreglerne er overholdt. Blandingen skal være homogen, så den beregnede procent af foderandelene er retvisende.

Du må som udgangspunkt ikke opbevare ikke-økologiske afgrøder, medmindre du har tilladelse\* til samtidig drift<sup>143</sup>. Har du tilladelse\* til samtidig drift\*, skal produkterne være klart fysisk adskilte og enten emballerede eller let adskillelige.

Slår du for eksempel wrap fra en ikke-økologisk landmand og benytter wrappet til fodring af dine dyr til eget forbrug, må du ikke sælge det overskydende ikke-økologiske wrap, hvis du samtidig selv tager slæt fra dine egne økologiske eller omlægningsmarker.

---

<sup>143</sup> KFO, artikel 63, stk. 1, litra c

# 12. Du må ikke have parallelavl mellem afgrøder

Der er som udgangspunkt parallelavl\*, når du dyrker samme planteart på ikke-økologiske marker og på marker, der er økologiske eller er under omlægning\* til økologi.

Parallelavl\* er ikke tilladt, da det er afgørende for økologiens troværdighed, at forbrugerne kan have tillid til, at der ikke sker en sammenblanding af økologiske og ikke-økologiske afgrøder<sup>144</sup>.

Der må gerne være samme planteart på økologiske marker og på marker, der er under omlægning\*, også selvom én af afgrøderne har ikke-økologisk status. Det samme gælder for væksthuse og planteskoler.

Du skal sørge for klar fysisk adskillelse mellem din økologiske høst, din omlægningshøst og din ikke-økologiske høst<sup>145</sup>. Du må dog gerne blande afgrøder med forskellig status, når du laver ensilage eller foderblandinger til eget brug.

Du skal huske at skrive følgende oplysninger om din høst ind i din logbog for planteavl<sup>146</sup>:

- Afgrøde
- Høstdato
- Høstet mængde
- Status: økologisk, omlægningsafgrøde eller ikke-økologisk

Det er vigtigt også at skrive så-tidspunkt i logbogen, for at du, ved høst, kan dokumentere afgrødens status på baggrund af omlægningsdato\* og høsttidspunkt. Læs mere om logbog for planteavl i afsnit 18.4.

## 12.1 Hvornår er der parallelavl?

Der kan være parallelavl\*, hvis du har ikke-økologiske marker på din bedrift. Hvis alle dine marker er økologiske eller under omlægning\* til økologi, vil der ikke være parallelavl\*.

Hovedreglen er, at du ikke må have samme planteart på ikke-økologiske marker og på marker, der enten er økologiske eller under omlægning\* til økologi. Du må dog gerne have samme planteart, hvis der er tale om forskellige sorter, der let kan skelnes både under dyrkningen og efter høst<sup>147</sup>. Parallelavl\* kan ikke forhindres ved at bruge forskellig høstmetode, ved at så et udlæg eller lignende. I tabel 12.1 kan du se eksempler på situationer, hvor der er henholdsvis parallelavl\* og ikke parallelavl\*.

Du har selv ansvaret for, at afgrøderne let kan skelnes. Du kan dog få en vurdering fra Landbrugsstyrelsen af, om afgrøderne er tilstrækkelig forskellige til, at du ikke har parallelavl\*.

Hvis du opdager, at du har parallelavl\*, skal du straks give besked til Landbrugsstyrelsen. Du skal herefter sælge begge afgrøder som ikke-økologiske eller bruge dem som ikke-økologisk foder.

Du skal være opmærksom på, om du får parallelavl\*, hvis du får nye marker. Du kan undgå parallelavl\* ved at begynde omlægning\* af de nye marker straks ved overtagelsen.

---

<sup>144</sup> RFO, artikel 11

<sup>145</sup> RFO, artikel 17, stk. 1, litra d

<sup>146</sup> KFO, artikel 72, litra d

<sup>147</sup> RFO, artikel 11, 2. led

**TABEL 12.1.** Eksempler på, hvornår der er parallelavl\* og hvornår der ikke er.

Note	Mark er ikke begyndt omlægning* (ikke-økologisk mark)	Mark er økologisk eller under omlægning*	Parallelavl*
1	Byg til modenhed	Byg til helsæd	Ja
2	Vinterhvede	Vårhvede	Ja
3	Byg/ært	Ært	Nej
4	Byg med udlæg	Byg	Ja
5	1. års kløvergræsblanding 722	2. års kløvergræsblanding 722	Ja
6	Kløvergræsblanding	Græs eller kløver i renbestand	Nej
7	Græs til slæt eller afgræsning	Græs til slæt	Ja
8	Græs til slæt eller afgræsning	Græs til afgræsning	Nej
9	Ærter	Ærter til fremavl	Nej
10	Rødkål	Hvidkål	Nej
11	Flerårige afgrøder, fx frugttræer, bærbuske, valnød m.fl.	Flerårige afgrøder, fx frugttræer, bærbuske, valnød m.fl.	Ja**

**Noter**

Forskellige høstmetoder eller høsttidspunkter kan ikke forhindre parallelavl\*, fordi man ikke let kan skelne afgrøderne under dyrkningen eller høst.

Forskellige så-tidspunkter kan ikke forhindre parallelavl\*, fordi man ikke let kan skelne afgrøderne efter høst.

En blanding af plantearter skal let kunne skelnes fra en renbestand, både under dyrkning og efter høst. Normalt skal du blande mindst 5 % af en anden planteart i, beregnet på antal frø.

Du kan ikke forhindre parallelavl\* ved at så et udlæg i den ene afgrøde. Grunden er, at man ikke let kan skelne afgrøderne efter høst.

Der er parallelavl\* mellem de to afgrøder, fordi man ikke let kan skelne dem under dyrkningen.

Du har ikke parallelavl\*, hvis du dyrker forskellige artsblandinger, og det er let at skelne dem fra hinanden. Normalt skal der være mindst 5 % af en anden planteart, beregnet på antal frø.

Hvis du har både ikke-økologiske græsmarker og græsmarker, der er økologiske eller under omlægning\*, må du kun bruge de økologiske marker og omlægningsmarkerne til afgræsning. Hvis du tager slæt, har du parallelavl\*.

Hvis du har både ikke-økologiske græsmarker og græsmarker, der er økologiske eller under omlægning\*, kan du ikke tage slæt med økologisk status. Hvis du tager slæt på de økologiske marker, er slættet ikke-økologisk. Du må gerne afgræsse de økologiske græsmarker.

Du må gerne have parallelavl\*, hvis du har en kontrakt på fremavl\* på de ikke-økologiske marker og/eller på de marker, der er økologiske eller under omlægning\* til økologi. Du skal opfylde en række krav, som beskrives i afsnit 12.2.

Du må gerne dyrke forskellige sorter af samme planteart på ikke-økologiske marker og på marker, der er økologiske eller under omlægning\* til økologi. Det er et krav, at sorterne let kan skelnes, både under dyrkningen og efter høst. Du har selv ansvaret for, at sorterne let kan skelnes. Du kan dog få en vurdering fra Landbrugsstyrelsen af, om sorterne er tilstrækkelig forskellige til, at du ikke har parallelavl\*.

Den samme art må ikke dyrkes både på økologiske, og ikke-økologiske marker.

\*\*I forbindelse med produktion af flerårige afgrøder, som kræver en produktionsperiode på mindst tre år, og hvor sorterne ikke let kan skelnes fra hinanden, er parallelavl\* tilladt hvis produktionen indgår i omlægningsplanen og at afgrøderne holdes adskilt. Se afsnit 12.2



## 12.2 Hvornår er parallelavl tilladt?

I følgende tilfælde må du gerne have parallelavl<sup>148</sup>:

**Ved flerårige afgrøder, som kræver en produktionsperiode på mindst 3 år, for eksempel frugttræer, bærbuske, vin og humle<sup>149</sup>**

Du skal opfylde følgende:

- Du skal omlægge de ikke-økologiske marker inden 4 kalenderår efter, at du er begyndt omlægning\* af din bedrift.
- Du skal sikre, at høsten fra de ikke-økologiske marker hele tiden er adskilt fra din øvrige høst.
- Du skal give Landbrugsstyrelsen besked mindst 48 timer før høst af hver afgrøde.
- Du skal straks efter høst af hver afgrøde give Landbrugsstyrelsen besked om den nøjagtige størrelse af høsten, og om hvordan du holder den ikke-økologiske høst adskilt fra din øvrige høst.

**Ved landbrugsforskning<sup>150</sup>**

Du skal opfylde følgende:

- Parallelavlen skal være mellem forsøgsmarker og bedriftens øvrige marker.
- Du skal have tilladelse\* til parallelavl\* fra Landbrugsstyrelsen.
- Du skal sikre, at høsten fra de ikke-økologiske marker hele tiden er adskilt fra din øvrige høst.
- Du skal give Landbrugsstyrelsen besked mindst 48 timer før høst af hver afgrøde.
- Du skal straks efter høst af hver afgrøde give Landbrugsstyrelsen besked om den nøjagtige størrelse af høsten, og om hvordan du holder den ikke-økologiske høst adskilt fra din øvrige høst.

**Ved fremavl<sup>151</sup>**

Du skal opfylde følgende:

- Parallelavl\* er tilladt, hvis der er kontrakt på fremavl\* på de ikke-økologiske marker og/eller på de marker, der er økologiske eller under omlægning\* til økologi.
- Du skal have indgået en skriftlig aftale om fremavlen.
- Du skal sikre, at høsten fra de ikke-økologiske marker hele tiden er adskilt fra din øvrige høst.
- Du skal give Landbrugsstyrelsen besked mindst 48 timer før høst af hver afgrøde.
- Du skal straks efter høst af hver afgrøde give Landbrugsstyrelsen besked om den nøjagtige størrelse af høsten, og om hvordan du holder den ikke-økologiske høst adskilt fra din øvrige høst.

Læs mere om fremavl\* i afsnit 14.5.

---

<sup>148</sup> KFO, artikel 40

<sup>149</sup> KFO, artikel 40, stk. 1, litra a

<sup>150</sup> KFO, artikel 40, stk. 1, litra b

<sup>151</sup> KFO, artikel 40, stk. 1, litra c

# 13. Omlægning af marker til økologi

Inden du begynder at sælge økologiske produkter skal din produktion gennemgå en omlægning. I omlægningsperioden skal du følge reglerne for økologisk produktion<sup>152</sup>. Den tid der løber fra omlægningen påbegyndes til produkterne fra den omlagte mark kan sælges som økologisk kaldes for omlægningsperioden\*. I de efterfølgende afsnit er omlægningsperioden\* beskrevet for de forskellige afgrødetyper.

## Indberet omlægningstidspunkt

Når du søger om autorisation eller indberetter nye marker, skal du oplyse det tidspunkt, hvor du begynder omlægningen.

Du kan tidligst begynde omlægning af nye marker, når de er indberettet til Landbrugsstyrelsen. Du kan tidligst sætte omlægningsdatoen til den dag, vi modtager din ansøgning eller indberetning.

Når du ønsker at omlægge dine marker og arealer til økologisk produktion, skal du have fuld rådighed over markerne, dvs. enten eje eller forpagte markerne<sup>153</sup>.

Når du begynder omlægningen af din bedrift, skal du som udgangspunkt omlægge hele bedriften så hurtigt som muligt, dog skal den første mark være påbegyndt omlægning senest 6 måneder efter, at du har søgt om autorisation<sup>154</sup>. Hvis du af f.eks. strukturelle grunde ikke har mulighed for at omlægge hele bedriften med det samme, har du mulighed for løbende at omlægge bedriften til økologisk produktion<sup>155</sup>. Du skal dog begynde omlægningen af de sidste produktionsarealer (gælder også indberettede naturarealer) og dyr inden udgangen af det 4. kalenderår efter, at du er begyndt omlægningen<sup>156</sup>.

Hvis du omlægger over en længere periode, og derfor vil have produkter med økologisk, omlægnings- og ikke-økologisk status, er det vigtigt, at du holder de høstede produkter adskilt og fører fortegnelser over høstede mængder af de forskellige produkter fordelt efter økologisk status<sup>157</sup>. Fortegnelserne bruges sammen med f.eks. afregning eller kopi af partidokumentation til at sikre en fuldstændig sporbarhed af produkterne og dokumentere, at der ikke er sket en sammenblanding. Læs mere om dokumentation i kapitel 8 og om adskillelse i kapitel 11.

Du skal også i forbindelse med autorisationsansøgningen lægge en plan for omlægningen af hele din produktion til økologi. Denne plan skal blandt andet omfatte alle dine arealer og angive fra hvilken dato, de enkelte arealer omlægges. I forbindelse med økologikontrollen vil Landbrugsstyrelsen kontrollere omlægningsplanen og de foranstaltninger, du har sat i værk for at sikre, at der ikke sker en sammenblanding mellem økologiske og ikke-økologiske produkter. Du kan læse mere om kravene i afsnit 12.2 om parallelavl.

<sup>152</sup> RFO artikel 17, stk.1, litra b og KFO, artikel 36, stk. 1

<sup>153</sup> Økologibekg., § 10, stk. 4

<sup>154</sup> Økologibekg., § 9, stk. 1

<sup>155</sup> RFO artikel. 22, stk. 2 og KFO art. 40, stk. 1

<sup>156</sup> Økologibekg., § 11, stk. 1

<sup>157</sup> KFO art. 40 stk. 1 og artikel 66

Et af hovedprincipperne i økologisk produktion er, at hele bedriften, inkl. ikke-produktionsarealer, forvaltes efter de økologiske principper<sup>158</sup>. Der vil dog være situationer, hvor dette ikke er muligt, f.eks. ved samtidig drift, eller hvis nogen af arealerne på bedriften benyttes til aktiviteter, der ikke kan understøttes af de økologiske principper.

Nedenfor er der listet et par eksempler på ikke produktionsarealer, der enten er omfattet eller ikke omfattet af økologireglerne.

Omfattet af økologireglerne	Ikke omfattet af økologireglerne
Græsarealer	Private pryd- og køkkenhaver
Overdrev	Arealer der benyttes til andet erhverv
Levende hegn, remiser og skel	
Gårdsplads	

I forbindelse med omlægningen af de enkelte arealer skal du huske at oplyse Landbrugsstyrelsen om eventuelle kendte miljøforureninger eller brugte ikke-tilladte midler, der vil kunne være tilstede i jorden efter en normal omlægningsperiode<sup>159</sup>.

Se mere i afsnit 13.2 om forlænget omlægningstid.

Landbrugsstyrelsen kan nedsætte omlægningstiden\*, hvis ansøger kan dokumentere, at der i en forudgående periode ikke har været brugt plantebeskyttelsesmidler eller gødningstyper, som ikke er tilladt i den økologiske produktion på en mark<sup>160</sup>. Mulighederne for at opnå nedsat omlægningstid\* er beskrevet i afsnit 13.3.

Der gælder særlige regler for marker med lejet græsningsret, hvor udlejer ikke er økolog. Se mere i afsnit 13.4.3

## 13.1 Omlægningsperiodens længde

Længden af den omlægningsperiode som en afgrøde skal gennemgå for at være økologisk<sup>161</sup> afhænger af afgrødetypen, der dyrkes på marken og ikke alene af markens omlægningsdato. I tabel 13.1 kan du se omlægningsperiode og status og for de enkelte afgrødes kategorier.

- For etårige afgrøder skal de økologiske produktionsregler være fulgt i mindst 24 måneder inden såning af den første økologiske afgrøde.
- For flerårige afgrøder, bortset fra græs, skal de økologiske produktionsregler være fulgt i mindst 36 måneder inden første høst af en økologisk afgrøde.
- For græs, herunder permanent græs, skal de økologiske produktionsregler være fulgt i mindst 24 måneder inden første høst af en økologisk afgrøde.

Hvis afgrøderne på en mark skifter mellem de forskellige typer i omlægningsperioden\*, beregnes afgrødens status efter omlægningsperiodens længde for den til enhver tid dyrkede afgrøde.

<sup>158</sup> RFO, artikel 11

<sup>159</sup> Økologibekg., § 5, stk. 4 og KFO artikel 36, stk. 3

<sup>160</sup> RFO, artikel 17, stk. 1, litra e og KFO, artikel 36, stk. 2

<sup>161</sup> KFO, artikel 36, stk. 1

Hvis du ønsker at benytte arealerne som udeareal til husdyr, skal arealerne have været omlagt i mindst 12 måneder, inden dyrene må anvende dem. Omlægningstiden\* kan nedsættes til 6 måneder, hvis ansøger kan dokumentere, at arealerne udelukkende benyttes til ikke-planteædende arter. Du kan læse mere om omlægning\* af udearealer til ikke-planteædende arter i afsnit 13.3.5.

I tabel 13.1. kan du se en skematisk oversigt over afgrødernes status under og efter omlægning\*, fordelt på afgrødetyper.

**TABEL 13.1.** Omlægningsperioder\* og status for afgrøder<sup>162</sup>

Afgrødetyper	Omlægningsafgrøde*	Økologisk afgrøde
Etårige afgrøder (korn, roer, grøntsager m.m.)	Omlægning* begyndt inden såning og mindst 12 måneder før høst af afgrøden.	Omlægning* begyndt mindst 24 måneder før såning.
Græs/permanent græs inkl. (kløvergræs, frøgræs, lucerne)	Omlægning* begyndt mindst 12 måneder før høst.	Omlægning* begyndt mindst 24 måneder før høst.
Flerårige afgrøder (frugt, bær, pyntegrønt m.m.)	Omlægning* begyndt mindst 12 måneder før høst.	Omlægning* begyndt mindst 36 måneder før høst.

Asperges, vin, solbær, humle og jordbær, er eksempler på flerårige afgrøder. Hvis du etablerer en flerårig afgrøde på en mark, der har været under omlægning\* i mindst 24 måneder, kan afgrøden regnes som økologisk ved høst.

Marker, der betegnes som græsarealer, er for eksempel marker med rent græs, rent kløver, kløvergræs, lucerne-græs og lucerne samt produktion af græs- og kløverfrø.

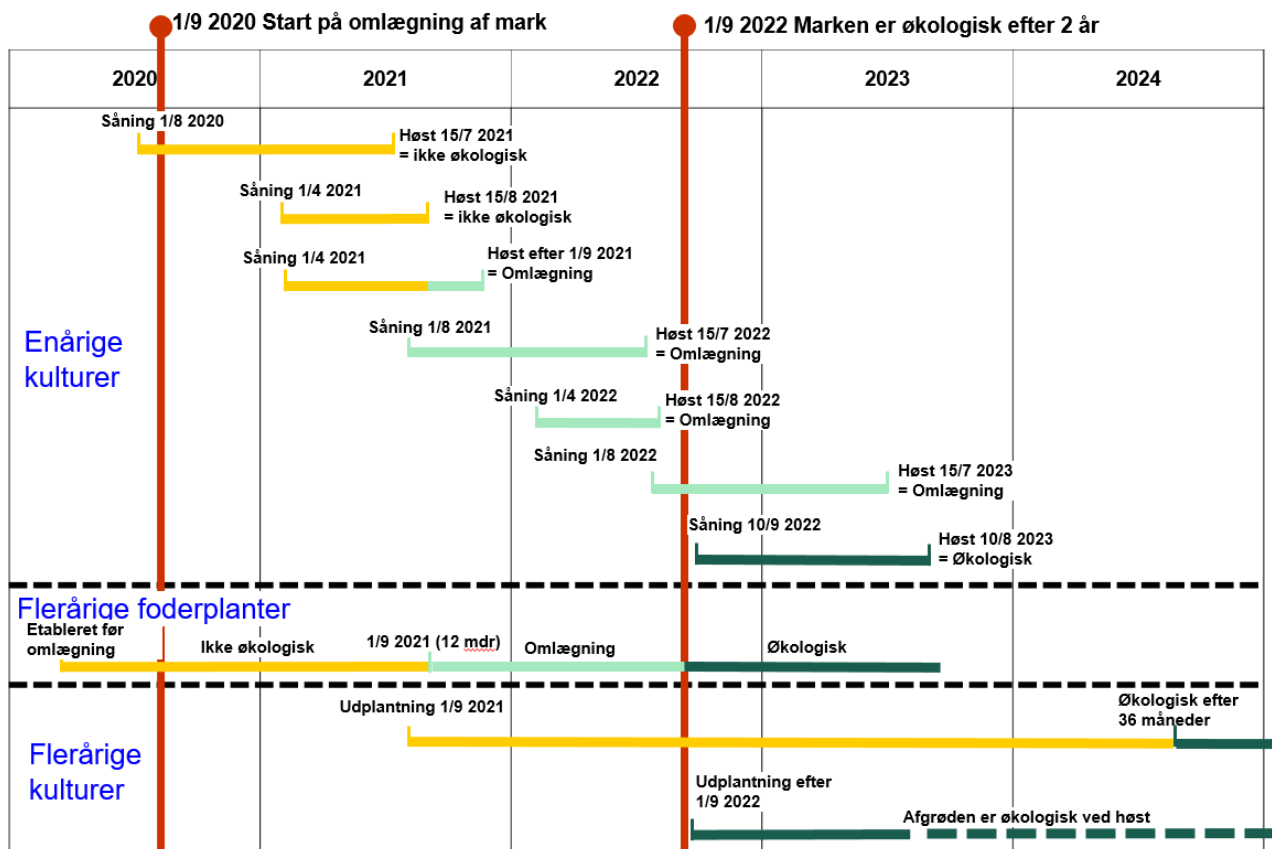
Figur 13.1. og 13.2, viser eksempler på omlægningstidspunkt\*, og afgrødestatus, for henholdsvis græs og korn.



**FIGUR 13.1.** Eksempel på omlægningstidspunkt\* og afgrødestatus for græs

I dette eksempel er markens omlægningsdato\* den 1/9-2018.

<sup>162</sup> KFO, artikel 36, stk. 1 og artikel 62



FIGUR 13.2. Eksempel på omlægningstidspunkt\* og afgrødestatus for korn.

## 13.2 Forlænget omlægningstid

Hvis dine marker har været forurenet med produkter, som ikke er tilladt i økologisk produktion kan Landbrugsstyrelsen forlænge omlægningstiden<sup>163</sup>. Det kan for eksempel være marker, hvor der har været anvendt langsomt nedbrydelige plantebeskyttelsesmidler, hvor der er deponeret affald, hvor der er dyrket genmodificerede afgrøder, eller områder der er kortlagt som værende forurenede på vidensniveau 1 eller 2 (V1 eller V2) og er af en sådan karakterer, at forureningen umuliggøre økologisk produktion.

Det kunne f.eks. være områder som:

- Tidligere lossepladser
- Rensepladser
- Mark hvor der har været oplag af gamle biler.
- Grusgrave

Når du ansøger om økologiautorisation, skal du oplyse om der er forurenede arealer på din bedrift<sup>164</sup>. Hvis du har supplerende dokumentation, f.eks. fra regionen eller anden tilsynspligtig myndighed om forureningen, så må du også meget gerne sende det til Landbrugsstyrelsen.

Afgrøderne fra forurenede marker må ikke sælges eller bruges i den økologiske produktion. Hvis marken er blevet behandlet med et produkt, der ikke er tilladt i økologisk produktion vil afgrøderne efter den første høst efter behandlingen aldrig kunne markedsføres som økologisk eller som omlægningsprodukter.

<sup>163</sup> KFO artikel 36, stk. 3

<sup>164</sup> Økologibekg. § 5, stk. 1

Hvis du har mistanke om forurening, skal du straks meddele det til Landbrugsstyrelsen<sup>165</sup>. Læs mere i afsnit 16.4.

Når Landbrugsstyrelsen skal vurdere omlægningsperiodens varighed i forbindelse med en forurening, sker det bl.a. ud fra følgende iagttagelser<sup>166</sup>: Nedbrydningen af det pågældende produkt eller stof, således at der ved omlægningsperiodens afslutning kun er et ubetydeligt indhold af restkoncentrationer i jordbunden og, hvis der er tale om flerårige afgrøder, i planten.

### 13.3 Nedsat omlægningstid

Som udgangspunkt skal et areal indberettes som en ny mark og omlægges efter de almindelige omlægningsregler.

Landbrugsstyrelsen har dog mulighed for rent undtagelsesvis, med tilbagevirkende kraft, at anerkende en del af den periode, der ligger umiddelbart før marken blev omlagt som tilhørende omlægningsperioden<sup>167</sup>. Dette medfører, at omlægningstiden reduceres. Du skal dog kunne dokumentere, at der i en forudgående periode ikke har været brugt produkter, der ikke er tilladt i økologisk produktion f.eks. plantebeskyttelsesmidler eller gødningstyper, der ikke fremgår af henholdsvis bilag 1 og bilag 2, på marken.

Som udgangspunkt kan du kun søge om nedsat omlægningstid på marker og arealer, som du har fuld rådighed over, dvs. som du ejer eller forpagter. Det er dog muligt at søge nedsat omlægningstid på arealer, hvor du har indgået en aftale om leje af græsningsret, hvis arealerne overholde en række krav. For disse ansøgninger vil godkendelsen af nedsat omlægningstid dog være tidsbegrænset. Før vi kan behandle din ansøgning, skal arealerne eller markerne være indberettet til Landbrugsstyrelsen.

Hvis du søger nedsat omlægningstid, må du ikke sætte økologiske dyr eller dyr under omlægning på arealerne, før du har fået svar på din ansøgning. I tilfælde af afslag på ansøgningen, kan du risikere, at dine dyr skal genomlægges<sup>168</sup>.

Nedenfor gennemgås de enkelte ordninger og krav, der stilles for at kunne ansøge om nedsat omlægningstid.

- **Ordning A:** Marken er omfattet af et officielt landdistriktsprogram, der ikke tillader brug af sprøjtemidler og f.eks. kunstgødning, som ikke er tilladt i den økologiske produktion. Se afsnit 13.3.1
- **Ordning B:** Arealer under tilsyn af en offentlig myndighed, hvor arealet er omfattet af en naturplejestrategi, fredning eller lignende. Hvor det kan dokumenteres i en periode på mindst tre år, at der ikke har været anvendt sprøjtemidler eller f.eks. kunstgødning, som ikke er tilladt i den økologiske produktion. Se afsnit 13.3.2
- **Ordning C:** Arealer på den økologiske bedrift der ikke tidligere har været registreret som driftsareal ("øvrige arealer"). Se afsnit 13.3.3
- **Ordning D:** Marken skal benyttes som græsareal for ikke-planteædende husdyr som f.eks. svin eller høns. Se afsnit 13.3.4
- **Græsningsret:** Er kun muligt for arealer der er omfattet af ordning A & B. Se afsnittene for under ordning A & B, samt afsnit 13.4, der omhandler lejet græsningsret.

Du finder de nødvendige skemaer "[Ansøgning nedsat omlægningstid for økologisk jordbrug](#)" og en kort vejledning til udfyldelsen på Landbrugsstyrelsens hjemmeside.

Når du udfylder skemaerne, kan du med fordel scanne erklæring, skema og øvrige bilag, og sende det med e-mail til [jordbrugskontrol@lbst.dk](mailto:jordbrugskontrol@lbst.dk). Alternativt kan du sende en kopi af erklæring, skema og øvrige bilag med anbefalet post, så har du dokumentation for, at vi har modtaget din ansøgning\*.

---

<sup>165</sup> KFO artikel 91

<sup>166</sup> KFO artikel 36, stk. 4

<sup>167</sup> KFO artikel 36, stk. 2

<sup>168</sup> RFO artikel 5, litra k, og artikel 14, stk. 1, litra d, nr. ii

I forbindelse med ansøgning skal der altid indsendes et kort, der klart identificerer hver enkelt parcel, der er omfattet af ansøgningen om nedsat omlægningstid, og oplysninger om disse parcellers samlede areal, om karakteren og omfanget af den igangværende produktion.

Når vi vurderer, om der kan gives nedsat omlægningstid, sker det på baggrund af en risikoanalyse, som udarbejdes for at vurdere, om de ansøgte arealer eller marker, er blevet behandlet med produkter eller stoffer, der ikke er tilladt til anvendelse i økologisk produktion i en periode på mindst tre år. I analysen ser vi blandt andet på størrelsen af det samlede areal, den tidligere dyrkningspraksis, eventuelle tidligere forureningsforhold for de enkelte parceller. Afhængigt af resultatet af analysen, kan det være nødvendigt at udføre et fysisk besøg, for at kontrollere de faktiske forhold. I forbindelse med besøget vil der eventuelt kunne udtages prøver.

Fælles for alle ordningerne er, at du kun må bruge en mark til økologisk produktion, hvis du har indsendt en ansøgning\* om nedsat omlægningstid\* og modtaget en dispensation. Du vil inden for 20 arbejdsdage blive kontaktet af Landbrugsstyrelsen, hvis der er spørgsmål, yderligere krav til ansøgningen eller i fald der skal udføres et fysisk besøg.

Efter Landbrugsstyrelsen har behandlet din ansøgning vil vi sende afgørelsen samt eventuelle resultater af prøvetagningen til dig. Du skal opbevare erklæringen, ansøgningskemaet og kopi af den øvrige dokumentation på din bedrift samt afgørelsen fra Landbrugsstyrelsen.

### 13.3.1 Ordning A: Nedsat omlægningstid for marker i et officielt landdistriktsprogram

Landbrugsstyrelsen kan nedsætte omlægningstiden\* for en mark, der har været omfattet af et officielt program, som indebærer, at der på marken ikke har været anvendt produkter som sprøjtemidler eller f.eks. kunstgødning, som ikke er tilladt i den økologiske produktion. Det kan for eksempel være marker, der er omfattet af tilsagn om miljøvenlig drift, herunder tilskudsordningen for pleje af græs- og naturarealer, Miljøvenlige Jordbrugsforanstaltninger (MVJ-tilsagn) eller tilsagn til 20-årig udtagning<sup>169</sup>. Ordningerne i det officielle landdistriktsprogram er nævnt i bilag 4.

Søger du under ordning A, skal vi have modtaget din ansøgning\* om nedsat omlægningstid\* inden aftaleperioden udløber.

For ordning A kan der gives nedsat omlægningstid\* tilbage til det tidspunkt, hvor den pågældende aftale trådte i kraft. Som udgangspunkt nedsættes omlægningstiden\* ikke med mere end 24 måneder for at sikre, at markerne kan ligestilles med omlægning af andre økologiske marker. Hvis du dyrker afgrøder, hvor omlægningsperioden er over to år, er det vigtigt, at du angiver dette i ansøgningen, så vi er klar over, at der i dette tilfælde eventuelt skal gives en nedsat omlægningstid i en længere periode. Hvis marken ikke opfylder kravet om nedsat omlægningstid\* i hele perioden, skal det fremgå af ansøgningen. Hvis du ønsker nedsat omlægningstid\* for en længere periode, skal dette også fremgå af ansøgningen.

#### Ansøgningens indhold

- Erklæring
- Skema A
- Et kort, hvor arealet/markerne er indtegnet: Når det drejer sig om lejet græsningsret, hvor udlejer ikke indberetter i Fællesskemaet eller egne/forpagtede marker endnu ikke er indberettet til Landbrugsstyrelsen.
- Ved forpagtning/egne marker: En indberetning af nye arealer, hvis markerne ikke er indberettet i Fællesskemaet og ansøgningstidspunktet ligger uden for Fællesskema ansøgningsrunden (kan gøres via ansøgningsblanketten).
- Anden relevant dokumentation: F.eks. et print fra Miljøportalen, hvormed du dokumenterer, at markerne er omfattet af tilsagn om miljøvenlig drift: <https://miljoportal.dk/>

---

<sup>169</sup> KFO, artikel 36, stk. 2, litra a

### Når ordningerne kombineres

Det er muligt at kombinere ordningerne, f.eks. hvis ens mark fra starten ikke har været omfattet af et officielt landdistriktsprogram, men stadig vil kunne anerkendes som værende et natur- og landbrugsareal, under tilsyn af en offentlig myndighed, og først i løbet af perioden er blevet omfattet af et officielt landdistriktsprogram. I så fald skal du ikke søge under Ordning A, men i stedet ansøge under Ordning B. Du skal søge om nedsat omlægningstid\* inden tilsagnsperiodens udløb.

### 13.3.2 Ordning B: Nedsat omlægningstid for natur- og landbrugsarealer, under tilsyn af en offentlig myndighed

Landbrugsstyrelsen kan nedsætte omlægningstiden\* for et natur- eller landbrugsareal\*, hvis du kan dokumentere, at der på marken i en periode på mindst 3 år forud for ansøgningen ikke har været anvendt sprøjtemidler eller f.eks. kunstgødning, som ikke er tilladt i den økologiske produktion<sup>170</sup>. Det kan f.eks. dreje sig om marker tilhørende Naturstyrelsen, som bliver drevet under deres [Naturplejestrategi](#) eller arealer, der er udpeget som værende Natura 2000, hvor der ikke må benyttes sprøjtemidler eller kunstgødning, eller fredet og fredningskendelsen forbyder brug af sprøjtemidler eller f.eks. kunstgødning, som ikke er tilladt i den økologiske produktion.

Når du søger om nedsat omlægningstid\* efter ordning B, og har indsendt din ansøgning vil Landbrugsstyrelsen udarbejde en detaljeret risikoanalyse og i nogle tilfælde efterfølgende foretage fysisk inspektion af arealerne og eventuelt prøvetagning<sup>171</sup>.

#### Ansøgningens indhold

- Erklæringen
- Skema B
- Et kort, hvor arealet/markerne er indtegnet, og hvis der dyrkes på arealerne, omfanget af den igangværende produktion
- Ved forpagtning/egne arealer: En indberetning af nye arealer, hvis markerne ikke er indberettet i Fællesskemaet (kan gøres via ansøgningsblanketten).
- Eventuel dokumentation fra en offentlig myndighed, der ejer og fører tilsyn med marken
- Anden relevant dokumentation
- Det er ikke tilstrækkelig dokumentation, hvis for eksempel en tidligere ejer, konsulent eller nabo underskriver en erklæring om, at der ikke har været anvendt sprøjtemidler eller f.eks. kunstgødning, som ikke er tilladt i den økologiske produktion
- Bemærk: Det er den tilsynsførende myndighed, som underskriver og stempler eller på anden måde digitalt underskriver skemaet

### 13.3.3 Ordning C: Øvrige arealer, der altid har hørt til bedriften

Landbrugsstyrelsen kan nedsætte omlægningstiden for et areal "øvrige arealer", der altid har tilhørt din økologiske bedrift, men som først på et senere tidspunkt registreres som driftsareal<sup>172</sup>.

Ønsker du nedsat omlægningstid\* under ordning C, skal du til Landbrugsstyrelsen indsende en ansøgning\* med dokumentation, som godtgør, at arealet de seneste tre år har været behandlet efter den økologiske produktionsmetode.

Hvis arealet du ansøger om nedsat omlægningstid til, indeholder et større område med skov, der ikke er tilknyttet den økologiske bedrift, vil Landbrugsstyrelsen som udgangspunkt stille krav om at arealerne de seneste tre år har

---

<sup>170</sup> KFO artikel 36, stk. 2 litra b

<sup>171</sup> KFO artikel 36, stk. 2, litra b og artikel 65, stk. 2

<sup>172</sup> KFO, artikel 36, stk. 2, litra b



været behandlet efter den økologiske produktionsmetode. Du kan f.eks. indsende sprøjtejournal, gødningsplan, markplan eller fotodokumentation. Udover dokumentationskravet vil Landbrugsstyrelsen i mange tilfælde også foretage et fysisk besøg.

#### **Ansøgningens indhold**

- Erklæringen
- Skema C
- Et kort, hvor arealet/markerne er indtegnet
- En indberetning af nye arealer, hvis markerne ikke er indberettet i Fællesskemaet (kan gøres via ansøgningsblanketten).
- En beskrivelse af markens tidligere anvendelse
- Dokumentation som godtgør, at arealet de seneste tre år har været behandlet efter den økologiske produktionsmetode, f.eks. sprøjtejournal, gødningsplan, markplan eller fotodokumentation.

### **13.3.4 Ordning D: Mulighed for nedsættelse af omlægningstiden til 6 måneder for ikke-planteædende arter**

Udearealer til husdyr, skal have gennemgået mindst 12 måneders omlægning\*, inden dyrene bliver lukket ud på arealerne. Landbrugsstyrelsen kan nedsætte de 12 måneder til 6 måneder, hvis arealerne udelukkende benyttes til ikke-planteædende arter<sup>173</sup>.

Det vil sige, at det er muligt at få denne tid reduceret til 6 måneder, hvis der ikke det seneste år, inden du begynder omlægning\*, har været anvendt produkter, som for eksempel plantebeskyttelsesmidler eller gødningstyper, som ikke er tilladt i økologisk produktion, på arealet<sup>174</sup>.

#### **Ansøgningens indhold**

- Erklæringen
- Skema D
- Et kort, hvor arealet/markerne er indtegnet
- En indberetning af nye arealer, hvis markerne ikke er indberettet i Fællesskemaet (kan gøres via ansøgningsblanketten).
- En beskrivelse af arealets tidligere anvendelse.
- Relevant dokumentation som godtgør, at arealet de seneste 12 måneder har været behandlet efter den økologiske produktionsmetode.

## **13.4 Marker med græsningsret**

Hvis du skal have dine husdyr til at afgræsse hos andre, skal du enten forpagte arealerne eller lave en græsningsaftale. Du kan altid lave en græsningsaftale på økologiske arealer, men hvis arealet ikke er økologisk, er det stadig muligt at lave en aftale, dog kræver det, at der kan gives nedsat omlægningstid på arealet.

### **13.4.1 Leje af græsningsret på en ikke-økologisk bedrift**

Hvis du ønsker at indgå aftale om græsningsret på ikke-økologiske marker, skal du altid søge om nedsat omlægningstid\*. Markerne skal enten være omfattet af et officielt program (som beskrevet i afsnit 13.3.1), eller være natur- eller landbrugsarealer\*, som i en periode på mindst tre år forud for ansøgningen ikke er blevet behandlet med produkter, der ikke er tilladt til økologisk produktion, som beskrevet i afsnit 13.3.2.

---

<sup>173</sup> KFO, artikel 37, stk. 2

<sup>174</sup> KFO, artikel 37, stk. 2

Det er således udelukkende muligt at ansøge om nedsat omlægningstid i forbindelse med leje af græsningsret på ikke-økologiske arealer, når de ikke-økologiske marker kan sidestilles med økologiske arealer eller arealer under omlægning jf. ovenstående betingelser.

Du skal indsende ansøgning\* og dokumentation til Landbrugsstyrelsen. Ansøgningskemaet "[Ansøgning om nedsat omlægningstid for økologisk jordbrug](#)", kan du finde på Landbrugsstyrelsens hjemmeside. Ansøgningens indhold og den dokumentation, du skal vedlægge ansøgningen, er beskrevet i afsnit 13.3.1. og afsnit 13.3.2.

Som udgangspunkt godkender vi nedsat omlægningstid\* for indeværende år. Det er dog også muligt at få godkendt nedsat omlægningstid\* for en flerårig periode. Hvis for eksempel et MVJ-tilsagn udløber 31. august 2021, og græsningsaftalen omfatter hele perioden, kan der gives nedsat omlægningstid\* frem til denne dato. Hvis du ønsker en flerårig godkendelse, skal du skrive dette i ansøgningskemaet.

Hvis du har fået godkendt nedsat omlægningstid\* til marker, hvor du har lejet græsningsret, skal du indberette markerne under "Græsningsret" i Tast selv-service<sup>175</sup>. Dine indberettede marker vil automatisk fremgå af Fællesskemaet for det efterfølgende år. I Fællesskemaet kan du se udløbsdatoen for, hvornår godkendelsen ophører. Du bør derfor holde øje med, at gyldighedsperioden for godkendelsen ikke overskrides. Hvis dele af arealerne ikke ligger i markeblokke eller på anden måde er tegnet ud, og derfor ikke kan indberettes i Fællesskemaet, skal du kun indberette de mulige arealer. De resterende arealer skal så fremgå af ansøgningen om nedsat omlægningstid.

Hvis du ønsker at ændre på udløbsdatoen og grundlaget for en godkendelse er uændret, skal du indsende en ny ansøgning. I denne ansøgning krydser du af i feltet "aftalen fornyes", angive en ny udløbsdato, og vedhæfter den nye aftale om græsningsret. De græsmarker, som du ikke længere vil bruge, skal du huske at slette i Tast selv-service under "Græsningsret".

Du og ejer/forpagter skal lave en skriftlig græsningsaftale, som I skal opbevare på bedriften og kunne fremvise ved kontrolbesøg<sup>176</sup>.

Du bør ikke udsætte økologiske dyr eller dyr under omlægning på marker, der er søgt nedsat omlægningstid på, før dispensationen er givet. I tilfælde af afslag på ansøgningen, kan du risikere, at dine dyr skal omlægges<sup>177</sup>.

Du må først bruge en mark til afgræsning med økologiske dyr, hvis du har indsendt en ansøgning\* om nedsat omlægningstid\*, og du ikke inden 20 arbejdsdage, hvis du har søgt efter ordning A, har modtaget et afslag eller er blevet kontaktet af Landbrugsstyrelsen med spørgsmål eller yderligere krav til ansøgningen. Hvis du har søgt efter ordning B skal du vente, til du har modtaget en afgørelse fra Landbrugsstyrelsen.

Du skal igen søge om nedsat omlægningstid\*, hvis der sker ændringer i grundlaget for godkendelsen af nedsat omlægningstid\*, herunder:

- Hvis der er indgået et nyt miljøtilsagn
- Hvis der er indgået en ny aftale om græsningsret
- Ved ejer/forpagter skifte
- Hvis der tilføjes nye marker eller der sker ændringer i markareal

Hvis der kun sker ændringer i mark-nr., markblok-nr. eller afgrøde for markerne, kan du nøjes med at sende informationen til Jordbrugskontrol, [jordbrugskontrol@lbst.dk](mailto:jordbrugskontrol@lbst.dk).

---

<sup>175</sup> Økologibekg, §14, stk. 1, nr. 3

<sup>176</sup> Kontrolforordningen, artikel 10, stk. 3 samt Økologibekg. § 82

<sup>177</sup> RFO artikel 5, litra k, og artikel 14, stk. 1, litra d, nr. ii

### 13.4.2 Leje af græsningsret på en økologisk bedrift

Hvis du ønsker at indgå aftale om græsningsret med en økolog, skal der laves en skriftlig græsningsaftale. Både du og ejer/forpagter skal kunne vise aftalen ved kontrolbesøg<sup>178</sup>. Du skal indberette markerne under "Græsningsret" i Tast selv-service. Markerne vil derefter fremgå i næste års Fællesskema, når sidste års indberetning indlæses. De græsmarker, som du ikke længere vil bruge, skal du huske at slette i Tast selv-service under "Græsningsret".

Læs mere i afsnit 23.4 om græsningsret.

---

<sup>178</sup> Kontrolforordningen, artikel 10, stk. 3 samt Økologibekg. § 82

# 14. Brug af frø, udplantningsplanter og vegetativt formeringsmateriale

Landbrugsstyrelsen har 1. januar 2020 skiftet frødatabase til [OrganicXseeds](#). Det er muligt at søge dispensationer via [OrganicXseeds](#).

Når du dyrker økologiske marker eller er ved at omlægge marker, skal du bruge frø, vegetativt formeringsmateriale og udplantningsplanter af økologisk oprindelse<sup>179</sup>. Du må dog gerne bruge frø og vegetativt formeringsmateriale, der er produceret på omlægningsmarker<sup>180</sup>, hvis markerne er begyndt omlægning\* inden såning/udplantning.

Hvis der ikke er økologiske frø mv. til rådighed, eller der er tale om særlige situationer, kan du få tilladelse\* til at bruge ikke-økologisk frø og vegetativt formeringsmateriale, se afsnit 14.3. Hvis du ønsker at bruge frøformerede udplantningsplanter (frøplanter), skal de i alle tilfælde være økologiske<sup>181</sup>. I [OrganicXseeds](#) (frødatabase) kan du se, om der er økologisk materiale til rådighed, og om du har mulighed for at få tilladelse\* til at bruge ikke-økologisk materiale, se afsnit 14.2.

Hvis du bruger ikke-økologisk frø og formeringsmateriale må du gerne bruge frø, som er primede eller pellerede, men udsæden – og formeringsmaterialet – må ikke være behandlet med kemiske plantebeskyttelsesmidler eller gødningsstoffer<sup>182</sup>. Du må dog gerne bruge frø der er bejdset med produkter der er tilladt i økologisk jordbrugsproduktion. I denne vejledning bruges betegnelsen ubejdset om produkter der ikke er behandlet med midler der ikke er tilladt i økologisk produktion som for eksempel, konventionelle bejdsemidler eller gødning.

Når ikke-økologisk frø m.m. beskrives i denne vejledning, er det altid forudsat, at der ikke er anvendt bejdsemidler, selvom det ikke er nævnt direkte. Det gælder også ved brug af ikke-økologisk frø til fremavl\* af økologisk frø, se afsnit 14.5.

Du må kun bruge sorter, der ikke er genetisk modificerede (GMO\*)<sup>183</sup>.

Hvis du bruger ikke-økologisk frø eller vegetativt formeringsmateriale, skal du i visse tilfælde kunne vise en erklæring om GMO\*-frihed<sup>184</sup>. Det gælder på nuværende tidspunkt for kålroer, raps, majs, soja, sukkerroer og hvis oprindelsen er udenfor EU også kartoffel, squash og tomat.

## Bestillingstidspunkt

Når du bestiller økologisk udsæd, vegetativ formeringsmateriale, læggemateriale, træer, m.m. skal dette altid gøres i god tid. Skal du f.eks. bruge økologiske jordbærplanter til udplantning i løbet af foråret, skal du som en tommelfingerregel typisk bestille dem allerede i september, for at kunne få dem leveret til vækstsæsonen. Hvis du først bestiller i februar/marts, vil du som udgangspunkt ikke kunne få tilladelse til bruge ikke økologiske jordbærplanter.

---

<sup>179</sup> RFO, artikel 12, stk. 1, litra i

<sup>180</sup> KFO, artikel 45, stk. 1, litra a

<sup>181</sup> KFO, artikel 45, stk. 1, litra b

<sup>182</sup> KFO, artikel 45, stk. 2

<sup>183</sup> RFO, artikel 9, stk. 1

<sup>184</sup> RFO, artikel 9, stk. 3

De frø, du bruger skal være certificerede. Frø af grøntsagsplanter behøves dog ikke at være certificeret, men skal dog, som minimum, være godkendt som standardfrø.

Der er dog en række undtagelser for kravet om brug af certificeret frø:

- Du kan frit handle og udveksle frø, når det er til ikke-kommercielt brug. Frøsalg og udveksling af f.eks. grøntsagsfrø til privatpersoner er ikke omfattet af reglerne.
- Frø til avl af planter der udelukkende er til dekorationsformål, og prydblantefrø (f.eks. blomsterfrø), samt frø af frugtplanter, men ikke skovtræer.
- Hvis du selv benytter hjemmeproduceret udsæd\*.

Du må derfor ikke benytte dig af ikke-certificeret frø, eller standardfrø, som for eksempel hjemmeproduceret udsæd\* fra din nabo til din kommercielle landbrugsproduktion. Til grøntsagsproduktion, på nær cikorie, er det dog tilladt at benytte standardfrø.

## 14.1 Definition af frø og vegetativt formeringsmateriale

Vi har opdelt formeringsmateriale i frødatabase i 13 kategorier:

- a) Blomster og prydblant
- b) Fiberafgrøder
- c) Foder, foderafgrøder og grøngødning.
- d) Frugt.
- e) Grønsager.
- f) Korn
- g) Medicinske planter
- h) Olie og spindplanter
- i) Rod- og knoldafgrøder
- j) Specialafgrøder
- k) Urter og krydderier
- l) Vilde planter
- m) Protein afgrøder

Vegetativ formeringsmateriale er planter der ikke er frøformerede dvs. stiklinger, udløbere, knolde, podekviste, barrodsplanter m.m.

Eksempler på dette er: Jordbær, kartofler, humle, m.m.

I visse tilfælde kan du få tilladelse\* til at bruge ikke-økologisk udsæd, grøntsagsfrø eller vegetativt formeringsmateriale<sup>185</sup>. Landbrugsstyrelsen kan også i særlige tilfælde give tilladelse\* til, at materialet købes med vedhæftet jord på roden. Det kræver dog, at du søger om tilladelse\* til det. Du skal i ansøgningen skrive, hvorfor du ikke kan skaffe barrodsplanter.

Hvis du ønsker at bruge frøformerede udplantningsplanter eller udplantningsplanter, der normalt frøformerer, skal de i alle tilfælde være økologiske.

---

<sup>185</sup> KFO, artikel 45

## 14.2 OrganicXseeds

[OrganicXseeds](#) (database for økologisk frø og vegetativt formeringsmateriale)<sup>186</sup> beskriver udbuddet af økologisk frø til landbrugsafgrøder, grøntsager, blomster og vegetativt formeringsmateriale. Du kan finde et link til frødata-basen på Landbrugsstyrelsens hjemmeside eller bruge websiden: [www.organicxseeds.dk](http://www.organicxseeds.dk). I frødata-basen kan du finde regler og retningslinjer for de forskellige arter/sortsgrupper.

Hvis du overvejer at bruge ikke-økologisk frø og vegetativt formeringsmateriale, skal du altid undersøge udbuddet af sorter i frødata-basen. Hvis du bruger økologisk frø og vegetativt materiale, behøver du ikke at bruge frødata-basen. Du har pligt til at købe økologisk frø og vegetativt formeringsmateriale, når det fremgår af [OrganicXseeds](#), at der er økologisk materiale på markedet<sup>187</sup>.

Økologiske frøformerede udplantningsplanter fremgår ikke af frødata-basen, da der gælder særlige regler for denne type formeringsmateriale, som blandt andet omfatter kål-, salat- og juletræsplanter. Til denne produktion kan du kun bruge økologiske udplantningsplanter. Du kan derfor ikke få tilladelse\* til at bruge ikke-økologiske frø-formerede planter<sup>188</sup>.

### 14.2.1 Vurdering af sorter

Sorterne på [OrganicXseeds](#) vil løbende i vurderingsperioden blive sendt til Landbrugsstyrelsens eksterne ekspert-grupper for en faglig vurdering. Ekspertgruppen vurderer de enkelte sorters egnethed til dyrkning i Danmark, på baggrund af blandt andet landsforsøg, certificeringsforsøg m.m. Hvis der kommer nye sorter til i løbet af året, kan leverandøren vælge at få den vurderet af den relevante ekspertgruppe.

Som udgangspunkt sker vurderingerne to gange om året, før de to vækstsæsoner.

Efter vurderingen sendes resultatet i høring hos bl.a. sortsejer/leverandør. Kommer der høringssvar, sendes svaret tilbage til ekspertgruppen der vurderer høringssvaret. Er der stadig uenighed, er det Landbrugsstyrelsen, der afgør egnetheden.

Hvis sorten er vurderet som egnet til dyrkning i Danmark vil dette fremgå af beskrivelsen af den enkelte sort. Beskrivelserne vil blive opdateret i forbindelse med ekspertgruppernes vurderinger. Sorter, hvor der ikke har været tilstrækkeligt grundlag for vurdering, pga. manglende dyrkningsforsøg i Danmark eller under lignende forhold, vil stadig fremgå af databasen. Se afsnit 14.3 for reglerne om dispensation.

## 14.3 Hvordan får du tilladelse til at bruge ikke-økologisk frø eller vegetativt formeringsmateriale?

Når du skal bruge frø eller vegetativt formeringsmateriale, skal du først slå op i [OrganicXseeds](#). Her kan du se, om du kan få materialet økologisk, og hvilke forudsætninger du skal overholde for eventuelt at bruge ikke-økologisk materiale.

[OrganicXseeds](#) er opdelt i arter og sortsgrupper.

Ved hver sortsgruppe i frødata-basen fremgår det, om:

- Du skal søge om tilladelse, kategori 1 se afsnit 14.3.1
- Du skal søge om individuel tilladelse\*, se afsnit 14.3.2

<sup>186</sup> Lovgivning om frødata-basen fremgår af kapitel 9 i Økologibekg. nr. 1316 af 2018 om økologisk jordbrugsproduktion m.v. og er udstedt i medfør af artikel 48, stk. 1 i KFO nr. 889/2008 med senere ændringer.

<sup>187</sup> RFO, artikel 12, stk. 1, litra i

<sup>188</sup> RFO, artikel 12, stk. 1, litra i

- Vi har givet en generel tilladelse ("Til bekræftelse")<sup>189</sup>, se afsnit 14.3.3.

Du kan kun få tilladelse\* til at bruge ikke-økologisk frø eller vegetativt formeringsmateriale til den aktuelle vækstsæson\*<sup>190</sup>. Du skal søge igen i den nye vækstsæson\*.

For afgrøder til grøngødning, efterafgrøder eller til andre formål, hvor du ikke skal høste, skal du anvende økologiske frø, hvis der er økologisk frø af den ønskede sortsgruppe på markedet. De vil i [OrganicXseeds](#) være angivet som kategori 1-afgrøder.

Hvis du skal anvende en sort af en art eller en sortsgruppe, der ikke er registreret i databasen, skal du altid søge om individuel tilladelse\*.

Det gælder særligt for alle sorter indenfor arten hvidkløver, at der skal anvendes økologisk frø af hvidkløver. Der skal således anvendes frø fra sortsgruppen hvidkløver, småbladet, hvis der ikke er økologisk frø af hvidkløver, normal/storbladet på markedet og omvendt. Det skyldes, at hvidkløvers bladstørrelse ikke menes at have væsentlig betydning ved anvendelse som grøngødning.

For italiensk rajgræs skelnes der ikke længere på ploidi til foder- og efterafgrødeformål, mens der for almindelig rajgræs og rødkløver ikke skelnes mellem ploidi til efterafgrødeformål. For almindelig rajgræs skelnes der stadig på tidlighedsklasser. Hvis ikke man kan finde sorter af den ønskede ploidi, kan man evt. vælge en sort med samme ploidi i en anden tidlighedsklasse.

I forbindelse med skiftet til [OrganicXseeds](#) er statutstypen "anmeldelse" udgået. Nu skal du indsende en ansøgning om brug af ikke-økologisk udsæd, læggemateriale og vegetativ formeringsmateriale digitalt direkte fra databasen.

Hvis der er generel tilladelse, skal du ved økologikontrol kunne fremvise dokumentation for benyttelse af generel tilladelse. Hvis du har anvendt funktionen "Til bekræftelse" i [OrganicXseeds](#), er det tilstrækkelig dokumentation.

### 14.3.1 Ansøgning til Landbrugsstyrelsen, kategori 1

Som udgangspunkt kan du ikke opnå tilladelse\* til at bruge ikke-økologisk frø, eller vegetativ formeringsmateriale, hvis der er økologiske alternativer på markedet<sup>191</sup>. For sortsgrupper, hvor det vurderes, at der er et stort og alsidigt udvalg af økologiske sorter, skal der være helt særlige grunde til, at du kan få dispensation.

Hvis der er økologisk frø på markedet, inden for den ønskede art eller sortsgruppe, og det er vurderet, at udvalget af økologiske sorter er stort og alsidigt nok, vil sortsgruppen være kategoriseret som kategori 1.

I takt med udviklingen af det økologiske frømarked, vil der løbende ske en ændring af klassifikationerne fra individuel tilladelse til kategori 1.

### 14.3.2 Ansøgning til Landbrugsstyrelsen, individuel tilladelse

Det fremgår af sortsgruppen i frødatabasen, om du skal have en individuel tilladelse\*, før du må bruge ikke-økologisk frø.

Hvis der er økologisk frø på markedet inden for den ønskede art eller sortsgruppe, som anses for egnede under danske forhold, skal du søge om individuel tilladelse\*.

---

<sup>189</sup> KFO, artikel 45, stk. 8

<sup>190</sup> KFO, artikel 45, stk. 7 og evt. stk. 6 jf. RFO, artikel 22, stk. 2

<sup>191</sup> KFO, artikel 45, stk. 1-9 jf. RFO, artikel 22, stk. 2, litra b

Som udgangspunkt kan du ikke opnå tilladelse\* til at bruge ikke-økologisk frø, eller vegetativ formeringsmateriale, hvis der er økologiske alternativer på markedet<sup>192</sup>.

Kartofler er opdelt i underkategorier i frødatabase og hvis der er økologiske kartofler på markedet inden for den ønskede underkategori, som anses for egnede under danske forhold, skal du søge om individuel tilladelse\*.

Kan du dokumentere, at den ønskede sort har egenskaber, der er væsentligt forskellige fra de tilgængelige økologisk fremavlede sorter, og at disse egenskaber er nødvendige for din produktion, har vi dog mulighed for at give dig en individuel tilladelse\*. Det er ikke tilstrækkeligt, at du redegør for generelle forskelle. Du skal altid konkret gøre rede for, hvorfor der er behov for brugen af den specifikke sort i din produktion og hvorfor du ikke kan bruge en af de sorter, der er registreret uden særlige forhold i frødatabase.

Det kan for eksempel være:

- Specifikke problemer med planteskadegørere på din bedrift.
- Dyrknings- og kvalitetsegenskaber af væsentlig betydning for din bedrift.
- Kvalitet af foderafgrøde af væsentlig betydning for din bedrift.

Du skal i ansøgningen også skrive: Artens botaniske navn, sortens navn, hvornår og i hvilken mængde det ikke-økologiske frø skal bruges, samt antal ha og mark-nr.

Du kan ansøge digitalt på [OrganicXseeds](#) eller via ansøgningskemaet "[Ansøgning om individuel tilladelse til brug af ikke-økologisk frø, læggemateriale eller vegetativt formeringsmateriale](#)" på Landbrugsstyrelsens hjemmeside.

Du skal sende ansøgningen til Landbrugsstyrelsen, og du skal have modtaget tilladelsen, inden du bruger ikke-økologisk frø eller vegetativt formeringsmateriale<sup>193</sup>. Du vil modtage din tilladelse på [OrganicXseeds](#) også selvom du har indsendt ansøgningskemaet på papir.

### 14.3.3 Generel tilladelse fra Landbrugsstyrelsen

Landbrugsstyrelsen kan give generelle tilladelser\* til at bruge ikke-økologisk ubejdsset frø af bestemte arter eller sortgrupper, hvis der ikke er meldt økologiske sorter ind i databasen. Du kan i [OrganicXseeds](#) se, for hvilke arter og underarter der er generel tilladelse. I [OrganicXseeds](#) kan du så klikke "Til bekræftelse" for den sort du vil anvende, hvor der ikke skal søges individuel tilladelse. Generelle tilladelser kan gives efter følgende datoer<sup>194</sup>:

#### Forår:

15. januar for alle grøntsagsafgrøder.

15. februar for andre forårsafgrøder. Forårsafgrøder omfatter også vinterafgrøder/efterafgrøder, der anvendes til forårssåning.

#### Efterår:

1. august for græsblandinger, vinterraps (ryps, dodder), grøngødning og efterafgrøder.

10. august for grønrug og vinterbyg.

1. september for vinterhvede, vinterrug og triticale m.m.

Hvis en leverandør af frø har oplyst, at der på et senere tidspunkt kommer økologisk frø på markedet, vil de generelle tilladelser\* være midlertidige. Du skal have modtaget det ikke-økologiske ubejdsede frø, inden der kommer økologisk frø på markedet.

<sup>192</sup> KFO, artikel 45, stk. 1-9 jf. RFO, artikel 22, stk. 2, litra b

<sup>193</sup> KFO, artikel 45, stk. 6

<sup>194</sup> KFO, artikel 45, stk. 3, 8 og 9



Generel tilladelse\* gælder kun for arter og sortsgrupper, der er beskrevet i frødatabase. Er arten ikke nævnt, skal du søge om individuel tilladelse\*, hvis du skal bruge ikke-økologisk frø eller formeringsmateriale af sorter inden for arten.

#### 14.3.4 Du skal have en ordrebekræftelse ved bestilling af ikke-økologisk frø

Du skal altid få en ordrebekræftelse, når du bestiller ikke-økologisk frø eller vegetativt formeringsmateriale<sup>195</sup>.

Hvis du ikke kan vise en ordrebekræftelse som dokumentation for bestillingstidspunktet, vil det normalt være leveringstidspunktet, der afgør, om reglerne for brug af ikke-økologisk frø/materiale er overholdt. Det er derfor vigtigt, at du altid sørger for at modtage en ordrebekræftelse, når du bestiller ikke-økologisk frø eller formeringsmateriale.

Du skal modtage ordrebekræftelsen i forbindelse med bestillingen. Det skal fremgå af ordrebekræftelsen, at leveringen sker inden den dato, hvor der kommer økologisk frø eller formeringsmateriale på markedet. Kan du ikke få leveret inden dette tidspunkt, skal du i stedet bestille økologisk frø eller formeringsmateriale.

Hvis du ikke har dokumentation for bestillingstidspunktet for ikke-økologisk frø eller formeringsmateriale, og der før det aftalte leveringstidspunkt er kommet økologisk frø eller formeringsmateriale på markedet, skal du i stedet bruge økologisk frø eller formeringsmateriale.

#### 14.4 Ikke-økologisk læggemateriale til kartofler

Hvis du skal bruge læggemateriale til kartofler, skal du først slå op i [OrganicXseeds](#). Her kan du se, om du kan få materialet økologisk, og hvilke forudsætninger du skal overholde for eventuelt at bruge ikke-økologisk materiale. Kartofler er i [OrganicXseeds](#) opdelt i sortsgrupper i frødatabase, og hvis der er økologiske kartofler på markedet inden for den ønskede sortsgruppe, som anses for egnede under danske forhold, skal du søge om individuel tilladelse, hvis du vil bruge en sort, der ikke er registreret i databasen. I [OrganicXseeds](#) er kartoffelsorterne opdelt i 8 sortsgrupper. Denne opdeling i sortsgrupper gør det lettere for dig at orientere dig om de sorter, der er tilgængelige, eller vil blive tilgængelige i de forskellige anvendelsesområder.

Ansøgninger om dispensation til brug af ikke-økologisk læggemateriale skal være modtaget i Landbrugsstyrelsen senest 1. marts fra 2020 og dispensation gives som udgangspunkt ikke herefter. Der kan undtagelsesvis søges dispensation, hvis et parti er kasseret.

Du kan ikke få dispensation til samme sort i mere end 2 år, og der kan kun gives dispensation til de sorter i frødatabase, hvor det fremgår, at der kan søges dispensation. Der oprettes en varslingsliste på frødatabase, hvor du kan se, hvilke sorter der er givet dispensation til, og hvornår der ikke længere kan søges dispensation.

I 2021 bliver sortsgrupperne delt i "Kategori 1" og "Individuel Dispensation". Kategori 1 betyder, at det som udgangspunkt ikke er muligt at opnå dispensation, men du kan søge dispensation, hvis du har en rigtig god begrundelse for ikke at anvende de tilgængelige økologiske sorter, hvis hele eller dele af produktionen af læggemateriale er gået tabt. Individuel Dispensation betyder, at du har mulighed for at søge dispensation, men du skal også i dette tilfælde have en tilstrækkelig god begrundelse for at anvende ikke-økologiske sorter.

Sortsgrupper under Individuel Dispensation omfatter stivelses-, chips- og pommefriteskartofler. Du skal søge dispensation til brug af ikke-økologisk læggemateriale af stivelses-, chips- og pommefriteskartofler fra 2020 og frem til 2025, så længe der ikke er nok økologisk materiale på markedet. Fra 2025 vil sortsgrupperne høre under kategori 1, hvor det vil være muligt at opnå dispensation til at anvende ikke-økologisk ubehandlet læggemateriale af en sort indenfor en sortsgruppe, hvis der ikke findes alternative tilgængelige sorter inden for samme sortsgruppe.

<sup>195</sup> KFO, artikel 66, stk. 1, litra b (evt. litra a også) og evt. KFO, artikel 67, stk. 1, litra b

## 14.5 Økologiske frøblandinger

Du må bruge alle de græsfrøblandinger, vildtfrøblandinger og blomsterblandinger der fremgår af [OrganicXseeds](#) (frødatabase), i din økologiske produktion.

Selvom frøblandingerne kan indeholde en mindre del ikke-økologisk frø, stiller vi ikke krav om forudgående individuel tilladelse\*. Vi har godkendt sammensætningen, inden blandingerne registreres i frødatabase, og har tilladt, at de indeholder ikke-økologisk frø.

Det fremgår af frødatabase, hvilke blandinger der består af 100 % økologisk frø, og hvilke blandinger der indeholder bestanddele af ikke-økologisk frø (halvblandinger)<sup>196</sup>.

### Andre græsblandinger

Hvis du ønsker at bruge en græsblanding, der indeholder ikke-økologisk frø, og som ikke fremgår af frødatabase, skal du altid søge om individuel tilladelse\* til at bruge den.

Du vil kun få tilladelse\* til at bruge en sådan græsblanding, hvis:

- Blandingen ikke kan laves af økologisk frø, der fremgår som renvarer i frødatabase
- Du kan dokumentere, at den ønskede græsblanding har egenskaber, der er nødvendige i dit konkrete tilfælde.

## 14.6 Fremavl – produktion af certificeret frø og formeringsmateriale

Ved fremavl\* forstås produktion af frø og formeringsmateriale, der senere skal bruges som udsæd eller til udplantning.

Fremavl\* af frø og vegetativt formeringsmateriale forudsætter følgende<sup>197</sup>:

- Produktionen foregår efter skriftlig aftale mellem dig og et frøfirma, og avlen kontrolleres efter reglerne for produktion af certificeret materiale. Det betyder, at avlen skal opfylde de gældende krav til sortsrenhed, sundhed mv. Aftalen skal være underskrevet af parterne.
- Det indkøbte fremavlsmateriale skal være certificeret, dvs. at materialet skal være kontrolleret og godkendt i henhold til plantesundhedslovgivningen.
- Moderplanten må ikke stamme fra genetisk modificeret materiale.
- *Etårige afgrøder:*
  - Moderplanten skal være sået/etableret på et areal, der er økologisk eller er begyndt omlægning\* til økologisk produktion<sup>198</sup>.
- *Flerårige afgrøder:*
  - Hvis moderplanten er etableret efter omlægningsdatoen, kan fremavlsmaterialet bruges efter én vækstsæson\*.
  - Hvis moderplanten er etableret, før marken er begyndt omlægning\*, skal moderplanten have været dyrket på en mark, der er økologisk eller under omlægning\* i mindst to vækstsæsoner\*<sup>199</sup>.

---

<sup>196</sup> KFO, artikel 45, stk. 7

<sup>197</sup> KFO, artikel 36, stk. 1

<sup>198</sup> KFO, artikel 45, stk. 1, litra a

<sup>199</sup> RFO, artikel 12, stk. 1, litra i

Med to vækstsæsoner\* mener vi, at det først er den anden potentielle høst efter omlægningstidspunktet\*, som kan anvendes.

Det gælder derfor, at hvis arealets omlægningstidspunkt\* senest er den 1. juli 2018, vil der være tale om første vækstsæson\* og en potentiel høst i 2018 og derved er anden vækstsæson\* i 2019. Hvis omlægningen derimod er senere end 1. juli 2018, er den første vækstsæson\* i 2019 og den anden vækstsæson\* i 2020.

Det følger af ovenstående, at græs, kløver mv., der høstes frø af allerede første år, i denne sammenhæng betragtes som en 1-årig afgrøde. For at frøene skal kunne anvendes på økologiske marker, skal græs, kløver mv. være sået efter arealets omlægningstidspunkt\*.

Du kan som udgangspunkt bruge ikke-økologisk ubejdet frø og vegetativt formeringsmateriale til produktion af fremavl<sup>200</sup>.

Vegetativt formeringsmateriale kan være dele af planter, som bruges til formering af nye planter, f.eks. podede kviste fra æbletræer, stiklinger af f.eks. storfrugtet blåbær, jordbær eller solbær, podede grundstammer (der podes med et ædelris/podekvist af en ønsket sort) eller rodstykker/knolde som f.eks. kartofler.

Det følger heraf, at det i økologisk produktion er muligt at bruge:

- Frø som er avlet i omlægningsperioden\* og har status af ikke-økologisk.
- Frø som er avlet i omlægningsperioden\* og har status af omlægningsafgrøde\*.
- Frø som er avlet efter omlægningsperioden\* og har økologisk status.

Når du sælger/afleverer din fremavl\*, er det derfor vigtigt, at du oplyser den rigtige status på frøene<sup>201</sup>.

#### 14.6.1 Kasseret fremavl

Du kan bruge en kasseret fremavlsafrøde i økologisk produktion, hvis du har dokumentation for, at afgrøden har været underlagt en fremavlskontrakt, og at den pågældende mark eller partiet officielt er kasseret som fremavlsmark eller -parti, for eksempel ved markkontrol eller analyse. Den kasserede afgrødes status følger de normale regler om omlægning\*, se tabel 13.1.

Kassation af afgrøderne kan kun foretages af certificeringsorganet eller af det firma, der har købt den pågældende certificerede afgrøde. Du kan ikke selv kassere en afgrøde.

Hvis din fremavlsafrøde kasseres på grund af sortsurenheder, udsædsbårne sygdomme eller andet, kan du bruge den som foder eller som frø til såning på egen bedrift. Du kan også sælge afgrøden til foderbrug eller til konsum, men ikke som frø til udsåning. Vil du sælge afgrøden til konsum, skal partiet overholde de generelle krav til sundhed m.m., se [Fødevarestyrelsens regler for fødevarer](#).

#### 14.6.2 Hjemmeproduceret udsæd og læggemateriale

Du kan bruge ikke-økologisk ubejdet udsæd og læggemateriale til produktion af eget materiale<sup>202</sup>. Det er en forudsætning, at du indsender en ansøgning gennem [OrganicXseeds](#) eller sender en anmeldelse\* til Landbrugsstyrelsen inden såning. Anmeldelsen skal indeholde de oplysninger, der fremgår af blanketten "[Anmeldelse af brug af ikke-økologiske frø, udsæd og vegetativt formeringsmateriale til produktion af hjemmeproduceret udsæd](#)". Du kan finde vejledningen på Landbrugsstyrelsens hjemmeside.

---

<sup>200</sup> RFO, artikel 12, stk. 1, litra i

<sup>201</sup> Økologiloven, § 5 og RFO, artikel 23, stk. 1 og 2

<sup>202</sup> RFO, artikel 12, stk. 1, litra i

Du kan kun bruge afgrøden som udsæd/læggemateriale. Til al anden brug vil afgrøden have status af ikke-økologisk.

Du må kun købe ikke-økologisk udsæd/læggemateriale til et areal, der svarer til det areal, hvor det hjemmeproducerede materiale skal bruges.

Du skal dog være opmærksom på om den sort du ønsker at benytte er plantenyhedsbeskyttet. Hvis den er, så skal du betale licens til ejeren af sorten. Se mere på [Danske Sortsejeres hjemmeside](#).

Der kan også være arter, hvor det ikke er tilladt at bruge egen udsæd, når det drejer sig om en sort, der er plantenyhedsbeskyttet. Du kan læse mere om, hvilke arter det drejer sig i Landbrugsstyrelsens vejledning om frø og sædekorn.

## 14.7 Brug af frøformerede udplantningsplanter (småplanter)

Frøformerede udplantningsplanter, der skal udplantes på økologiske produktionsarealer, skal altid være økologiske<sup>203</sup>. Landbrugsstyrelsen har ikke mulighed for at dispensere fra denne regel.

Omfattet af denne regel er blandt andet planter af porrer, kål, salat, blomster, krydderurter og nåletræer til produktion af juletræer og pyntegrønt.

Hvis du bruger frø til produktion af småplanter, skal hele processen have været underlagt økologikontrol. Det vil sige, at den virksomhed, der står for fremspiring og evt. podning, skal være økologiautoriseret. Det voksemedie, som planterne fremspires i, skal følge de generelle regler for voksemedier. Se afsnit 17.3.

## 14.8 Planter, der ikke bruges til produktion

Hvis du planter vedplanter i vildtremiser, hegn og skov, behøver de ikke være økologiske.

Når du etablerer etårige planter i skov, hegn og vildtremiser, skal du bruge økologisk frø eller vegetativt formeringsmateriale. Der er de samme muligheder for dispensation til at bruge ikke-økologisk materiale som for produktionsarealer, se afsnit 14.3.

Du kan som hovedregel ikke sælge træ og træprodukter som økologisk<sup>204</sup>, dog kan for eksempel pilebark til te samt juletræer godt markedsføres som økologisk. For juletræer se afsnit 14.8. Se i øvrigt afsnit 2.6 og afsnit 2.8 om skov, levende hegn og vildtremiser. Skovproduktion er ikke omfattet af EU's økologikontrol og hvis produkterne skal markedsføres som økologiske, skal du benytte dig af et privat kontrolorgan.

## 14.9 Juletræer og pyntegrønt

Hvis du vil etablere en produktion af økologiske juletræer eller pyntegrønt, skal du bruge økologiske frø eller udplantningsplanter. Hvis der ikke er økologiske frø på markedet, kan du søge om tilladelse\* til at bruge ikke-økologiske frø, se afsnit 14.3. Landbrugsstyrelsen kan ikke give dig tilladelse\* til at bruge ikke-økologiske småplanter.

Træerne skal etableres på marker, der er under omlægning\* eller omlagt\* til økologisk produktion.

---

<sup>203</sup> RFO, artikel 12, stk. 1, litra i

<sup>204</sup> RFO, artikel 1, stk. 2

## 14.10 Dokumentation på bedriften

Du skal altid have dokumentation på bedriften for oprindelse samt status og behandling af frø og formeringsmateriale<sup>205</sup>. Dokumentationen kan bestå af frøposer/sække, følgesedler og faktura, hvoraf det blandt andet skal fremgå, at frøet ikke er behandlet med ikke tilladte produkter, dette kan for eksempel dokumenteres med teksten ubejdset.

Hvis du har fået individuelle tilladelser\* til brug af ikke-økologisk frø eller formeringsmateriale, bør du altid opbevare dem på bedriften.

Har du sendt en bekræftelse på brug af ikke-økologisk frø eller formeringsmateriale til Landbrugsstyrelsen gennem [OrganicXseeds](#) og samtidig har en kopi af ordrebekræftelsen, er det tilstrækkelig dokumentation. Hvis du ikke indsender en bekræftelse via [OrganicXseeds](#), så skal du ved kontrolbesøg kunne fremvise, at der på bestillingstidspunktet var generel tilladelse for den benyttede art og sortsgruppe.

---

<sup>205</sup> KFO, artikel 66

# 15. Regler for gødning og jordforbedring

Du skal først og fremmest bevare eller forøge jordens frugtbarhed og biologiske aktivitet, ved at<sup>206</sup>:

- Dyrke bælgplanter og andre planter til grøngødning.
- Sørge for et hensigtsmæssigt flerårigt sædskifte.
- Tilføre husdyrgødning fra økologisk husdyrproduktion, helst komposteret<sup>207</sup>.
- Tilføre andet organisk materiale fra økologisk produktion, helst komposteret<sup>208</sup>.

Hvis du ikke kan opnå en tilstrækkelig gødskning gennem dit sædskifte, og ved at bruge økologisk husdyrgødning, grøngødning mv., kan du undtagelsesvist supplere med de ikke-økologiske gødningstyper og jordforbedringsmidler, der fremgår af bilag 1<sup>209</sup>. Se afsnit 15.3.2.

Du kan se hvilke krav, der gælder til dokumentation for brug af gødning i afsnit 15.2, afsnit 15.3, afsnit 15.4 og i bilag 1. Du kan læse om regler for gødskning i væksthuse i afsnit 17.2.

Du må udelukkende bruge gødning fra økologisk produktion eller i særlige tilfælde produkter, der fremgår af bilag 1 til dine økologiske arealer<sup>210</sup>. Gødning fra økologisk produktion omfatter husdyrgødning eller organisk materiale fra dyr og arealer under omlægning\*. Det gælder uanset, hvad formålet med brugen er, og om produkterne tilføres direkte eller som et indholdsstof i et andet produkt.

Du har selv ansvaret for, at de produkter, du bruger, er tilladte.

## 15.1 Tilladt mængde kvælstof i husdyrgødning

Du må gøde med op til 170 kg total-kvælstof (total-N) fra husdyrgødning og anden organisk gødning per hektar harmoniareal per planperiode<sup>211</sup>. Du skal fortsat overholde eventuelle strengere generelle regler eller krav som følger af at modtage Økologisk Arealtilskud.

Du skal beregne mængden af kvælstof i den husdyrgødning, som du producerer på bedriften eller modtager fra andre bedrifter, i henhold til de generelle regler for landbruget.

Hver gang, du modtager eller afgiver husdyrgødning skal der straks følge et bilag med<sup>212</sup>. Bilaget skal opbevares og vises til Landbrugsstyrelsen ved kontrol<sup>213</sup>. Bilaget kan være:

- En faktura, som oplyser dato for modtagelse, hvem gødningen kommer fra, gødningstype, mængde, kg total-N, kg udnyttet N og den økologiske status.
- [En kvittering for overførsel af husdyrgødning](#), som du kan finde på Landbrugsstyrelsen hjemmeside.

---

<sup>206</sup> RFO, artikel 12, stk. 1, litra b

<sup>207</sup> RFO, artikel 12, stk. 1, litra b

<sup>208</sup> RFO, artikel 12, stk. 1, litra b

<sup>209</sup> KFO, artikel 3, stk. 1

<sup>210</sup> KFO, artikel 3, stk. 1 jf. bilag 1 og KFO, artikel 5, stk. 1 jf. bilag 2

<sup>211</sup> KFO, artikel 3, stk. 2 og Bekendtgørelse om miljøregulering af dyrehold og om opbevaring og anvendelse af gødning § 34 og § 35

<sup>212</sup> KFO, artikel 66, stk. 1

<sup>213</sup> KFO, artikel 67, stk. 1, litra b

- Kvitteringen kan også være et B1-skema. B1-skemaet findes i "papirversion" i [Vejledning om Gødsknings- og Harmoniregler](#), som du kan finde på Landbrugsstyrelsens hjemmeside.

Oplysninger i bilaget om mængde og kvælstofindhold må ikke rettes efter, at gødningen er modtaget. Hvis dyr fra andre bedrifter afgræsser dine marker eller er opstaldet hos dig, er du modtager af deres gødning. Du skal derfor også have bilag på denne gødning. Du skal føre logbog over dit forbrug af husdyrgødning<sup>214</sup>. Læs mere om logbog for planteavl i afsnit 18.2.

Kvælstofindholdet opgives på to forskellige måder:

Det totale indhold af kvælstof (total-N)	Værdien udnyttet N
Består af mængden af nitrit, nitrat, ammoniak og organisk bundet kvælstof	Baseret på den mængde kvælstof der reelt er tilgængelig for planterne i gødningen. For at beregne denne skal man kende udnyttelsesprocenterne, se mere i afsnit 15.2.

I eksemplet herunder er vist udnyttelsesprocenter omregnet til total N. Der indkøbt en mængde husholdningsaffald, der indeholder 25 kg udnyttet N. For at beregne total-N værdien skal de 25 kg udnyttet N ganges med 100 og divideres med 20 (25 kg udn. N/0,20 = 125 kg total-N). Det er derfor muligt at benytte op til 45 kg total N per ha udover det indkøbte husholdningsaffald.

Maksimal N-tilførsel i husdyrgødning og anden organisk gødning:	170 kg total-N per ha
Indkøbt 25 kg udnyttet N i husholdningsaffald (20 % udn. N):	125 kg total-N per ha
Tilladt mængde N derudover:	45 kg total-N per ha

## 15.2 Brug af ikke-økologisk gødning

Hvis du ikke kan dække planternes næringsstofbehov gennem dit flerårige sædskifte ved at dyrke bælgplanter og grøngødning, og ved at bruge økologisk husdyrgødning eller anden organisk materiale, må du i nødvendigt omfang supplere med gødningstyper og jordforbedringsmidler, der fremgår af bilag 1<sup>215</sup>.

Du kan eksempelvis tilrettelægge dit sædskifte på denne måde:

- Ved at have mindst 25 % kvælstoffikserende hovedafgrøder i sædskiftet. Korn- og bælg-sædsblandinger f.eks. byg-ært med mere end 50 % bælg-sæd i blandingen regnes som kvælstoffikserende.
- Ved at dine marker har plantedække om vinteren.
- Ved at have efterafgrøder eller mellemafgrøder første og andet efterår efter ompløjning af kløvergræs.
- Ved at have efterafgrøde eller mellemafgrøde første efterår efter ompløjning af 1.års kløvergræs og andre kvælstoffikserende afgrøder.

<sup>214</sup> KFO, artikel 72, litra a

<sup>215</sup> KFO, artikel 3, stk. 1

Hvis du supplerer med kvælstofgødning fra bilag 1, skal du opbevare dokumentation til påvisning af behovet<sup>216</sup>. Du dokumenterer bedst behovet ved at bruge afgrødernes kvælstofnormer i gødsknings- og harmonireglerne. Du kan bruge skemaet Gødningskvote og Efterafgrøder i Tast selv-service eller dit markplanlægningsprogram.

Hvis du anvender ikke-økologiske kvælstofgødninger fra bilag 1, skal du sætte kryds i denne mulighed i Fællesskemaet via Tast selv-service.

Der er særlige krav til dokumentation af behovet for andre typer ikke-økologisk gødning og jordforbedringsmidler. Der er endvidere i nogle tilfælde særlige krav til indholdsstoffer, oprindelse eller andre egenskaber. Du kan finde flere oplysninger i afsnit 15.2.3 og i bilag 1, hvor oplysningerne står ud for hvert gødningsmiddel.

Når du har omlagt til økologi, eller når alle dine marker er under omlægning\*, må du ikke opbevare andre ikke-økologiske gødningsstoffer og jordforbedringsmidler end dem, der er nævnt i bilag 1<sup>217</sup>.

Vær opmærksom på, at der som følge af EU's nye økologiforordningen forventes at komme krav til andelen af bælgafgrøder i sædskifte i den kommende økologibekendtgørelse, som træder i kraft i 2022.

Du kan med fordel holde øje med faglige nyheder fra Landbrugsstyrelsen.

### 15.2.1 Brug af ikke-økologisk husdyrgødning

Ikke-økologisk husdyrgødning må ikke stamme fra jordløse brug<sup>218</sup>. Et husdyrbrug betragtes som jordløst, hvis det ikke har marker til rådighed for produktion af afgrøder eller spredning af gødning enten direkte eller via en skriftlig samarbejdsaftale<sup>219</sup>.

Hvis du modtager ikke-økologisk husdyrgødning, skal du have bilag på det og føre det ind i din logbog for planteavl<sup>220</sup>. Kravene til dokumentation er beskrevet i afsnit 15.1, og du kan læse om logbog for planteavl i afsnit 18.2.

### 15.2.2 Brug af ikke-økologisk husdyrgødning fra din egen bedrift

Er du begyndt at omlægge dine marker, men ikke dine husdyr, kan du bruge dyrenes gødning på dine egne marker under omlægning\*, som om den var økologisk. Dette gælder i 2 år fra det tidspunkt, hvor du begynder omlægning\* af dine marker. Du skal kunne dokumentere gødningsbehovet.

Hvis du ikke er begyndt at omlægge husdyrene inden for denne periode, betragter vi deres gødning som ikke-økologisk, indtil du begynder at omlægge dyrene.

Gødningen betragtes også som ikke-økologisk, hvis du bruger den på marker, der er fuldt omlagte\* til økologi. Det omfatter marker, der har opnået økologisk status på baggrund af nedsat omlægningstid\*, og nye økologiske marker, du køber eller tilforpagter.

Gødningen betragtes som ikke-økologisk, hvis den bliver brugt på andre bedrifter end din egen.

---

<sup>216</sup> KFO, artikel 3, stk. 1, sidste pkt.

<sup>217</sup> KFO, artikel 35, stk. 2

<sup>218</sup> KFO, bilag 1 jf. KFO, artikel 3, stk. 1

<sup>219</sup> KFO, artikel 16

<sup>220</sup> KFO, artikel 72, litra a



### 15.2.3 Brug af produkter fra bilag 1

I bilag 1 kan du se, hvilke midler til gødsning og jordforbedring du undtagelsesvis kan bruge. Det står også i bilaget, hvis der er særlige betingelser for at bruge disse midler i økologisk jordbrug. Du har pligt til at sikre dig, at gødningen udelukkende består af produkter på positivlisten (bilag 1)<sup>221</sup>.

Du skal kunne dokumentere, hvorfor netop den gødning, du vælger, er nødvendig for din bedrift<sup>222</sup>. Du skal opbevare denne dokumentation i 5 år<sup>223</sup>. Hvis midlet lever op til kravene i bilag 1, og du kan dokumentere behovet, kan du bruge gødningen. Du kan se i bilag 1, hvilke oplysninger, der er nødvendige for, at du kan begrunde brugen af ikke-økologisk gødning. For en række gødningstyper kan det være nødvendigt at få foretaget en jordbundsanalyse, planteanalyse eller tilsvarende for at kunne dokumentere behovet.

Hvis der er særlige krav til indholdsstoffer i gødning eller jordforbedringsmidler, skal du også dokumentere, at stoffet lever op til disse krav. Det gælder også, hvis der er krav til karakteren eller oprindelsen af stoffet. For eksempel er der grænser for, hvor meget tungmetal der må være i mange gødningsstoffer. Du kan se i bilag 1, hvilke krav vi har til enkelte gødnings- og jordforbedringsmidler.

Hvis du vil bruge produkter eller biprodukter af soja, raps og majs som gødning eller jordforbedring, skal du have dokumentation for, at de ikke indeholder genetisk modificeret materiale<sup>224</sup>. Erklæringen kan typisk fremgå af følgesedlen eller fakturaen. Du kan også finde blanketten, "[Sælgers erklæring om GMO-frihed](#)", på Landbrugsstyrelsens hjemmeside, som du kan bruge.

Til aktivering af kompost kan du bruge præparater på basis af mikroorganismer og planter<sup>225</sup>. Disse præparater må ikke indeholde eller være afledt af genetisk modificerede organismer<sup>226</sup>.

Du kan også bruge mikroorganismepreparater til at forbedre jordens almindelige tilstand eller forekomsten af næringsstoffer<sup>227</sup>.

Hvis du bruger ikke-økologiske gødningsstoffer og jordforbedring fra bilag 1, skal du notere det i din logbog for planteavl<sup>228</sup>. Du kan læse mere om logbog for planteavl i afsnit 18.2.

#### **Eksempler**

##### **Kalium:**

- 1 Du får lavet en jordbundsanalyse, som viser et kalital på 4. Din konsulent anbefaler patentkali.
- 2 Du slår op i bilag 1, og finder kategorien "kaliumsulfat, der muligvis indeholder magnesiumsalt", der omfatter patentkali.  
  
I sidste kolonne står, at du dokumenterer behovet med jordbundsanalyse med et kalital under 8, som der må gødes op til. Du skal bruge 100 kg patentkali per ha (25 kg kalium) til at hæve tallet med 1 enhed. Derfor må du i dette tilfælde hæve kalitallet med 4 enheder, dvs. tilføje 400 kg patentkali per ha.
- 3 Du noterer tildelingen i din logbog for planteavl og gemmer analysebeviset i 5 år. Begge dele viser du ved næste økologikontrol.
- 4

<sup>221</sup> KFO, artikel 3, stk. 1.

<sup>222</sup> KFO, artikel 3, stk. 1, sidste pkt.

<sup>223</sup> Økologibekg., § 82

<sup>224</sup> RFO, artikel 9, stk. 3

<sup>225</sup> KFO, artikel 3, stk. 5

<sup>226</sup> RFO, artikel 9, stk. 1

<sup>227</sup> KFO, artikel 3, stk. 4

<sup>228</sup> KFO, artikel 72, litra a

## Kompost:

- 1 Du har brug for at tildele din æbleplantage kompost.
- 2 Du kan ikke få økologisk kompost i den mængde, du skal bruge, men kommunen komposterer ikke-økologisk have-/parkaffald, som du kan få.
- 3 Du slår op i bilag 1, og finder kategorien "komposteret eller forgæret blanding af vegetabilsk materiale", som omfatter have-/parkaffald.  
  
I sidste kolonne står, at du skal notere, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift. I næstsidste kolonne står, at rent have- og parkaffald kan betragtes som jordforbedringsmiddel uanset N-indhold. Derfor skal du ikke medregne kvælstofindholdet i dit gødningsforbrug.
- 4 Du gemmer følgesedlen for komposten i 5 år og viser den ved næste økologikontrol, hvor du oplyser, hvorfor det var nødvendigt for dig at bruge kompost til dine æbletræer.
- 5

## 15.3 Gødskning med biomasse fra biogasanlæg

Den gødning, du bruger på økologisk dyrkede marker, må kun indeholde økologiske produkter og produkter, der står på bilag 1<sup>229</sup> og må derfor ikke indeholde GMO\*. Det gælder også, når produkterne har været igennem et biogasanlæg (afgasset biomasse). Du kan derfor ikke bruge afgasset biomasse, hvis der for eksempel er brugt medicinrester eller slam fra et kommunalt rensningsanlæg i biogasanlægget. Det skyldes, at hverken medicinrester eller spildevandsslam står på bilag 1.

Når du modtager afgasset biomasse, skal du kunne dokumentere mængden, N-indholdet og leverandøren. Du skal også have dokumentation for, hvilke produkter der er indgået i biogasproduktionen<sup>230</sup>.

Hvis du modtager afgasset biomasse fra et økologiautoriseret anlæg, kan den afgassede biomasse have status som hel eller delvis økologisk. Det afhænger af, om Landbrugsstyrelsen har godkendt, at der indgår ikke-økologisk materiale i anlægget.

Du skal være opmærksom på økologireglernes grænser for gødskning med kvælstof<sup>231</sup>. Det vil sige at du kan gøde med op til 170 kg N per ha fra husdyrgødning og anden organisk gødning. Du kan læse mere om maksimale grænser for gødskning i afsnit 15.1 og afsnit 15.2. Desuden gælder kravene til dokumentation og logbog for planteavl<sup>232</sup>, se afsnit 15.1 og afsnit 18.2.

I tabel 15.1 findes en samlet oversigt over krav til input og dokumentation ved brug af afgasset biomasse og drift af et økologiautoriseret anlæg.

### 15.3.1 Gødskning med ikke-økologisk afgasset biomasse

Afgasset biomasse fra et anlæg, der ikke er autoriseret som økologisk, vil altid have status som ikke-økologisk gødning.

Modtager du afgasset gødning fra biogasanlæg, der tilfører ikke-økologiske biomasser (uanset om anlægget har økologi-autorisation), skal du sørge for at få oplyst det præcise indhold i den afgassede biomasse<sup>233</sup>. Alle biomasser, der tilføres anlægget, skal enten være økologiske eller fremgå af bilag 1, og det er derfor ikke tilstrækkeligt, hvis det f.eks. kun oplyses at: "De anvendte biomasser er tilladt til økologisk planteproduktion".

<sup>229</sup> KFO, artikel 3, stk. 1

<sup>230</sup> KFO, artikel 66, stk. 1, litra a og b samt artikel 72, litra a

<sup>231</sup> KFO, artikel 3, stk. 2

<sup>232</sup> KFO, artikel 72

<sup>233</sup> KFO, artikel 66, stk. 1, litra a og b samt artikel 72, litra a

Som økologisk producent ligger ansvaret for at overholde økologireglerne på din bedrift hos dig. For at undgå en overtrædelse bør du derfor altid sikre dig, at leverandøren af den afgassede biomasse lever op til de dokumentationskrav, du er underlagt.

Hvis leverandøren af afgasset biomasse ikke kan oplyse dig om det præcise indhold, kan du bede leverandøren henvende sig til Landbrugsstyrelsen. Se afsnittet herunder.

Derefter kan du få oplyst fra både leverandøren og Landbrugsstyrelsen, om et parti afgasset biomasse fra det pågældende anlæg må anvendes som gødning til økologiske arealer.

Vi anbefaler, at du indgår en aftale med leverandøren af afgasset biomasse om, at de straks informerer dig, hvis der tilføres materiale til anlægget, som ikke er dækket af bilag 1. Samtidig skal leverancerne ophøre<sup>234</sup>.

Oplysningerne fra leverandøren skal indeholde følgende informationer:

1. Præcis beskrivelse af de biomasser, der er tilført, så det kan afgøres, om biomassen er dækket af bilag 1. Begreber som f.eks. "biomasse 230" skal beskrives, så en ikke-fagperson kan forstå det, ligesom f.eks. også "prøvelæs" skal uddybes.
2. Kvælstofindhold (kg N / ton) og hvor stor en andel af kvælstoffet, der kommer fra ikke-økologiske biomasser.
3. Evt. anden relevant dokumentation, f.eks. datablade m.v.

### Information til leverandører af afgasset biomasse

I de situationer hvor der er behov for, at udvalgte oplysninger om de anvendte biomasser behandles fortroligt, har du som leverandør til økologer, mulighed for at henvende dig til Landbrugsstyrelsen, som herefter vil vurdere, om biomassen kan anvendes i økologisk produktion.

Henvendelse kan ske på [jordbrugskontrol@lbst.dk](mailto:jordbrugskontrol@lbst.dk) – att. Team Økologiadministration.

Du kan med fordel indsende en komplet liste over de biomasser, der anvendes i dit biogasanlæg.

Hvis du ønsker at levere afgasset biomasse til økologer, men har anvendt biomasser der ikke fremgår af bilag 1, skal der være gået mindst én opholdstid for biomasse på anlægget før den afgassede biomasse må anvendes til udspreddning på økologiske arealer. Husk altid at stoppe leverancen til økologer, hvis den afgassede biomasse indeholder ikke-tilladte biomasser<sup>235</sup>.

Landbrugsstyrelsen opfordrer, til at information om ændringer ift. en eventuel bruttoliste over anvendte biomasser indsendes løbende, så kontrollen hos økologerne kan forløbe så nemt, som muligt. Du skal straks informere Landbrugsstyrelsen i fald der anvendes biomasser, der ikke fremgår af bilag 1<sup>236</sup>.

## 15.4 Produktion af økologisk og delvist økologisk afgasset gødning

Hvis du vil drive et økologisk biogasanlæg, skal du have autorisation til at drive økologisk virksomhed eller have anlægget som en del af en autoriseret økologisk landbrugsbedrift<sup>237</sup>. Som udgangspunkt skal biomassen, du bruger i anlægget, være fremstillet af materiale fra dyr og marker, der er økologiske eller er begyndt omlægning\* til økologisk produktion. Den afgassede biomasse kan da bruges som økologisk gødning.

I særlige tilfælde kan Landbrugsstyrelsen godkende, at afgasset biomasse fra et økologiautoriseret anlæg kan betragtes som delvis økologisk. Det sker i de tilfælde, hvor Landbrugsstyrelsen har udført en konkret vurdering af anlægget og fordelingen af den økologiske og ikke-økologiske andel af biomassen.

---

<sup>234</sup> Økologiloven § 3

<sup>235</sup> Økologiloven § 3

<sup>236</sup> Økologiloven § 3

<sup>237</sup> RFO, artikel 28, stk. 1, jf. artikel 1, stk. 2 og 3

Økologisk og delvis økologisk afgasset biomasse, der har været forarbejdet i et separationsanlæg, kan bruges i økologisk produktion, hvis separationsmetoden på forhånd er godkendt af Landbrugsstyrelsen.

Landbrugsstyrelsen kan give nedsat omlægningstid\* til afgrøder, der kommer fra ikke-økologiske marker med en særlig miljøbeskyttelse<sup>238</sup>. Afgrøden kan da blive sidestillet med en økologisk afgrøde. Du skal have modtaget tilladelsen, før du bruger afgrøden i biogasanlægget.

Du skal dokumentere indholdet af kvælstof ved en analyse af den afgassede biomasse. Du skal også altid kunne dokumentere mængden og typen af produkter, der er indgået i biogasproduktionen. Hvis biomassen har status som delvis økologisk, skal du også angive, hvor stor andelen er af ikke-økologisk kvælstof. Alle ikke-økologiske produkter, der er indgået i biogasproduktionen, skal fremgå af bilag 1. De betingelser for brug og krav til dokumentation, som fremgår af bilag 1, skal opfyldes, og produkterne skal altid være GMO\*-fri.

Hvis du har behov for at supplere biomassen med ikke-økologiske mikronæringsstoffer for at opretholde forgæringsprocessen, skal du kunne dokumentere dette behov.

Hvis du bruger glycerin i anlægget, skal den være af vegetabilsk oprindelse, og ligesom andre GMO\* risiko produkter skal du have dokumentation for GMO\*-frihed. Erklæringen kan typisk fremgå af følgesedlen eller fakturaen. Du kan også finde blanketten, "[Sælgers erklæring om GMO-frihed](#)", på Landbrugsstyrelsens hjemmeside, som du kan bruge.

Hvis du sælger eller videregiver den afgassede biomasse, skal du være opmærksom på reglerne for mærkning af gødning, se afsnit 33.6.4.

I tabel 15.1 findes en samlet oversigt over krav til input og dokumentation ved brug af afgasset biomasse og drift af et økologiautoriseret anlæg. Du skal i øvrigt være opmærksom på de generelle regler for biogasproduktion og brug af biomasse, for eksempel krav til hygiejne.

---

<sup>238</sup> KFO, artikel 36, stk. 12, litra a og b

**TABEL 15.1.** Oversigt over krav til biogasanlæg og brug af afgasset biomasse.

	Når du modtager afgasset biomasse	Når du producerer biogas/afgasset biomasse	
		Rent økologisk**	Delvist økologisk ** <i>(skal på forhånd være godkendt af Landbrugsstyrelsen)</i>
<b>Hvad må der være i?</b>	<p>Husdyrgødning og organisk materiale fra økologisk produktion (omfatter dyr og planter under omlægning*)</p> <p>Glycerin eller lignende vegetabilsk rest uden N, husk at der skal være en GMO*-erklæring.</p> <p>Alt fra bilag 1.</p>	<p>Husdyrgødning og organisk materiale fra økologisk produktion (omfatter dyr og planter under omlægning*)</p> <p>Glycerin eller lignende vegetabilsk rest uden N, husk at der skal være en GMO*-erklæring.</p>	<p>Husdyrgødning og organisk materiale fra økologisk produktion (omfatter dyr og planter under omlægning*)</p> <p>Glycerin eller lignende vegetabilsk rest uden N, husk at der skal være en GMO*-erklæring.</p> <p>Alt fra bilag 1.</p>
<b>Hvad skal du dokumentere?</b>	<p>Deklaration eller faktura med oplysning om leverandør, mængde, N-indhold, evt. økologistatus og indgangsprodukter.</p> <p>Hvis gødningen er delvist økologisk skal der også være dokumentation for andel ikke-økologisk N.</p> <p>Notér forbrugt mængde (gødningsregnskab og planteløgbog*)</p> <p>Dit forbrug skal passe med reglerne om 170 kg total-N.</p> <p>Evt. GMO*-erklæring.</p>	<p>Bilag for indgangsprodukter.</p> <p>Salgsbilag med N-analyseværdi.</p> <p>Notér forbrugt mængde på bedriften (gødningsregnskab og planteløgbog*)</p> <p>Dit forbrug skal passe med reglen om 170 kg total-N.</p> <p>Gødsningen skal være ført i logbog over planteavl.</p> <p>Evt. GMO*-erklæring.</p>	<p>Bilag for indgangsprodukter.</p> <p>Salgsbilag med N-analyseværdi og andel af ikke-økologisk N.</p> <p>Notér forbrugt mængde på bedriften (gødningsregnskab og planteløgbog*)</p> <p>Dit forbrug skal passe med reglerne om 170 kg total-N.</p> <p>Brev fra Landbrugsstyrelsen om at den delvise status er accepteret.</p> <p>Evt. GMO*-erklæring.</p>

\*\*Afgasset biomasse kan kun betragtes som økologisk eller delvist økologisk, hvis anlægget er autoriseret – altså er en del af en økologisk virksomhed eller bedrift.

# 16. Beskyttelse mod ukrudt, plantesygdomme og skadedyr

Økologisk landbrug er i sit udgangspunkt et helhedsorienteret landbrugsproduktionssystem, der arbejder med de naturlige systemer. I den økologiske produktion kontrolleres eller reduceres ukrudt, sygdoms- og skadedyrsangreb ved hjælp af teknikker, som er bæredygtige og fremmer miljøbeskyttelse. Det er helt grundlæggende, at de økologiske principper og praksis er de primære redskaber til at opretholde levedygtige og sunde produktionssystemer. Eventuelle yderligere eksterne input bør udelukkende ses som supplement og ikke som erstatninger, og kan kun benyttes, når det er absolut nødvendigt<sup>239</sup>, f.eks. hvis der er akut fare for, at afgrøden bliver ødelagt, hvis den ikke behandles.

## 16.1 Forebyg før du behandler

Du kan forebygge og bekæmpe skadegørere, som for eksempel skadedyr, plantesygdomme og ukrudt, ved en eller flere af følgende metoder<sup>240</sup>:

- Vælg plantearter og sorter, der er egnet til økologisk produktion.
- Vælg hensigtsmæssige plantearter og sorter, så planterne har størst mulig konkurrenceevne over for skadegørere og ukrudt, som findes på din bedrift.
- Lav en hensigtsmæssig sædskifteplan, så du undgår sædskiftesygdomme, optimerer afgrødens konkurrenceevne og tilgodeser næringsstofbehovene for de enkelte afgrøder.
- Opbyg et godt humuslag som sikrer høj biologisk aktivitet i jorden.
- Understøt tilstedeværelsen af nyttedyr og andre naturlige af skadegørernes fjender, f.eks. ved at etablere eller vedligeholde levende hegn, remiser, skel, insektvolde eller lignende korridorer i landskabet.
- Benyt f.eks. mekaniske metoder (f.eks. harvning, strigling, radrensning), afdækning (f.eks. til at forhindre fremspiring af ukrudt eller erosion), dampning, manuel ukrudtsbekæmpelse og biofumigation.

De mest benyttede metoder til mekanisk ukrudtsbekæmpelse er traditionelt harvning, strigling, radrensning, hakning eller pløjning osv., men det er også muligt at:

- Bruge dækningsmateriale til at beskytte jorden, forhindre erosion og forhindre fremspiring af ukrudt. Hvis dækningsmaterialet efterfølgende skal nedmuldes, skal materialet være økologisk eller fremgå af bilag 1. Det er tilladt at bruge både nedbrydelige og ikke-nedbrydelige plastfolier som dækningsmateriale, hvis folien er nedbrydelig, skal den være fremstillet udelukkende af produkter fra bilag 1.
- Flammebehandle fremspiret vegetation.
- Dampe fremspiret vegetation.
- Varmebehandle jorden, f.eks. ved hjælp af sollys, se bilag 3, for flere oplysninger.
- Dampe væksthuse, se bilag 3 for flere oplysninger.

Du bør overvåge forekomsten af skadegørere og ukrudt for at kunne afgøre, om et eventuelt indgreb er økonomisk og økologisk berettiget. Hvis det er muligt, bør du overveje at benytte de mere miljøvenlige basisstoffer, frem for kraftigere produkter som f.eks. Pyrethrin.

<sup>239</sup> RFO, artikel 4, stk. a og artikel 12, stk. 1, litra d og litra h samt KFO, artikel 5, stk. 1 og bilag II

<sup>240</sup> RFO, artikel 12, stk. 1, litra g

Det er kun i de tilfælde, hvor de forebyggende tiltag ikke er tilstrækkelige og behandling er absolut nødvendig, at du har mulighed for at bruge plantebeskyttelsesmidler mod plantesygdomme og skadedyr. Du har ikke mulighed for at bruge plantebeskyttelsesmidler mod ukrudt<sup>241</sup>.

## 16.2 Kemiske og biologiske bekæmpelsesmidler, du undtagelsesvis kan bruge ved akut fare for afgrøden

I økologisk produktion må du ikke benytte plantebeskyttelsesmidler forebyggende eller rutinemæssigt<sup>242</sup>, og du må kun bruge midlerne, når der er akut fare for, at afgrøden bliver ødelagt, hvis den ikke behandles. Ved akut fare forstås, at der er tydelige tegn på, at udbyttet vil falde betydeligt, eller at kvaliteten af frugt, bær, grøntsager, brødkorn m.m. mindskes betydeligt.

Der kan kun benyttes plantebeskyttelsesmidler, hvor aktivstofferne er anført i bilag 2, og midlet samtidig er godkendt til brug i Danmark samt er godkendt til brug i den specifikke afgrøde<sup>243</sup>. Når du vælger plantebeskyttelsesprodukt, bør du overveje om den nødvendige effekt kan opnås ved brug af basisstoffer eller lavrisiko aktivstoffer, før du vælger de mere miljøfarlige produkter.

Plantebeskyttelsesprodukterne er delt op i fire kategorier, efter deres miljø- og sundhedsmæssige risici samt bekæmpelseeffekt.

- a) Basisstoffer
- b) Lavrisiko aktivstoffer
- c) Mikroorganismer
- d) Stoffer der ikke passer ind i de ovenstående kategorier

Det er væsentligt, at du følger den vejledning, der følger med produktet, og som produktet er godkendt efter, da afgrøden ellers kan blive nedklassificeret til ikke-økologisk. Hvis du bruger midler, der ikke er tilladt i økologisk jordbrug i Danmark, kan du risikere at miste din autorisation til økologisk produktion.

I bilag 2 kan du også se, om der er supplerende krav til brugen i økologisk produktion.

Plantebeskyttelsesprodukter er ofte kun godkendt til meget specifikke situationer og vi opfordrer dig til at undersøge om anvendelse er godkendt i dit tilfælde.

Når du bruger plantebeskyttelsesmidler, skal du kunne dokumentere, hvorfor der er nødvendigt, hvad du har brugt, hvornår du har brugt det samt dokumentation for indkøb<sup>244</sup>.

Du skal derfor både føre den almindelig sprøjtejournal samt i din logbog beskrive din vurdering af den akutte fare for afgrøden, hvilke forholdsregler du har taget for at undgå at forurene de økologiske produkter samt hvilke konsekvenser en manglende behandling vil medføre.

Du kan læse mere om krav til logbog for planteavl i afsnit 18.2.

<sup>241</sup> RFO, artikel 12, stk. 1, litra h, samt KFO, artikel 5, stk. 1 og bilag II

<sup>242</sup> RFO artikel 5, stk. a og artikel 12, stk. 1, litra h samt KFO artikel 5, stk. 1, bilag II

<sup>243</sup> KFO artikel 5, stk. 1

<sup>244</sup> KFO artikel 5, stk. 1 og artikel 72, litra b og c

Når du beskriver, hvorfor der er behov for brugen af produkterne, og hvad den akutte fare indebærer<sup>245</sup>, kan du vælge at supplere beskrivelsen med fotos, optællinger eller analyser.

Når du skal finde ud af om et middel må benyttes til økologisk produktion, skal du kigge på aktivstofferne. Det er nemlig aktivstoffer i midlerne, der afgør, om du må bruge midlerne til økologisk produktion. Tabellen i bilag 2 viser de aktivstoffer, du kan bruge i økologisk produktion i Danmark, og som er godkendt af Miljøstyrelsen. Hvis du bliver i tvivl om det middel, du ønsker at bruge, er godkendt af Miljøstyrelsen, kan du tjekke det i [Bekæmpelsesmideldatabasen](#) på Miljøstyrelsens hjemmeside.

Ifølge økologireglerne kan du også bruge mikroorganismer (bakterier, virus og svampe) til bekæmpelse af skadegørere og sygdomme. Tabellen i bilag 2 viser de mikroorganismer, der er godkendt af Miljøstyrelsen.

Når alle dine marker er startet omlægning\*, må du kun opbevare de bekæmpelsesmidler på bedriften, som man må benytte i økologisk produktion i Danmark<sup>246</sup>, se bilag 2.

### 16.3 Anvendelse af plantebeskyttelsesmidler uden for selve dyrkningsarealerne

Det er ikke tilladt at anvende plantebeskyttelsesmidler, der ikke er tilladt i økologisk produktion, udenfor det dyrkede areal (f.eks. gårdsplads, hegn, remiser, grusstier, vejkanter osv.). Dette skyldes, at de økologiske regler skal følges på hele bedriftens område<sup>247</sup>.

Køkkenhaven eller prydhaver, der udelukkende benyttes privat, er dog undtaget, da disse ikke indregnes i den økologiske produktionsenhed.

### 16.4 Basisstoffer

Bilag 2 indeholder, udover information om aktivstoffer, også alternative bekæmpelsesmidler, som mikrobiologiske midler og basisstoffer, der udgør en relativ lille belastning på miljø og sundhed. Basisstoffer er aktivstoffer der er godkendt til brug i anden sammenhæng end plantebeskyttelse i EU, og er vurderet til at have en effekt i plantebeskyttelsessammenhæng samtidig med, at stoffet hverken har umiddelbare eller forsinkede skadelige virkninger for menneskers eller dyrs sundhed eller en uacceptabel indvirkning på miljøet.

For at kunne bruge stoffet skal de opfylde følgende betingelser:

- Være af vegetabilsk eller animalsk oprindelse
- Være defineret som fødevarer
- Være godkendt i henhold til de generelle EU-regler

Når man benytter sig af basisstoffer er det vigtigt at bemærke, at de enkelte stoffer kan have meget specifik begrænsninger (f.eks. doseringer, afgrøder og skadegørere). Disse vilkår er nævnt på miljøstyrelsens hjemmeside samt i optagelsesforordningerne og i review-rapporterne for de enkelte basisstoffer. I bilag 2.1 er en oversigt over de, på udgivelsestidspunktet, tilladte basisstoffer.

Vær opmærksom på, at nogle af basisstofferne, der ikke er af vegetabilsk eller animalsk oprindelse, også må benyttes i økologisk produktion. Disse stoffer fremgår af Bilag 2 under listen over basisstoffer og må benyttes på samme måde.

---

<sup>245</sup> KFO artikel 3, stk. 1 og artikel 5, stk. 1

<sup>246</sup> KFO artikel 35, stk. 2

<sup>247</sup> RFO artikel 11



## 16.5 Hvis din bedrift bliver ramt af forbudte midler

Hvis du opdager eller har mistanke om at dine arealer er blevet ramt af forbudte midler, har du pligt til straks at oplyse Landbrugsstyrelsen om skaden.<sup>248</sup> Det kan du gøre ved at sende en mail til [jordbrugskontrol@lbst.dk](mailto:jordbrugskontrol@lbst.dk). Hvis du har solgt produkter, der kan være omfattet af skaden, skal du også underrette aftagerne af produkterne om skaden med oplysning om, at det kan have en konsekvens for produkternes økologiske status.

Det kan for eksempel være:

- Vinddrift af sprøjtemidler eller ikke-tilladt gødning ind på dine arealer
- Utilsigtet brug af ikke-tilladte midler på dine arealer
- Fund af rester af sprøjtemiddel i dine afgrøder

Hvis produkterne er blevet eller skal høstes, skal du opbevare dem adskilt fra de økologiske produkter indtil mistanken er blevet afkræftet. Du må heller ikke sælge eller på anden måde markedsføre produkterne som økologiske eller omlægningsprodukter eller anvende dem som råvare i økologiske produkter<sup>248</sup>.

Du kan f.eks. indsende følgende oplysninger til Landbrugsstyrelsen

- a) Oplysninger om hvornår og hvordan forureningen er sket (dato, beskrivelse)
- b) Oplysninger om hvor forureningen er sket (markkort, marknummer, fotodokumentation og størrelsen af det berørte areal/mængde)
- c) Andre relevante oplysninger.

Du må ikke sælge produkter fra arealerne som økologiske før Landbrugsstyrelsen har foretaget en undersøgelse/vurdering af skaden og hvilke konsekvenser, det har for arealer, afgrøder eller produkter<sup>249</sup>.

Når du har henvendt dig om mistanken om forurening med ikke-tilladte stoffer, vil Landbrugsstyrelsen, i de situationer, hvor Landbrugsstyrelsen er i tvivl om skadens omfang, foretage en officiel undersøgelse med henblik på at fastslå kilden og årsagen.

---

<sup>248</sup> KFO artikel 91, stk. 1

<sup>249</sup> KFO artikel 91, stk. 1

# 17. Økologisk produktion i væksthuse

I økologisk planteproduktion skal planterne hovedsageligt optage deres næring via jordbundens økosystem. Der er dog enkelte undtagelser, nemlig ved produktion af spirer og anden produktion af spirede frø, urter og prydplanter i potter til den endelige forbruger og småplanter og udplantningsplanter.

Hydrokultur og dyrkning, hvor planter dyrkes i beholdere, poser eller bede, hvor rødderne ikke er i kontakt med jorden, er derfor ikke tilladt.

De økologer, der begyndte deres produktion i afgrænsede bede før 28. juni 2017, har indtil 31. december 2031 til at udfase denne produktion og begynde at producere i bundjorden.

Alle der begyndte produktion i afgrænsede bede efter 28. juni 2017 skal ophøre med denne produktion med udgangen af 2021<sup>250</sup>.

Vær opmærksom på, at hvis du producerer eller ønsker at producere økologiske spirer eller spirede frø<sup>251</sup>, samt krydderurter i potter, skal dette også meldes til Fødevarestyrelsen.

Når du dyrker i væksthuse, skal arealet indberettes i Fællesskemaet via Tast selv-service. Her skal du bl.a. svare på om du dyrker i bundjorden eller ej.

## 17.1 Omlægning til økologisk væksthuseproduktion

Når du omlægger bundjorden, skal jorden dyrkes og følge den almindelige omlægningstid<sup>252</sup>. Læs mere om omlægning\* til økologisk jordbrugsproduktion i kapitel 3 og kapitel 6.

### Bortfald af omlægningstiden

Der er flere produktioner, som ikke er omfattet af reglerne om omlægningstid. Omlægningstiden\* kan bortfalde, hvis du bruger et inert medie eller et voksemedie, der består af produkter, som må bruges til økologisk produktion, se afsnit 17.3. Du kan søge tilladelse til bortfald af omlægningstiden, hvis du har følgende produktioner:

- Spirer (se afsnit 17.6)
- Anden produktion af spirede frø (se afsnit 17.6)
- Småplanter og udplantningsplanter i beholdere til prikling (afsnit 17.5)
- Planter i potter og beholdere, som sælges sammen med potten (se afsnit 17.5)
- Svampe (se afsnit 17.4)

Når du søger om tilladelse til bortfald af omlægningstiden, så er der en række oplysninger, du kan give, som vil hjælpe sagsbehandlingen<sup>253</sup>:

- Hvad der dyrkes
- Voksemediet du vil anvende
- Produktionstype (f.eks. Udplantningsplanterne, blomster som dyrkes i potter og sælges med potte, mm)
- Omlægningsdatoen (plejer at være opstartsdato af produktionen)
- Beskrive hvorledes du vil sikre, at planternes rødder ikke kommer i kontakt med bundjorden

<sup>250</sup> ØFO betragtning nr. 30 og bilag II, del I, stk. 1.5

<sup>251</sup> Kommissionens Forordning (EU) nr. 210/2013 af 11. marts 2013 om autorisation af virksomheder, der producerer spirer, og RFO, artikel 2

<sup>252</sup> KFO, artikel 36, stk. 1

<sup>253</sup> KFO artikel 36, stk. 2

- Adressen på væksthuse og hvilke væksthuse det drejer sig om
- Angive om der er tale om lejede væksthuse
- Hvis du har både økologisk/ikke økologisk produktion:
  - Hvordan det sikres, at der ikke sker kontaminering i produktionen og opbevaring,
  - Har huset egen vand- og gødningsforsyning til den økologiske produktion? Hvis nej: hvordan sikres det, at der ikke sker kontaminering med ikke økologiske produkter<sup>254</sup>.

Omlægningstiden kan også bortfalde, hvis du erstatter det øverste lag af bundjorden, i en dybde på mindst 40 cm, og lægger et jævnt fordelt lag af mindst 40 cm økologisk jord eller voksemedie oven på bundjorden. Voksemediet skal bestå af produkter, der må bruges i økologisk produktion, se afsnit 17.3. Det er en forudsætning, at produktionen foregår ved kontakt med bundjorden, og der må derfor ikke være udlagt plastik eller fiberdug under voksemediet.

Hvis du vil dyrke i økologisk jord eller voksemedie oven på bundjorden, skal du søge om tilladelse til at omlægningstiden bortfalder. Udover oplysningerne, der er beskrevet ovenfor, skal du skrive i ansøgningen, hvordan du ved dyrkningstiltag og vandingsstrategi sikrer, at hovedparten af rødderne fordeles i det øverste 40 cm jordlag. Du skal kunne dokumentere, at jorden er blevet erstattet.

### Overgangsperiode for afgrænsede bede<sup>255</sup>

Alle økologer, der allerede 28. juni 2017 dyrkede i afgrænsede bede, kan fortsætte deres produktion frem til den 31. december 2031. Der må i denne periode ikke ske udvidelse af produktionen i afgrænsede bede. Det betyder samtidig, at Landbrugsstyrelsen ikke giver flere tilladelser til at etablere nye afgrænsede bede til økologisk dyrkning til nyansøgere eller til igangværende producenter, som ønsker at udvide deres produktion i nye afgrænsede bede.

Alle der begyndte produktion i afgrænsede bede efter 28. juni 2017 skal ophøre med denne produktion med udgangen af 2021.

### Adskillelse mellem økologisk og ikke økologisk produktion

Hvis der både er økologisk og ikke-økologisk produktion på samme gartneri for eksempel, hvis du er ved at omlægge dit gartneri, har samtidig drift\* eller lejer væksthuse på et ikke-økologisk gartneri, skal du være opmærksom på reglerne for indberetning, leje og adskillelse<sup>256</sup>.

Delte faciliteter, som for eksempel pottemaskine, spirerum og pakkeri, giver risiko for sammenblanding, og det er dit ansvar at sikre, at det ikke sker. Det vil sige, at du skal have en rengøringsprocedure<sup>257</sup> for, hvordan du rengør delte faciliteter, inden du bruger dem til økologiske produkter. Du skal kunne redegøre for rengøringsproceduren, enten mundtligt eller skriftligt, ved kontrol. Proceduren skal være baseret på en risikovurdering af, hvor der kan være fare for forurening, f.eks. hvis samme maskiner bruges til både konventionel og økologisk produktion. Du kan med fordel føre rengøringsproceduren ind i en logbog, se eksempel på logbog i bilag 9. Du kan også vælge andre måder at dokumentere rengøring, f.eks. som en del af markplanen, ved fotodokumentation med dato, eller ved et skema, hvor du noterer dato for rengøring af maskine.

I væksthuse skal de økologiske kulturer være permanent adskilte fra ikke-økologiske kulturer<sup>258</sup>. De økologiske væksthuse og planter skal kunne identificeres via mærkning med skilte og mærkater eller særlige potter. Der skal

<sup>254</sup> KFO artikel 63, stk. 1, litra c jf. RFO artikel 17, stk. 1, litra d og artikel 11 forudsætningsvis

<sup>255</sup> ØFO betragtning nr. 30 og bilag II, del I, stk. 1.5

<sup>256</sup> KFO artikel 35, stk. 1 og 4

<sup>257</sup> KFO artikel 35, stk. 4

<sup>258</sup> Jf. princippet i RFO artikel 11, 2. led

være vejledning til personalet i, hvordan de holder kulturerne adskilt, og hvilke materialer de må bruge til den økologiske produktion for eksempel frø, stiklinger, voksemedie og potter. Det er også vigtigt, at vejledningen indeholder instruks om nødvendige tiltag ved en eventuel sammenblanding.

Du kan læse om regler og kontrol for pakkeri i kapitel 33.

## 17.2 Gødskning i væksthuse

De generelle regler for anvendelse af gødning, som beskrevet i afsnit 15, gælder også for anvendelsen af gødning i økologiske væksthuse, hvor produktionen foregår i bundjorden. Det vil sige, at du må anvende op til 170 kg total-N fra husdyrgødning og anden organisk gødning / ha pr. planperiode i gennemsnit på bedriften. Kravene til anvendelse af fosfor gælder også i væksthuse med produktion i bundjorden<sup>259</sup>.

Du kan gøde op til kvælstofnormen for afgrøden, der er fastsat i de til enhver tid gældende regler om jordbrugets anvendelse af gødning og om plantedække, under forudsætning af, at du alene bruger 170 kg total N fra husdyrgødning og anden organisk gødning / ha pr. planperiode i gennemsnit på bedriften.

I planperioden 1. august 2020 til 31. juli 2021 gælder følgende normtal for brug af kvælstof i væksthuseproduktion.

**TABEL 17.1.** Kvælstofnormer for væksthuse og planteskoler for 2020/2021

Afgrødekode	Afgrøde	Alle jordtyper N-norm (kg N/ha)
540	Tomat	2350
541	Agurk	2100
542	Salat	900
543	Andre grøntsager	800
544	Snitblomster	1100
545	Potteplanter	950
547	Planteskolekulturer (stauder og vedplanter undtagen frugtbuske)	300
548	Småplanter (enårige)	300

## 17.3 Voksemedier til økologisk produktion

I økologisk produktion skal færdigblandede voksemedier kunne sammenlignes med økologisk jord. Derfor må et voksemedie til økologisk produktion kun indeholde<sup>260</sup>:

- Rent spagnum
- Ler, som er udvundet fra undergrunden
- Stenmel, f.eks. vermicult, pimpsten mm.
- Kalk i en form, som findes på positivlisten
- Gips (kun naturligt forekommende)
- Jord fra økologisk produktion
- Husdyrgødning eller andet organisk materiale fra økologisk produktion<sup>261</sup>, f.eks. hampefibre, kakaobønner og pileflis.

<sup>259</sup> KFO artikel 3, litra 2 og Bekendtgørelse om miljøregulering af dyrehold og om opbevaring og anvendelse af gødning § 34 og § 35

<sup>260</sup> RFO artikel 4, litra a, nr. ii og litra b

<sup>261</sup> RFO, art. 12, litra b

Det er dit ansvar at kontrollere, at voksemediet lever op til reglerne. Du skal vide og kunne dokumentere, hvad voksemediet indeholder (voksemediets opskrift). Det voksemedie, du skal dyrke i, må ikke være inaktivt (dvs. bestå af stof, der ikke er tilbøjeligt til at indgå kemiske forbindelse). Hvis voksemediet er inaktivt og udelukkende består af for eksempel perlit, vermiculit, grus og mineralske produkter som efterfølgende gødskes anses det for at være sidestillet med hydrokultur, hvilket ikke er tilladt i økologisk produktion<sup>262</sup>.

Hvis ingredienserne ikke står på emballagen, bør du bede om en liste med alt tilsat, altså opskriften på voksemediet. Sammen med disse oplysninger, skal du også kunne dokumentere mængden af total-N.

Tilfører du gødning eller jordforbedringsmidler til et voksemedie før plantning, anser vi det tilførte som en del af voksemediet. Du skal derfor overholde kravene til voksemedier.

Sker tilførslen af gødning eller jordforbedringsmidler derimod efter plantning, anser vi det som et selvstændigt gødnings- eller jordforbedringsmiddel. Du skal derfor overholde kravene til gødskning i afsnit 17.2 og til jordforbedringsmidler mv. i afsnit 15.2.2.

Da økologisk vegetabilsk produktion er baseret på, at planterne hovedsageligt næres via jordbundens økosystem, er hydrokultur ikke tilladt<sup>263</sup>.

## 17.4 Kompost til brug ved dyrkning af svampe m.m.

Til produktion af svampe kan du bruge voksemedier, der er sammensat af følgende bestanddele<sup>264</sup>:

- Økologisk husdyrgødning.
- Andre økologiske produkter af landbrugsoprindelse, som f.eks. halm.
- Ikke-økologisk husdyrgødning, hvis der ikke er mulighed for at skaffe økologisk husdyrgødning. Andelen af ikke-økologisk husdyrgødning må ikke overskride 25 % af voksemediets samlede vægt (beregnes uden dækmedie og tilsat vand).
- Tørv/spagnum, der ikke er kemisk behandlet.
- Træ, der ikke er behandlet med kemiske produkter efter fældning.
- Mineralske produkter, nævnt i bilag 1.
- Vand og jord.

## 17.5 Særlige regler for produktion i potter/holdere

Produktion af småplanter og udplantningsplanter til prikling behøver ikke at foregå i bundjorden, men kan dyrkes i potter/bakker.

Det er også muligt at dyrke prydplanter og urter i potter, når planten sælges sammen med potten til den endelige forbruger.

Det vil sige, at f.eks. krydderurter, som produceres i potter, skal sælges som hele planter i potter. Men det er således ikke muligt at sælge afklippet/høstet materiale fra potter eller bakker mv., med mindre du har begyndt denne produktion før 28. juni 2017<sup>265</sup>.

Dette gælder også for produktion af små planter. Lige så snart en plante har brug for gødning, og der i produktionen bruges et ikke-inert voksemedium, er der tale om en produktion af planter, som skal foregå i bundjorden med mindre planten sælges i potte/bakke til den endelige forbruger.

---

<sup>262</sup> KFO, artikel 4

<sup>263</sup> KFO, artikel 4

<sup>264</sup> KFO, artikel 6

<sup>265</sup> ØFO betragtning nr. 30 og bilag II, del I, stk. 1.4 og 1.5

Det vækstmedie, der anvendes i produktionen skal følge reglerne, som er beskrevet i afsnit 17.3.

## 17.6 Spirer og anden produktion af spirede frø

### Spirer

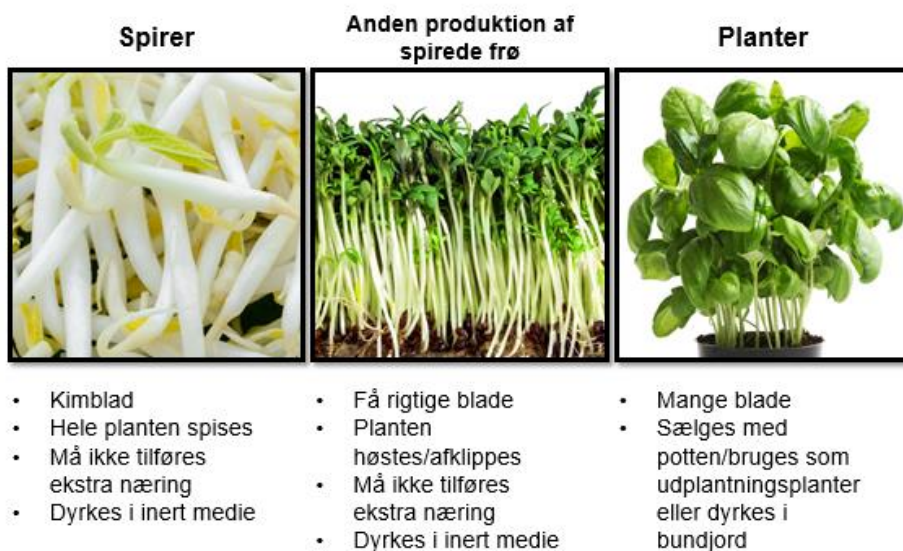
Med en spire forstås her en plante, der anvendes før den udvikler synlige kimblade, og en spire er beregnet til at spises hel - inklusive frøet. En spire tilføres ikke ekstra næring, da den udvikles udelukkende af den næring, der er i frøet. En spire er f.eks. bænsespire eller lucernespire mv.

Der skal fra 2022 anvendes økologiske frø til spireproduktion.

### Anden produktion af spirede frø

Produktion af spirede frø adskiller sig fra spireproduktion ved, at planten høstes/afklippes, og at den høstede del spises uden frøet. Frøene dyrkes i et inert medie uden tilførsel af næring. Det inerte medie kan være sammensat af økologisk inert materiale, f.eks. anses måtter af hamp, eller kokos, som inert materiale, da der ikke frigives næringsstoffer i den korte dyrkningsperiode, der er tale om. Det inerte medie må også være sammensat af de inerte produkter, der fremgår af positivlisten jf. bilag 1.

I produktion af spirede frø, som f.eks. karse, rødbedespirer skal der fra 2022 anvendes økologiske frø.



FIGUR 17.1. Forskellen på spirer, anden produktion af spirede frø og planter.

## 17.7 Supplerende sporbarhedskrav, hygiejne og egenkontrol

### Særlige regler for krydderurter

For krydderurter, både tørrede og friske i pletter, er der en højere risiko for mikrobiologisk forurening end i almindelig økologisk produktion. Dette skal derfor afspejles i dit egenkontrolprogram. Her skal procedurerne være baseret på en systematisk identifikation af kritiske forarbejdningsstrin, hvilket blandt andet omfatter rengøring, vandkvalitet, udstyr osv. På grund af risikoen for mikrobiologisk forurening, skal prøvetagning også være en del af dit egenkontrol<sup>266</sup>.

<sup>266</sup> Kommissionens forordning (EF) nr. 2073/2005 af 15. november 2005 om mikrobiologiske kriterier for fødevarer bilag I, kapitel 1, punkt 1.2

## Spirer

Udover de almindelige krav til sporbarhed, er der en række yderligere krav til spirer. Da produktion af spirer udgør en potentielt høj sundhedsmæssig risiko, er sporbarheden særlig vigtig. Du skal i hele produktionskæden sikre at følgende oplysninger om enten frø eller spirer registreres og videregives ved salg til anden erhvervsdrivende<sup>267</sup>.



- Nøjagtig beskrivelse af frøene eller spirerne, herunder plantens taksonomiske navn
- Mængden af de leverede frø eller spirer
- Hvis frøene eller spirerne er sendt til en anden erhvervsdrivende, navn og adresse på:
- Køberen af frøene eller spirerne.
- Sælgeren eller afsenderen (ejereren), hvis denne ikke er den samme
- En reference til identifikation af batchen
- Afsendelsesdatoen

## Egenkontrol og indretning

Produktionsenhedens udformning og indretning, herunder udstyr og redskaber, skal sikre, at der kan gøres rent og hvis nødvendigt desinficeres. Der skal være faciliteter til at rengøre, desinficere og opbevare udstyr og redskaber. Der skal være mulighed for at vask af både frø og spirer. Der skal være procedurer, der sikrer at lokaler, udstyr og redskaber bliver holdt rene og om nødvendigt desinficeret. Alle procedurer skal løbende ajourføres. Procedurerne skal være baseret på en systematisk identifikation af kritiske forarbejdningsstrin. Rengøring og desinfektion skal finde sted med en sådan hyppighed, at virksomheden undgår al risiko for kontaminering af spirerne<sup>268</sup>. Det er nødvendigt at bruge drikkevand til vask af frø og spirer, samt til vanding under spiringen. Spirer bør opbevares nedkølet fra afslutningen på produktionen, både under opbevaring og transport.

Når du producerer spirer, er der en betydelig risiko for kontaminering med Shiga toksinproducerende E. coli (STEC) samt andre patogene bakterier i frø og spirer. Kontamineringen finder sted på grund af den høje fugtighed og den gunstige temperatur under spiringen. Her kan bakteriepatogener på tørre frø formere og dermed udgøre en risiko for folkesundheden. For at forbygge dette, skal dit egenkontrolsprogram blandt andet indeholde en prøvetagningsplan, hvor der analyseres for salmonella, Listeria og Shiga toksinproducerende E. coli<sup>269</sup>. Hvis værdierne overskrider værdierne i bilaget, skal du straks kontakte Fødevarestyrelsen<sup>270</sup>.

### Hvis du producerer spirer, skal du sikre en høj hygiejne ved at:

- Skylle frøene grundigt i rent vand
- Udelukkende anvende rent og desinficeret udstyr
- Udelukkende anvende vand af drikkevandskvalitet
- Sikre en hurtig nedkøling og køleopbevaring af de spiseklare spirer

<sup>267</sup> Kommissionens gennemførelsesforordning (EU) nr. 208/2013 af 11. marts 2013 om sporbarhedskrav for spirer og frø beregnet til produktion af spirer, artikel 3, stk. 1

<sup>268</sup> KFO, artikel 26

<sup>269</sup> Kommissionens forordning (EF) nr. 2073/2005 af 15. november 2005 om mikrobiologiske kriterier for fødevarer bilag I, kapitel 1, punkt 1.2

<sup>270</sup> Rådets forordning (EF) nr. 178/2002 af 28. januar 2002 om generelle principper og krav i fødevarerlovgivningen, om oprettelse af Den Europæiske Fødevarsikkerhedsautoritet og om procedurer vedrørende fødevarsikkerhed, artikel 14, stk. 1

# 18. Dokumentation for planteavl

I dette kapitel kan du læse, hvilken dokumentation du skal kunne vise, når Landbrugsstyrelsen kommer på kontrolbesøg. Landbrugsstyrelsen bruger dokumentationen til at kontrollere, om du har overholdt økologireglerne. Du skal ikke sende dokumentationen til os.

## Dokumentationen består af:

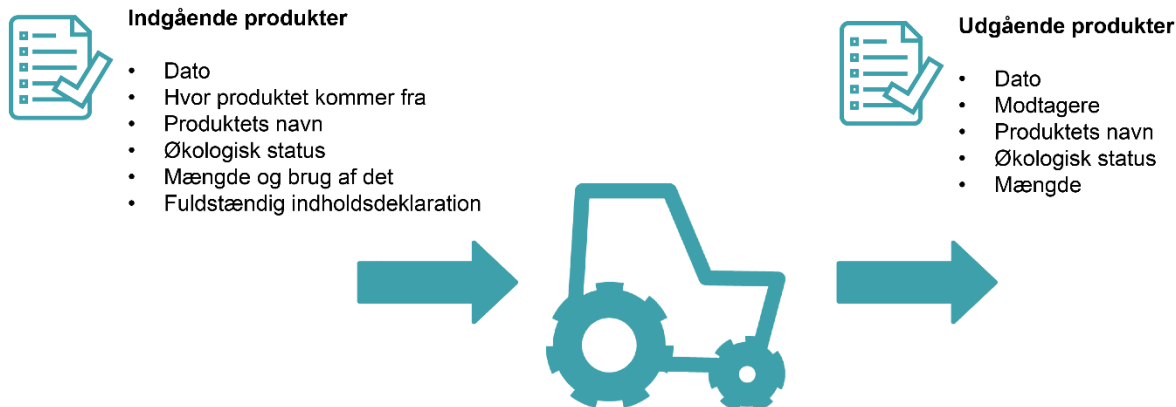
- Et regnskab med bilag på køb og salg af produkter <sup>271</sup>
- En logbog for planteavl, som beskriver driften <sup>272</sup>

Regnskab og logbog skal altid være ajourførte, og du skal opbevare dem på bedriften i 5 år<sup>273</sup>.

## 18.1 Bilag på ind- og udgående produkter

Du skal løbende føre regnskab over aktiviteterne på din bedrift<sup>274</sup>, og det skal til enhver tid være muligt for Landbrugsstyrelsen at få adgang til dine regnskaber<sup>275</sup>. Det omfatter også materiale, du opbevarer i elektronisk form. Du skal opbevare dokumenterne i 5 år<sup>276</sup>.

Du skal føre regnskab over alle indgående (hjelpestoffer og råvarer) og udgående produkter<sup>277</sup>.



<sup>271</sup> KFO, artikel 66

<sup>272</sup> KFO, artikel 72

<sup>273</sup> Økologibekg., § 82

<sup>274</sup> KFO, artikel 66

<sup>275</sup> KFO, artikel 67, stk. 1, litra a og b

<sup>276</sup> Økologibekg., § 82

<sup>277</sup> KFO, artikel 66, stk. 1, litra a, b og d.



Regnskabet kan blandt andet bestå af bøger, regnskabsbilag, fakturaer eller anden dokumentation som for eksempel indholdsdeklarationer på sække eller frøposer. Regnskabsoplysningerne skal principielt foreligge, så snart der indgår eller udgår produkter fra bedriften. Det vil sige, at hver gang du modtager eller afhænder et produkt, skal du ajourføre det i regnskabet. Det gælder også, selvom der ikke sker betaling for produktet.

De producenter og virksomheder, du handler med, skal vise dokumentation for køb og salg af produkter, hvis Landbrugsstyrelsen beder om det, også selvom de ikke er autoriserede til økologi<sup>278</sup>. Vedrørende handel med økologiske produkter, se kapitel 33.

Du skal være opmærksom på, at der er skærpede krav til regnskab ved samtidig drift<sup>279</sup>, se kapitel 4 og afsnit 8.2.2.

### 18.1.1 Bilag ved køb af frø, udplantningsplanter og vegetativt formeringsmateriale

Du skal altid have dokumentation på din bedrift for oprindelse samt status og behandling af frø, formeringsmateriale og udplantningsplanter<sup>280</sup>. Det skal fremgå af dokumentationen, at frøet er ubejdsset.

Hvis du har fået individuelle tilladelser\* til brug af ikke-økologisk frø eller formeringsmateriale via [OrganicXseeds](#), skal du altid opbevare dispensationen på bedriften. Læs mere i afsnit 14.3.2.

Har du indsendt information via kategorien "Til bekræftelse" i [OrganicXseeds](#) om brug af ikke-økologisk frø eller vegetativt formeringsmateriale, skal du have en kopi af bekræftelsen liggende på bedriften. Læs mere i afsnit 14.3.3.

Hvis du bruger ikke-økologisk frø, skal du opbevare en kopi af ordrebekræftelse, følgeseddel eller faktura. Læs mere i afsnit 14.3.4.

Hvis du bruger ikke-økologisk frø til produktion af fremavl<sup>281</sup>, skal du have en skriftlig fremavlsaftale liggende på bedriften. Hvis fremavlen er til eget brug, dvs. hjemmeproduceret udsæd\*, skal du indsende en ansøgning gennem [OrganicXseeds](#) eller sende en anmeldelse\* til Landbrugsstyrelsen inden såning. Anmeldelsen skal indeholde de oplysninger, der fremgår af blanketten "[Ansøgning om brug af ikke-økologiske frø, udsæd og vegetativt formeringsmateriale til produktion af hjemmeproduceret udsæd](#)". Du kan finde blanketten på Landbrugsstyrelsens hjemmeside. Læs mere i afsnit 14.5.

### 18.1.2 Bilag ved køb af husdyrgødning

Du skal opbevare dokumentation for hver gang, du modtager eller afgiver husdyrgødning<sup>282</sup>. Dokumentationen skal indeholde oplysninger om dato for overførsel, og hvem gødningen kommer fra/er afgivet til, gødningstype, mængde, kg total-N og den økologiske status. Dokumentation kan for eksempel være en faktura, B1-skema eller kvittering på overført gødning (du kan finde skemaet "[Kvittering for overførsel af husdyrgødning](#)" på Landbrugsstyrelsens hjemmeside).

Oplysningerne i bilaget om mængde og kvælstofindhold må ikke rettes efter, at gødningen er modtaget. Du skal kunne vise bilaget til Landbrugsstyrelsen straks efter, at du har modtaget gødningen.

Hvis dyr fra andre bedrifter afgræsser dine marker eller er opstaldet hos dig, er du modtager af deres gødning. Du skal derfor også have bilag på denne gødning.

---

<sup>278</sup> KFO, artikel 66, stk. 2

<sup>279</sup> KFO, artikel 66, stk. 3 og artikel 73 samt Økologibekg., § 17, stk. 2 (gødning)

<sup>280</sup> KFO, artikel 66, stk. 1, litra b (evt. litra a også) og evt. KFO, artikel 67, stk. 1, litra b jf. Økologibekg., § 82

<sup>281</sup> RFO artikel 12, stk. 1, litra i

<sup>282</sup> KFO, artikel 66 og økologibekg., § 16, stk. 1 jf. Økologibekg., § 82

Du skal føre logbog over dit forbrug af husdyrgødning<sup>283</sup>. Læs mere om logbog for planteavl i afsnit 18.2.

### 18.1.3 Bilag på ikke-økologiske gødnings- og jordforbedringsmidler

Hvis du tilføjer ikke-økologiske gødnings- og jordforbedringsmidler, skal du dokumentere, hvorfor netop det middel, du vælger, er nødvendigt for din bedrift<sup>284</sup>. Du kan se de tilladte midler i bilag 1<sup>285</sup>.

Hvis midlet er optaget på bilag 1, og du samtidig kan dokumentere behovet, kan du bruge midlet. Du kan se i bilag 1, hvilke oplysninger, der er tilstrækkelige til at begrunde behovet for de enkelte midler.

Hvis der er særlige krav til indholdsstoffer i gødningen eller jordforbedringsmidlet, skal du have dokumentation for, at stoffet lever op til disse krav. Det gælder også, hvis der er krav til karakteren eller oprindelsen af stoffet. For eksempel er der grænser for, hvor meget tungmetal der må være i mange gødningsstoffer. Du kan se i bilag 1, hvilke krav vi har til de enkelte gødnings- og jordforbedringsmidler.

Hvis du vil bruge produkter eller biprodukter af soja, raps og majs, eller stoffer der på anden måde kan være genmodificerede, som gødning eller jordforbedringsmiddel, skal du også have dokumentation for, at de ikke indeholder genetisk modificeret materiale<sup>286</sup>. På Landbrugsstyrelsens hjemmeside kan du finde blanketten "[Sælgers erklæring om GMO-frihed](#)" til brug for sælgers erklæring om, at produktet er fri for genetisk modificeret materiale eller fremstillet uden brug af genetisk modificerede organismer.

### 18.1.4 Anvendelse af ikke-økologisk afgasset biomasse

Hvis du modtager biomasse fra et ikke-økologisk biogasanlæg, skal du sørge for at få oplyst det præcise indhold i den afgassede biomasse. Som økologisk producent ligger ansvaret for at overholde økologireglerne på din bedrift hos dig.

I de situationer hvor leverandøren af ikke-økologisk afgasset biomasse ønsker at oplysninger om indholdsstofferne behandles fortroligt, har leverandøren mulighed for at henvende sig til Landbrugsstyrelsen, som herefter vil vurdere om biomassen kan anvendes i økologisk produktion.

Henvendelse kan sker på [jordbrugskontrol@lbst.dk](mailto:jordbrugskontrol@lbst.dk) – att. Team Økologiadministration.

Læs mere om gødskning med biomasse fra biogasanlæg i afsnit 15.3.

Oplysningerne og dokumentationen skal indgå i din logbog om planteavl<sup>287</sup>. Du kan læse mere om logbog for planteavl i afsnit 18.2.

### 18.1.5 Bilag ved køb af voksemedier

Hvis du bruger andre voksemedier end jordbunden, skal du kunne vise dokumentation for, hvad voksemediet indeholder. Det gælder både for voksemedier, som du køber som færdigblandede, og hvis du selv blander dit voksemedie<sup>288</sup>.

Du skal også have bilag på kvælstofindholdet i voksemediet.

---

<sup>283</sup> Økologibekg., § 16 og KFO, artikel 72, litra a

<sup>284</sup> KFO, artikel 3, stk. 1

<sup>285</sup> KFO, artikel 3, stk. 1 og bilag I

<sup>286</sup> RFO, artikel 9, stk. 3

<sup>287</sup> RFO, artikel 9, stk. 3

<sup>288</sup> KFO, artikel 76, stk. 1, litra b

## 18.2 Logbog for planteavl

Du skal føre en plantelogbog\* over din planteavl<sup>289</sup>. Logbogen er en beskrivelse af aktiviteterne på dine marker. Der er ikke formkrav til logbogen, men oplysningerne skal være tilgængelige i en systematisk form, for eksempel efter mark, dato eller emne. I dette afsnit kan du se, hvilke oplysninger der som minimum skal fremgå af logbogen.

På Landbrugsstyrelsens hjemmeside kan du finde [et skema til logbog for planteavl](#). Du kan også lave dit eget skema eller bruge et af landbrugets IT-programmer. Du kan have oplysningerne på papir eller elektronisk. Hvis du har oplysningerne elektronisk, skal du kunne printe dem ud i forbindelse med et kontrolbesøg.

Logbogen skal altid være ajourført og tilgængelig i forbindelse med Landbrugsstyrelsens kontrol<sup>290</sup> samt være tydelig og overskuelig.

Logbogen skal blandt andet indeholde oplysninger om<sup>291</sup>:

- Gødningsforbrug, dato for udbringning, tidspunkt, mængde og berørte parceller
- Brug af plantebeskyttelsesmidler samt hvilke skadegørere de er brugt til bekæmpelse
- Dato for høst af både, økologiske og omlægningsafgrøder\*, samt høstet mængde.

Det er vigtigt også at skrive så-tidspunktet i logbogen for at du ved høst kan dokumentere afgrødens status på baggrund af omlægningsdato\* og høsttidspunkt.

Hvis du har opnået en dispensation for brug af ikke-økologisk frø eller plantemateriale via [OrganicXseeds](#), er så-tidspunktet også vigtig at notere, da du hermed kan dokumentere, at du først har sået/plantet efter dispensation er givet<sup>292</sup>.

### 18.2.1 Gødningsforbrug

Du skal ajourføre logbogen, hver gang du udbringer gødning<sup>293</sup>. Dokumentation i form af fakturaer og kvitteringer på overført gødning kan indgå som en del af din logbog. Følgende oplysninger skal være tilgængelige for hver enkelt mark:

- Type af gødning.
- Økologisk status af gødning.
- Mængde af gødning.
- Tidspunkt for udbringning.

På Landbrugsstyrelsens hjemmeside kan du finde [et skema til logbog for planteavl](#), hvor side 1 er specielt beregnet til gødningsoplysningerne. Du kan også lave dit eget skema eller bruge et af landbrugets IT-programmer. Du kan også bruge din gødningsplan, som du tilpasser og opdaterer.

### 18.2.2 Brug af plantebeskyttelsesmidler

Hvis du bruger plantebeskyttelsesmidler, skal du skrive det i din logbog<sup>294</sup>. Du skal også føre den sprøjtejournal, der er lovpligtig for alle landmænd. Du kan vælge at slå de to dokumenter sammen, så alle dine oplysninger fremgår ét sted. Du skal ajourføre logbogen, hver gang du bruger plantebeskyttelsesmidler. Husk, at det kun er tilladt at bruge midler, der er nævnt i bilag 2.

<sup>289</sup> KFO, artikel 72

<sup>290</sup> KFO, artikel 72, artikel 67, litra a og b jf. Økologibekg., § 82

<sup>291</sup> KFO, artikel 72 og økologibekg., § 16, stk. 1

<sup>292</sup> KFO artikel 45, stk. 6

<sup>293</sup> KFO, artikel 72, litra a

<sup>294</sup> KFO, artikel 72, litra b

Du skal skrive følgende oplysninger i din logbog eller i din sprøjtejournal:

- Dato for udbringning.
- Produktets navn.
- Behandlingsmetode. Du kan sætte en kopi af etiketten ind i din logbog, hvis behandlingsmetoden står entydigt beskrevet på den.
- Hvorfor du bruger midlet. Du skal skrive, hvad du har vurderet er til akut fare for afgrøden. Du kan vælge at supplere med fotos, optællinger eller analyser. Du kan også vælge at vedlægge en konsulenterklæring. Det er dog ikke et krav.

På Landbrugsstyrelsens hjemmeside kan du finde [et skema til logbog for planteavl](#), hvor side 2 er specielt beregnet til oplysningerne om plantebeskyttelsesmidler. Du kan også lave dit eget skema.

Sprøjtejournalen skal indberettes til Indberetning af sprøjtejournal (SJI), hvis der er anvendt midler fra bilag 2. På Fællesskemaet kan der sættes kryds i et felt, hvis der på ejendommen ikke er brugt /vil blive brugt midler fra bilag 2. Dette kryds i Fællesskemaet fungerer som en indberetning af sprøjtejournalen. Du kan finde yderligere oplysninger om sprøjtejournal på [Landbrugsstyrelsens hjemmeside](#).

Du kan også bruge et af landbrugets IT-programmer.

### 18.2.3 Høst af afgrøder

Du skal skrive følgende oplysninger ind i din logbog<sup>295</sup>:

- Afgrøde
- Høstdato
- Høstet mængde
- Status: økologisk, omlægningsafgrøde eller ikke-økologisk

Du skal ajourføre høstoplysningerne, senest når du har høstet alle dine marker. Regnskabsbilag fra salg kan indgå som logbog. Hvis du ikke kender den høstede mængde, skal du skrive en skønnet mængde i logbogen. Du behøver ikke medregne det foder, som dyrene selv henter på markerne.

På Landbrugsstyrelsens hjemmeside kan du finde [et skema til logbog for planteavl](#), hvor side 3 er specielt beregnet til dine høstoplysninger. Du kan også bruge et af landbrugets IT-programmer, eller du kan lave dit eget skema.

Eksempel på markskema til logbog for planteavl:

#### Markskema – basisoplysninger

#### Vækstsæson:

Mark	Ha	Afgrøde	Sådato	Høstmåned/år eller Høstperiode fra/til	Høstet mængde	Afgrødens status*

\*Afgrødens status kan være økologisk, omlægning eller ikke-økologisk

<sup>295</sup> KFO, artikel 72, litra d

# 19. Lønarbejde hos ikke-økologisk tredjepart: Tørring og rensning af korn, maskinstation mv.

Som økolog har du mulighed for at få foretaget lønarbejde hos/af en tredjepart.

## 19.1 Generelle krav

Hvis du får udført lønarbejde skal du have<sup>296</sup>:

- En liste over underleverandører med en beskrivelse af deres aktiviteter og angivelse af de kontrolorganer eller -myndigheder, de hører under.
- En skriftlig aftale fra underleverandørerne om, at deres drift overholder de kontrolforanstaltninger, der kræves som en del af en økologisk autorisation.
- Beskrivelse af alle de konkrete foranstaltninger, herunder bl.a. anvendelse af et passende regnskabssystem, der er truffet for at sikre, at de produkter, de erhvervsdrivende bringer i handelen, kan spores til de pågældende leverandører, sælgere, modtagere eller købere.

I forbindelse med den årlige indberetning skal lønarbejdet indberettes i Fællesskemaet. Hvis du anvender maskinstation til hovedparten eller hele din bedrift, skal det også indberettes i Fællesskemaet. Se mere i afsnit 19.3

Landbrugsstyrelsen kan foretage fysisk inspektion af forholdene hos den virksomhed, der udfører lønarbejdet.

## 19.2 Lønarbejde hos en ikke-økolog

Du kan tørre og rense dit økologiske korn og markfrø på en ikke-økologisk bedrift eller virksomhed. Det er dit ansvar at lønarbejdet udføres i overensstemmelse med de økologiske regler. Hvis du vælger at få det gjort skal du gøre følgende:

- Senest 5 dage før frøene eller kornet bliver leveret på den ikke-økologiske enhed, skal du sende en anmeldelse\* til Landbrugsstyrelsen. Anmeldelsen skal indeholde de oplysninger, som fremgår af blanketten "[Anmeldelse af tørring og rensning på ikke-økologisk bedrift eller virksomhed](#)", som findes på Landbrugsstyrelsens hjemmeside.
- Sikre, at der er klar fysisk adskillelse mellem økologiske produkter, omlægningsprodukter\* og ikke-økologiske produkter. Klar fysisk adskillelse betyder som udgangspunkt i adskilte rum i en bygning eller lignende, der forhindrer enhver form for sammenblanding eller forurening af de økologiske produkter med stoffer, der ikke er tilladt i økologisk produktion. Der skal ved selve rensningen og tørringen også være en adskillelse i tid<sup>297</sup>.
- Sikre at der bliver foretaget passende rengøring inden lagringen af økologiske produkter, og at effektiviteten af denne rengøring er kontrolleret. Disse oplysninger skal være registreret, og kunne fremvises under kontrol<sup>298</sup>.
- Sikre at der er en rengøringsprocedure for, hvordan rengøring af anlægget foretages. Anlægget skal rengøres inden tørring og rensning af økologisk korn og frø. Proceduren kan med fordel være skriftlig, men hvis du mundtligt kan forklare, hvilken procedure du og evt. dine medarbejdere følger for at undgå forurening, er det

---

<sup>296</sup> KFO artikel 86

<sup>297</sup> KFO artikel 35, stk. 1 og stk. 4

<sup>298</sup> KFO artikel 35, stk. 4, litra c

også tilstrækkeligt. Du skal kunne redegøre for proceduren overfor økologikontrollen<sup>299</sup>. Se bilag 9 for eksempel.

- Det er den økologiske bedrift eller virksomhed, der anmelder tørring og rensningen, som bærer ansvaret for at sikre, at der ikke er sket en forurening af produkterne. Dette kan gøres ved at dokumentere, at rengøringen samt egenkontrollen på den ikke-økologiske bedrift eller virksomhed lever op til økologireglerne<sup>300</sup>.
- Følge de generelle beskrivelser i afsnit 19.1.

Landbrugsstyrelsen skal have adgang til den ikke-økologiske bedrift eller virksomhed for at kunne kontrollere adskillelsen.

Når dit produkt forlader den ikke-økologiske bedrift eller virksomhed, skal den ansvarlige skrive under på, at produktet har været holdt adskilt fra ikke-økologiske produkter. Du kan finde en blanket "[Erklæring om adskillelse under rensning/tørring på ikke-økologisk bedrift eller virksomhed](#)" på Landbrugsstyrelsens hjemmeside, som du kan bruge. Dokumentationen skal du opbevare på din økologiske bedrift<sup>301</sup>.

Har du tilladelse\* til samtidig drift\*, gælder der særlige regler ved opbevaring, se kapitel 4.

### 19.3 Indberetning af lønarbejde hos ikke-økologer

I forbindelse med den årlig indberetning af økologi skal du indberette den del af din produktion der udføres hos/af andre – lønarbejde. Oplysningerne udfylder du i afsnit L på fanen Økologi – markplan<sup>302</sup>.

Du skal i Fælleskemaet angive følgende oplysninger:

L1: Udføres arbejdet af en ikke-økologisk eller økologisk virksomhed eller bedrift.

L2: CVR-nummeret for den virksomhed der udfører arbejdet.

L3: Hvilken type af produktion er der tale om.

L4: Beskrivelse af hvad der foretages.

Lønproduktion				
L	Betaler du andre for at udføre en del af produktionen af dine varer?			<input checked="" type="checkbox"/> Ja <input type="checkbox"/> Nej
	L1	L2	L3	L4
	Hos økologisk godkendt virksomhed?	CVR-nummer	Type	Beskrivelse
	<input checked="" type="checkbox"/> Ja <input type="checkbox"/> Nej	12345678	Rensning og tørring af korn og frø	To gange om året udføres der rensning og tørring af kornet hos økolog Hans Hansen.
	Indsæt virksomhed			

TABEL 19.1. De forskellige typer, der kan vælges i L3

Gårdbutik	Honning	Maskinstation
Mejer/Osteri	Mosteri	Mølleri
Pakkeri frugt og grønt	Rensning og tørring af korn	Slakteri
Vejbod	Æggepakkeri	

<sup>299</sup> KFO artikel 35, stk. 1 og 4, og artikel 67, stk. 1

<sup>300</sup> RFO artikel 28, stk. 1 samt KFO, artikel 35, artikel 65, stk. 1, artikel 67 og artikel 90

<sup>301</sup> KFO, artikel 67, stk. 1

<sup>302</sup> KFO artikel 63 og 86

## 19.4 Arbejde udført af en tredjepart hos økolog

Hvis du får dine økologiske aktiviteter, helt eller delvist, udført af en tredjepart, f.eks. høstning, harvning, sprøjtning med f.eks. mangan og svovl, frørensning eller opbevaring, er det vigtigt at du sikrer dig, at din underleverandør har de nødvendige procedurer for rengøring eller adskillelsesforanstaltninger for at undgå sammenblanding/forurening. Du skal føre markbogsoptegnelser over det arbejde, du har fået udført som lønarbejde. Du kan også indberette i Fællesskemaet hvis du har fået udført lønarbejde hos en økolog.

# 20. Indsamling af vilde planter mv.

Det er muligt at indsamle vilde planter, plantedele, plantesaft, frugter, tang/mikroalger m.m. og sælge dem som økologiske fra økologisk dyrkede områder eller ikke-økologiske naturområder, skove og områder af lignende karakter.

Der er dog en række krav, der skal være opfyldt<sup>303</sup>:

- Der skal redegøres for, hvorfra man indsamler vildt plantemateriale (se eksempel på indsamlingslogbog og indtegnning af indsamlingsområder i afsnit 20.5).
- Der har ikke været brugt handelsgødning eller plantebeskyttelsesmidler på indsamlingsområderne i de sidste 3 år.
- Indsamlingen må ikke påvirke naturtypens stabilitet eller artens bevarelse i indsamlingsområdet.
- Du skal have en aftale med ejeren af arealet du indsamler på.

Ved vilde planter forstår Landbrugsstyrelsen, at planterne er selvsåede. Hvis planterne ikke er vilde efter denne definition, kan du kun samle produkter fra dem, hvis arealet er omlagt til økologisk produktion. Læs mere om reglerne for omlægning af marker i kapitel 13.

Du kan kun sælge vilde planter eller plantedele som økologiske, hvis du er autoriseret som økologisk bedrift eller virksomhed<sup>304</sup>. Hvis du indsamler vilde planter, og ikke har egne marker til dyrkning eller indsamling, skal du registreres som virksomhed. Du kan finde ansøgningsskema og vejledning om autorisation som økologisk bedrift og virksomhed på Landbrugsstyrelsens hjemmeside<sup>305</sup>.

Som tommelfingerregel må du, som privatperson, indsamle det der kan være i en bærepose. Ønsker du at samle til salg på Naturstyrelsens arealer, skal du tage kontakt til Naturstyrelsen og forhøre dig om hvor store mængder du må indsamle og om der evt. er mulighed for at få en sankningsaftale, hvor du betaler for det du indsamler.

## 20.1 Ikke-tilladte gødnings- og plantebeskyttelsesprodukter

Du må ikke indsamle vildtvoksende planter fra et område, der er blevet behandlet med gødningsprodukter, jordforbedringsmidler eller plantebeskyttelsesmidler, der ikke er tilladte til økologisk produktion i de sidste 3 år før høst. En liste over tilladte produkter finder du i vejledningens bilag 1 og 2.

Der må i samme område ikke være plantet skovplanter, der er behandlet med kemiske pesticider, inden for de sidste 3 år<sup>306</sup>.

## 20.2 Tilladte gødninger og plantebeskyttelsesmidler i en passende mængde

Du må ikke indsamle vildtvoksende planter i områder, hvor jorden er tilført gødning og plantebeskyttelsesmidler, der godt må benyttes i økologisk produktion, men i sådanne mængder at de indsamlede produkter sandsynligvis vil indeholde store mængder af disse stoffer<sup>307</sup>.

Et eksempel på et tilladt stof, der kan findes i skovbrug, er aske. Aske må ikke have været spredt i sådanne mængder, at der er risiko for, at de indsamlede produkter kan absorbere uønskede niveauer af for eksempel

---

<sup>303</sup> RFO, artikel 12, stk. 2

<sup>304</sup> Økologiloven, § 5

<sup>305</sup> KFO artikel 70, stk. 1 litra a.

<sup>306</sup> RFO artikel 12, stk. 2

<sup>307</sup> RFO artikel 17, stk. 1, litra e og KFO artikel 36, stk. 2



tungmetaller. Du må kun indsamle produkter fra områder, hvor brugeren af skoven overholder Naturstyrelsens regler for udbringning af bioaske.

### 20.3 Forurenede områder

Du må ikke indsamle vilde planter fra områder, som er kortlagt som værende forurenede eller på anden måde påvirker produkterne, så de ikke er egnede til foder eller fødevarer.

### 20.4 Pas på giftige vækster

På [Fødevarestyrelsens hjemmeside](#) kan du læse mere om naturlige giftstoffer og de forholdsregler du bør tage, når du indsamler vilde planter og svampe. Fødevarestyrelsen har oplyst arter, der er egnede til indsamling både for virksomheder og private.

### 20.5 Indberetning af indsamlingsområdet og dokumentation

De områder, som du ønsker at indsamle fra, skal indberettes til Landbrugsstyrelsen mindst én gang om året i forbindelse med den årlige indberetning. Sker der ændringer i forhold til området eller produkter, der indsamles, skal dette indberettes til Landbrugsstyrelsen<sup>308</sup>.

Du skal udarbejde en redegørelse for de indsamlingsområder, du ønsker at indsamle i. Redegørelsen skal dokumentere, at kravene i de foregående afsnit er opfyldt. Redegørelsen skal også indeholde en risikoanalyse, der inkluderer risikoen for forurening under håndtering i forbindelse med høsten og hvordan det sikres, at naturtypens stabilitet eller artens bevarelse i indsamlingsområdet ikke skades.

Oplysninger kan komme fra myndigheder, miljøorganisationer eller jordejere. Hvis der ikke føres tilsyn med det pågældende område, eller hvis forholdene for markerne i området er komplekse, bør undersøgelsen suppleres med information om lokalområdet og erklæringer for lodsejerne.

Indberetningen skal ske på blanketten "[Ansøgning om økologisk status for indsamlede vilde planter eller plantedele](#)", som du kan finde på Landbrugsstyrelsens hjemmeside. Sammen med blanketten skal du sende dokumentation for, at der ikke har været brugt plantebeskyttelsesmidler eller handelsgødning i de sidste 3 år. Dokumentationen skal indeholde en udførlig og begrundet erklæring fra en offentlig myndighed, der ejer eller fører tilsyn med arealet.

---

<sup>308</sup> Økologibekg. § 73



Eksempel på indtegning af indsamlingsområder i Internet Markkort.

**TABEL 20.1.** Eksempel på indsamlingslogbog

Område	Produkt	Mængde	Periode	Ejer
S1	Hasselnødder	15 kg	Aug-Sep 2021	Naturstyrelsen
S1	Birkesaft	150 liter	Mar-Apr 2021	Naturstyrelsen
S1	Slåen	5000 kg	Okt-Nov 2021	Naturstyrelsen
S2	Dunhammerskud	2 kg	Maj-Jun 2021	Vordingborg kommune
S3	Karl Johan	10 kg	Sep-Okt 2021	Naturstyrelsen
S3	Stor trompetsvamp	15 kg	Sep-Okt 2021	Naturstyrelsen
S3	Brombær	15 kg	Aug-Sep 2021	Naturstyrelsen

# Husdyrhold



# 21. Generelt om økologisk husdyrhold

## 21.1 Generelle principper i økologisk husdyrhold

Du skal altid overholde de gældende love og regler for husdyrproduktion generelt, fx "Dyreværnsloven", "Lov om hold af Malkekvæg" m.fl.

Når du har en økologisk bedrift, skal dit husdyrhold være økologisk. Det betyder, at husdyrarter, der er omfattet af denne vejledning (nationale regler) som udgangspunkt skal omlægges til økologisk produktionsmetode. Du kan omlægge følgende typer af dyr til økologisk produktion: kvæg, herunder bøfler og bisoner, hovdyr, svin, får, geder, hjortedyr, fjerkræ, kaniner og bier jf. de gældende økologiregler for de enkelte dyrearter. Andre dyr vil som udgangspunkt også kunne omlægges under særlige betingelser, herunder en overholdelse af de generelle principper for økologisk produktion. Har du spørgsmål i forbindelse med opstart af økologisk produktion med andre dyr, er du velkommen til at kontakte Landbrugsstyrelsen for vejledning:

Produkter, der stammer fra jagt af vildtlevende arter, kan ikke betegnes som økologiske<sup>309</sup>, derfor kan opdræt af fasaner og agerhøns til jagt ikke omlægges til økologi og der skal i stedet søges tilladelse til samtidig drift, se kapitel 4. Du kan heller ikke omlægge pelsdyr og kæledyr som hunde, katte m.m.<sup>310</sup> Har du pelsdyravl, skal du søge tilladelse til samtidig drift, se kapitel 4. Kaniner, der holdes med henblik på produktion af kød, kan omlægges til økologi, mens skind ikke kan mærkes som økologiske.

Hvis du omlægger arter, der ikke er omfattet af denne vejledning (hvor der ikke er nationale regler), skal du overholde reglerne for tilsvarende arter og de generelle regler for økologisk husdyrproduktion som beskrevet i KFO afsnit II, III og IV. Vær særligt opmærksom på, at det er et generelt princip i økologisk husdyrproduktion, at opdrætsmetoderne, herunder belægningsgraden, og opstaldningsforholdene skal sikre, at dyrenes udviklingsmæssige, fysiologiske og adfærdsmæssige behov opfyldes<sup>311</sup>. Der kan ved økologisk produktion af arter uden nationale regler være risiko for løbende tilpasning af de krav Landbrugsstyrelsen stiller til produktionen.

Hele din bedrift, også dyrene, skal være begyndt omlægning\* til økologisk produktion inden udgangen af det 4. kalenderår efter bedriften er begyndt omlægningen<sup>312</sup>. Læs mere om omlægning\* af bedriften i kapitel 2.

Du skal indberette en omlægningsdato for dit husdyrhold til Landbrugsstyrelsen, før du kan begynde omlægning\* af dyrene til økologisk produktion<sup>313</sup>.

Du behøver dog ikke at omlægge et mindre husdyrhold, som du har til eget brug<sup>314</sup>. Har du husdyr til eget brug må du ikke sælge dyr eller produkter fra dyrene, se afsnit 21.10.

Du skal straks meddele væsentlige ændringer i dyreholdet til Landbrugsstyrelsen<sup>315</sup>, se afsnit 3.2.2.

---

<sup>309</sup> RFO, artikel 1, stk. 2, andet led

<sup>310</sup> KFO, artikel 1, stk. 2, litra a jf. artikel 7 modsætningsvis

<sup>311</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>312</sup> Økologibekg., § 11, stk. 1

<sup>313</sup> Jf. princippet i RFO, artikel 17, stk. 1, litra a

<sup>314</sup> Økologibekg., § 12, stk. 1, nr. 1

<sup>315</sup> KFO, artikel 64

## 21.2 Du må ikke have parallelavl mellem dyr af samme art

Du må ikke have parallelavl\* i din husdyrproduktion<sup>316</sup>. Der er parallelavl\*, hvis du både har økologiske og ikke-økologiske dyr af samme art på samme bedrift.

Når du omlægger et dyrehold til økologisk produktion, skal du omlægge alle dyr af samme art samtidig. Hvis du indsætter ikke-økologiske dyr af en art, du allerede har som økologiske på bedriften, skal de nye dyr omlægges med det samme<sup>317</sup>.

Hvis du har parallelavl\*, vil det som udgangspunkt medføre, at dine dyr mister deres økologiske status, og skal gennemgå hele omlægningsperioden\* igen, før de kan sælges som økologiske.

Vi kan give tilladelse\* til, at du har ikke-økologiske dyr på bedriften, hvis det er dyr af forskellige arter<sup>318</sup>, og dyrene opdrættes i enheder (for eksempel bygninger, staldafsnit og marker), der er klart fysisk adskilte fra enheder, der producerer efter reglerne for økologisk produktion<sup>319</sup>. Se kapitel 4 om samtidig drift\*.

## 21.3 Omlægning af husdyrhold til økologisk produktion

Du skal have indberettet en omlægningsdato for dit dyrehold til Landbrugsstyrelsen, før du kan omlægge din besætning<sup>320</sup>. Omlægningstidspunktet\* er den dato, hvorfra du skal overholde alle økologireglerne for dit husdyrhold. Du kan ikke ændre et omlægningstidspunkt\*, der allerede er passeret.

Som udgangspunkt vil husdyrene først kunne begynde omlægning\*, når markerne har været under omlægning\* i en periode, som udgangspunkt et års tid, da du ellers ikke vil have tilstrækkeligt omlægnings- og økologisk foder og græsningsarealer til dyrene.

Økologiske husdyr skal generelt være født og opdrættet i en økologisk besætning<sup>321</sup>. De dyr, du har på bedriften, når du omlægger din bedrift, kan dog sælges som økologiske, når de har gennemgået den omlægningsperiode\*, som er beskrevet i afsnit 21.4. Det gælder også ikke-økologiske dyr, du indsætter til avl<sup>322</sup>, se afsnit 22.3.

Indsætter du økologiske dyr på bedriften, beholder de deres økologiske status fra den tidligere besætning. Indsætter du dyr der er under omlægning\* fra en anden økologisk bedrift, skal du fastholde deres oprindelige omlægningstidspunkt\* fra den første bedrift.

Hvis et omlægningstidspunkt\* for et enkelt dyr ikke er det samme, som det omlægningstidspunkt\*, der er angivet for den pågældende husdyrtype, for eksempel pga. medicinsk behandling, skal du huske, at det skal fremgå af din medicinlogbog eller husdyrlogbog\*. Det kan være en fordel altid at notere det i begge logbøger.

Hvis du indsætter ikke-økologiske dyr af en art, der allerede er, eller har været på bedriften som økologiske, skal du omlægge de nye dyr med det samme<sup>323</sup>. Du skal også overholde betingelserne for at indsætte ikke-økologiske dyr. De er beskrevet i afsnit 22.3.

---

<sup>316</sup> KFO, artikel 17, stk. 1

<sup>317</sup> Økologibekg., § 11, stk. 2 jf. § 12 og § 11, stk. 3

<sup>318</sup> KFO, artikel 17, stk. 1

<sup>319</sup> RFO, artikel 11, 2. led, og KFO, artikel 17

<sup>320</sup> RFO, artikel 17, stk. 1, litra a

<sup>321</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra a, nr. i

<sup>322</sup> KFO, artikel 9 og artikel 38, stk. 1 jf. RFO, artikel 14, stk. 1, litra a, nr. ii og iii

<sup>323</sup> Økologibekg., § 11, stk. 2 jf. § 12 og § 11, stk. 3

Husk, at hvis det er mere end 4 kalenderår siden, din bedrift begyndte omlægning\* til økologi, skal du omlægge alle nye husdyrarter straks ved indsættelsen, medmindre de er til eget brug, se afsnit 21.10.

## 21.4 Omlægningsperioden for et husdyr

Omlægningsperioden\* for et husdyr er perioden fra omlægningstidspunktet\* (den indberettede omlægningsdato\*) og frem til den dato, hvor dyret er færdigomlagt\* og kan sælges som økologisk.

Omlægningsperioden\* for de enkelte husdyr og husdyrprodukter fremgår af tabel 21.1. Vær desuden opmærksom på reglerne for at oprette besætninger og indsætte nye dyr, som du kan læse mere om i kapitel 22.

**TABEL 21.1.** Omlægningsperioder\* for at opnå økologisk status for levende dyr og produkter fra husdyrproduktionen

Levende dyr/kød	Omlægningsperiode*
Kvæg og heste	1 år, og altid mindst 3/4 af dyrets samlede levetid**
Hjortedyr	12 måneder for kron dyr og 6 måneder for dådyr, dog altid mindst 3/4 af dyrets samlede levetid.
Får, geder, svin og kaniner	6 måneder
Levekyllinger (indsat inden de er 3 dage gamle)	6 uger
Slagtefjerkræ (indsat inden de er 3 dage gamle)	10 uger***
Æglæggende høner, slagting	10 uger
Haner til rugeægsproduktion	10 uger
Bier (bifamilier)	1 år
Produkter fra husdyrproduktionen	Omlægningsperiode* for producerende dyr
Mælk	6 måneder
Æg	6 uger

\*\* Ved samtidig omlægning er omlægningstiden 2 år for alle dyrearter, men 3/4-reglen for heste, kvæg, bubalus- og bisonarter gælder ikke, hvis dyrene er omlagt ved samtidig omlægning<sup>324</sup>.

\*\*\* Se dog tabel 26.6 for slagtealder ved ikke-langsomt voksende racer.

Mælk fra dyr under omlægning\* regnes som økologisk, hvis du bruger den til mælkefodring af kalve i din egen besætning<sup>325</sup>.

## 21.5 Samtidig omlægning

Når du søger om autorisation til økologisk jordbrugsproduktion, skal du i din ansøgning\* oplyse, om du ønsker samtidig omlægning<sup>326</sup>.

Samtidig omlægning\* betyder, at du samtidig omlægger bedriftens besætning, græsarealer og/eller bedriftens arealer, der anvendes til dyrkning af foder. Det er typisk en fordel for kødkvægsbesætninger, med stor selvforsyning, da hele besætningen vil kunne opnå økologisk status på samme tidspunkt uanset dyrenes alder ved omlægning.

<sup>324</sup> KFO, artikel 38, stk. 2

<sup>325</sup> KFO, artikel 20, nr. 1

<sup>326</sup> Økologibekg., § 13 og KFO, artikel 38, stk. 2

Minimum 50 % af besætningens foder skal komme fra bedriftens egne græsarealer og/eller foderproduktionsarealer. Hvis det er opfyldt nedsættes den samlede omlægningstid\* for de dyr der findes på bedriften ved omlægningstidspunktet\*, og dyrenes afkom samt græs- og foderproduktionsarealer til 24 måneder<sup>327</sup>.

Ved samtidig omlægning kan du tidligst efter 24 måneder sælge dyr og produkter fra dyrene som økologiske.

**NB.** 3/4-reglen (se mere om dette i kapitel 22) for kvæg, heste, krondyr og dådyr, gælder ikke ved samtidig omlægning.

Hvis du sælger afgrøder, der er omfattet af den samtidige omlægning\* i den 24 måneders periode, skal du beregne afgrødestatus efter de almindelige omlægningsregler i afsnit 13.1.

Hvis du sælger dyr, der er omfattet af den samtidige omlægning\* i den 24 måneders periode, har dyrene status som ikke-økologiske. Omlægningsdatoen fra den samtidige omlægning\* kan ikke følge med dyrene<sup>328</sup>.

Afgrøder fra de af bedriftens arealer, som ikke bruges til foderproduktion til besætningen, er ikke omfattet af den samtidige omlægning\* og følger de almindelige omlægningsregler, som fremgår af afsnit 13.1.

Du bør vurdere om samtidig omlægning\* er en fordel for dig, da du generelt har mulighed for at fodre dine dyr med rent omlægningsfoder\*, hvis foderet er dyrket på din bedrifts egne marker<sup>329</sup>.

Hvis du vælger samtidig omlægning\*, skal du omlægge foderproduktionsarealer, græsarealer og besætningen fra dag ét. Fra denne dato skal mindst 50 % af foderet til din besætning komme fra din egen bedrift.

## Eksempel

**Kvæg:** Samtidig omlægning af foderproduktionsarealerne og besætningen begynder 1. april 2020. Efter den 1. april 2022 kan du sælge dyr, kød og evt. mælk som økologisk. Du kan også sælge afgrøder fra foderproduktionsarealerne som økologiske fra denne dato.

Græsarealerne kan bruges fra dag ét i omlægningen, og det er muligt at bruge foder, der er produceret og høstet på bedriften inden omlægningen. Dog er det kun muligt at bruge foder og grovfoder fra de græsarealer og foderproduktionsarealer, der passer i mængden til foderproduktion til den pågældende besætning på årsbasis. Du kan derfor ikke have et lager af eget foder, der rækker ind over begge år af omlægningsperioden\*. Men lagret foder må udgøre et tilstrækkeligt lager, så du har foder nok, indtil du har høstet nyt foder efter omlægningen er påbegyndt.

Indkøbt foder til besætningen skal opfylde de samme regler, som foder til alle andre dyr, der er under omlægning\* til økologi. Du kan læse om krav til foder for de forskellige dyrearter her i vejledningen.

<sup>327</sup> KFO, artikel 38, stk. 2

<sup>328</sup> KFO, artikel 38, stk. 2

<sup>329</sup> KFO, artikel 21, stk. 1

Hvis du får nye marker, som omlægges senere, kan marken ikke indgå i den samtidige omlægning\*. Du skal beregne afgrødens økologistatus efter de almindelige omlægningsregler, som fremgår af afsnit 13.1.

### 21.5.1 Køb af dyr i den samtidige omlægningsperiode

Den samtidige omlægning\* omfatter kun de dyr og deres afkom, som var på bedriften den dag, den samtidige omlægning\* startede<sup>330</sup>.

Hvis du køber dyr i perioden med samtidig omlægning\* gælder følgende:

- Du må indsætte økologiske dyr når som helst i omlægningsperioden\*. De økologiske dyr indgår i besætningen og følger den samtidige omlægning\*. Du må altså fodre de indkøbte, økologiske dyr på samme måde som resten af din besætning.
- Økologiske dyr, som du køber (indsætter i din besætning) efter din besætnings omlægningsdato\*, kan dog sælges som økologiske i perioden med samtidig omlægning\*, hvis du kan dokumentere, at alle økologiregler er overholdt for de indkøbte økologiske dyr.
- Du kan indsætte ikke-økologiske dyr i din besætning efter suppleringsreglerne, som er beskrevet i afsnit 22.3. De indkøbte, ikke-økologiske dyr kan ikke indgå i den samtidige omlægning\* med din oprindelige besætning. Foderet fra din egen bedrift følger derfor de almindelige regler for omlægning\* af afgrøder, når det bruges til indkøbte ikke-økologiske dyr, se afsnit 13.1. De indkøbte ikke-økologiske dyr, skal starte omlægning\* med det samme og gennemgå en omlægningsperiode\* efter de almindelige omlægningsregler for dyr, se afsnit 21.4. Dyrene kan dog tidligst sælges som økologiske ved udgangen af den 2-årige periode med samtidig omlægning\*.

## 21.6 Genomlægning af dyr

At et dyr skal genomlægges betyder, at dyret skal gennemgå omlægningsperioden\* igen, før dyret, eller produkter fra det, kan sælges som økologisk<sup>331</sup>. Det kan for eksempel være som følge af behandling med veterinære lægemidler, se afsnit 32.6. Genomlægningsperioden fremgår af tabel 21.2.

**TABEL 21.2.** Genomlægningsperioder for at få økologisk status for levende dyr og produkter fra husdyrproduktionen

Levende dyr/kød	Genomlægningsperiode
Kvæg og heste	1 år
Hjortedyr	12 måneder for kron dyr 6 måneder for dådyr <sup>332</sup>
Får, geder, svin og kaniner	6 måneder
Slagtefjerkræ og haner til rugeægsproduktion	10 uger
Æglæggende høns og levekylinger	6 uger
Bier (bifamilier)	1 år
Produkter fra husdyrproduktion	Genomlægningsperiode for producerende dyr
Mælk	6 måneder

Du må ikke sælge dyr under genomlægning\*, eller produkter fra dem, som økologiske<sup>333</sup>.

<sup>330</sup> KFO, artikel 38, stk. 2, 1. pkt.

<sup>331</sup> Økologiloven, §22 og KFO, artikel 38, stk. 1

<sup>332</sup> Økologibekg., § 59, stk. 2

<sup>333</sup> RFO, artikel 17, stk. 1, litra f



Du skal skrive datoen for genomlægning\* og entydig identifikation af dyret i din logbog for husdyrproduktion<sup>334</sup>, se afsnit 21.8.

Du må bruge mælken fra dyr under genomlægning\* til mælkefodring af kalve i din egen besætning<sup>335</sup>.

## 21.7 Identifikation af dyr

Du skal sikre, at dine dyr er identificeret ved brug af mærkningsmetoder, der passer til de forskellige dyrearter<sup>336</sup>.

Store pattedyr (kvæg, avlssvin, får, geder og hjortedyr) skal være enkeltvis identificerbare. Dette krav er opfyldt ved den obligatoriske CHR-øremærkning for kvæg, får, geder, avlssvin og hjortedyr.

I den økologiske produktion må du ikke frysemærke, brændemærke og randklippe kvæg, svin, avlsdyr, får, geder og hjortedyr.

Fjerkræ og mindre pattedyr (for eksempel smågrise, slagtesvin og kaniner) kan du mærke enkeltvis eller per flok/sti.

## 21.8 Logbog for husdyrproduktion

Du skal altid føre logbog, når dine dyr er begyndt omlægning\* til økologisk produktion<sup>337</sup>. Her skal alle de hændelser, der har betydning for, at økologireglerne er overholdt på din bedrift, fremgå. Du skal ordne dokumenterne systematisk, så de sidder i kronologisk orden på enkeltdyrsniveau, flokniveau for fjerkræ og kaniner, eller efter emne.

Følgende skal fremgå af den samlede logbog for husdyrproduktion<sup>338</sup>:

- Fuldstændig oversigt over dine dyr/fjerkræflokke/kaninflokke, herunder tilgang eller afgang af dyr<sup>339</sup>, se krav til besætningsliste\* i afsnit 21.9.
- Eventuelle genomlægningsdatoer\* og CHR-nr./fjerkræhusnummer/bifamilie/kaninflok eller entydigt identifikationsmærke<sup>340</sup>.
- Dato for hvornår dyr eller dyregrupper eller fjerkræflok har adgang til udeareal/ græs, dato for indbinding og perioder på stald, samt begrundelse for eventuelle forsinkelser eller afbrydelser af perioder med adgang til udeareal<sup>341</sup>.
- Enkelt dyr, der holdes på stald i græsnings sæsonen i mere end syv dage, og grunden hertil<sup>342</sup>.
- Alle behandlinger og indgreb<sup>343</sup>, se krav til medicinlogbogen i afsnit 32.5.
- Fodring<sup>344</sup>, se krav til foderplaner under de enkelte dyrearter.
- Registrering af døde dyr per fjerkræflok<sup>345</sup>.
- Foldskifte og tomgangsperioder for fjerkræbedrifter<sup>346</sup>.

<sup>334</sup> KFO, artikel 76, litra a og Økologibekg., § 18

<sup>335</sup> KFO, artikel 21, stk. 1

<sup>336</sup> KFO, artikel 75

<sup>337</sup> KFO, artikel 76 jf. Økologibekg., § 9, stk. 2

<sup>338</sup> KFO, artikel 76

<sup>339</sup> KFO, artikel 76, litra a, b og c

<sup>340</sup> Økologibekg., § 18

<sup>341</sup> KFO, artikel 76, litra d

<sup>342</sup> KFO, artikel 76, litra d

<sup>343</sup> KFO, artikel 76, litra e

<sup>344</sup> KFO, artikel 76, litra d


<sup>345</sup> KFO, artikel 76, litra c

<sup>346</sup> KFO, artikel 76, litra d og e

- Benyttelse af samgræsningsarealer<sup>347</sup>, se afsnit 23.5.
- Andre ting af betydning for overholdelsen af økologireglerne<sup>348</sup>.

Den samlede logbog for husdyrproduktion kan bestå af besætningslister\*, foderplaner og en medicinlogbog\* for enkelt dyr, fjerkræflok, kaninflok eller bifamilie<sup>349</sup>.

Logbogen skal indeholde de oplysninger, som fremgår af blanketten "[Logbog for husdyrproduktion](#)" som du kan finde på Landbrugsstyrelsens hjemmeside. Der er ikke formkrav til logbogen, så blanketten er kun vejledende.



**Miljø- og Fødevareministeriet**  
Landbrugsstyrelsen

**Logbog for husdyrproduktion**

Logbogen for husdyrproduktion skal indeholde registrering af alle aktuelle hændelser i besætningen. Det kan være ud- og indbinding af dyr, til- og afgang fra sygeboks, enkelt dyr på stald i sommerperioden, enkeltboksopstaldning af kalve efter 1. leveuge eller foldskifte for fjerkræ. Aftale om leje af græsningsret imellem økologer skal ligeledes fremgå af besætningslogbogen.

Se *Vejledning om økologisk jordbrugsproduktion* afsnit 21.8.

Dato	Dyr, CKR-nr, gruppe eller flok-nr	Udbinding (dato)	Indbinding (dato)	F.eks. enkelt dyr på stald i sommerperioden eller kalve i enkeltboks (Hændelse evt. med begrundelse)

Øvrige oplysninger vedr. bedriftens besætning, f.eks. aftale om leje af græsningsret eller samgræsning:

---



---



---

Ved køb og salg af økologiske dyr til levebrug skal der altid følge dokumentation for tidligere veterinære behandlinger med, for eksempel kopi af medicinlogbog<sup>350</sup>. Læs mere i afsnit 32.5 om medicinlogbog\*.

## 21.9 Besætningsliste

Du skal altid have ajourførte besætningslister\*, der viser til- og afgang af dyr på bedriften<sup>351</sup>.

Når der bliver født dyr, eller du indsætter nye dyr, skal du skrive dem på besætningslisten med følgende oplysninger:

- Eventuel tidligere ejer.
- Fødselsdato eller eventuel indgangsdato.

<sup>347</sup> KFO, artikel 17, stk. 5 jf. stk. 3

<sup>348</sup> KFO, artikel 67, stk. 1, litra b

<sup>349</sup> Jf. princippet om identifikation af dyr i KFO, artikel 75

<sup>350</sup> KFO, artikel 76, litra a jf. litra e

<sup>351</sup> KFO, artikel 63, stk. 1, litra a og artikel 76, litra a-c

- Dyrenummer eller floknummer (fjerkræ og kaniner).
- Omlægningsdato\*.
- Eventuel genomlægningsdato.
- Dokumentation for tidligere behandlinger, for eksempel kopi af medicinlogbog\* ved køb af økologiske dyr.

Når dyr afgår fra besætningen, skal du skrive følgende oplysninger på besætningslisten:

- Dyrenummer, entydigt identifikationsmærke eller flok-/fjerkræhusnummer.
- Afgangsdato.
- Salgsformål (slagt eller levebrug) eller død.

## 21.10 Husdyrhold til eget brug

Du må have et mindre husdyrhold, der udelukkende er til eget brug, uden at der er krav om omlægning\* til økologisk produktion<sup>352</sup>. Husdyr til eget brug er derfor ikke underlagt økologireglerne.

Du skal overholde følgende betingelser:

- Antallet af dyr må ikke overstige de grænser, der er angivet i tabel 21.3.
- Du må ikke have økologiske dyr eller dyr under omlægning\* af samme art.
- Du må ikke sælge dyr eller produkter fra dyrene – hverken som økologiske eller ikke-økologiske. Forbuddet mod salg gælder dog ikke levende dyr, der udelukkende holdes som selskabsdyr, for eksempel rideheste.

Du skal altid indberette et husdyrhold til eget brug\* til Landbrugsstyrelsen<sup>353</sup>. Når du bruger gødningen fra dyrene på din egen bedrift, kan du betragte det som økologisk gødning.

Du kan få tilladelse\* til, at antallet af dyr inden for de forskellige arter overstiger grænserne i tabel 21.3, hvis der er en særlig grund til det. Du skal sende en ansøgning\* til Landbrugsstyrelsen, hvor du skriver det ønskede antal dyr, og grunden til, at du ønsker det større antal dyr end normalt tilladt.

Hvis du har mere end fire heste med føl, kan du også vælge at holde hestene under hesteordningen, som du kan læse mere om i afsnit 28.4.

Som udgangspunkt, følger vi de generelt gældende grænser for hvornår et husdyrhold kan betragtes som erhvervs-mæssigt eller som hobbybrug<sup>354</sup>.

**TABEL 21.3.** Maksimum grænser for husdyrhold til eget brug\*

- 2 køer med tilhørende kalve (op til 6 måneder), eller 4 stykker andet kvæg.
- 4 heste eller ponyer med tilhørende føl (op til 12 måneder).
- 2 søer med tilhørende smågrise (op til 40 kg)
- 15 producerede slagtesvin
- 10 moderfår med lam (op til 12 måneder).
- 10 modergeder med kid (op til 12 måneder).
- 5 hjortedyr med kalve.
- 30 stk. fjerkræ.
- 5 kaniner med unger.
- 2 bistader

<sup>352</sup> Økologibekg. § 12, stk. 1

<sup>353</sup> KFO, artikel 67, stk. 1, litra b og KFO, artikel 64

<sup>354</sup> Bekendtgørelse om miljøregulering af visse aktiviteter nr. 844 af 23/6/2017, § 7

## Eksempel

### Bedrift 1:

Hvis du har 100 køer, 5 får og 10 høns, skal kvægholdet omlægges til økologi. Antallet af får og høns er under maksimumsgrænsen for husdyrhold til eget brug, og der er ikke krav om, at du omlægger fårene og hønsene, hvis du ikke sælger dyr, kød eller æg.

### Bedrift 2:

Hvis du har en økologisk slagtekyllingeproduktion, er det tilladt samtidigt at have op til 30 ænder eller gæs til eget brug. Du må ikke have økologiske høns på bedriften, da hønsene er af samme art som de økologiske slagtekyllinger.

### 21.10.1 Omlægning af et husdyrhold til eget brug til økologisk produktion

Du kan omlægge et husdyrhold til eget brug\*, til økologisk produktion, hvis dyreholdet er indsat på bedriften inden udgangen af det 4. kalenderår efter bedriften er begyndt omlægning<sup>355</sup>.

Hvis antallet af dyr overstiger maksimumsgrænsen for ikke-erhvervsmæssigt dyrehold, se tabel 21.3, anbefales det, at de omlægges til økologisk produktion.

Hvis disse betingelser ikke er opfyldt, kan du ikke omlægge dyrene. Kravene til opstart af en besætning er beskrevet i kapitel 22.

Landbrugsstyrelsen kan i særlige tilfælde<sup>356</sup> dispensere fra reglen om, at dyrene skal være indsat inden udgangen af det 4. år efter bedriften er begyndt omlægning<sup>357</sup>. Det forudsætter, at der ikke tidligere har været økologiske dyr, eller dyr under omlægning\*, af samme art på bedriften efter omlægning\* af besætningen.

<sup>355</sup> Økologibekg., § 11 jf. RFO, artikel 14, stk. 1, litra a

<sup>356</sup> Økologibekg., §11, stk. 4

<sup>357</sup> Økologibkg, § 11, stk.4 – under forudsætning af, at der ikke har været økologiske dyr eller dyr under omlægning af den pågældende art på bedriften efter omlægningen af bedriften (jf. § 11, stk. 3)

## 22. Etablering af en besætning

Du skal som udgangspunkt basere din husdyrproduktion på økologisk opdrættede dyr<sup>358</sup>. Når din besætning er omlagt\* eller begyndt omlægning\*, skal du købe eller overtage dyr fra autoriserede bedrifter, hvor dyrene er omlagt\* eller begyndt omlægning\* til økologisk produktion. Kun i særlige tilfælde kan du få tilladelse\* til at indsætte et mindre antal ikke-økologiske hunde der ikke har født, se afsnit 22.3.

Når du etablerer en besætning første gang, indenfor de første 4 år efter din bedrift er påbegyndt omlægning\*, må du indsætte ikke-økologiske dyr og omlægge dem<sup>359</sup>. I denne situation kan du også omlægge hunde der har født, se afsnit 22.1.

Er din bedrift ude over det 4. år efter påbegyndt omlægning\*, må du kun indsætte økologiske dyr. Hvis du ikke kan skaffe økologiske dyr, kan du efter ansøgning\* få dispensation til at indsætte ikke-økologiske hunde, der ikke har født og i særlige tilfælde også ikke-økologiske hunde, der har født<sup>360</sup>, se afsnit 22.2.

Du kan altid indsætte ikke-økologiske hunde til avl, se afsnit 22.4.

Det er **ikke** tilladt, at indsætte ikke-økologiske dyr til opfodning, kun til avlsformål<sup>361</sup>

Du kan se omlægningsperioder\* for de forskellige husdyr og husdyrprodukter i tabel 21.1. Når dyr af ikke-økologisk oprindelse har gennemgået omlægningsperioden\*, er dyrene og produkterne fra dyrene økologiske<sup>362</sup>. Dog skal kreaturer have levet mindst tre fjerdedele (75 %) af deres liv i det økologiske produktionssystem, for at du kan slagte eller sælge dem som økologiske.

### Eksempel på 3/4-reglen

Du har indkøbt en ikke-økologisk kælvekvie, da den var 24 måneder. Kælvekvien skal så leve 75 % af sit liv i din økologiske besætning, inden du må slagte den som økologisk. Dette svarer til, at kælvekvien skal leve tre gange så lang tid i din økologiske besætning, som den har levet i det ikke-økologiske produktionssystem.

Du skal derfor have dyret  $24 \text{ mdr.} \times 3 = 72$  måneder i din økologiske besætning indtil dyret er 96 måneder, før du kan slagte det som økologisk.

<sup>358</sup> RFO, artikel 5, litra i og artikel 14, stk. 1, litra a, nr. i

<sup>359</sup> KFO, artikel 9 jf. RFO, artikel 14, stk. 1, litra a, nr. ii

<sup>360</sup> Økologibekg., § 11, stk. 3 og 4

<sup>361</sup> KFO, artikel 9, stk. 1

<sup>362</sup> KFO, artikel 38, stk. 1

Du må gerne indkøbe og sælge dyr, eller en besætning, som er under omlægning\* til økologi. Indkøber du dyr som er under omlægning\*, skal dyrenes oprindelige omlægningsdato\* registreres i din logbog, se dog afsnit 21.5, hvis der er tale om dyr omfattet af samtidig omlægning\*. Dyret eller dyrene er først økologiske, når omlægningstiden\* er gennemført. Kvæg, heste og kronhjorte, som er under omlægning\*, skal altid leve op til 3/4-reglen, før de kan sælges eller slagtes som økologiske. Sælges eller indkøbes malkekøer under omlægning\*, som allerede leverer økologisk mælk, bibeholder mælken økologisk status, men dyret er først økologisk når det opfylder 3/4-reglen. Du kan finde "[Økologistatuserklæring for husdyr eller husdyrprodukter – "Partidokumentation"](#)" på Landbrugsstyrelsens hjemmeside.

Du skal vælge race og stamdyr ud fra deres tilpasningsevne, levedygtighed og modstandsdygtighed over for sygdomme. Du skal undgå racer, der er forbundet med sundhedsproblemer, for eksempel porcint stress-syndrom og besværlige fødsler<sup>363</sup>.

### Eksempel

Da der foretages flere kejsersnit og assisterede fødsler ved Dansk Blåkvæg (BLÅ) (tidligere Belgisk Blåhvidt Kvæg), må du ikke omlægge ren BLÅ eller dyr med 50 % BLÅ eller mere til økologisk produktion. Du må heller ikke inseminere med BLÅ i en økologisk besætning.

Hvis du sælger eller flytter økologiske dyr, eller dyr under omlægning\*, til en ikke-økologisk bedrift, mister de deres økologiske status og du må derfor, som udgangspunkt, ikke indsætte dem på din økologiske bedrift igen<sup>364</sup>.

Du må dog gerne:

- Deltage i dyrskue. Du skal sikre, at dyrene fodres i overensstemmelse med fodringsreglerne for økologisk produktion
- Benytte samgræsningsarealer, hvor økologiske og ikke-økologiske dyr sammen afgræsser naturarealer, se afsnit 23.5.
- Sende handyr til individafprøvning, på avlsstation for sædtapning eller udlåne dem til en ikke-økologisk besætning som avlsdyr. Du skal genomlægge handyrerne, når de kommer tilbage på din bedrift.

## 22.1 Etablering og omlægning af en besætning inden for 4 år fra omlægningens start

Hvis du har en besætning på bedriften på omlægningstidspunktet\*, skal du omlægge den inden udgangen af det 4. kalenderår, efter du er begyndt omlægning\*<sup>365</sup>.

Du må gerne etablere en ny besætning inden udgangen af det 4. kalenderår, efter at du er begyndt omlægning\*, ved at indsætte ikke-økologiske dyr. Dog kun, hvis der ikke tidligere har været økologiske dyr, eller dyr under omlægning\*, til økologi af samme art på din bedrift<sup>366</sup>, se afsnit 22.3.

<sup>363</sup> KFO, artikel 8, stk. 1

<sup>364</sup> RFO, artikel 5, litra i samt RFO, artikel 14, stk. 1, litra a, nr. i jf. KFO, artikel 9 jf. RFO, artikel 14, stk. 1, litra a, nr. ii

<sup>365</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra a, nr. iii og Økologibekg., § 11, stk. 1

<sup>366</sup> Økologibekg., § 11, stk. 3

## 22.2 Etablering og omlægning af en besætning efter 4 år fra omlægningens start

Når du etablerer en besætning efter det 4. kalenderår, efter at du er begyndt omlægning\*, må du kun indsætte økologiske dyr. Hvis du ikke kan skaffe økologisk opdrættede dyr, kan du indsætte ikke-økologiske ungdyr, hvis det er første gang du indsætter dyr af den pågældende art på din økologiske bedrift. Ungdyrene skal overholde følgende:

- Kalve (af kvæg, hjortedyr, bisoner og bøfler), og føl skal være under 6 måneder gamle.
- Lam og gedekid skal være under 60 dage gamle.
- Smågrise skal veje under 35 kg.
- Kyllinger til kød- og ægproduktion skal være under 3 dage gamle. Til rugeægsproduktion må der dog indsættes ikke-økologiske voksne haner.
- Kaniner skal være under 3 mdr. gamle.<sup>367</sup>

## 22.3 Indsættelse af ikke-økologiske dyr til fornyelse eller varig ændring af besætningen (pattedyr)

Hvis du ikke kan skaffe økologisk opdrættede dyr, må du indsætte et antal ikke-økologiske dyr til fornyelse og supplerung af din besætning<sup>368</sup>.

Du må kun indsætte ikke-økologiske pattedyr til avlsformål<sup>369</sup>.

### 22.3.1 Indsættelse af ikke-økologiske hundyr til fornyelse af besætningen

Til fornyelse af den naturlige vækst i din besætning, kan du indsætte ikke-økologiske hundyr til avl<sup>370</sup>. Du må kun indsætte hundyr, der ikke har født, det vil sige bl.a. kviekalve, kælvekvier, hoppeføl, gimmerlam, gedekid, polte og gylte.

Du beregner antallet af ikke-økologiske hundyr, som du må indsætte, på basis af de seneste 12 måneders antal voksne dyr i besætningen. Voksne dyr er:

- hundyr der har født,
- hundyr ældre end det antal måneder der fremgår af tabel 22.1,
- og hundyr over 9 måneder.

**TABEL 22.1.** Voksne hundyr, der ikke har født

Dyreart	Alder i måneder
Kanin	6
Svin	12
Får/ged	12
Hjortedyr	21
Kvæg	24
Hest	48

<sup>367</sup> Økologibekg., § 49, stk. 2

<sup>368</sup> KFO, artikel 9, stk. 3 og 4

<sup>369</sup> KFO, artikel 9, stk. 1

<sup>370</sup> KFO, artikel 9, stk. 3

## Eksempel

Din kvægbesætning består af:

25 køer + 1 tyr over 9 mdr. + 10 kvier under 24 mdr. + 11 kalve  
= **26 voksne dyr**, da der er 25 køer og 1 tyr.

Du må i løbet af 12 måneder maksimalt indsætte:

10 % per år i besætninger med kvæg, heste og hjortedyr.

20 % per år i besætninger med svin, får, geder og kaniner.

## Eksempel fortsat

Du kan indsætte 10 % af 26 voksne dyr (25 køer + 1 tyr) = **2,6 dyr**.

**I dette tilfælde kan du indsætte maksimalt 3 ikke-økologiske kvier i løbet af 12 måneder. 3 fordi 2,6 dyr rundes op til 3.**

I besætninger med mindre end 10 stk. kvæg, 10 stk. heste, 10 stk. hjortedyr, 5 stk. svin, får, geder eller kaniner, kan fornyelsen højst bestå af 1 dyr per år<sup>371</sup> inden for løbende 12 måneder.

### 22.3.2 Indsættelse af ikke-økologiske hundyr ved varig og betydelig udvidelse af besætningen, udskiftning af race eller ændring af produktion

Du kan, efter ansøgning\* om dispensation, få Landbrugsstyrelsens godkendelse til at forhøje det antal ikke-økologiske hundyr der ikke har født til avl, som du kan indsætte, til 40 % af de voksne dyr, hvis du<sup>372</sup>:

- Varigt udvider besætningen
- Udskifter race
- Udvikler nye produktionsgrene inden for samme dyreart.

Du finder blanketten "[Ansøgning om indsættelse af op til 40 % ikke-økologiske hundyr, der ikke har født](#)" på Landbrugsstyrelsens hjemmeside.

Det skal fremgå af ansøgningen, hvorfor du ikke kan skaffe økologiske dyr. Det kan for eksempel være pga. dyrenes sundhedsstatus, antallet af dyr, racen eller lignende, og at du har undersøgt markedet for økologiske dyr til salg.

<sup>371</sup> KFO, artikel 9, stk. 3, litra b

<sup>372</sup> KFO, artikel 9, stk. 4



## Eksempel

Din fårebesætning består af: 2 væddere over 9 mdr., 21 moderfår, 11 gimmerlam og 12 vædderlam. Du ønsker besætningen udvidet til 45 moderfår.

Du får dispensation og må indsætte:  
40 % af 23 voksne dyr (2 væddere + 21 moderfår) = 9,2 dyr.

**Du kan indsætte 9 ikke-økologiske gimmere, inden for de næste 12 måneder.**

Hvis udvidelsen til 45 moderfår skal ske inden for et år, skal du købe de resterende 4 gimmere, eller får, som økologiske.

### 22.3.3 Indsættelse af ikke-økologiske hundyr af en bevaringsværdig race

Har du dyr af bevaringsværdige racer, kan du, efter ansøgning\* til Landbrugsstyrelsen, få dispensation til at indsætte ikke-økologiske hundyr til avl, baseret på 40 % af voksne dyr i din eksisterende besætning. Dette kan også være bevaringsværdige udenlandske racer. Du kan også få Landbrugsstyrelsens godkendelse til at indsætte hundyr, der har født<sup>373</sup>.

Dyrene skal være registreret i en stambog, der føres af en avlsorganisation, som er anerkendt i et af EU's medlemslande. Bevaringsværdige husdyrracer er racer, der er i fare for at forsvinde fra landbruget. Hvilke racer, der er bevaringsværdige, afgøres af det enkelte EU medlemsland.

Følgende gamle danske racer af drøvtyggere og svin er bevaringsværdige (Bevaringsudvalget for Danske Husdyrgenetiske Ressourcer):

#### Kvæg

- Det Jyske Kvæg
- Malkekorthorn
- Rød Dansk Malkerace, anno 1970 (RDM-1970)
- Agersø-kvæget
- Sortbroget Dansk Malkerace, anno 1965 (SDM-1965)

#### Svin

- Dansk Landracesvin, anno 1970
- Sortbroget Landracesvin

#### Får / ged

- Dansk Landfår
- Hvidhovedet Marskfår
- Dansk Landraceged

Du kan læse mere om Bevaringsudvalget for Danske Husdyrgenetiske Ressourcer og de bevaringsværdige gamle danske husdyrracer på [Landbrugsstyrelsens hjemmeside](#).

<sup>373</sup> KFO, artikel 9, stk. 4, litra d

## 22.4 Indsættelse af ikke-økologiske handyr

Du må kun indsætte ikke-økologiske handyr, hvis dyret skal bruges til avl. Du må ikke indsætte ikke-økologiske handyr til opfødning<sup>374</sup>. Du skal omlægge dyrene straks ved indsættelse i besætningen<sup>375</sup>. Du kan bruge handyrerne til avl fra indsættelsestidspunktet. Handyrerne kan slagtes/sælges som økologiske efter de almindelige omlægningsperioder<sup>376</sup>, som du kan se i tabel 21.1.

## 22.5 Dokumentation ved indsættelse af dyr

Når du køber eller overtager dyr, skal det fremgå af fakturaen, at betingelserne for, at du kan indsætte dyrene i din økologiske besætning, er opfyldt<sup>377</sup>.

Når du køber eller overtager økologiske dyr eller dyr under omlægning\*, skal du sørge for, at følgende fremgår af fakturaen eller bilag hertil:

- Dyrets eventuelle identifikationsmærke.
- Dyrets omlægningsdato\*.
- Sælgers autorisationsnummer (eller tilsvarende fra andre lande) eller navn og adresse.
- Om dyret er blevet behandlet, og i så fald hvilke behandlinger dyret har fået, for eksempel ved kopi af medicinlogbogen, se afsnit 32.5

Når du køber eller overtager ikke-økologiske dyr, skal du sørge for, at følgende fremgår af fakturaen eller bilag hertil:

- Dyrets eventuelle identifikationsmærke.
- Dyrets status: gimmerlam, kviekalve, kælvkvier, sogrise, sopolte, gylte, avlshaner osv.
- Dyrets alder (ved kyllinger, avlshaner, kalve, lam og kid).

Du skal skrive nye dyr på din besætningsliste\* med følgende oplysninger<sup>378</sup>:

- Tidligere ejer.
- Ankomstdato.
- Dyrenummer eller floknummer.
- Omlægningsdato\*.
- Eventuel genomlægningsdato.
- Dokumentation for tidligere medicinske behandlinger, for eksempel kopi af medicinlogbog\*, når du køber økologiske dyr.

## 22.6 Genetablering af besætning

Hvis du skal genetablere en besætning efter en sanering, skal du indsætte økologiske dyr. Du kan i særlige tilfælde få tilladelse\* til at indsætte ikke-økologiske dyr. Det gælder i tilfælde af<sup>379</sup>:

- Lovpligtig sanering.
- Sanering ved alvorlige, smitsomme sygdomme, se afsnit 32.11.
- Katastrofer som for eksempel brand.

Du skal sende en ansøgning\* til Landbrugsstyrelsen med relevant dokumentation, for eksempel nedslagningspåbud fra Fødevarestyrelsen, vurderingsopgørelse af besætningen eller dyrlægeerklæring. Du må ikke indsætte ikke-økologiske dyr, før vi har givet tilladelse\*, og du skal opbevare tilladelsen på bedriften.

<sup>374</sup> KFO, artikel 9, stk. 3

<sup>375</sup> Økologibekg., § 11, stk. 2

<sup>376</sup> KFO, artikel 38, stk. 1

<sup>377</sup> KFO, artikel 76, litra a

<sup>378</sup> KFO, artikel 76, litra a

<sup>379</sup> KFO, artikel 47, litra a

# 23. Marker til afgræsning

Generelt skal økologiske dyr og dyr under omlægning\* til økologi afgræsse marker, hvor afgrøden er økologisk<sup>380</sup>. Du kan dog også bruge marker med omlægningsafgrøder\* til afgræsning<sup>381</sup>.

Dette kapitel handler om de særlige regler, der gælder ved afgræsning af marker med omlægningsafgrøder\*, marker med lejet græsningsret og samgræsningsarealer. Kapitlet beskriver også hvilke retningslinjer, der er for afgræsning med ikke-økologiske dyr på din økologiske bedrift.

## 23.1 Afgræsning af omlægningsmarker

Dine dyr må afgræsse omlægningsafgrøder\* på egne marker eller marker med lejet græsningsret hele året<sup>382</sup>. Omlægningsafgrøder\* er afgrøder fra marker, der har været under omlægning\* i mindst 1 år. Du kan læse mere om afgrøders status i afsnit 13.1 og tabel 13.1.

Dine dyr må også afgræsse marker med omlægningsafgrøder\* på andre økologiske bedrifter med op til 30 % af dyrenes foderforbrug per kalenderår<sup>383</sup>. Hvis du køber omlægningsfoder\*, skal du sikre, at andelen af omlægningsfoder\* fra andre bedrifter samlet set ikke overstiger 30 %.

Andelen af omlægningsfoder\* beregnes per kalenderår i procent af tørstofindholdet i foderstoffer af vegetabilsk oprindelse<sup>384</sup>.

Dine dyr må afgræsse visse foderafgrøder fra dine egne 1. års omlægningsmarker<sup>385</sup> og fra 1. års omlægningsmarker med lejet græsningsret med op til 20 % af det samlede foderforbrug per kalenderår. Det gælder marker med flerårige afgrøder, for eksempel græs og lucerne. Du må også høste proteinafgrøder, som for eksempel ærter, hestebønner, lupin, vikke og soja, der er sået, efter marken er begyndt omlægning\*. Det er en forudsætning, at markerne ikke har været en del af din økologiske bedrift i de seneste 5 år<sup>386</sup>.

Vær opmærksom på, at hvis du har lejet græsningsret hos en ikke-økolog, se afsnit 23.4.2, er det en forudsætning, at der er givet nedsat omlægningstid på arealet inden reglen om de 20 % tages i brug.

Hvis du vælger, at bruge 20 % foder fra 1. års omlægningsmarker, skal du have dokumentation i form af f.eks.:

- Foderplan, hvoraf det tydeligt fremgår, hvilken status de enkelte fodermidler har.
- Opgørelse over udbytte fra 1.års omlægningsmarker.
- Oversigt over hvilke dyr der har fået 1. års omlægningsfoder.
- Oversigt over hvor længe dyrene har afgræsset arealet.
- Anden opgørelse der viser, at 20 %-reglen overholdes.

På grund af et lavere optag af græsmarksafgrøder, set i forhold til drøvtyggere og heste, må svin og fjerkræ holdes på græsarealer og i udendørs løbegårde, som har været under omlægning\* i 1 år. Landbrugsstyrelsen kan,

---

<sup>380</sup> RFO, artikel 5, litra k

<sup>381</sup> KFO, artikel 21 stk. 1 og 2

<sup>382</sup> KFO, artikel 21, stk. 1 jf. Økologibekg. §14, stk. 1. nr. 3

<sup>383</sup> KFO, artikel 21, stk. 1

<sup>384</sup> KFO artikel 21, stk. 3

<sup>385</sup> KFO, artikel 21, stk. 2

<sup>386</sup> KFO artikel 21, stk. 2

efter ansøgning\*, nedsætte omlægningstiden\* til 6 måneder, hvis der ikke har været brugt plantebeskyttelsesmidler og gødningstyper, som ikke er tilladt i den økologiske produktion, på arealerne det seneste år<sup>387</sup>. Se afsnit 13.3.5.

## 23.2 Drivgange

I græsningssæsonen må dyrene drives via en ikke-økologisk drivgang, hvis dyrene skal passere arealet for at komme fra et økologisk areal til et andet<sup>388</sup>. Det græsoptag dyrene kan have, mens du driver dyrene gennem arealet er tilladt, så længe indtaget af ikke-økologisk foder på drivgange ikke overstiger 10 % af den samlede årlige foderration<sup>389</sup>. Det er en betingelse, at du noterer i din logbog for husdyrproduktion, at der er en drivgang igennem et ikke-økologisk areal<sup>390</sup>.

## 23.3 Afgræsning med ikke-økologiske dyr

Du har mulighed for at lade dyr fra ikke-økologiske bedrifter afgræsse marker på din økologiske bedrift i en begrænset periode hvert år. De ikke-økologiske dyr kan være på græs på din bedrift i op til ca. 180 dage per dyr per år<sup>391</sup>.

Hvis de ikke-økologiske dyr fodres med tilskudsfoder på de økologiske marker, skal foderet være tilladt efter økologireglerne<sup>392</sup>.

Hvis du selv har økologiske dyr, uanset art, gælder følgende:

- Dine økologiske dyr må, uanset art, ikke afgræsse markerne sammen med ikke-økologiske dyr<sup>393</sup>.
- Dyrene skal afgræsse marker, hvor der ikke er risiko for sammenblanding af de økologiske og ikke-økologiske dyr eller deres afkom, dvs. at foldene skal være adskilt<sup>394</sup>. Du skal altid kunne identificere alle ikke-økologiske dyr ved teknikker, der er afpasset den enkelte dyreart, se afsnit 21.7 om identifikation af dyr.
- Du skal dokumentere arten og antallet af ikke-økologiske dyr, der er eller har været på bedriften med angivelse af indgangs- og afgangsdato for dyrene.

På Landbrugsstyrelsens hjemmeside kan du finde blanketten "[Dokumentation ved afgræsning med ikke-økologiske dyr på økologisk bedrift](#)", som du og ejeren af de ikke-økologiske dyr kan udfylde og bruge som dokumentation. Du skal opbevare<sup>395</sup> blanketten eller tilsvarende dokumentation på din bedrift.

Du skal medregne gødningen fra de ikke-økologiske dyr som ikke-økologisk husdyrgødning. Læs mere om brugen af ikke-økologisk gødning i afsnit 15.2. Du skal notere gødningsmængden i din logbog for planteavl<sup>396</sup>. Du skal også have dokumentation for, at gødningen er tilført din bedrift. Læs mere om logbog for planteavl og dokumentation for overførsel af gødning i afsnit 18.2 og afsnit 18.2.1.

---

<sup>387</sup> KFO, artikel 37, stk. 2

<sup>388</sup> KFO, artikel 17, stk. 4

<sup>389</sup> KFO, artikel 17, stk. 4

<sup>390</sup> KFO, artikel 76, litra d

<sup>391</sup> KFO artikel 17, stk. 1 og 2 og RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. v

<sup>392</sup> RFO artikel 11, 1. del, RFO artikel 5, litra K og Økologiloven § 3

<sup>393</sup> KFO artikel 17, stk. 2

<sup>394</sup> KFO artikel 17, stk. 1 og RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. v

<sup>395</sup> KFO, artikel 17, stk. 5

<sup>396</sup> KFO, artikel 72, litra a og Økologibekg, § 16

### 23.3.1 Krav til de ikke-økologiske bedrifter dyrene kommer fra

De ikke-økologiske dyr skal komme fra bedrifter, der opfylder én af følgende betingelser, når afgræsningen starter<sup>397</sup>:

- Bedriften har et gældende tilsagn fra Landdistriktsprogrammet til fremme af natur og miljø eller modtager særligt miljøtilskud, hvor det fremgår, at der ikke må sprøjtes og tilføres gødningstyper, som ikke er tilladt i den økologiske produktion. Tilsagnet kan gælde en eller flere af bedriftens marker. Du kan se en liste over de relevante tilskudsordninger i bilag 4.
- Bedriften medvirker til at fremme natur og miljø ved at drive arealer ekstensivt<sup>398</sup>.

Landbrugsstyrelsen definerer en ekstensivt drevet bedrift som enten 1 eller 2.:

1. Bedriften tilføres enten i gennemsnit maksimalt 140 kg total N per ha harmoniareal i indeværende planperiode eller, bedriftens N-tilførsel til enkelte marker udgør maksimalt 75 % af N-kvoten. Dokumentation i form af gødningsplan for indeværende planperiode skal kunne fremvises ved kontrol.
2. Bedriften har en husdyrbesætning, der producerer gødning med et samlet kvælstofindhold, der udgør mindre end 1 ton kvælstof, antallet af husdyr, producerer tilsammen under 100 kg kvælstof pr. ha og modtager højst 25 tons organisk gødning inden for en planperiode (dvs. har ikke pligt til at være tilmeldt Register for Gødningsregnskab, jf. [Vejledning om gødsknings- og harmoniregler](#)).

Du må gerne lade ikke-økologiske dyr, hvis ejer ikke driver jordbrug, afgræsse arealer på din økologiske bedrift<sup>399</sup>. Det gælder dyr, som holdes til hobbybrug uden henblik på produktion, for eksempel rideheste, æsler og andre hobbydyr.

På Landbrugsstyrelsens hjemmeside kan du finde blanketterne "[Dokumentation ved afgræsning med ikke-økologiske dyr på økologisk bedrift](#)" og "[Erklæring fra ejer af ikke-økologiske dyr](#)", som du og ejer af de ikke-økologiske dyr kan udfylde og bruge som dokumentation. Du skal opbevare dokumentationen på din bedrift, og du skal vise den ved kontrolbesøg.

### 23.4 Leje eller udlejning af græsningsret

Når du lejer græsningsret på en mark, betyder det, at du får retten til at bruge afgrøden på marken. Afgrøden skal være velegnet til afgræsning, som for eksempel kløvergræs. Du kan udnytte afgrøden som foder til dine økologiske dyr, ved afgræsning eller slæt. Ejer/forpagter af marken beholder den fulde rådighed og det fulde ansvar for driften af marken.

Du og ejer/forpagter skal lave en skriftlig græsningsaftale, som du skal kunne vise ved kontrolbesøg<sup>400</sup>.

Gødningen fra dyr, der afgræsser marker med lejet græsningsret, bliver tilført ejers/forpagters bedrift, uanset om dyrene er økologiske eller ikke-økologiske. Ejer/forpagter skal have bilag på, at gødningen er tilført bedriften. Hvis ejer/forpagter er økolog, skal gødningen også fremgå af logbog for planteavl<sup>401</sup>.

Læs mere om logbog og planteavl, samt dokumentation for overførsel af gødning i afsnit 18.2 og afsnit 18.2.1.

---

<sup>397</sup> KFO, artikel 17, stk. 3, litra b

<sup>398</sup> KFO, artikel 17, stk. 3, litra b.

<sup>399</sup> KFO, artikel 17, stk. 1

<sup>400</sup> KFO, artikel 67, stk. 1, litra b samt Økologibekg. § 82

<sup>401</sup> KFO, artikel 72, litra a og Økologibekg. § 16

### 23.4.1 Leje af græsningsret på en økologisk bedrift

Hvis du ønsker at indgå aftale om græsningsret med en økolog skal der laves en skriftlig græsningsaftale, som skal opbevares på bedriften. Både du og ejer/forpagter skal kunne vise aftalen ved kontrolbesøg<sup>402</sup>. Du skal indberette markerne under "Græsningsret" i Tast selv-service. Markerne vil derefter fremgå i næste års Fællesskema, når sidste års indberetning indlæses. De græsmarker, som du ikke længere vil bruge, skal du huske at slette i Tast selv-service under "Græsningsret".

Græsafgrøden fra marker, hvor du har lejet græsningsret på en økologisk bedrift, sidestilles med foder fra dine egne marker<sup>403</sup>.

### 23.4.2 Leje af græsningsret på en ikke-økologisk bedrift

Hvis du udsætter økologiske dyr eller dyr under omlægning på marker, der er søgt nedsat omlægningstid på, før dispensationen er givet, kan du, i tilfælde af afslag på ansøgningen, risikere, at dine dyr skal omlægges<sup>404</sup>. Du skal også indberette lejet græsningsret i Fællesskemaet<sup>405</sup> og aftalen om leje skal opbevares på bedriften.

### 23.4.3 Udlejning af græsningsret

Når du udlejer græsningsret til en ikke-økolog, er der forskel på mulighederne afhængig af, om lejeren ønsker at bruge græsset til slæt eller til afgræsning.

Hvis lejer kun tager slæt på marken, er det nok, at du noterer udlejningen i husdyrlogbogen<sup>406</sup>. Hvis lejer ønsker at bruge marken til afgræsning, skal lejer opfylde betingelserne for afgræsning med ikke-økologiske dyr<sup>407</sup>. Læs mere om betingelserne og krav til dokumentation i afsnit 23.3.

I skal indgå en skriftlig aftale om leje af græsningsretten<sup>408</sup>. Det skal fremgå af aftalen, at lejer ikke må udbringe andet på marken end den gødning, som dyrene efterlader.

## 23.5 Samgræsning på offentlige arealer eller arealer ejet af et græsningslaug

Ved samgræsning forstås, at økologiske og ikke-økologiske dyr, uanset art, samtidig afgræsser et fælles ikke-økologisk areal, for eksempel offentlige strandenge<sup>409</sup>.

Du må ikke sælge økologisk mælk eller økologisk kød fra dyrene i den periode, de er på samgræsningsarealet<sup>410</sup>.

Samgræsning kan ske på ikke-økologiske arealer, der er ejet i fællesskab, enten af det offentlige eller af et græsningslaug. Du kan ikke bruge muligheden for samgræsning på MVJ-arealer ejet eller forpagtet af enkeltpersoner. Arealet skal i de seneste 3 år have været omfattet af en ordning, der ikke tillader brug af gødningstyper og sprøjtemidler som ikke er tilladt i den økologiske produktion<sup>411</sup>. Du skal opbevare dokumentation på bedriften for, at

<sup>402</sup> KFO, artikel 67, stk. 1, litra b samt Økologibekg. § 82

<sup>403</sup> KFO, artikel 21, stk. 1 jf. Økologibekg., §14, stk. 1, nr. 3

<sup>404</sup> RFO artikel 5, litra k, og artikel 14, stk. 1, litra d, nr. ii

<sup>405</sup> KFO, artikel 63 og 74 og Økologibekg. § 10, stk. 4 sammenholdt med KFO, artikel 17, stk. 3 og stk. 4 samt KFO artikel 19, stk. 1

<sup>406</sup> KFO, artikel 63, stk. 1, litra a og b (KFO, artikel 64 anvendes, hvis udlejningen er en ændring)

<sup>407</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. v og KFO, artikel 17, stk. 1 og 2 (KFO, artikel 17, stk. 3, hvis der også er tale om samgræsning)

<sup>408</sup> KFO, artikel 17, stk. 5 og evt. KFO, artikel 67, stk. 1, litra a og b

<sup>409</sup> KFO, artikel 17, stk. 3

<sup>410</sup> KFO, artikel 17, stk. 3, litra c

<sup>411</sup> KFO, artikel 17, stk. 3, litra a

arealet har været omfattet af en sådan ordning<sup>412</sup>. Der skal ansøges om nedsat omlægningstid\* ved ordning B, se mere i afsnit 13.3.2.

Hvis du benytter dig af samgræsning til dine dyr, skal Landbrugsstyrelsen have adgang til arealet ved kontrolbesøg<sup>413</sup>.

De ikke-økologiske dyr, der samtidig afgræsser arealet, skal komme fra bedrifter, der opfylder én af betingelserne i afsnit 23.3.1, når afgræsningen starter<sup>414</sup>.

Du skal sørge for, at forvalteren af arealet præciserer i afgræsningsaftalen, at de ikke-økologiske dyr kommer fra bedrifter, der opfylder betingelserne. Du skal opbevare en kopi af græsningsaftalen på bedriften<sup>415</sup>.

Hvis du, eller de andre dyreholdere, fodrer dyrene, mens de er på samgræsningsarealet, skal foderet til samtlige dyr opfylde kravene til økologisk produktion. Du skal kunne vise fuldstændig indholdsdeklaration på eventuelt anvendte foderstoffer ved kontrolbesøg<sup>416</sup>.

---

<sup>412</sup> KFO, artikel 17, stk. 5

<sup>413</sup> KFO, artikel 67, stk. 1, litra a og b og økologiloven § 19

<sup>414</sup> KFO, artikel 17, stk. 3, litra b

<sup>415</sup> KFO, artikel 17, stk. 5

<sup>416</sup> KFO, artikel 66, stk. 1, litra b og evt. KFO, artikel 67, stk. 1, litra b

# 24. Økologisk kvæghold

I dette kapitel finder du vejledning om reglerne for hold af kvæg på økologiske bedrifter. Kapitlet gennemgår de krav og retningslinjer til fodring, staldforhold, udeforhold og afgræsning, der gælder for økologisk kvæghold. Udgangspunktet er, at du skal sikre høj dyrevelfærd og sørge for, at dyrenes fysiologiske og adfærdsmæssige behov er opfyldt i din besætning<sup>417</sup>.

Du finder generelle oplysninger om husdyrhold, såsom omlægningstider\*, etablering af besætninger og indsættelse af dyr, i kapitel 21 og kapitel 22 og om behandling af syge dyr i kapitel 32.

## 24.1 Fodring af økologisk kvæg

Foderet skal opfylde dyrenes ernæringsmæssige behov<sup>418</sup>. Du skal som udgangspunkt fodre dine økologiske dyr med økologisk foder<sup>419</sup>, eget omlægningsfoder\*<sup>420</sup> (dvs. foder høstet på 2. års omlægningsmarker) eller foder fra dine egne 1. års omlægningsmarker. Du skal basere fodringen på størst mulig udnyttelse af din bedrifts græsarealer<sup>421</sup>. I græsningssæsonen skal det ske ved afgræsning af markerne, og i den øvrige del af året ved at tildele grovfoder til dyrene. Indkøbt omlægningsfoder\* (dvs. foder høstet på andre bedrifters 2.års omlægningsmarker) kan udgøre en andel af foderrationen<sup>422</sup>. Du må ikke bruge ikke-økologiske fodermidler af landbrugsoprindelse<sup>423</sup>. Du må dog bruge op til 1 % ikke-økologiske urter, krydderier og melasse i forhold til kvægets foderration i tørstof per år medmindre der er økologiske urter, krydderier og melasse til rådighed<sup>424</sup>. I tilfælde af katastrofesituationer kan Landbrugsstyrelsen give enkeltstående, midlertidige tilladelser\* til at bruge ikke-økologisk foder.

Mindst 60 % af foderet skal komme fra din egen bedrift. Hvis du ikke kan opfylde 60 % kravet, kan du bruge foder, der er produceret i samme region<sup>425</sup>. Danmark betragtes som én region.

Hvis du bruger indkøbt omlægningsfoder\* eller foder fra dine egne 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og proteinafgrøder i fodringen, skal du lave en foderplan, hvor de forskellige andele af foderrationen fremgår<sup>426</sup>.

Tabel 24.1 viser de krævede eller tilladte andele af forskellige fodertyper til drøvtyggere. Du kan læse mere om retningslinjerne for brug af de forskellige fodertyper i de efterfølgende afsnit.

---

<sup>417</sup> RFO, artikel 5, litra h

<sup>418</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra d, nr. ii

<sup>419</sup> RFO, artikel 5, litra k og evt. RFO, artikel 14, stk. 1, litra d, nr. ii (ernæringsmæssige behov)

<sup>420</sup> KFO, artikel 21, stk. 1, 2. led

<sup>421</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra d, nr. i og KFO, artikel 20, stk. 2, 1. pkt.

<sup>422</sup> KFO, artikel 21, stk. 1

<sup>423</sup> RFO, artikel 5, litra k

<sup>424</sup> KFO artikel 22, litra b, nr. i og iii

<sup>425</sup> KFO, artikel 19, stk. 1

<sup>426</sup> KFO, artikel 76, litra d



**TABEL 24.1.** Fodring af økologisk kvæg

Fodertype	Økologisk foder	Ikke-økologisk foder	Foder fra marker under omlægning*	Grovfoder
<b>Mængde**</b>	Foder af landbrugsop-rindelse skal være øko-logisk og mindst 60 % skal komme fra din egen bedrift eller være produceret i samme re-gion (Danmark) <sup>427</sup> .	Du kan bruge op til 1 % ikke-økologiske ur-ter, krydderier og me-lasse, for eksempel som bindemidler i mi-neralblandinger og slik-sten <sup>428</sup> .	Du må bruge 100 % omlægningsfoder*, hvis det er produceret på din egen bedrift.  Du må bruge indkøbt omlægningsfoder* op til 30 % <sup>429</sup>  Der kan indgå op til 20 % foder fra bedriftens egne 1. års omlæg-ningsmarker med fler-årige afgrøder og pro-teinafgrøder <sup>430***</sup>	Minimum 60 % per dyr per dag, dog minimum 50 % for malkekøer i de første 3 måneder af laktationen <sup>431</sup> .

\*\* De angivne procenter regnes på baggrund af foderets tørstofindhold.

\*\*\* Du skal være opmærksom på "Anbefalinger for at højne dyrevelfærd, miljø og etik ved produktion af økologisk mælk og kød fra bedrifter med kreaturer", hvis du er omfattet af denne.

### 24.1.1 Brug af omlægningsfoder

Omlægningsfoder\* kaldes foder der er produceret af en omlægningsafgrøde\*, dvs. en afgrøde, der er høstet tidligst 12 måneder efter påbegyndt omlægning\* (altså fra en 2. års omlægningsmark)<sup>432</sup>.

Du må fodre med 100 % omlægningsfoder\*, hvis omlægningsfoderet er dyrket på dine egne marker eller på mar-ker, hvor du har lejet græsningsret. Du må lade indkøbt omlægningsfoder\* indgå med op til 30 % per dyr per ka-lenderår<sup>433</sup>. Se afsnit 23.4.2, hvis du har lejet græsningsret hos en ikke-økolog.

Du må bruge visse foderafgrøder fra dine egne 1. års omlægningsmarker og fra 1. års omlægningsmarker med lejet græsningsret med op til 20 % af den samlede foderration per dyr per år. Det gælder marker med flerårige afgrøder, for eksempel græs og lucerne. Derudover gælder det marker med proteinafgrøder, som ærter, heste-bønner, lupin, vikke og soja, der er sået efter marken er begyndt omlægning. Det er en forudsætning, at marken ikke har været en del af din økologiske bedrift i de seneste 5 år<sup>434</sup>. Se afsnit 23.4.2, hvis du har lejet græsningsret hos en ikke-økolog.

Det er en betingelse for brug af indkøbt omlægningsfoder\* og foder fra 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og proteinafgrøder, at du udarbejder og ajourfører en foderplan, der viser at de tilladte andele er overholdt<sup>435</sup>.

<sup>427</sup> RFO, artikel 5, litra k og KFO, artikel 19, stk. 1

<sup>428</sup> KFO, artikel 22, litra a, nr. i-iii

<sup>429</sup> KFO, artikel 21, stk. 1

<sup>430</sup> KFO, artikel 21, stk. 2

<sup>431</sup> KFO, artikel 20, stk. 2

<sup>432</sup> RFO, artikel 2, litra i

<sup>433</sup> KFO, artikel 21, stk. 1

<sup>434</sup> KFO, artikel 21, stk. 2

<sup>435</sup> KFO, artikel 76, litra d

Andelen af omlægningsfoder\* beregnes per kalenderår i procent af tørstofindholdet i foderstoffer af vegetabilsk oprindelse<sup>436</sup>.

Du kan også bruge marker med omlægningsafgrøder\* og 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder til afgræsning for dine dyr. Du skal sørge for, at tilladte andele i den samlede fodring per dyr per kalenderår bliver overholdt<sup>437</sup>.

### 24.1.2 Tildeling af grovfoder til økologiske dyr

Mindst 60 % af den daglige ration på tørstofbasis skal være frisk, tørret eller ensileret grovfoder. Du kan nedsætte andelen til mindst 50 % til lakterende køer i de første 3 måneder af laktationen<sup>438</sup>.

Hvis du ikke har tilstrækkeligt grovfoder til dine dyr, må du medregne grøntpiller, roepiller og lucernepiller i opgørelsen af grovfoderandelen. Du skal opgøre tørstofmængden af grovfoderet per dyr per dag i en foderplan eller anden form for opgørelse. Græsoptag ved afgræsning skal fremgå af planen<sup>439</sup>.

Du kan som udgangspunkt ikke anse kravet om 60 % grovfoder i den daglige foderration som opfyldt, hvis du tildelede kraftfoder, korn eller andet foder med lav strukturværdi ad libitum. Ved ad libitum fodring forstås, at dyrene har fri adgang til foderet.

Har kalve i mælkefodringsperioden fri adgang til grovfoder, er der ikke krav om, at grovfoderet skal udgøre en bestemt andel af den samlede foderration.

### 24.1.3 Mælkefodring

Efter kælvning skal ko og kalv gå sammen i mindst et døgn<sup>440</sup>. Mælkefodringsperioden er for kalve mindst 3 måneder<sup>441</sup>. Du skal fodre kalve med modermælk, undtagelsesvist naturlig mælk i mælkefodringsperioden<sup>442</sup>.

Mælk fra dyr under omlægning\* regnes som økologisk, hvis du bruger det til opfodring i din egen besætning.

Hvis du får behov for at bruge mælkeerstatning, skal det være en økologisk mælkeerstatning<sup>443</sup>.

### 24.1.4 Du skal lave en foderopgørelse

Du skal udarbejde og ajourføre en foderopgørelse\* over, hvad du bruger af indkøbt omlægningsfoder\*, foder fra egne 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og andelen af grovfoder i fodringen<sup>444</sup>.

Alt foder af landbrugsoprindelse skal indgå i opgørelsen. Du kan bruge tørstofværdierne fra dine seneste analyse-resultater eller de nyeste tabelværdier.

Du skal opgøre følgende per dag:

- Grovfoderandelen i den daglige foderration på tørstofbasis<sup>445</sup>. Græsoptag ved afgræsning skal fremgå.

---

<sup>436</sup> KFO, artikel 21, stk. 3

<sup>437</sup> KFO, artikel 21, stk. 1 og 2

<sup>438</sup> KFO, artikel 20, stk. 2

<sup>439</sup> KFO, artikel 76, litra d

<sup>440</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og litra d, nr. ii

<sup>441</sup> KFO, artikel 20, stk. 1

<sup>442</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra d, nr. vi

<sup>443</sup> RFO, artikel 5, litra k

<sup>444</sup> KFO, artikel 76, litra d

<sup>445</sup> KFO, artikel 76, litra d, jf. KFO, artikel 20, stk. 2

Hvis denne oplysning fremgår af din normale foderplan, og hvis du ajourfører foderplanen hver gang, du skifter fodermidler, er det ikke nødvendigt at udarbejde en særskilt opgørelse.

Du skal opgøre følgende per kalenderår<sup>446</sup>:

- Andelen af indkøbt omlægningsfoder\* er højst 30 % af tørstofindholdet i foder af vegetabilsk oprindelse.
- Andelen af foder fra 1.års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og proteinafgrøder er højst 20 % af tørstofindholdet i foder af vegetabilsk oprindelse.
- Andelen af ikke-økologiske urter, krydderier og melasse er højst 1 % af tørstofindholdet i foder af vegetabilsk oprindelse<sup>447</sup>.

Bruger du udelukkende økologisk foder og omlægningsfoder\* produceret på din egen bedrift, behøver du kun at udarbejde en oversigt/liste over de foderemner, som du bruger med angivelse af mængde. Den daglige grovfo-derandel efter mælkefodringsperioden skal tydeligt fremgå af listen.

### 24.1.5 Foderblandinger til drøvtyggere

Foderblandinger, som indeholder en andel af økologiske fodermidler eller omlægningsfodermidler, kan sælges med betegnelsen "kan anvendes i økologisk produktion i overensstemmelse med forordning (EF) nr. 834/2007 og (EF) nr. 889/2008"<sup>448</sup>.

I en foderblanding, som er mærket økologisk, er mindst 95 % af tørstoffet og alle ingredienser af landbrugsoprin-delse økologiske<sup>449</sup>.

Selvom foderet er mærket økologisk, skal du altid være opmærksom på at kontrollere indholdsdeklarationen for at sikre dig, at produktet ikke indeholder ikke-økologiske fodermidler, som ikke må opfodres til drøvtyggere.

Betegnelsen "kan anvendes i økologisk produktion..." bruges også på produkter til svin og fjerkræ, hvor produktet må indeholde en mindre andel ikke-økologisk proteinfoder, men disse produkter må ikke anvendes til kvæg.

Når du køber vitamin- og mineralblandinger til kvæg, skal du sikre dig, at de ikke indeholder ikke-økologiske fo-dermidler som kliid og strømel, da du ikke må bruge dette i økologisk kvæghold<sup>450</sup>.

### 24.1.6 Fodermidler af mineralsk oprindelse

I denne vejledning i bilag 6, tabelafsnit 1, kan du finde en liste med de fodermidler af mineralsk oprindelse, du må bruge i foder til økologiske drøvtyggere<sup>451</sup>. Mineralske fodermidler, der ikke er nævnt i bilag 6, tabelafsnit 1, må du ikke bruge og/eller opbevare på din økologiske bedrift<sup>452</sup>.

<sup>446</sup> KFO, artikel 21, stk. 3

<sup>447</sup> KFO, artikel 22, litra b, nr. iii

<sup>448</sup> KFO, artikel 60, stk. 2

<sup>449</sup> KFO, artikel 60, stk. 1, litra c og RFO, artikel 23, stk. 1 og stk. 4, litra a, nr. ii

<sup>450</sup> RFO, artikel 5, litra k og artikel 14, stk. 1, litra d, nr. ii og KFO, artikel 22, litra a, b, d og/eller g

<sup>451</sup> KFO, artikel 22, litra d og bilag VI, del 1

<sup>452</sup> KFO, artikel 35, stk. 2 jf. KFO, artikel 22, litra g og bilag VI, del 3

### 24.1.7 Tilsætningsstoffer i foder

Du kan se en liste over de tilsætningsstoffer, der må bruges i foder til økologiske drøvtyggere i bilag 6, tabelafsnit 4. Du må ikke bruge produkter med tilsætningsstoffer, der ikke er nævnt på denne liste<sup>453</sup>. Det gælder for eksempel aminosyrer og andre vitaminer end A, D og E.

Du må kun opbevare foderstoffer på din økologiske bedrift, der indeholder de tilladte fodertilsætningsstoffer<sup>454</sup>, i bilag 6, tabelafsnit 3.

Ved brug af tilladte fodertilsætningsstoffer skal du overholde de generelle foderstofregler.

Du må bruge syntetiske A-, D- og E-vitaminer til økologiske drøvtyggere<sup>455</sup>. Vitaminerne må ikke være produceret af eller ved hjælp af GMO<sup>456</sup>.

Specielle foderprodukter, for eksempel elektrolytter, calcium- og ketoseprodukter m.m., indeholder ofte stoffer, du ikke må bruge til fodring af økologiske dyr. Også her gælder det, at du kun må bruge produkter, der udelukkende indeholder foderstoffer, der er økologiske eller fremgår af bilag 6, og ikke er produceret ved hjælp af GMO<sup>457</sup>.

Økologiske dyr skal altid have adgang til rent drikkevand. Du må tilsætte foderstoffer, for eksempel vitaminer og mineraler, til dyrenes drikkevand, hvis brugen er i overensstemmelse med de generelle foderregler, og tilsætningen er i overensstemmelse med dyrenes fysiologiske behov med hensyn til næringsstoffer og vandoptag. Til økologiske dyr skal vandet, efter tilsætning, fremstå som rent. Er det opfyldt, er det ikke nødvendigt at tilbyde drikkevand uden tilsætning ved siden af.

### 24.1.8 Forbud mod GMO

Du må ikke bruge foderstoffer, der består af, indeholder eller er fremstillet ved brug af genetisk modificerede organismer (GMO\*) i økologisk jordbrugsproduktion<sup>458</sup>. Veterinære lægemidler er undtaget fra dette krav<sup>459</sup>.

Produkter mærket med: "kan anvendes i økologisk produktion i overensstemmelse med forordning (EF) nr. 834/2007 og (EF) nr. 889/2008", er GMO\*-fri, og det er ikke nødvendigt med yderligere dokumentation.

Det skal klart og tydeligt fremgå på foderstofdeklarationer, om foderstoffet indeholder GMO\*. Det betyder, at du ikke må bruge foderstoffer, der er mærket med, at de består af og/eller indeholder GMO<sup>460</sup>.

Du skal være opmærksom på, at foderstoffer, der er fremstillet af eller ved hjælp af GMO\*, men hvor der ikke forekommer GMO\* i slutproduktet ikke er omfattet af de generelle mærkningsregler for GMO\*.

Det kan for eksempel være fodertilsætningsstoffer, der bliver brugt i foderprodukter, som elektrolytter, ketosepasta eller vitaminblandinger. Før du bruger disse produkter, skal du forlange en erklæring fra sælgeren om, at produktet ikke indeholder eller er fremstillet ved hjælp af GMO<sup>461</sup>. Erklæringen kan typisk fremgå af følgesedlen eller

---

<sup>453</sup> KFO, artikel 22, litra g og bilag VI

<sup>454</sup> KFO, artikel, 35, stk. 2 jf. KFO, artikel 22

<sup>455</sup> KFO, artikel 22, litra g og bilag VI, del 3

<sup>456</sup> RFO, artikel 9, stk. 1

<sup>457</sup> KFO, artikel 22

<sup>458</sup> RFO, artikel 9, stk. 1

<sup>459</sup> RFO, artikel 4, litra a, nr. iii

<sup>460</sup> RFO, artikel 9, stk. 2

<sup>461</sup> RFO, artikel 9, stk. 3

fakturaen. Du kan også finde en blanket til [sælgers erklæring om GMO-frihed](#) på Landbrugsstyrelsens hjemmeside. Du skal altid have dokumentation for GMO\*-frihed liggende på din bedrift, og du skal kunne vise den ved kontrolbesøg<sup>462</sup>.

## 24.2 Opdrætsmetoder og staldforhold

For at sikre høj dyrevelfærd skal du sørge for, at dyrenes udviklingsmæssige, fysiologiske og adfærdsmæssige behov bliver opfyldt gennem opdrætsmetoder og staldforhold<sup>463</sup>.

For at sikre dette, skal du blandt andet sørge for, at:

- Alle dyr har mulighed for at bevæge sig frit, og at deres naturlige bevægelsesmønstre tilgodeses<sup>464</sup>.
- Alle dyr har let adgang til fodringssteder og frisk drikkevand<sup>465</sup>.
- Der ikke bruges elektrisk kodriver, elhegn, strømførende tråde eller lignende i stalden. Hvis dette findes i stalden, skal det være uafhængig af en strømkilde<sup>466</sup>.
- Alle dyr kan holde sig rene og foretage hud-, hår- og pelspleje<sup>467</sup>.
- Køer skal altid have adgang til mindst én roterende kobørste. Er du omfattet af "Anbefalinger for at højne dyrevelfærd, miljø og etik ved produktion af økologisk mælk og kød fra bedrifter med kreaturer" for kreaturer, kan der være særlige regler<sup>468\*\*</sup>.
- Køer, der kælder på stald, har et tørt og velstrøet areal til rådighed, for eksempel en kælvningsboks, hvor de kan bevæge sig frit og kælte uforstyrret. Af hensyn til kalvens fysiologiske behov bør koen og kalven som udgangspunkt gå uforstyrret sammen i minimum et døgn efter kælvning<sup>469</sup>.
- Alle kalve har mulighed for at tilfredsstille deres suttebehov i mælkefodringsperioden, for eksempel ved opstilling sammen med ammetanter. Behovet kan også tilfredsstilles ved brug af narresutter, pattespande eller patteautomater. Sutterne skal være attraktive for kalvene og være placeret i umiddelbar nærheden af mælken. Der skal altid være en sut per kalv<sup>470</sup>, og kalvene skal kunne tilfredsstille deres suttebehov samtidig.
- Du må kun opstalde kalve i enkeltboks i den første leveuge<sup>471</sup>. Kalve i enkeltboks skal kunne se og røre andre kalve<sup>472</sup>.
- Du må som udgangspunkt ikke binde, fiksere eller isolere dyrene, hverken i stalden eller på udearealer. Det er kun tilladt kortvarigt og skal være begrundet i sikkerheds-, velfærds- eller veterinærhensyn<sup>473</sup>. Det kan f.eks. være i forbindelse med afhentning, sygdomsbehandling, kælvningsbesvær eller inseminering. Se afsnit 24.2.5 om bindestalde på små bedrifter.

\*\* Dit mejeri og/eller slagteri kan oplyse dig om du er omfattet af "Anbefalinger for at højne dyrevelfærd, miljø og etik ved produktion af økologisk mælk og kød fra bedrifter med kreaturer"

Ved vurdering af staldforhold til kvæg bruger Landbrugsstyrelsen bl.a. de anbefalinger, der er i Dansk Landbrugsrådgivnings rapport "[Indretning af stalde til kvæg – Danske anbefalinger 2018](#)" som vejledende retningslinje.

<sup>462</sup> KFO, artikel 66, stk 1, litra b jf. evt. artikel 76, stk. 1, litra b jf. Økologibekg., § 23

<sup>463</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>464</sup> KFO, artikel 10, stk. 3

<sup>465</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og litra d, nr. iii

<sup>466</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og nr.viii

<sup>467</sup> KFO, artikel 10, stk. 3

<sup>468</sup> Bekendtgørelse nr. 58 af 11. januar 2017 lov om hold af malkekvæg og afkom af malkekvæg, §17, samt "Anbefalinger for at højne dyrevelfærd, miljø og etik ved produktion af økologisk mælk og kød fra bedrifter med kreaturer"

<sup>469</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og litra d nr. ii

<sup>470</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>471</sup> KFO, artikel 11, stk. 3

<sup>472</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>473</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. vi

Du skal sikre rigelig naturlig ventilation og naturligt lys i staldbygningerne. Du skal sørge for, at luftcirkulation, støvniveau, temperatur, relativ luftfugtighed og gaskoncentration holdes inden for grænser, hvor det ikke er til gene for dyrene. Det skal du gøre ved korrekt isolering, opvarmning og ventilation i bygningerne<sup>474</sup>.

I åbne staldbygninger, helt eller delvist uden side-/ydervægge, kan staldklimaet være påvirket ved hårdt vejr. I tilfælde af kraftig blæst, fygesne, slagregn og lignende, skal du sikre, at stalden yder beskyttelse til dyrene, og at alle dyr har adgang til et bekvemt og tørt lejeareal på samme tid. Det kan eksempelvis sikres ved hjælp af vindbrydende gardiner, midlertidig opstabling af halmballer eller anden afskærmning.

Du skal også sørge for, at der ikke er inventar eller andet, som dyrene kan komme til skade på hverken i stalden eller på marken<sup>475</sup>.

## 24.2.1 Arealkrav

Du skal ved en passende belægningsgrad i stalden sikre dyrenes komfort, velvære og behov under hensyntagen til race, køn og alder. Du skal tilbyde dem arealer, der er så store, at de kan stå naturligt, lægge og rejse sig uhindret, vende sig, soignere sig og indtage alle naturlige stillinger og lave alle naturlige bevægelser<sup>476</sup>. Dine stalde skal som minimum opfylde de arealkrav, der er angivet i tabel 24.2.

**TABEL 24.2.** Arealkrav for kvæg<sup>477</sup>

	Indendørs areal (det nettoareal, som dyrene altid skal have til rådighed - hvile og opholdsareal)		Fast gulv (den andel af arealet indendørs, der som minimum skal være fast gulv)	Udendørs areal (løbegård, ikke græsarealer)**
	Levende vægt (kg)	m <sup>2</sup> /dyr	m <sup>2</sup> /dyr	m <sup>2</sup> /dyr
<b>Malkekøer</b>	-	6,0	3,00	4,5
<b>Avlstyre</b>	-	10,0	5,00	30 <sup>478</sup>
<b>Avls- og fedekvæg, opdræt, kvier og handyr</b>	Indtil 100 kg	1,5	0,75	1,1
	100 til 200 kg	2,5	1,25	1,9
	200 til 350 kg	4,0	2,00	3,00
	350 til 500 kg	5,0	2,50	3,70
	Over 500 kg	Mindst 1,0 m <sup>2</sup> /100 kg	Mindst 0,50 m <sup>2</sup> /100 kg	Mindst 0,75 m <sup>2</sup> /100 kg

\*\* Kravet om udendørs løbegård gælder ikke kvæg, der kommer på græs i græsnings sæsonen og går i løsdrift om vinteren. Dog er der særlige regler hvis du er omfattet af brancheaftalen vedrørende kreaturer.

Opstaldning i læskure eller frilandshytter bliver ikke betragtet som egentlige staldbygninger, hvis der hele tiden er fri adgang til arealer med plantedække. Arealkravet gælder derfor ikke i disse tilfælde. Alle dyr skal dog have adgang til et tørt, trækfrit og velstrøet lejeareal, der er så stort, at alle dyr kan ligge ned på samme tid<sup>479</sup>.

<sup>474</sup> KFO, artikel 10, stk. 1

<sup>475</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og nr. viii samt litra e, nr. i.

<sup>476</sup> KFO, artikel 10, stk. 3

<sup>477</sup> KFO, artikel 10, stk. 4 og bilag III

<sup>478</sup> KFO, artikel 14 stk. 4 og Bilag III

<sup>479</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii (udendørs)

Staldgulve skal være jævne og skridsikre. Mindst halvdelen af det samlede gulvareal, skal være fast gulv og ikke fuldspaltegulv, gitter eller trådnat<sup>480</sup>. I tabel 24.2 er angivet den andel af gulvet indendørs, der som minimum skal være fast gulv.

Arealkravet for opdræt gælder uanset, om kalvene går i enkeltboks eller i fællesboks. Enkeltbokse er kun tilladt i den første leveuge<sup>481</sup>.

Har du kalve opstaldet i kalvehytter eventuelt med en mindre løbegård, skal du stadig sikre, at arealkravene i tabel 24.2 er overholdt.

## 24.2.2 Lejeareal og strøelse

Alle dyr skal have adgang til en bekvem, ren og tør liggeplads<sup>482</sup>. Underlaget og strøelsen skal sikre dyret mod tryk-skader og hårafslidninger. Dyrene skal generelt fremtræde rene, tørre og uden sår, skader og hårafslidninger.

For at opfylde dette skal du som minimum sørge for, at:

- Lejearealet og adgangen hertil er indrettet, så også de lavest rangerende dyr får adgang til arealet<sup>483</sup>. I stalde med sengebåse skal der være mindst én sengebås per dyr<sup>484</sup>.
- Sengebåsene skal have en indretning og størrelse, der tillader dyret at udføre sin naturlige og normale læggesig/rejse-sig-bevægelse<sup>485</sup>, se bilag 7. I bilag 8 kan du se kravene for dimensionering af sengebåse til malkekvæg for stalde bygget før og efter 1. juli 2010<sup>486</sup>.
- Lejearealet er velforsynet med ren og tør strøelse som for eksempel halm, sand eller savsmuld. Du kan bruge både økologisk og ikke-økologisk strøelse. Du må kun tilsætte mineralske produkter, der er nævnt i bilag 1<sup>487</sup> til strøelsen
- Strøelsesmængden er tilstrækkelig til, at lejet uanset underlag, altid er rent, tørt og former sig efter dyrets krop. I tabel 24.3 kan du se krav til strøelsesmængde på forskellige underlag i sengebåse.

De angivne strøelsesmængder i tabel 24.3 er målt, når dyret har ligget i den strøede bås.

**TABEL 24.3.** Strøelsesmængde i sengebåse

Underlag	Strøelsesmængde
Sengebåse med bagkant (med en max højde på 30 cm over gulv)	Strøelse nok til, at lejet er fyldt op til bagkanten og fordelt i hele lejet.
Beton	Mindst ca. 5 cm
Måtter (1-3 cm. Gælder også flere lag måtter)	Mindst ca. 5 cm
Flerlags madrasser (3-5 cm) og kanalsyede madrasser (6-14 cm)	Alle madrasser skal strøs, så de er rene og tørre. Mindst ca. 5 cm lejeunderlag inklusiv strøelse.

<sup>480</sup> KFO, artikel 11, stk. 1

<sup>481</sup> KFO, artikel 11, stk. 3

<sup>482</sup> KFO, artikel 11, stk. 2

<sup>483</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>484</sup> Bekendtgørelse nr. 58 af 11/01/2017 lov om hold af malkekvæg og afkom af malkekvæg.

<sup>485</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>486</sup> Bekendtgørelse nr. 79 af 23/01/2017 om hold af malkekvæg og afkom af malkekvæg, §9 og §10, jf. §43, stk. 2 og §44.

<sup>487</sup> KFO, artikel 11, stk. 2

### 24.2.3 Opmåling af stalde

Du måler arealer fra inderside til inderside af inventar. Dog måler du fra midt til midt af inventaret, hvis der er tale om åbent inventar, for eksempel frithængende sengebøjler. Vægge måler du fra inderside til inderside.

Nettoarealet er det areal, som dyrene til enhver tid har til rådighed. Det vil sige, at du skal fratække arealer, hvor der står eller hænger inventar (vand/fodertrug) og stolper, som forhindrer dyrene i at opholde sig der. Nettoarealet inkluderer heller ikke malkestald, foderbord, afspærret opsamlingsplads og arealer forbeholdt staldpersonale.

Når du skal opgøre andelen af fast gulv i stalden, skal du medregne følgende til andelen af fast gulv: repos ved ædeplads, opsamlingsplads med fast gulv, hvis køerne har adgang til arealet mellem malkningerne, sengebåse og andet tilgængeligt areal med fast gulv. Arealet foran brystplanken i sengebåsen kan medregnes som tilgængeligt areal.

Sengebåse opmåles således:

- Sengebåse der vender mod væg, måles fra bagkant til indvendige side af væg/gardin.
- Når sengebåsene vender mod hinanden (sengebås mod sengebås), måles hele længden (bagkant til bagkant) og divideres med 2.
- Sengebåse med åben front, måles fra bagkant til forkant.

### 24.2.4 Rengøring og skadedyrsbekæmpelse i stalde

Om nødvendigt skal stalde, løbegårde, udstyr og redskaber renses og desinficeres for at undgå infektion og udvikling af sygdomme. Afføring, urin og levnet eller spredt foder skal fjernes ofte for at mindske lugten og for at undgå, at der tiltrækkes insekter og gnavere<sup>488</sup>.

Du må bruge de produkter, der er nævnt i bilag 6, tabelafsnit 4, til rengøring og desinfektion af stalde, folde, udstyr og redskaber<sup>489</sup>.

Har du problemer med skadedyr i staldene<sup>490</sup>, har du følgende muligheder:

- Rotter. Du skal kontakte kommunens tekniske forvaltning. De foretager rottebekæmpelse efter gældende lovgivning.
- Mus kan bekæmpes med midler godkendt til bekæmpelse af gnavere (rodenticider) i fælder.
- Fluer og andre insekter kan bekæmpes med mekaniske eller biologiske metoder, for eksempel fluepapir eller rovfluer. Desuden må produkter i bilag 2 bruges, hvis de er godkendt til brug indendørs.

### 24.2.5 Bindestalde på små bedrifter

Hvis du har en mindre kvægbesætning, kan du få tilladelse\* til at opstalde dyrene i bindestald<sup>491</sup>.

Du skal opfylde følgende betingelser for at opnå tilladelse\*:

- Bedriften skal have mindre end 70 opbundne dyr.
- Bindestalden skal være taget i brug før 1. juli 2010.
- Det skal være nødvendigt at opbinde dyrene på grund af strukturelle forhold, herunder økonomiske forhold.
- Kvæg, der er under 6 måneder, må ikke bindes.
- Dyrene skal have adgang til afgræsning i græsnings sæsonen. Uden for græsnings sæsonen skal dyrene have adgang til daglig motion på passende motionsarealer. Arealet skal være så stort, at belægningsgraden ikke er

---

<sup>488</sup> KFO, artikel 23, stk. 4

<sup>489</sup> KFO, artikel 23, stk. 4 og bilag VII

<sup>490</sup> KFO, artikel 23, stk. 4 og bilag II

<sup>491</sup> KFO, artikel 39 og Økologibek., § 19



til gene for dyrene, hvilket vil være ca. 4 m<sup>2</sup> per dyr<sup>492</sup>. Mindst to gange om ugen skal dyrene desuden have adgang til udearealer. Udearealet skal overholde minimumsarealkravene til udendørsareal i tabel 24.2. For malkekøer er minimumskravet 4,5 m<sup>2</sup> per dyr. Udearealet kan udgøre det daglige motionsareal, hvis der er daglig adgang.

Dyreholdet skal i øvrigt ske i overensstemmelse med økologireglernes øvrige krav til god dyrevelfærd, herunder må der ikke bruges strømførende tråd i stalden, og dyrene skal til enhver tid have adgang til bekvemt, tørt og velstrøet lejeareal.

Hvis du vil søge om tilladelse\* til at opbinde køer i bindestalde, skal du sende en ansøgning\* til Landbrugsstyrelsen. I ansøgningen skal du beskrive, hvordan de nævnte forudsætninger er opfyldt.

Tilladelsen vil ikke længere være gældende, hvis du laver ombygning, nybygning eller anden væsentlig ændring af eksisterende stalde eller skifter produktionsgren i bygningen, for eksempel fra malkekvæg til kvieopdræt. Almindelig vedligeholdelse bliver ikke betragtet som en væsentlig ændring.

### **Særlige betingelser for dispensation i 2022 til 2024**

Fra 1. januar 2022, hvor den nye økologiforordning træder i kraft, er der et generelt forbud mod bindestalde. Forordningen giver dog mulighed for, at der nationalt kan gives dispensation til bindestalde efter ændrede kriterier. Derfor bortfalder nuværende tilladelser til at opbinde økologisk kvæg i stalden pr. 31. december 2021.

Hvis du efter 1. januar 2022 ønsker at fortsætte med at opbinde økologisk kvæg i stalden, kan du søge om at få dispensation fra forbuddet. Hvis du får dispensation, vil den kun gælde i en overgangsperiode på op til to år. Dispensationen kan derfor højst gælde indtil 31. december 2023 og den kan kun gives, hvis din produktion opfylder alle oplyste betingelser:

- Du højst har 50 dyr i din produktion (eksklusiv ungdyr).
- Dyrene ikke kan holdes i grupper, som passer til deres adfærd.
- Dyrene har adgang til græsarealer i græsningsperioden.
- Dyrene har adgang til udendørsarealer mindst to gange om ugen uden for græsningsperioden eller når daglig græsning i græsningsperioden ikke er muligt.

Du søger om dispensation hos Landbrugsstyrelsen ved at sende en mail til [jordbrugskontrol@lbst.dk](mailto:jordbrugskontrol@lbst.dk). I mailens emnefelt skal du skrive 'Økologisk kvæg i bindestald'. Du skal søge inden den 1. september 2021.

I mailen skal du forklare os, hvorfor det ikke er muligt at holde dyrene i grupper, der passer til deres adfærd. Husk at oplyse dit autorisationsnummer, så vi kan finde oplysninger om din bedrift. Du finder dit autorisationsnummer i dit autorisationsbevis og i alle breve, du har modtaget fra Landbrugsstyrelsen om dit økologitilsagn.

### **Hvis du ikke søger dispensation**

Hvis din produktion ikke kan leve op til de ovenfor listede betingelser eller du ikke ønsker at søge dispensation til at opbinde økologisk kvæg i stalden, skal du meddele det til Landbrugsstyrelsen senest 1. september 2021. Det gør du ved at sende en mail til [jordbrugskontrol@lbst.dk](mailto:jordbrugskontrol@lbst.dk). I mailens emnefelt skal du skrive 'Økologisk kvæg i bindestald'. Husk at oplyse dit autorisationsnummer, så vi kan finde oplysninger om din bedrift.

Hvis du ikke søger dispensation, har du fra 1. januar 2022 ikke længere tilladelse til at holde dine økologiske kvæg i bindestald. Du skal være opmærksom på, at din økologiautorisation ikke ophører 1. januar 2022, så det er vigtigt, at du beslutter og indberetter, hvad der skal ske med din kvægbesætning.

Hvis du ikke foretager dig noget og efter 1. januar 2022 fortsætter med at holde økologiske kvæg i bindestald, overtræder du økologireglene.

---

<sup>492</sup> KFO, artikel 10, stk. 4 og bilag III

Vær opmærksom på, at der ifølge lov om hold af malkekvæg og afkom af malkekvæg, er generelt forbud mod at holde malkekvæg i bindestalde efter 1. juli 2027.

## 24.3 Afgræsning og udeforhold

Som udgangspunkt skal kvæg have permanent adgang til udendørsarealer. I græsningssæsonen skal det være græsningsarealer, de har adgang til, når vejrforholdene og jordbundens tilstand tillader det<sup>493</sup>.

Udendørs arealer kan være delvist overdækkede<sup>494</sup>.

Når dine dyr har adgang til græsarealer i græsningssæsonen, og hvis du har dem opstaldet i løsdrift resten af året, kan du se bort fra kravet om adgang til udearealer uden for græsningssæsonen<sup>495</sup>.

I dette afsnit får du beskrevet de retningslinjer, der sikrer, at dyrenes velfærd, biologiske- og adfærdsmæssige behov bliver opfyldt, når de er ude.

I kapitel 23 kan du finde retningslinjer for afgræsning af særlige arealer, som omlægningsmarker, lejet græsningsret og samgræsningsarealer.

Du skal dagligt tilse alle dyr på udearealerne, og sikre, at de til hver en tid har adgang til frisk drikkevand<sup>496</sup>.

### 24.3.1 Græsningssæsonen fra 15. april til 1. november

Kvæg skal have adgang til græsarealer i perioden fra 15. april til 1. november, når vejrforholdene, jordbundens tilstand og dyrenes fysiske kondition tillader det<sup>497</sup>. Dyrene skal være på græsningsarealet mindst 6 lyse timer dagligt i denne periode. Du skal tilrettelægge den daglige drift, for eksempel fodring på stald, adgang til drikkevand og malkning, så du sikrer, at alle dyr afgræsser<sup>498</sup>.

Du kan udbinde ungdyr (over 6 måneder) senere end malkekøerne, hvis ungdyrene ikke kan tåle græsoptag hele døgnet<sup>499</sup>. Normalt er det muligt at udbinde ungdyr senest 1. maj.

Du kan tage særligt hensyn til kalve<sup>500</sup>. Småkalve under 4 måneder kan du opstalde indendørs. Kalve i alderen 4-6 måneder skal du tilbyde adgang til afgræsning fra 1. maj til 1. september, når vejrforholdene og dyrenes fysiske kondition tillader det.

Du skal notere afgræsning i din logbog for husdyrproduktion<sup>501</sup>. Du skal skrive dato for ud- og indbinding, samt hvilke dyr, det drejer sig om. Derudover skal du skrive begrundelse for eventuelle forsinkelser eller afbrydelser af perioden med adgang til afgræsning. Hvis du lukker alle dyr på græs samme dag, kan du nøjes med at skrive "alle dyr sat på græs" i logbogen.

---

<sup>493</sup> KFO, artikel 14, stk. 2

<sup>494</sup> KFO, artikel 14, stk. 1

<sup>495</sup> KFO, artikel 14, stk. 3

<sup>496</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>497</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og iii og KFO, artikel 14, stk. 2

<sup>498</sup> KFO, artikel 20, stk. 2

<sup>499</sup> KFO, artikel 14, stk. 2 jf. RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og litra d, nr. ii, 1. pkt

<sup>500</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>501</sup> KFO, artikel 76, litra d

Hvis det er nødvendigt af hensyn til et dyrs velfærd, kan du holde det på stald i en kortere periode<sup>502</sup>. Det kan for eksempel være ved sygdom, ekstremt vejr, eller flueplage. I sådanne tilfælde skal du skrive i logbogen hvilket dyr (CKR-nr.), det drejer sig om, samt årsagen og perioden<sup>503</sup>.

Hvis du holder enkelt dyr på stald i mindre end 7 dage, gælder kravet om registrering i logbog ikke. Det kan være i forbindelse med inseminering, løbning, goldning, levering til slagteri eller for at holde dyret under observation.

Du skal sørge for, at kalve under 6 måneder har mulighed for at søge læ og skygge, når de er ude på græsarealer. Det kan være under træer, levende hegn eller i en hytte eller et skur. Køer, der kælver ude på græsarealer, skal ligeledes have mulighed for at søge læ og skygge<sup>504</sup>.

Du har mulighed for at holde dyr på stald til opfødning i en begrænset periode op til slagtning, se afsnit 24.3.3. Tyre over 1 år skal ikke nødvendigvis have adgang til græsarealer, men som minimum til udendørs løbegård, se afsnit 24.3.4.

### Afgræsningsarealernes beskaffenhed

Ved afgræsning forstås, at dyrene har et optag af frisk, afbidt græs. Det er ikke tilstrækkeligt, at du fodrer med høstet græs eller andet grovfoder i en fold. Afgræsning skal fremgå af foderplanen eller foderoversigten<sup>505</sup>.

Du skal undgå, at græsarealerne bliver overgræsset eller oprådt<sup>506</sup>. Der må gerne tildeles supplerende foder.

Et areal på 0,1 til 0,2 ha per dyr vil normalt være tilstrækkeligt stort for malkekøer, afhængig af græssets vækst og kvalitet. Hvis du bruger arealer med lavere udbytte end omdriftsgræsmarker, som vedvarende græsarealer, må du forvente, at græsningsarealet skal være større end 0,2 ha per dyr.

Du kan lade goldkøer afgræsse arealer med mindre udbytte eller mindre arealer for at forebygge sundhedsmæssige problemer. Græsningsarealer til kvier skal du gennem græsningsperioden tilpasse deres foderbehov<sup>507</sup>.

### 24.3.2 Vinterperioden fra 1. december til 1. marts og vinterlignende vejr

Vinterperioden vil typisk være december, januar og februar. Perioder med vinterlignende vejr ses også ofte i månederne november og marts, men uanset kalenderen skal dyr beskyttes i overensstemmelse med deres behov. Regn, slud og blæst er mere generende for dyrene end sne og frost.

Når du har dyr, der skal gå ude i vinterperioden eller under vinterlignende vejr, skal de være forberedt til det. Det betyder, at:

- Dyrene skal have udviklet et kraftigt og tæt hårlag
- Dyrene skal være ved godt huld
- Du skal tildele supplerende foder, så dyrene opretholder det gode huld.

<sup>502</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii (og nr. vi hvis dyret bliver isoleret)

<sup>503</sup> KFO, artikel 76, litra d og e

<sup>504</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>505</sup> KFO, artikel 76, litra d

<sup>506</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. iv

<sup>507</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og litra d, nr. ii, 1. pkt

Dyr, der går ude døgnet rundt i vinterperioden og i vinterlignende vejr, skal enten have fri adgang til stald hele døgnet eller adgang til læskur for beskyttelse mod vejr og vind. Det betyder, at i perioder med koldt og vådt vejr skal dyrene have mulighed for at holde sig tørre og varme<sup>508</sup>.

Et læskur kan yde tilstrækkelig beskyttelse, når:

- Det er stort nok til, at alle dyr kan ligge ned samtidig
- Lejearealet i skuret er trækfrit, tørt og velstrøet.

Skuret skal give tilstrækkeligt med ly og læ uanset vejrforholdene. Det kan du som udgangspunkt sikre ved, at skuret har overdækning og tre tætte sider. Et læskur kan dog have andre udformninger, så længe det sikrer tørt og trækfrit lejeareal samt læ og ly.

De græsarealer, som dyrene går på, skal være så store, at der altid er græsdækkede arealer, som ikke er trådt op<sup>509</sup>. Dyrene skal have adgang til frisk, frostfrit drikkevand<sup>510</sup>.

Krav om stald eller læskur kan kun fraviges under følgende forudsætninger:

Dyrene holdes på så store arealer, at de naturlige forhold er af en sådan beskaffenhed, at der kan ydes dyrene en beskyttelse, der i vidt omfang svarer til den beskyttelse, som et læskur eller en bygning vil kunne give. Med "naturlige forhold" skal forstås, at der er en passende tæthed af bevoksning der sammenholdt med de øvrige landskabsforhold (hældninger, skrånninger og niveauforskelle) samt jordbundsforhold på arealet kan sikre dyrene mod vejr og vind i overensstemmelse med deres behov. De naturlige forhold skal samtidig sikre, at alle dyr på samme tid kan hvile på et passende tørt leje<sup>511</sup>.

Du kan også have en kombination af læskur og beplantning så længe det sikres, at alle dyr samtidig kan søge beskyttelse mod vind og vejr og er sikret et tørt lejeareal.

### 24.3.3 Slutfedning af dyr på stald

I græsningssæsonen kan du slutfede voksne dyr (handyr over 9 måneder, hundyr over 24 måneder der ikke har kælvet, og hundyr der har kælvet) på stald inden slagting i en periode, der ikke overstiger en femtedel (1/5) af dyrets levetid og altid højst 3 måneder<sup>512</sup>. Ved slutfedning forstås opfedning på stald op til dyret sendes til slagting. Er du omfattet af "[ANBEFALINGER for at højne dyrevelfærd, miljø og etik ved produktion af økologisk mælk og kød fra bedrifter med kreaturer](#)", er der skærpede regler for kvæg, mellem 9 og 12 måneder, der slutfedes på stald. De skal have adgang til løbegård eller fold i græsningssæsonen.

### 24.3.4 Løbegårde til tyre over 1 år

I stedet for at have tyre over 1 år på græs i græsningssæsonen, kan du holde dem på stald med uhindret adgang til løbegård hele året<sup>513</sup>.

Du skal indrette løbegården, så den opfylder arealkravene i tabel 24.2<sup>514</sup>. 50 % af løbegården må være spaltegulv eller drænet gulv. Hvis tyrene har større areal til rådighed end minimumskravene, så kan dette areal være spaltegulv eller drænet gulv.

<sup>508</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii jf. RFO, artikel 5, litra h

<sup>509</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. iv

<sup>510</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>511</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>512</sup> KFO, artikel 46

<sup>513</sup> KFO, artikel 14, stk. 4

<sup>514</sup> KFO, artikel 10, stk. 4 og bilag III

Temperatur og luftskifte i løbegården skal på alle tidspunkter svare til udendørsforholdene, for at den kan anerkendes som en udendørs løbegård. Indtil 50 % af løbegårdens areal kan være overdækket af tag eller for eksempel solmarkiser<sup>515</sup>.

Du skal dagligt fodre tyrene med grovfoder efter ædelyst<sup>516</sup>.

## 24.4 Udlicitering af pasningsansvar (f.eks. kviehotel)

Du kan udlicitere pasningen af dine dyr til en anden økologisk producent gennem pasningsaftaler. Aftalen kan være vedvarende som for eksempel ved aftaler med kviehoteller, eller aftalen kan være midlertidig, eksempelvis som ved aftaler om pasning i forbindelse med vinteropstaldning eller sommergræsning.

Bedriften, som pasningen af dyrene er udliciteret til, skal være autoriseret til økologisk jordbrug, og der må kun passes økologiske dyr på bedriften. Ansvar for overholdelse af økologireglerne ligger som udgangspunkt hos den, der har pasningsansvaret for dyrene.

Du skal som ejer af dyrene indberette dem i dit Fællesskema<sup>517</sup>, selvom pasningen varetages af en anden bedrift.

Du skal meddele det til Landbrugsstyrelsen<sup>518</sup>, hvis du får passet dyr på en anden bedrift, uanset antal dyr, da vi betragter det som en væsentlig ændring i dyreholdet. Du skal også meddele, hvis en pasningsaftale ophører.

---

<sup>515</sup> KFO, artikel 14, stk. 1

<sup>516</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra d, nr. iii

<sup>517</sup> Økologibekg., § 14 og § 15

<sup>518</sup> KFO, artikel 64

# 25. Økologisk svinehold

I dette kapitel finder du vejledning om reglerne for hold af svin på økologiske bedrifter. Kapitlet gennemgår de krav og retningslinjer til fodring, staldforhold, udeforhold og afgræsning, der gælder for økologisk svinehold. Udgangspunktet er, at du skal sikre høj dyrevelfærd og sørge for at dyrenes fysiologiske og adfærdsmæssige behov er opfyldt i din besætning<sup>519</sup>.

Du finder generelle oplysninger om husdyrhold såsom krav til logbøger, besætningslister\*, omlægningstider\*, etablering af besætninger og indsættelse af dyr i kapitel 21 og kapitel 22 og om behandling af syge dyr i kapitel 32.

## 25.1 Fodring af økologiske svin

Foderet skal opfylde dyrenes ernæringsmæssige behov<sup>520</sup>. Du skal som udgangspunkt fodre dine økologiske svin med økologisk foder<sup>521</sup>, eget omlægningsfoder\*<sup>522</sup> (dvs. foder høstet på 2. års omlægningsmarker) eller foder fra dine egne 1. års omlægningsmarker. Indkøbt omlægningsfoder\* (dvs. foder høstet på andre bedrifters 2.års omlægningsmarker) og ikke-økologisk foder kan indgå i foderrationen til dine svin<sup>523</sup>.

Mindst 20 % af foderet skal komme fra din egen drift<sup>524</sup>. Hvis du ikke kan opfylde 20 % kravet, kan du bruge foder, der er produceret i samme region. Kravet kan opfyldes ved at købe foder hos foderstofvirksomheder, der har mærket foderet med, at det indeholder mindst 20 % danske fodermidler på årsbasis. Det kan dokumenteres ved hjælp af mærkningssedler og ved, at det fremgår af kontrakten med foderleverandøren.

Hvis der indgår indkøbt omlægningsfoder\*, foder fra 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og protein-afgrøder eller ikke-økologisk foder i fodringen, skal du lave en foderplan, hvor de forskellige andele af foderrationen fremgår<sup>525</sup>.

Svin skal altid have adgang til rodemateriale<sup>526</sup>. Grovfoder skal indgå i den daglige foderration<sup>527</sup> og svin skal have permanent adgang til græsningsarealer eller grovfoder<sup>528</sup>.

Tabel 25.1 viser de krævede og tilladte andele af forskellige fodertyper til svin. Du kan læse mere om retningslinjerne for brug af de forskellige fodertyper i de efterfølgende afsnit.

---

<sup>519</sup> RFO, artikel 5, litra h og artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>520</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra d, nr. ii

<sup>521</sup> RFO, artikel 5, litra k

<sup>522</sup> KFO, artikel 21, stk. 1, 2. pkt.

<sup>523</sup> KFO, artikel 21, stk. 1 og 2, og artikel 22, litra a og/eller litra b, jf. artikel 43

<sup>524</sup> KFO, artikel 19, stk. 2,

<sup>525</sup> KFO, artikel 76, litra d

<sup>526</sup> KFO, artikel 11, stk. 6 og RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>527</sup> KFO, artikel 20, stk. 3

<sup>528</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra d, nr. iii

**TABEL 25.1.** Fodring af økologiske svin

Fodertype	Økologisk foder	Ikke-økologisk foder	Foder fra marker under omlægning*	Grovfoder
<b>Mængde**</b>	<p>Som udgangspunkt skal foderet være økologisk og mindst 20 % skal komme fra din egen bedrift eller være produceret i samme region.</p> <p>Kravet kan opfyldes ved at købe foder hos foderstofvirksomheder, der har mærket foderet med, at det indeholder mindst 20 % danske fodermidler på årsbasis<sup>529</sup>.</p>	<p>5 % proteinfoder<sup>1 530</sup></p> <p>Der kan bruges op til 1 % ikke-økologiske urter, krydderier og melleasse, for eksempel som bindemidler i mineralblandinger og sliksten<sup>531</sup>.</p> <p>Der må bruges fiskemel<sup>532</sup>. Fiskemel tæller ikke med i de 5 % proteinfoder.</p>	<p>Du må bruge 100 % omlægningsfoder*, hvis det er produceret på din egen bedrift.</p> <p>Du må bruge indkøbt omlægningsfoder* op til 30 %<sup>2 533</sup></p> <p>Der kan indgå op til 20 % foder fra bedriftens egne 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og proteinafgrøder<sup>534</sup>.</p>	<p>Skal indgå i den daglige foderration.</p> <p>Altid fri adgang til rode-materiale, som kan udgøres af grovfoder.</p>

1. Du må bruge 5 % ikke-økologisk proteinfoder indtil 31. december 2020<sup>535</sup>. Man skal dog være opmærksom på reglerne i branchebefalingerne for økologiske svin, hvis man omfattes af dem.

2. Hvis du ikke bruger op til de 5 % ikke-økologisk proteinfoder, kan du erstatte andelen med indkøbt omlægningsfoder\*.

\*\* De angivne procenter regnes på baggrund af foderets tørstofindhold.

### 25.1.1 Brug af omlægningsfoder

Omlægningsfoder\* kaldes foder der er produceret af en omlægningsafgrøde\*, dvs. en afgrøde, der er høstet tidligst 12 måneder efter påbegyndt omlægning\* (altså fra en 2. års omlægningsmark)<sup>536</sup>.

Du må fodre med 100 % omlægningsfoder\*, hvis omlægningsfoderet er dyrket på din bedrifts egne marker<sup>537</sup> eller på marker, hvor du har lejet græsningsret<sup>538</sup>. Du må lade indkøbt omlægningsfoder\* indgå med op til 30 % per dyr per kalenderår<sup>539</sup>. Se afsnit 23.4.2, hvis du har lejet græsningsret hos en ikke-økolog.

Du må bruge visse foderafgrøder fra dine egne 1. års omlægningsmarker og fra 1. års omlægningsmarker med lejet græsningsret med op til 20 % af den samlede foderration per dyr per år<sup>540</sup>. Det gælder marker med flerårige afgrøder for eksempel græs og lucerne. Derudover gælder det marker med proteinafgrøder, som ærter, hestebønner, lupin, vikke og soja, der er sået efter marken er begyndt omlægning\*. Det er en forudsætning, at marken ikke har været en del af din økologiske bedrift i de seneste 5 år. Se afsnit 23.4.2, hvis du har lejet græsningsret hos en ikke-økolog.

<sup>529</sup> RFO, artikel 5, litra k og KFO, artikel 19, stk. 2

<sup>530</sup> KFO, artikel 43

<sup>531</sup> KFO, artikel 22, litra a, nr. i-iii

<sup>532</sup> KFO, artikel 22, litra e, nr. i-iii

<sup>533</sup> KFO, artikel 21, stk. 1

<sup>534</sup> KFO, artikel 21, stk. 2

<sup>535</sup> KFO Gennemførelsesforordning 2018/1584 af 22. oktober 2018

<sup>536</sup> RFO, artikel 2, litra i

<sup>537</sup> KFO, artikel 21, stk. 1

<sup>538</sup> KFO, artikel 21, stk. 1 jf. Økologibekg. § 14, stk. 1, nr. 3

<sup>539</sup> KFO, artikel 21, stk. 1, 1. pkt.

<sup>540</sup> KFO, artikel 21, stk. 1 jf. Økologibekg. § 14, stk. 1, nr. 3

Hvis du ikke udnytter muligheden for at bruge 5 % ikke-økologisk proteinfoder, må du øge andelen af indkøbt omlægningsfoder\* op til 35 %.

Det er en betingelse for brug af indkøbt omlægningsfoder\* og foder fra 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og proteinafgrøder, at du udarbejder og ajourfører en foderplan, der viser, at de tilladte andele er overholdt<sup>541</sup>.

Andelen af omlægningsfoder\* beregner du per kalenderår i procent af tørstofindholdet i foderstoffer af vegetabilsk oprindelse<sup>542</sup>.

### 25.1.2 Brug af ikke-økologisk foder

En overgangsordning, der udløber 31. december 2020 tillader, at du må bruge ikke-økologisk proteinfoder til dine svin, hvis du ikke kan skaffe udelukkende økologisk foder<sup>543</sup>. Du skal være opmærksom på reglerne i brancheaftalen for økologiske svin, hvis du er omfattet af den.

Det er en betingelse for brug af ikke-økologisk proteinfoder, at du udarbejder og ajourfører en foderplan, der viser, at den tilladte andel af ikke-økologisk proteinfoder er overholdt<sup>544</sup>.

Den højst tilladte procentdel ikke-økologisk proteinfoder af landbrugsoprindelse er 5 % per kalenderår indtil 31. december 2020<sup>545</sup>.

Alt foder af vegetabilsk og animalsk oprindelse undtagen fiskeprodukter betegnes som foder af landbrugsoprindelse.

Ikke-økologiske fodermidler som klid og strømel må indgå som bærestof i vitamin- og mineralblandinger til svin<sup>546</sup>. Bærestofferne skal regnes med i de 5 % ikke-økologisk proteinfoder.

Du må ikke bruge foderstoffer, der er fremstillet ved brug af kemiske opløsningsmidler<sup>547</sup>. Du må derfor ikke bruge skråprodukter som sojaskrå, rapsskrå og solsikkekrå, da de er produceret ved hjælp af organiske opløsningsmidler.

Du må ikke bruge kød- og benmel i økologisk produktion. Du må godt bruge fiskemel til dine svin<sup>548</sup>. Fiskemel skal ikke regnes med i de 5 % ikke-økologisk proteinfoder

Du må bruge op til 1 % ikke-økologiske urter, krydderier og melasse i foderet.

Andelen af ikke-økologisk proteinfoder og ikke-økologiske urter, krydderier og melasse beregner du per kalenderår i procent af tørstofindholdet i foderet af landbrugsoprindelse.

I tilfælde af katastrofesituationer kan Landbrugsstyrelsen give enkeltstående, midlertidige tilladelser til at bruge ikke-økologisk foder.

---

<sup>541</sup> KFO, artikel 76, litra d

<sup>542</sup> KFO, artikel 21, stk. 3

<sup>543</sup> KFO, artikel 43 jf. artikel 22, litra a, nr. i-ii

<sup>544</sup> KFO, artikel 76, litra d

<sup>545</sup> KFO Gennemførelsesforordning 2018/1584 af 22. oktober 2018

<sup>546</sup> KFO, artikel 22, litra a, nr. i-ii

<sup>547</sup> RFO, artikel 18, stk. 3

<sup>548</sup> KFO, artikel 22, litra e, nr. i-iii



### 25.1.3 Grovfoder til økologiske svin

Svin skal have permanent adgang til græsningsarealer eller grovfoder<sup>549</sup>. Du skal sørge for, at alle dine svin har adgang til grovfoder i den daglige foderration<sup>550</sup>, for eksempel friskt grønt, hø, ensilage, rodfrugter, løv eller frugt- og grøntsagsrester. Brød anses ikke for at være grovfoder.

### 25.1.4 Mælkefodring

Smågrises mælkefodringsperiode er mindst 40 dage<sup>551</sup>. Smågrise skal have modermælk, undtagelsesvist naturlig mælk i mælkefodringsperioden<sup>552</sup>.

Hvis du kommer i en situation, hvor smågrises behov ikke kan dækkes med modermælk eller naturlig mælk, kan du bruge mælkeerstatning<sup>553</sup>.

Hvis du ikke kan få en økologisk mælkeerstatning, skal du både sikre dig at produktet ikke indeholder GMO\*, ved at se på GMO\*-erklæringen på mælkeerstatningen, og at produktet ikke indeholder ingredienser, der ikke er tilladt i økologisk produktion. Mælkeerstatning må kun indeholde fodermidler af landbrugsoprindelse, der kan betragtes som proteinfoder<sup>554</sup>. Mælkeerstatningen regnes med i de 5 % ikke-økologisk proteinfoder svin må få per år.

### 25.1.5 Du skal lave en foderopgørelse

Du skal udarbejde og ajourføre en foderopgørelse\* over, hvad du bruger af indkøbt omlægningsfoder\*, foder fra 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og ikke-økologisk proteinfoder.

Alt foder af landbrugsoprindelse skal indgå i opgørelsen. Du kan bruge tørstofværdierne fra dine seneste analyse-resultater eller de nyeste tabelværdier.

Du skal opgøre følgende per kalenderår:

- Andelen af ikke-økologisk proteinfoder er højst 5 % af tørstofindholdet i foder af landbrugsoprindelse.
- Andelen af økologisk foder, der stammer fra egen bedrift eller samme region udgør mindst 20 % af tørstofindholdet i foder af vegetabilsk oprindelse.
- Andelen af ikke-økologiske urter, krydderier og melasse er højst 1 % i tørstofindholdet i foder af landbrugsoprindelse.
- Andelen af indkøbt omlægningsfoder\* er højst 30 % af tørstofindholdet i foder af vegetabilsk oprindelse.
- Andelen af foder fra 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og proteinafgrøder er højst 20 % af tørstofindholdet i foder af vegetabilsk oprindelse.

En foderopgørelse\* er ikke nødvendig, hvis:

- Du udelukkende bruger økologisk foder eller omlægningsfoder\* fra egen bedrift. Så skal du kun udarbejde en oversigt over de foderemner, som du bruger med angivelse af mængde.
- Du benytter et delvist økologisk fuldfoder, der er entydigt deklareret og fodrer supplerende med økologisk grovfoder eller omlægningsgrovfoder produceret på egen bedrift, behøver du også kun at udarbejde oversigt over foderemnerne med angivelse af mængde.

<sup>549</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra d, nr. iii

<sup>550</sup> KFO, artikel 20, stk. 3

<sup>551</sup> KFO, artikel 20, stk. 1

<sup>552</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra d, nr. vi

<sup>553</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra d, nr. ii jf. artikel 5, litra k

<sup>554</sup> KFO artikel 22, litra a, nr. i-ii jf. artikel 43

### 25.1.6 Foderblandinger

Foderblandinger, som indeholder andele af økologiske -, omlægnings- og ikke-økologiske fodermidler, kan sælges med betegnelsen "kan anvendes i økologisk produktion i overensstemmelse med forordning (EF) 834/2007 og (EF) nr. 889/2008"<sup>555</sup>.

I en foderblanding, som er mærket økologisk, er mindst 95 % af tørstoffet og alle ingredienser af landbrugsoprindelse økologiske<sup>556</sup>.

### 25.1.7 Fodermidler af mineralsk oprindelse

I bilag 6, tabelafsnit 1, i denne vejledning kan du finde en liste over de fodermidler af mineralsk oprindelse, du må bruge til økologiske svin<sup>557</sup>. Mineralske fodermidler, der ikke er nævnt i bilag 6, tabelafsnit 1, må du ikke bruge eller opbevare på din økologiske bedrift<sup>558</sup>.

### 25.1.8 Tilsætningsstoffer i foder

Du kan se en liste over de tilsætningsstoffer, du må bruge i foderet til økologiske svin i bilag 6, tabelafsnit 3<sup>559</sup>.

Du må ikke bruge eller opbevare produkter med tilsætningsstoffer, der ikke er nævnt på denne liste<sup>560</sup>. Det gælder for eksempel aminosyrer.

Når du bruger tilladte tilsætningsstoffer, skal du overholde de generelle foderstofregler.

Du må bruge syntetiske vitaminer til dine økologiske svin<sup>561</sup>. Vitaminerne må ikke være produceret ved hjælp af GMO\*.

Specielle foderprodukter, for eksempel elektrolytter, indeholder ofte stoffer, du ikke må bruge til fodring af økologiske dyr. Også her gælder det, at du kun må bruge produkter, der udelukkende indeholder foderstoffer, der er økologiske eller fremgår af bilag 6, og ikke er produceret ved hjælp af GMO\*<sup>562</sup>.

Økologiske dyr skal altid have adgang til rent drikkevand<sup>563</sup>. Du må tilsætte foderstoffer, for eksempel vitaminer og mineraler, til dyrenes drikkevand, hvis brugen er i overensstemmelse med de generelle foderregler, og tilsætningen er i overensstemmelse med dyrenes fysiologiske behov med hensyn til næringsstoffer og vandoptag. Til økologiske dyr skal vandet, efter tilsætning, fremstå som rent. Er det opfyldt, er det ikke nødvendigt at tilbyde drikkevand uden tilsætning ved siden af.

---

<sup>555</sup> KFO, artikel 60, stk. 2

<sup>556</sup> KFO, artikel 60, stk. 1, litra c og RFO, artikel 23, stk. 1 og stk. 4, litra a, nr. ii

<sup>557</sup> KFO, artikel 22, litra d og bilag V, del 1

<sup>558</sup> KFO, artikel 35, stk. 2 jf. KFO, artikel 22, litra d og bilag V, del 1

<sup>559</sup> KFO, artikel 22, litra g og bilag VI

<sup>560</sup> KFO, artikel 35, stk. 2 jf. KFO, artikel 22, litra g og bilag VI

<sup>561</sup> KFO, artikel 22, litra g og bilag VI, del 3 og RFO artikel 16, stk. 2, litra e, nr. i og ii

<sup>562</sup> RFO, artikel 9, stk. 1

<sup>563</sup> RFO, artikel 14, litra b, nr. ii

## 25.1.9 Forbud mod GMO

Du må ikke bruge foderstoffer, der består af, indeholder eller er fremstillet ved brug af genetisk modificerede organismer (GMO\*) i økologisk jordbrugsproduktion<sup>564</sup>. Veterinære lægemidler er undtaget fra dette krav, se afsnit 32.1.

Produkter mærket med: "kan anvendes i økologisk produktion i overensstemmelse med forordning (EF) nr. 834/2007 og (EF) nr. 889/2008" er GMO\*-fri, og du behøver ikke sikre dig yderligere dokumentation<sup>565</sup>.

Det skal klart og tydeligt fremgå af mærkningen på foderstoffer, om det indeholder GMO\*. Det betyder, at du ikke må bruge foderstoffer, der er mærket med, at de består af og/eller indeholder GMO\*<sup>566</sup>.

Foderstoffer, der er fremstillet af eller ved hjælp af GMO\*, men hvor der ikke forekommer GMO\* i slutproduktet, er ikke omfattet af de generelle mærkningsregler for GMO\*.

Det kan for eksempel være fodertilsætningsstoffer, der bliver brugt i foderprodukter, som elektrolytter eller vitaminblandinger. Før du bruger disse produkter, skal du forlange en erklæring fra sælgeren om, at produktet ikke indeholder eller er fremstillet ved hjælp af GMO\*<sup>567</sup>. Erklæringen kan typisk fremgå af følgesedlen eller fakturaen. Du kan også finde [en blanket til sælgers erklæring om GMO-frihed](#) på Landbrugsstyrelsens hjemmeside. Du skal altid have dokumentation for GMO\*-frihed liggende på din bedrift, og du skal kunne vise den ved kontrolbesøg<sup>568</sup>.

## 25.2 Staldforhold

Du skal sikre, at svinenes udviklingsmæssige, fysiologiske og adfærdsmæssige behov bliver opfyldt gennem opdrætsmetoder og staldforhold<sup>569</sup>.

For at sikre dette, skal du blandt andet sørge for, at:

- Alle svin har mulighed for at bevæge sig frit, og at deres naturlige bevægelsesmønstre bliver tilgodeset<sup>570</sup>.
- Alle svin har fri adgang til rodematerialer og grovfoder<sup>571</sup>.
- Alle svin har let adgang til fodringssteder og frisk drikkevand<sup>572</sup>.
- Alle svin har mulighed for at holde sig rene og foretage hudpleje<sup>573</sup>.
- Søer har adgang til tilstrækkeligt og passende redbygningmateriale i ugen op til faring<sup>574</sup>.
- Alle svin har adgang til temperaturregulering<sup>575</sup>.
- Alle svin har adgang til udeforhold<sup>576</sup>.
- Alle svin har adgang til at se, høre og lugte andre svin<sup>577</sup>.
- Der ikke bruges strømførende tråde eller lignende i stalden. Hvis inventaret findes i stalden, skal det være uafhængigt af en strømkilde.

---

<sup>564</sup> RFO, artikel 9, stk. 1

<sup>565</sup> KFO, artikel 60, stk. 2 jf. stk. 1 jf. RFO, artikel 23, stk. 1, 2. led

<sup>566</sup> RFO, artikel 9, stk. 2

<sup>567</sup> RFO, artikel 9, stk. 3

<sup>568</sup> KFO, artikel 67, stk. 1, litra b og evt. litra a, samt Økologibekg., § 23

<sup>569</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>570</sup> KFO, artikel 10, stk. 3

<sup>571</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og litra d, nr. iii samt KFO, artikel 11, stk. 6

<sup>572</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og litra d, nr. iii

<sup>573</sup> KFO, artikel 10, stk. 3

<sup>574</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>575</sup> KFO, artikel 10, stk. 1 (indendørs) og RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii (generelt)

<sup>576</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. iii

<sup>577</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

Du må som udgangspunkt ikke binde, fiksere eller isolere svinene. Det er kun tilladt kortvarigt i forbindelse med for eksempel afhentning, sygdomsbehandling, farebesvær eller inseminering<sup>578</sup>. Det er forbudt at bruge instrumenter, som giver elektrisk stød ved håndtering af svin<sup>579</sup>.

Du må ikke holde smågrise i flat-deck stier eller i smågrisebure<sup>580</sup>.

Du skal holde søerne i grupper undtagen i de sidste stadier af drægtighedsperioden og i diegivningsperioden<sup>581</sup>.

Du skal sikre rigelig naturlig ventilation og naturligt lys i staldbygningerne. Du skal sørge for, at luftcirkulation, støvniveau, temperatur, relativ luftfugtighed og gaskoncentration holdes inden for grænser, der ikke er til gene for dyrene. Det skal du gøre ved korrekt isolering, opvarmning og ventilation i bygningerne<sup>582</sup>.

Du skal også sørge for, at der ikke er inventar eller andet, som dyrene kan komme til skade på hverken i stalden, på marken eller i udearealer<sup>583</sup>.

## 25.2.1 Arealkrav

Du skal ved en passende belægningsgrad i stalden sikre dyrenes komfort, velvære og behov under hensyntagen til race, køn og alder. Du skal tilbyde dem arealer, der er så store, at de kan stå naturligt, lægge og rejse sig uhindret, vende sig, soignere sig og indtage alle naturlige stillinger og lave alle naturlige bevægelser<sup>584</sup>. Dine stalde skal som minimum opfylde de arealkrav, der er angivet i tabel 25.2.

**TABEL 25.2.** Mindste indendørsareal og udendørsareal for svin<sup>585</sup>

	Indendørs areal (det nettoareal, som dyrene skal have til rådighed, både hvile og opholdsareal)		Den del af gulvet indendørs, der som minimum skal være fast gulv	Udendørs areal (løbegårde, ikke græsarealer)
	Mindste levende vægt (kg)	m <sup>2</sup> /dyr		
Diegivende søer med pattegrise på indtil 40 dage	-	7,5	3,75	2,5
Smågrise	Min. 40 dage og indtil 30 kg	0,6	0,3	0,4
Smågrise/ungsvin	Indtil 50	0,8	0,4	0,6
Slagtesvin	Indtil 85	1,1	0,55	0,8
Slagtesvin	Indtil 110	1,3	0,65	1,0
Slagtesvin	Over 110	1,5	0,75	1,2
Avlssvin, hundyr	-	2,5	1,25	1,9
Avlssvin, handyr	-	6,0	3,0	8,0

<sup>578</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. vi og KFO, artikel 24, stk. 1

<sup>579</sup> KFO, artikel 18, stk. 4 og RFO, artikel 14 stk. 1, litra b, nr. viii

<sup>580</sup> KFO, artikel 12, stk. 5

<sup>581</sup> KFO, artikel 11, stk. 4

<sup>582</sup> KFO, artikel 10, stk. 1

<sup>583</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og litra e, nr. i

<sup>584</sup> KFO, artikel 10, stk. 3

<sup>585</sup> KFO, artikel 10, stk. 4 og bilag III

Gulve i stalde skal være jævne og skridsikre. Mindst halvdelen af det samlede gulvareal skal være fast gulv og ikke fuldspaltegulv, gitter eller trådn<sup>586</sup>, og der må ikke være spaltegulv i lejearealet.

Indearealet kan deles op i flere klimazoner, for eksempel i et hvileområde og i et aktivitetsområde. Hvileområdet skal være i overensstemmelse med dimensionerne i tabel 25.2. Ved en opdeling af indearealet i flere områder/klimazoner, skal hvert område/klimazone være så stort, at alle grise kan ligge ned samtidig<sup>587</sup>.

### 25.2.2 Lejeareal og strøelse

Alle svin skal have uhindret adgang til et veldefineret, tørt, velstrøet og trækfrit lejeareal i stien, hvor der er plads til, at alle dyr kan ligge ned samtidig<sup>588</sup>. Du kan for eksempel sikre trækfrit lejeareal ved overdækning. Lejearealet må ikke være placeret på spaltegulv<sup>589</sup>.

For at opfylde dette skal du som minimum sørge for, at<sup>590</sup>:

- Lejearealet og adgangen hertil er indrettet, så også de lavest rangerende dyr får adgang til arealet.
- Lejearealet er velforsynet med ren og tør strøelse som halm, sand eller savsmuld. Du kan bruge både økologisk og ikke-økologisk strøelse. Du må kun tilsætte de produkter til strøelsen, der er nævnt i bilag 1<sup>591</sup>.
- Underlaget og strøelsen sikrer dyret mod trykskader.
- Strøelsesmængden er tilstrækkelig til, at lejet, uanset underlag, altid er rent, tørt og former sig efter dyrets krop.

Lejearealet skal være stort nok til, at alle svin i en sti kan ligge der på samme tid<sup>592</sup>. I tabel 25.3 kan du se, hvor meget lejeareal hvert svin skal have for, at dette krav er opfyldt.

**TABEL 25.3.** Vejledende mindstemål for lejeareal ved opstaldning af svin

<b>Grisens maks. vægt, kg</b>	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100	110	150	200	250	300
<b>Lejeareal, m<sup>2</sup>/gris</b>	0,13	0,20	0,26	0,32	0,37	0,42	0,47	0,51	0,55	0,59	0,63	0,78	0,94	1,10	1,23

Baseret på Baxter, 1990, Mål for thermoneutral svin i sideleje.

### 25.2.3 Krav til løbegårde

Økologiske grise skal have permanent adgang til et udendørsareal fortrinsvis græsningsarealer. Udearealerne skal tilgodese dyrenes udviklingsmæssige, fysiologiske og adfærdsmæssige behov som for eksempel mulighed for, at bevæge sig frit, motionere, rode og hvile, samt giver dem mulighed for at finde skygge, samt ly og læ for vejret.

<sup>586</sup> KFO, artikel 11, stk. 1

<sup>587</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>588</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii samt KFO, artikel 10, stk. 1 og artikel 11, stk. 2

<sup>589</sup> KFO, artikel 11, stk. 2

<sup>590</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>591</sup> KFO, artikel 11, stk. 2

<sup>592</sup> KFO, artikel 11, stk. 2 jf. KFO, artikel 10, stk. 3

Hvis du har orner og avlssvin opstaldet indendørs i vinterhalvåret, skal de have permanent adgang til en løbegård<sup>593</sup>. Slagtesvin kan holdes på stald hele året, hvis de ligeledes har permanent adgang til en løbegård.

Arealkravene til løbegården kan du finde i tabel 25.2. Mindst 50 % af minimumsarealet i løbegården skal være fast gulv. Til fast gulv medregnes drænet gulv, hvis drænåbningerne højst udgør 10 % af det drænedes gulvs areal<sup>594</sup>. Da der er tale om et udendørsareal skal der være en tydelig forskel mellem løbegård og indendørsareal.

På de arealer som grisene har og skal have til rådighed, skal de kunne opfylde deres fysiologiske, udviklingsmæssige og adfærdsmæssige behov<sup>595</sup>.

Nedenfor er der oplyst kriterier, som hver især er vigtige elementer i en attraktiv løbegård.

**Skygge/overdækning i sommerperioden:** Det mest naturlige miljø for grisene, vil være at opholde sig udenfor. Derfor er det essentielt, at grisene har mulighed for, at kunne søge skygge i løbegården, da dette er et af grisenes fysiologiske og adfærdsmæssige behov for at undgå solskoldning. Det er ikke tilstrækkeligt, at grisene kan gå ind i stalden, da deres behov så ikke vil være opfyldt i løbegården. En mulighed for at skabe skygge i løbegården er at lave en form for overdækning, fx med et tag, en presenning eller et skyggenet.

**Skygge/overdækning i vinterperioden:** Der er ikke det samme behov for skygge i løbegården i vinterperioden. Hvis der laves en fast overdækning med fraledning af regnvand, kan denne dog også være med til at holde arealet tørre på regnfulde dage, og kan afhjælpe tilsvining af en del af arealet.

Op til 50 % af løbegårdens areal må som udgangspunkt være overdækket i form af tag eller anden overdækning<sup>596</sup>, for eksempel solmarkiser. Hvis svinene har et større løbegårdsareal til rådighed end minimumskravene, kan denne ekstra del være overdækket. Dog skal som udgangspunkt mindst 50 % af minimumskravet til udendørsarealet være uden overdækning.

**Temperaturregulering i sommerperioden<sup>597</sup>:** Det er vigtigt, at grise i en løbegård har mulighed for at blive afkølet med vand. Når grisene har vand på overfladen, vil fordampningen af væsken fra huden medføre at varme også forsvinder fra kroppen, hvilket vil være med til at sænke deres kropstemperatur, som er nødvendigt på meget varme dage. I løbegårde vil denne mulighed oftest bestå af en form for overbrusning, denne kan også være placeret lige indenfor i indgangen til stalden. Udgangspunktet er, at grisene skal bruge denne mulighed på udearealet, og derfor bør overbrusningen, ikke placeres på en måde, som fordrer, at grisene skal blive inde i stalden.

**Temperaturregulering i vinterperioden<sup>598</sup>:** I denne periode skal temperaturreguleringen have fokus på, at grisene kan finde varme. Dette kan de fx finde, hvis de har et blødt leje af halm eller lignende, hvor de kan lægge sig. Grise kan godt lide at ligge tæt sammen og på denne måde deler de også kropsvarme.

**Hygiejne<sup>599</sup>:** Grise er som udgangspunkt meget renlige dyr, og de forsøger at holde foder og afføring adskilt i de rammer de er opstaldet i. Ud fra dette er det et adfærdsmæssigt behov for grisene, at løbegården fremstår hygiejnisk, og at der jævnligt fjernes gødning fra arealet, således at dette ikke hober sig op. Som nævnt i afsnittet omkring skygge/overdækning kan en fast overdækning med fraledning af regnvand være med til at holde arealet tørre på regnfulde dage, og kan afhjælpe tilsvining af en del af arealet.

---

<sup>593</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. iii

<sup>594</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>595</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>596</sup> KFO, artikel 14, stk. 1

<sup>597</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

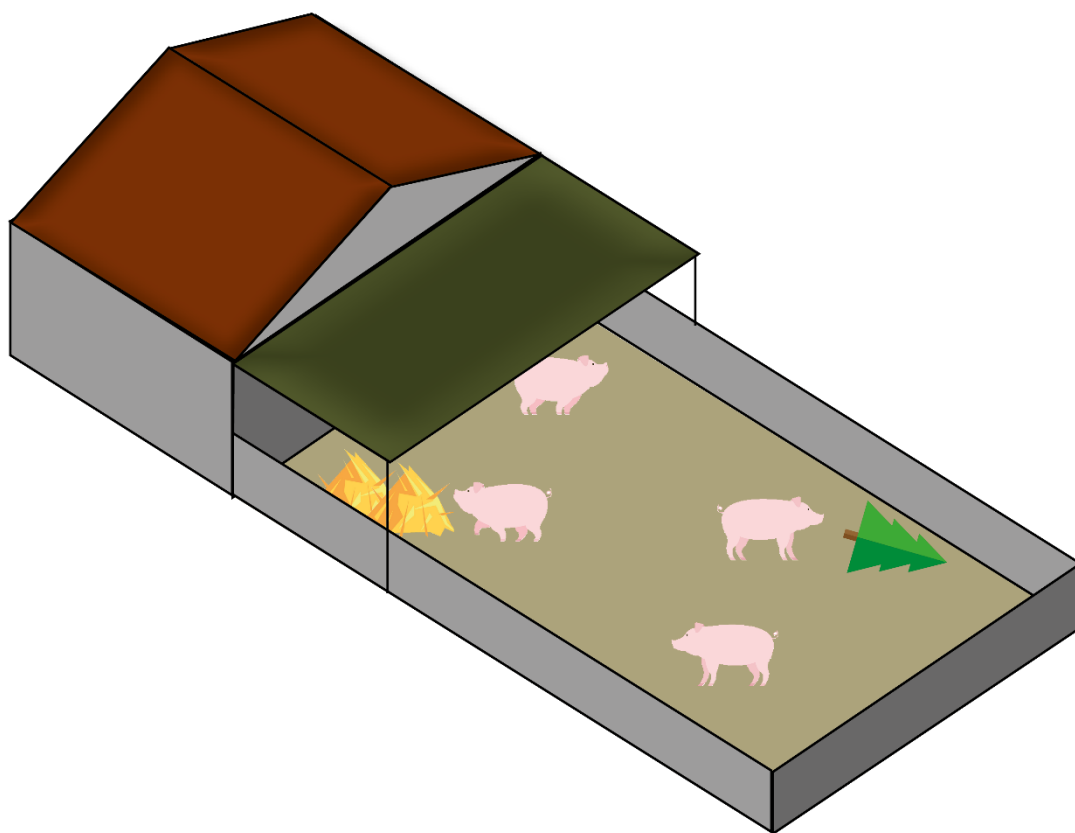
<sup>598</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>599</sup> KFO, artikel 23, stk. 4, 1. led og RFO, artikel 14, stk., litra e, nr. i

**Rodemateriale:** Grise har et naturligt adfærdsmæssigt behov for at rode. Derfor er det vigtigt, at de har adgang til rode- og eventuelt beskæftigelsesmateriale i løbegården, som kan aktivere og stimulere grisene og aflede deres opmærksomhed fra andre stifæller. Eksempler på rodematerialer der opfylder grisenes behov er halm, løs jord, ensilage, grene og grøntfoder m.m. som kan manipuleres og flyttes rundt på jorden<sup>600</sup>.

Opstalter du svinene i stisystemer med løbegård, skal løbegården være attraktiv. Det betyder, at når du indretter løbegård og indendørsareal, skal der blandt andet tænkes over placering af ressourcer som foder, vand, overbrusning, skygge, hvileareal, og strøelse, som vil have en indvirkning på grisenes adfærd og interne samspil. Unormal adfærd kan bunde i, at udearealet ikke i tilstrækkelig grad opfylder grisenes behov.

Figur 25.1 er en illustration af nogle af kriterierne nævnt i dette afsnit, med hovedvægt på at visualisere udeoplevelsen for grisene. Uanset om der benyttes en løbegård som denne, eller en mere alternativ løbegård, som omstrukturering af en eksisterende stald, er det altid dit ansvar, at der er en tydelig markering mellem løbegård og indendørsareal.



**FIGUR 25.1.** Illustration af nogle af kriterierne nævnt i dette afsnit.

#### 25.2.4 Opmåling af stalde

Du måler arealer fra inderside til inderside af inventar. Dog måler du fra midt til midt af inventaret, hvis der er tale om åbent inventar. Vægge måler du fra inderside til inderside.

Nettoarealet er det areal, som dyrene til hver en tid har til rådighed. Det vil sige, at du skal fratække arealer, hvor der står eller hænger inventar (vand/fodertrug) og stolper, så dyrene ikke kan ligge der. Nettoarealet inkluderer heller ikke foderbord og arealer forbeholdt staldpersonale.

<sup>600</sup> KFO, artikel 11, stk. 6

### 25.2.5 Rengøring og skadedyrsbekæmpelse i stalde og løbegårde

Om nødvendigt skal stalde, løbegårde, udstyr og redskaber renses og desinficeres for at undgå infektion og udvikling af sygdomme. Afføring, urin og levnet eller spredt foder skal fjernes ofte for at mindske lugten og for at undgå at der tiltrækkes insekter og gnavere<sup>601</sup>.

Du må bruge de produkter, der er nævnt i bilag 6, tabelafsnit 5, til rengøring og desinfektion af stalde, folde, udstyr og redskaber<sup>602</sup>.

Har du problemer med skadedyr i staldene<sup>603</sup>, har du følgende muligheder:

- Rotter. Du skal kontakte kommunens tekniske forvaltning. De foretager rottebekæmpelse efter gældende lovgivning.
- Mus må du bekæmpe med midler godkendt til bekæmpelse af gnavere (rodenticider) i fælder.
- Fluer og andre insekter skal du bekæmpe med mekaniske eller biologiske metoder, for eksempel fluepapir eller rovfluer. Desuden må du bruge produkterne i bilag 2, hvis de er godkendt til brug indendørs.

### 25.3 Udeforhold

Alle svin skal have permanent adgang til udendørsarealer<sup>604</sup>. I græsningssæsonen skal alle avlsvin og smågrise have adgang til græsningsarealer, når vejrforholdene og jordbundens tilstand tillader det.

Folde til svin skal have gennemgået mindst 12 måneders omlægning\*, inden du må lukke dyrene ud på arealet. Dog er der mulighed for at søge om nedsat omlægningstid\* på arealer til svin. Se mere om omlægning\* af folde til svin i afsnit 13.3.5.

Udendørs arealer kan være delvist overdækkede<sup>605</sup>.

Du skal året rundt dagligt tilse alle dyr på udearealerne, og sikre, at de til enhver tid har adgang til frisk drikkevand<sup>606</sup>. Du skal undgå, at græsarealerne bliver overgræsset eller oprådt<sup>607</sup>, for eksempel ved at vurdere på størrelsen af de tilgængelige udearealer.

I det følgende beskrives de særlige forhold, der gælder for udegående dyr både sommer og vinter.

Har du dine slagtesvin på udearealer i stedet for i en løbegård, skal øvrige regler om udeforhold overholdes, se afsnit 25.3.1, og 25.3.2.

Når du holder svin udendørs, skal de holdes i hytter, herunder farehytter, blikhytter, telte eller lignende opstilling. Du skal sikre dig, at hytterne er så store, at alle dyr kan ligge ned samtidig, og at alle dyr har fri passage ind og ud af hytten. Lejearealet skal være dækket af halm eller lignende materiale, så dyrene kan ligge tørt og lunt under alle vejrforhold.

For smågrise, avls- og slagtesvin gælder minimumsarealkravene, som fremgår af tabel 25.4. For drægtige, farenende og diegivende svin, og for orner, gælder kravene i tabel 25.5.

---

<sup>601</sup> KFO, artikel 23, stk. 4

<sup>602</sup> KFO, artikel 23, stk. 4 og bilag VII

<sup>603</sup> KFO, artikel 23, stk. 4 og bilag II

<sup>604</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. iii

<sup>605</sup> KFO, artikel 14, stk. 1

<sup>606</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>607</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. iv



**TABEL 25.4.** Minimumsarealkrav for lejeareal til smågrise, avls- og slagtesvin i hytter på friland

Maks. vægt, kg	Indtil 10	10-20	20-30	30-50	50-85	85-110	Over 110
Lejeareal, m <sup>2</sup> /svin	0,13	0,17	0,25	0,34	0,47	0,55	0,85

**TABEL 25.5.** Minimumsarealkrav for lejeareal i hytter til drægtige, farende og diegivende svin samt orner

	Drægtige søer	Drægtige gylte	Farende eller diegivende søer og gylte	Orner, separat hytte
Sammenhængende lejeareal, minimum/dyr	1,3 m <sup>2</sup> /so	0,95 m <sup>2</sup> /gylt	3,8 m <sup>2</sup> / so eller gylt	3 m <sup>2</sup> /orne
Hvis orner har adgang til hytterne	Yderligere 2 m <sup>2</sup> /orne	Yderligere 2 m <sup>2</sup> /orne	-	-

Hvis dyrene kun har adgang til en løbegård, skal du sørge for, at kravene til indendørs areal for dine svin er opfyldt i hytterne, herunder farehytter, blikhytter, telte og lignende, og ligeledes for løbegårdene. Arealkravene fremgår af tabel 25.2.

### 25.3.1 Græsningssæsonen fra 15. april til 1. november

Avlssvin og smågrise skal have adgang til græsarealer i perioden fra 15. april til 1. november, når vejrforholdene, jordbundens tilstand og dyrenes fysiske kondition tillader det<sup>608</sup>.

Du skal notere, hvornår svinene kommer ud på græsarealerne i din logbog for husdyrproduktion. Du skal skrive dato for ud- og indbinding, samt hvilke dyr, det drejer sig om<sup>609</sup>.

Hvis det er nødvendigt af hensyn til et dyrs velfærd, kan du holde det på stald i en kortere periode<sup>610</sup>. Det kan for eksempel være ved sygdom. I sådanne tilfælde skal du skrive i logbogen for husdyrproduktion, hvilket dyr, det drejer sig om, årsagen og perioden<sup>611</sup>.

Hvis du holder enkelt dyr på stald i mindre end 7 dage, gælder kravet om registrering i logbog ikke. Det kan være i forbindelse med inseminering, løbning, levering til slagteri eller for at holde dyret under observation.

Du skal sørge for, at alle svin har mulighed for at søge læ og skygge i farehytter, blikhytter, telte eller lignende opstaldning<sup>612</sup>. Det kan også være under træer, levende hegn mv.

I sommerperioden skal svin altid have adgang til temperaturregulering i form af overbrusning eller sølebad<sup>613</sup>.

### 25.3.2 Vinterperioden fra 1. december til 1. marts og vinterlignende vejr

<sup>608</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. iii

<sup>609</sup> KFO, artikel 76, litra d

<sup>610</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii (og nr. v i hvis dyret bliver isoleret)

<sup>611</sup> KFO, artikel 76, litra e

<sup>612</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>613</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

Vinterperioden vil typisk være december, januar og februar. Perioder med vinterlignende vejr ses også ofte i månederne november og marts, men uanset kalenderen skal dyr beskyttes i overensstemmelse med deres behov. Regn, slud og blæst er mere generende for dyrene end sne og frost.

Når du har dyr, der skal gå ude i vinterperioden eller under vinterlignende vejr, skal de være forberedt til det. Det betyder, at:

- Dyrene skal være i godt huld
- Du skal tildele supplerende foder, så dyrene opretholder det gode huld<sup>614</sup>.

Hvis du har svin, der går ude i vinterperioden og i vinterlignende vejr, skal de enten have fri adgang til stald hele døgnet eller adgang til læskur/hytte eller lignende, der giver mulighed for beskyttelse mod vejr og vind<sup>615</sup>. Det betyder, at i perioder med koldt og vådt vejr skal dyrene have mulighed for at holde sig tørre og varme.

Et læskur kan yde tilstrækkelig beskyttelse, når:

- Det er stort nok til, at alle dyr kan ligge ned samtidig
- Lejearealet i skuret er trækfrit, tørt og velstrøet.

Skuret skal give tilstrækkelig med ly og læ uanset vejrforholdene. Det kan du som udgangspunkt sikre ved, at skuret har overdækning og tre tætte sider. Et læskur kan dog have andre udformninger, så længe det sikrer tørt og trækfrit lejeareal samt læ og ly.

---

<sup>614</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra d, nr. ii (ernæringsmæssigt behov)

<sup>615</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

# 26. Økologisk fjerkræ

I dette kapitel finder du vejledning om reglerne for hold af fjerkræ på økologiske bedrifter. Kapitlet gennemgår de krav og retningslinjer til staldforhold, fodring og udeforhold, der gælder for økologisk fjerkræhold. Udgangspunktet er, at du skal sikre høj dyrevelfærd og sørge for, at dyrenes fysiologiske og adfærdsmæssige behov er opfyldt i din besætning<sup>616</sup>.

## 26.1 Etablering af en fjerkræbesætning

Du skal som udgangspunkt basere din husdyrproduktion på økologisk opdrættede dyr<sup>617</sup>. Når din besætning er omlagt\* eller begyndt omlægning\*, skal du købe eller overtage dyr fra autoriserede bedrifter, hvor dyrene er omlagt\* eller begyndt omlægning\* til økologisk produktion. Du kan læse mere om de generelle regler for økologiske husdyr i kapitel 21.

## 26.2 Indsættelse af ikke-økologiske fjerkræ til fornyelse eller varig ændring af besætningen

Hvis du ikke kan skaffe økologisk opdrættede dyr, må du indsætte et antal ikke-økologiske dyr til fornyelse og supplerung af din besætning<sup>618</sup>.

Ikke-økologiske fjerkræ til både kød- og ægproduktion skal være under 3 dage gamle, når du indsætter dem til fornyelse eller varig ændring af besætningen<sup>619</sup>. Dyrenes alder skal fremgå af købsfakturaen.

Hvis du vil afprøve nye hønelinjer, der ikke i forvejen findes som økologiske, kan du indtil 31. december 2021 søge om dispensation til at indsætte ikke-økologiske levekullinger. Det er en forudsætning, at de ikke-økologiske levekullinger siden klækning er opdrættet i overensstemmelse med de økologiske fodrings- og veterinærregler. Det vil blandt andet sige, at levekullingerne skal have adgang til økologisk foder og grovfoder. De ikke-økologiske hønniker skal indsættes, inden de er 18 uger gamle<sup>620</sup>. Hvis du indsætter dansk producerede levekullinger, må de ikke være næbtrimmede<sup>621</sup>.

Ved rugeægsproduktion skal avlshønerne altid indsættes, inden de er 3 dage gamle<sup>622</sup>. Ikke-økologiske avlshaner kan indsættes, når de er mere end 3 dage gamle. Avlshøner må ikke være næbtrimmede.

Du finder generelle oplysninger om husdyrhold såsom omlægningstider\*, etablering af besætninger og indsættelse af dyr i kapitel 21 og kapitel 22 og om behandling af syge dyr i kapitel 32.

<sup>616</sup> RFO, artikel 5, litra h og artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>617</sup> RFO, artikel 5, litra i og artikel 14, stk. 1, litra a, nr. i

<sup>618</sup> KFO, artikel 9, stk. 3 og 4

<sup>619</sup> KFO, artikel 42, litra a

<sup>620</sup> KFO, artikel 42, litra b

<sup>621</sup> KFO, artikel 18, stk. 1

<sup>622</sup> Økologibekg. § 36

## 26.3 Fodring af økologisk fjerkræ

Foderet skal opfylde dyrenes ernæringsmæssige behov<sup>623</sup>. Du skal som udgangspunkt fodre dit økologiske fjerkræ med økologisk foder<sup>624</sup>, eget omlægningsfoder<sup>625</sup> (dvs. foder høstet på 2. års omlægningsmarker) eller foder fra dine egne 1. års omlægningsmarker. Indkøbt omlægningsfoder\* (dvs. foder høstet på andre bedrífers 2.års omlægningsmarker) og ikke-økologisk foder kan udgøre en andel af foderrationen til dit fjerkræ<sup>626</sup>.

Mindst 20 % af foderet skal komme fra din egen bedrift<sup>627</sup>. Kan du ikke opfylde 20 % kravet, kan du bruge foder, der er produceret i samme region. Kravet kan opfyldes ved at købe foder hos foderstofvirksomheder, der har mærket foderet med, at det indeholder mindst 20 % danske fodermidler på årsbasis. Det kan dokumenteres ved hjælp af mærknings sedler og ved, at det fremgår af kontrakten med foderleverandøren.

Hvis der indgår indkøbt omlægningsfoder\*, foder fra 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og proteinafgrøder eller ikke-økologisk foder i fodringen, skal du lave en foderplan, hvor de forskellige andele af foderrationen fremgår<sup>628</sup>.

Du må bruge æg og ægprodukter som fjerkræfoder<sup>629</sup>.

Tabel 26.1 viser de krævede og tilladte andele af forskellige fodertyper til fjerkræ. Du kan læse mere om retningslinjerne for brug af de forskellige fodertyper i de efterfølgende afsnit.

**TABEL 26.1.** Fodring af økologisk fjerkræ

Fodertype	Økologisk foder	Ikke-økologisk foder	Foder fra marker under omlægning*	Grovfoder
<b>Mængde**</b>	Som udgangspunkt skal foderet være økologisk og mindst 20 % skal komme fra din egen bedrift eller være produceret i samme region <sup>630</sup> .  Kravet kan opfyldes ved at købe foder hos foderstofvirksomheder, der har mærket foderet med, at det indeholder mindst 20 % danske fodermidler på årsbasis.	5 % proteinfoder <sup>631</sup>  Der kan bruges op til 1 % ikke-økologiske urter, krydderier og melle, for eksempel som bindemidler i mineralblandinger og sliksten.  Der må bruges fiskemel. Fiskemel tæller ikke med i de 5 % proteinfoder.	Du må bruge 100 % omlægningsfoder*, hvis det er produceret på din egen bedrift.  Du må bruge indkøbt omlægningsfoder* op til 30 % <sup>632</sup> .  Der kan indgå op til 20 % foder fra bedriftens egne 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og proteinafgrøder <sup>633</sup> .	Skal indgå i den daglige foderration i tilstrækkelig mængde.

<sup>623</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra d, nr. ii

<sup>624</sup> RFO, artikel 5, litra k

<sup>625</sup> KFO, artikel 21, stk. 1, 2. pkt.

<sup>626</sup> KFO, artikel 21, stk. 1 og artikel 22 jf. artikel 43

<sup>627</sup> KFO, artikel 19, stk. 2

<sup>628</sup> KFO, artikel 76, litra d

<sup>629</sup> KFO, artikel 22, litra c

<sup>630</sup> RFO, artikel 5, litra k og KFO, artikel 19, stk. 2

<sup>631</sup> KFO, artikel 22, litra

<sup>632</sup> KFO, artikel 21, stk. 1

<sup>633</sup> KFO, artikel 21, stk. 2

1. Du må bruge 5 % ikke-økologisk proteinfoder indtil 31. december 2020<sup>634</sup>.
2. Hvis du ikke bruger op til de 5 % ikke-økologisk proteinfoder, kan du erstatte andelen med indkøbt omlægningsfoder\*.

\*\* De angivne procenter regnes på baggrund af foderets tørstofindhold.

### 26.3.1 Brug af omlægningsfoder

Omlægningsfoder\* kaldes foder der er produceret af en omlægningsafgrøde\*, dvs. en afgrøde, der er høstet tidligst 12 måneder efter påbegyndt omlægning\* (altså fra en 2. års omlægningsmark)<sup>635</sup>.

Du må fodre med 100 % omlægningsfoder\*, hvis omlægningsfoderet er dyrket på din bedrifts egne marker eller på marker, hvor du har lejet græsningsret. Du må lade indkøbt omlægningsfoder\* indgå med op til 30 % per dyr per kalenderår<sup>636</sup>. Se afsnit 23.4.2, hvis du har lejet græsningsret hos en ikke-økolog.

Du må bruge visse foderafgrøder fra dine egne 1. års omlægningsmarker og fra 1. års omlægningsmarker med lejet græsningsret med op til 20 % af den samlede foderration per dyr per år. Det gælder arealer med flerårige afgrøder, for eksempel græs og lucerne. Derudover gælder det marker med proteinafgrøder, som ærter, hestebønner, lupin, vikke og soja, der er sået, efter marken er begyndt omlægning\*. Det er en forudsætning, at marken ikke har været en del af din økologiske bedrift i de seneste 5 år<sup>637</sup>. Se afsnit 23.4.2, hvis du har lejet græsningsret hos en ikke-økolog.

Hvis du ikke udnytter muligheden for at bruge 5 % ikke-økologisk proteinfoder, må du øge andelen af indkøbt omlægningsfoder\* op til 35 %.

Det er en betingelse for brug af indkøbt omlægningsfoder\* og foder fra 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og proteinafgrøder, at du udarbejder og ajourfører en foderplan, der viser, at de tilladte andele er overholdt<sup>638</sup>.

Andelen af omlægningsfoder\* beregner du per kalenderår i procent af tørstofindholdet i foderstoffer af vegetabilsk oprindelse<sup>639</sup>.

### 26.3.2 Brug af ikke-økologisk foder

En overgangsordning, der udløber 31. december 2020 tillader, at du må bruge ikke-økologisk proteinfoder til dit fjerkræ, hvis du ikke kan skaffe udelukkende økologisk foder<sup>640</sup>.

Det er en betingelse for brug af ikke-økologisk proteinfoder, at du udarbejder og ajourfører en foderplan, der viser at den tilladte andel af ikke-økologisk proteinfoder er overholdt<sup>641</sup>.

Den højeste tilladte procentdel ikke-økologisk proteinfoder af landbrugsoprindelse er 5 % per kalenderår indtil 31. december 2020<sup>642</sup>.

Alt foder af vegetabilsk og animalsk oprindelse undtagen fiskeprodukter, betegnes som foder af landbrugsoprindelse.

<sup>634</sup> KFO Gennemførelsesforordning 2018/1584 af 22. oktober 2018

<sup>635</sup> RFO, artikel 2, litra i

<sup>636</sup> KFO, artikel 21, stk. 1

<sup>637</sup> KFO, artikel 21, stk. 1 jf. Økologibekg. §14, stk. 1, nr. 3

<sup>638</sup> KFO, artikel 76, litra d

<sup>639</sup> KFO, artikel 21, stk. 3

<sup>640</sup> KFO, artikel 43 jf. artikel 22, litra a, nr. i-ii

<sup>641</sup> KFO, artikel 43, 3. led og artikel 76, litra d

<sup>642</sup> KFO Gennemførelsesforordning 2018/1584 af 22. oktober 2018

Ikke-økologiske fodermidler som klid og strømel må indgå som bærestof i vitamin- og mineralblandinger til fjerkræ<sup>643</sup>. Bærestofferne tæller med i de 5 % ikke-økologisk proteinfoder.

Du må ikke bruge foderstoffer fremstillet ved brug af kemiske opløsningsmidler<sup>644</sup>. Du må derfor ikke bruge skråprodukter som sojaskrå, rapsskrå og solsikkekrå, da de er produceret ved hjælp af organiske opløsningsmidler.

Du må ikke bruge kød- og benmel i økologisk produktion. Du må dog godt bruge fiskemel til dit fjerkræ<sup>645</sup>. Fiske- mel tæller ikke med i de 5 % proteinfoder.

Du må bruge op til 1 % ikke-økologiske urter, krydderier og melasse i foderet.

Andelen af ikke-økologisk proteinfoder og ikke-økologiske urter, krydderier og melasse beregner du per kalenderår i procent af tørstofindholdet i foderstoffer af landbrugsoprindelse.

I tilfælde af katastrofesituationer kan Landbrugsstyrelsen give enkeltstående, midlertidige tilladelser til at bruge ikke-økologisk foder.

### 26.3.3 Tildeling af grovfoder

Fjerkræ skal have permanent adgang til udearealer eller grovfoder<sup>646</sup>. Du skal sørge for, at alt fjerkræ har adgang til grovfoder i den daglige foderration, for eksempel friskt grønt, høg, ensilage, rodfrugter, løv eller frugt- og grøntsagsrester<sup>647</sup>. Brød anses ikke for at være grovfoder.

### 26.3.4 Du skal lave en foderopgørelse

Du skal udarbejde og ajourføre en foderopgørelse\* over, hvad du bruger af indkøbt omlægningsfoder\*, foder fra 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og ikke-økologisk foder<sup>648</sup>.

Alt foder af landbrugsoprindelse skal indgå i opgørelsen. Du kan bruge tørstofværdierne fra dine seneste analyse- resultater eller de nyeste tabelværdier.

Du skal opgøre følgende per kalenderår:

- Andelen af ikke-økologisk proteinfoder er højst 5 % af tørstofindholdet i foder af landbrugsoprindelse.
- Andelen af økologisk foder, der stammer fra egen bedrift eller samme region udgør mindst 20 % af tørstofindholdet i foder af vegetabilsk oprindelse.
- Andelen af ikke-økologiske urter, krydderier og melasse er højst 1 % i tørstofindholdet i foder af landbrugsoprindelse.
- Andelen af indkøbt omlægningsfoder\* er højst 30 % af tørstofindholdet i foder af vegetabilsk oprindelse.
- Andelen af foder fra 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og proteinafgrøder er højst 20 % af tørstofindholdet i foder af vegetabilsk oprindelse.

En foderopgørelse\* er ikke nødvendig:

- Hvis du udelukkende bruger økologisk foder eller omlægningsfoder\* fra egen bedrift. Så skal du kun udarbejde en oversigt over de foderemner, som du bruger med angivelse af mængde.

---

<sup>643</sup> KFO 505/2012, artikel 22, litra a

<sup>644</sup> RFO, artikel 18, stk. 3

<sup>645</sup> KFO, artikel 22, litra e

<sup>646</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra d, nr. iii

<sup>647</sup> KFO, artikel 20, stk. 3

<sup>648</sup> KFO, artikel 76, litra d

- Hvis du benytter et delvist økologisk fuldfoder, der er entydigt deklareret og fodrer supplerende med økologisk grovfoder eller omlægningsgrovfoder produceret på egen bedrift, behøver du også kun at udarbejde oversigt over foderemnerne med angivelse af mængde.

### 26.3.5 Fodermidler af mineralsk oprindelse

I bilag 6, tabelafsnit 1, i denne vejledning kan du finde en liste over fodermidler af mineralsk oprindelse, som du må bruge i foder til økologisk fjerkræ<sup>649</sup>. Mineralske fodermidler, der ikke er nævnt i bilag 6, tabelafsnit 1, må du ikke bruge eller opbevare på din bedrift.

### 26.3.6 Tilsætningsstoffer i foder

Bilag 6, tabelafsnit 3, indeholder en liste over tilsætningsstoffer, som du må bruge i foder til økologisk fjerkræ<sup>650</sup>.

Foderstoffer, der indeholder andet end de tilladte tilsætningsstoffer, må du ikke bruge eller opbevare på din bedrift<sup>651</sup>. Det gælder for eksempel aminosyrer og farvestoffer.

Når du bruger de tilladte tilsætningsstoffer, skal det ske efter de generelle foderstofregler.

Du må bruge syntetiske vitaminer til økologisk fjerkræ, hvis de ikke er produceret ved hjælp af GMO\*<sup>652</sup>.

Økologiske dyr skal altid have adgang til rent drikkevand. Du må tilsætte foderstoffer, for eksempel vitaminer og mineraler, til dyrenes drikkevand, hvis brugen er i overensstemmelse med de generelle foderregler, og tilsætningen er i overensstemmelse med dyrenes fysiologiske behov med hensyn til næringsstoffer og vandoptag. Til økologiske dyr skal vandet, efter tilsætning, fremstå som rent. Er det opfyldt, er det ikke nødvendigt at tilbyde drikkevand uden tilsætning ved siden af.

### 26.3.7 Forbud mod GMO

Økologiske foderstoffer må ikke indeholde eller være fremstillet af genetisk modificeret materiale<sup>653</sup>.

Du må ikke bruge foderstoffer, der består af, indeholder eller er fremstillet ved brug af GMO\* i økologisk jordbrugsproduktion<sup>654</sup>. Veterinære lægemidler er undtaget fra dette krav.

Produkter, der er mærket med: "kan anvendes i økologisk produktion i overensstemmelse med forordning (EF) nr. 834/2007 og (EF) nr. 889/2008", er GMO\*-fri, og det er ikke nødvendigt med yderligere dokumentation.

Det skal klart og tydeligt fremgå på deklARATIONEN, om et foderstof indeholder GMO\*, eller om produktet er fremstillet ved hjælp af GMO\*. Det betyder, at du ikke må bruge foderstoffer, der er mærket med, at de består af og/eller indeholder GMO\*<sup>655</sup>.

Du skal være opmærksom på, at foderstoffer fremstillet af eller ved hjælp af GMO\*, men hvor der ikke forekommer GMO\* i slutproduktet, ikke er omfattet af de generelle mærkningsregler for GMO\*.

Det kan for eksempel være fodertilsætningsstoffer, der bliver brugt i foderprodukter, som elektrolytter eller vitaminblandinger. Før du bruger disse produkter, skal du forlange en erklæring fra sælgeren om, at produktet ikke

<sup>649</sup> KFO, artikel 22, litra d og bilag V, del 1

<sup>650</sup> KFO, artikel 22, litra g og bilag VI

<sup>651</sup> KFO, artikel 22, litra g, modsætningsvis. Opbevaring: KFO, artikel 35, stk. 2

<sup>652</sup> RFO, artikel 9, stk. 1

<sup>653</sup> RFO, artikel 9, stk. 1

<sup>654</sup> RFO, artikel 9, stk. 1

<sup>655</sup> KFO, artikel 9, stk. 2

indeholder eller er fremstillet ved hjælp af GMO<sup>656</sup>. Erklæringen kan typisk fremgå af følgesedlen eller fakturaen. Du kan også finde [en blanket til sælgers erklæring om GMO-frihed](#) på Landbrugsstyrelsens hjemmeside. Du skal altid have dokumentation for GMO\*-frihed liggende på din bedrift, og du skal kunne vise den ved kontrolbesøg.

## 26.4 Velfærd i fjerkræbesætninger

Du skal til enhver tid sikre bedst mulig velfærd for fjerkræet<sup>657</sup>.

Velfærd i en fjerkræbesætning bliver vurderet ud fra et helhedsbillede. Landbrugsstyrelsen bruger et velfærdsvurderingssystem som basis for en objektiv bedømmelse af den enkelte floks velfærd. Velfærden vurderes bl.a. ud fra:

- Dødelighed.
- Forekomst af fjerpilning.
- Forekomst af kannibalisme.

For at vurdere om velfærden i din fjerkræbesætning er tilfredsstillende, tager vi udgangspunkt i nedenstående forhold<sup>658</sup>:

- Dødeligheden må som udgangspunkt ikke overstige ca. 1,2 % per måned.
- Andelen af fugle, der er let pillede, gradueres efter hønernes alder. En fugl er let pillet, hvis den har én bar plet i fjerdragten, hvor der tydeligt ses bar hud. Pletten må ikke være større end 5 cm i diameter.
- Andelen af fugle, der er meget pillede, må som udgangspunkt ikke overstige ca. 5 %. En høne er meget pillet, hvis den har én eller flere bare pletter i fjerdragten med en diameter på 5 cm eller større, hvor der tydeligt ses bar hud. Det er uanset, hvor gamle dyrene er.

Til vurdering af, om velfærden er tilfredsstillende, bruges der for let pillede æglæggende høner til konsumægsproduktion en vurderingsnøgle, der er gradueret efter hønernes alder. F.eks. vil høner, der er 25 uger gamle, allerede have en mindre tilfredsstillende velfærd, når andelen af let pillede høner i flokken er 10 %. For hver leveuge tillægges 1 % til andelen af let pillede høner, før der er tale om mindre tilfredsstillende velfærd. Det vil sige, at velfærden hos 75 uger gamle høner først vurderes som mindre tilfredsstillende, hvis 60 % af hønerne er let pillede, se figur 26.1.

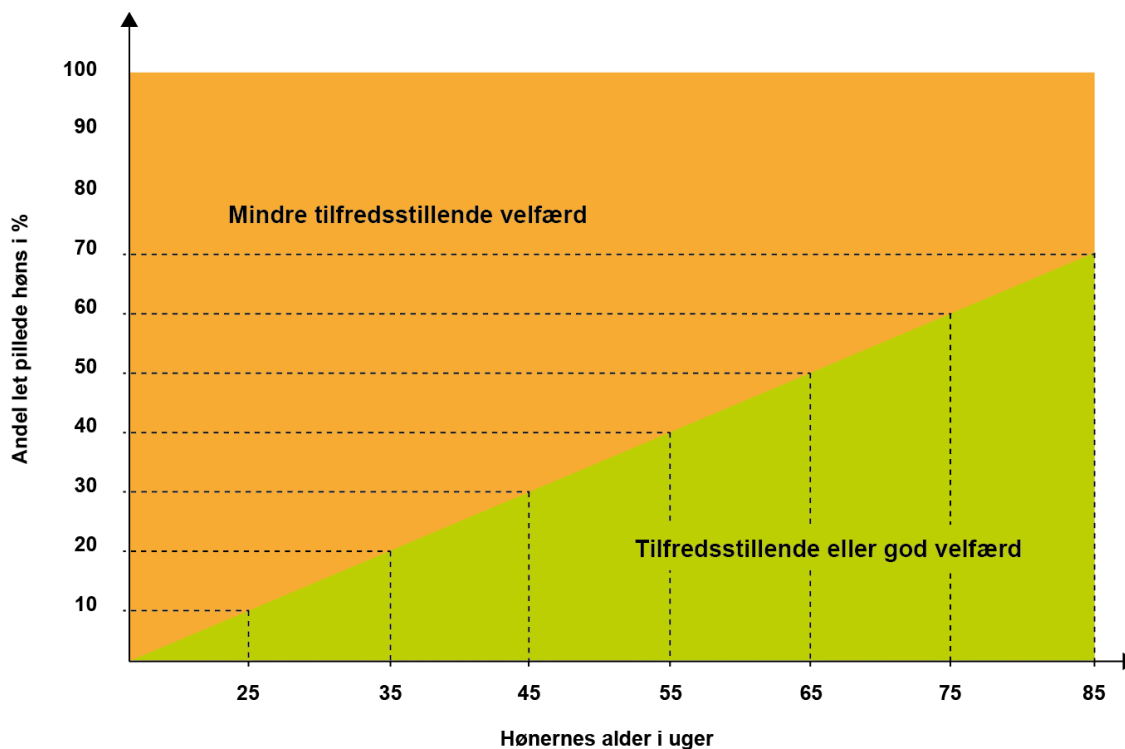
---

<sup>656</sup> RFO, artikel 9, stk. 3

<sup>657</sup> RFO, artikel 5, litra h og artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>658</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii





**FIGUR 26.1.** Tilfredsstillende eller god velfærd

Allerede ved en "mindre tilfredsstillende velfærd" på grund af fjerpilning eller kannibalisme vil Landbrugsstyrelsen kunne påbyde, at der udarbejdes en handlingsplan for enten at standse fjerpilningen i den eksisterende flok eller for at forebygge fjerpilning i det næste hold høns. Handlingsplanen kan med fordel udarbejdes i samarbejde med din konsulent, eller anden rådgiver, men dette er ikke et krav.

Da årsager til fjerpilning eller kannibalisme kan være multifaktuelle, vil det være en god idé i sin analyse at iagttage en række parametre, som enten kan være en udløser af fjerpilning eller et tegn på velfærdsproblemer generelt, som for eksempel:

- Opdræt og opdrætsforhold
- Fodersammensætning
- Vandoptagelse
- Ægydelse og udvikling i ægvægt
- Lystimer og lysintensitet
- Rutiner i forbindelse med den daglige inspektion i anlægget
- Sundhed og sygdom i flokken
- Temperaturforhold og staldklima
- Genetik
- Staldindretning
- Adgang til udearealer og grovfoder.

Et [hjælpekema til udarbejdelse af en handlingsplan for fjerkræ](#) kan downloades fra Landbrugsstyrelsens hjemmeside. Skemaet er alene ment som en hjælp og er ikke nødvendigvis udtømmende.

Du skal straks isolere fugle med blodige sår<sup>659</sup>. Døde fugle skal du dagligt fjerne og notere i logbog over husdyrproduktion. Du skal angive konstateret eller formodet dødsårsag<sup>660</sup>.

<sup>659</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra e, nr. i

<sup>660</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii samt KFO, artikel 24, stk. 1. Logbog: KFO, artikel 76, litra b, c og e og Økologibekg. § 20

Du skal sørge for, at omgivelserne tilgodeser<sup>661</sup> fjerkræets naturlige bevægelsesmønstre i overensstemmelse med de forskellige fugles behov, herunder, at:

- Indendørs arealer er tilstrækkeligt store og velforsynede med ren og tør strøelse<sup>662</sup>.
- Der er tilstrækkelig frisk luft og dagslys i stalden<sup>663</sup>.
- Der er adgang til læ og skygge ved udendørs ophold<sup>664</sup>.
- Alle fugle har adgang til foder og frisk drikkevand hele døgnet<sup>665</sup>.
- Alle fugle har mulighed for fjerpleje<sup>666</sup>.
- Vandfugle har adgang til bedefaciliteter eller et vandløb, dam, sø eller lignende, når vejrforholdene tillader det<sup>667</sup>.

## 26.5 Staldforhold

Du skal sørge for, at dyrenes opstaldningsforhold er tilpasset deres biologiske og adfærdsmæssige behov, for eksempel passende bevægelsesfrihed<sup>668</sup>.

Alle dyr, som går ude i vinterperioden fra 1. december til 1. marts eller i perioder med vinterlignende vejr, skal have adgang til ly og læ, enten i form af beplantning eller et læskur/bygning, hvor alle dyr kan hvile på et tørt leje.

Du skal sørge for, at luftcirkulation, støvniveau, temperatur, luftfugtighed og gaskoncentration holdes inden for grænser, der ikke er til gene for dyrene. Det skal du gøre ved korrekt isolering, opvarmning og ventilation i bygningerne<sup>669</sup>.

Ammoniakkoncentrationen i hele stalden må som udgangspunkt ikke overstige 25 ppm<sup>670</sup>.

Du skal også sørge for, at der ikke er inventar eller andet som dyrene kan komme til skade på hverken i stalden eller på udearealerne<sup>671</sup>.

I produktionssystemer til æglæggende høner, hvor hønerne kan bevæge sig frit mellem forskellige etager, gælder følgende:

- Der må højst være tre etager inkl. gulvarealet.
- Frihøjden mellem etagerne skal være mindst 45 cm.
- Drikke- og fodringsanlæg skal være fordelt, så alle hønsene har lige adgang til foder og vand.
- Etagerne skal være indrettet, så ekskrementer ikke kan falde igennem til underliggende etager.

---

<sup>661</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>662</sup> KFO, artikel 10, stk. 1 og 3

<sup>663</sup> KFO, artikel 19, stk. 1

<sup>664</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og KFO, artikel 14, stk. 6

<sup>665</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>666</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og KFO, artikel 10, stk. 3

<sup>667</sup> RFO, artikel 14, stk. i, litra b, nr. ii og iii

<sup>668</sup> RFO, artikel, 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>669</sup> KFO, artikel 10, stk. 1

<sup>670</sup> Økologibkg. § 28

<sup>671</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og litra e, nr. i.

## 26.5.1 Arealkrav indendørs

Nettoarealet, er det område, der til hver en tid er til rådighed for fuglene. Til nettoarealet til for eksempel høns regnes alt areal, dyrene har til rådighed, med en frihøjde på 45 cm, en hældning på maks. 14 % og en bredde på minimum 30 cm<sup>672</sup>. Arealer under etager, hvor der ikke opfanges gødning, medregnes ikke til nettoarealet til høns, men medregnes i levekyllingers nettoareal. Kravet til nettoareal kan du se i tabel 26.2.

**TABEL 26.2.** Arealkrav for fjerkræ<sup>673</sup>

Typer	Nettoareal
Læggehøns	6 dyr per m <sup>2</sup>
Fjerkræ til slagtning (i faste huse) **	10 dyr per m <sup>2</sup> , dog højst 21 kg levendevægt per m <sup>2</sup>
Fjerkræ til slagtning i mobile huse***	16 dyr per m <sup>2</sup> , dog højst 30 kg levendevægt per m <sup>2</sup>
Levekyllinger	15 dyr per m <sup>2</sup> , eller højst 21 kg levende vægt per m <sup>2</sup>

\*\* Fjerkræ til slagtning dækker over slagtekyllinger, perlehøns, ænder, kalkuner og gæs.

\*\*\* Dog kun hvis mobile huse er under 150 m<sup>2</sup>, der altid er 70 % vegetation på udearealet, samt hvis udearealet eller de mobile huse giver fjerkræene ly.

Mindst en tredjedel af nettoarealet skal være fast, og fuglene skal kunne bruge det til støvbadning og skrabeareal<sup>674</sup>. Arealet skal være dækket med tør og porøs strøelse, som kan bestå af sand, jord, halm, eller lignende. Tørret hønsemøg kan ikke medregnes som strøelse, ligesom areal under A-stativer ikke kan regnes med til den strøede del af nettoarealet.

Til høner skal der være mindst 1 rede per 7 høner eller 120 cm<sup>2</sup> reder (mindst 11x11 cm) per fugl, hvis der er fælles reder<sup>675</sup>.

Arealet i et fjerkræhus til slagtefjerkræ må ikke overstige 1.600 m<sup>2</sup><sup>676</sup>.

## 26.5.2 Flokstørrelse

Der er grænser for, hvor stor flokstørrelsen i det enkelte fjerkræhus må være<sup>677</sup>. Du kan se flokstørrelserne i tabel 26.3.

**TABEL 26.3.** Flokstørrelse

Typer	Flokstørrelse
Læggehøns	3.000 stk.
Slagte- eller levekyllinger	4.800 stk.
Perlehøns	5.200 stk.
Berberiænder eller pekingænder (hundyr)	4.000 stk.
Berberiænder eller pekingænder (handyr)	3.200 stk.
Andre ænder	3.200 stk.
Kapuner, gæs eller kalkuner	2.500 stk.

<sup>672</sup> Nettoarealet er defineret i overensstemmelse med direktiv 1999/74 EC om mindstekrav til beskyttelse af æglæggende høner og bekg. Nr. 881 af 28. juni 2016 om beskyttelse af æglæggende høner.

<sup>673</sup> KFO, artikel 10, stk. 4 og bilag III og for levekyllinger og Økologibkg. § 26, stk. 1

<sup>674</sup> KFO, artikel 12, stk. 3, litra a og Økologibkg. § 21

<sup>675</sup> KFO, artikel 10, stk. 4 samt bilag III, nr. 2

<sup>676</sup> KFO, artikel 12, stk. 3, litra f

<sup>677</sup> KFO, artikel 12, stk. 3, litra e og for levekyllinger og Økologibkg. § 25

### 26.5.3 Foder og vand

For at sikre, at æglæggende høner har let adgang til vand og foder<sup>678</sup>, skal du overholde mindstekravene vist i tabel 26.4.

**TABEL 26.4.** Pladskrav til vand- og fodringssystemer<sup>679</sup>

Type	Minimum plads per høne
Aflange fodertrug	10 cm
Runde fodertrug	4 cm
Drikkerender	2,5 cm
Runde drikke­trug	1 cm
Vandnipler eller drikkekopper	1 kop eller nippel per 10 høner
Rørdrikke­anlæg	2 kopper eller nipler per høne

### 26.5.4 Siddepinde

Du skal etablere siddepinde til alle dyr ved produktion af perlehøns, levekyllinger, æglæggende høner, formeringsdyr og deres centralopdræt<sup>680</sup>.

For levekyllinger skal der være mindst 12 cm siddepind per dyr. Hos æglæggende høner, formeringsdyr og deres centralopdræt skal der være mindst 18 cm siddepind per dyr. For perlehøns skal der være mindst 20 cm siddepind per dyr.

### 26.5.5 Lysforhold

Der skal være så tilstrækkeligt naturligt lys i stalden, at du kan læse en almindelig tekst i dagtimerne<sup>681</sup>. Lyset skal være jævnt fordelt (indirekte og diffust).

Du kan supplere dagslyset med kunstig belysning, så der dagligt er lys i op til 16 timer med en sammenhængende natlig hvileperiode uden kunstigt lys på mindst 8 timer<sup>682</sup>. Dette gælder både inde og ude. Hvis dyrene er ude hele natten, skal de også have en natlig hvileperiode uden kunstigt lys på mindst 8 timer for hver 24 timer<sup>683</sup>. Ved natlig hvileperiode forstås de helt mørke timer. Det vil sige, at tussmørke i den halve time før solopgang og efter solnedgang ikke regnes med i den natlige hvileperiode.

Du må fravige reglerne om dæmpning af lyset i en kortere periode i tilfælde af konkrete problemer i din besætning, der påvirker dyrenes velfærd<sup>684</sup> såsom:

- For tidlig æglægning
- Fjerpilning
- Kannibalisme

<sup>678</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii.

<sup>679</sup> Bekendtgørelse nr. 881 af 28. juni 2016 om beskyttelse af æglæggende høner, med senere ændringer.

<sup>680</sup> KFO, artikel 12, stk. 3, litra c og bilag III, afsnit 2 samt Økologibkg. § 26, stk. 2 – denne gælder kun for levekyllinger.

<sup>681</sup> KFO, artikel 10, stk. 1, sidste pkt.

<sup>682</sup> KFO, artikel 12, stk. 4

<sup>683</sup> KFO, artikel 12, stk. 4 jf. RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>684</sup> Økologibkg. § 29, stk. 3 og 4

Du skal notere dette i din logbog med angivelse af periode og årsag<sup>685</sup>.

### 26.5.6 Brug af elhegn/tråde ved klumpning

Du må som udgangspunkt ikke installere elhegn eller -tråd i fjerkræstalder<sup>686</sup>.

Du må kun bruge elhegn eller -tråde til at afhjælpe problemer med klumpning, og kun hvis andre tiltag ikke har kunnet forhindre problemet<sup>687</sup>.

Du skal altid søge om tilladelse\* til en sådan anvendelse. Du skal i ansøgningen vedlægge en plan over hvilke tiltag du allerede har prøvet, samt hvad du fremadrettet vil gøre for at afhjælpe problemet. Du skal sende din ansøgning\* til Landbrugsstyrelsen senest den dag, hvor elhegnet/trådene bliver sat op. Du skal pille elhegnet/trådene ned og fjerne dem fra stalden, lige så snart problemet er løst.

### 26.5.7 Udgangshuller

Stalde til fjerkræ skal være forsynet med ind- og udgangshuller. Længden af udgangshullerne skal være mindst 4 meter per 100 m<sup>2</sup> af det staldareal<sup>688</sup>, som fuglene altid har til rådighed. Staldarealet defineres som gulvarealet i inderstalden og evt. en veranda. Hvis verandaen skal regnes med for at overholde arealkravene, så skal verandaen også regnes med i staldarealet.

For levekyllinger gælder det, at hvis stalden er udstyret med en solid tilbygning af fast konstruktion, for eksempel en veranda på mindst 1 meter i bredden, skal størrelsen af ind- og udgangshuller mellem den indre stald og tilbygningen være mindst 1,5 meter per 100 m<sup>2</sup> af inderstaldens nettoareal. Inderstaldens nettoareal defineres som gulvarealet og arealet på slats og/eller etagesystem<sup>689</sup>.

Hullerne skal være jævnt fordelt mod udearealet, så hele flokken har uhindret adgang til at komme ud<sup>690</sup>.

### 26.5.8 Opmåling af stalde

Du måler arealer fra inderside til inderside af inventar. Dog måler du fra midt til midt af inventaret, hvis der er tale om åbent inventar. Vægge måler du fra inderside til inderside.

Nettoarealet er det areal, som dyrene til hver en tid har til rådighed. Det vil sige, at du kan medregne en fast tilbygning, hvis dyrene har uhindret adgang til den hele døgnet, og tilbygningen kan lukkes af mod udearealet. Du skal fratælle arealer, hvor der står eller hænger inventar (vand/fodertrug, redekasser, siddepinde og A-stativer) og stolper, så dyrene ikke kan bruge arealet.

### 26.5.9 Skillevæg og adskillelse i stalden

Flokstørrelsen i det enkelte fjerkræhus må ikke overstige de nævnte grænser i tabel 26.3. Da stalde i dag typisk består af flere afdelinger/fjerkræhuse, skal der sikres en tilstrækkelig adskillelse af den enkelte afdeling, så der ikke er risiko for sammenblanding, og så flokken i den ene afdeling ikke kan se og kun vanskeligt høre fuglene på den anden side.

---

<sup>685</sup> KFO, artikel 67, stk. 1, litra b

<sup>686</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og nr. viii

<sup>687</sup> Jf. princippet i RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. viii

<sup>688</sup> KFO, artikel 12, stk. 3, litra d og Økologibkg. § 30, stk. 1

<sup>689</sup> Økologibkg. § 30, stk. 3

<sup>690</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og KFO, artikel 12, stk. 3, litra g samt Økologibkg. § 30, stk. 2

Landbrugsstyrelsen har en praksis for at godkende en fysisk adskillelse mellem afdelingerne, som består af en fast skillevæg. I stalde til æglæggende høner og levekylinger er der desuden praksis for at etablere trådhegn fra skillevæggens kant og op til kip. Dette er for at undgå, at flokkene kan flyve sammen. Af hensyn til ventilation er det tilladt at have åbent i kip, hvis der er fast skillevæg mellem flokkene på 2/3 af den totale højde i stalden. Hvis stalden er højere end 6 meter, er det tilstrækkeligt, at skillevæggen er 4 meter høj. Staldhøjden bliver målt fra gulvhøjden til kip.

Selvom der er en fast skillevæg, er det dog muligt at have gennemgående fodringsanlæg, ægtransportbånd m.m., når disse kun er omgivet af mindre åbninger.

Hvis der er en fast tilbygning til din stald, for eksempel en veranda, og denne tæller med i indendørs arealkravet, så skal der også være en adskillelse i verandaen, som skal sikre, at flokstyrrelsen ikke overstiger det tilladte. Landbrugsstyrelsen har også her praksis for at godkende en fast skillevæg i verandaen ud fra de samme kriterier som i inderstalden.

## 26.6 Rengøring af stalde i forbindelse med holdskifte

Du skal tømme fjerkræhuset mellem opdræt af to hold fjerkræ. Bygningen inkl. udstyr skal rengøres og desinficeres, inden du indsætter et nyt hold fjerkræ<sup>691</sup>.

Mobile huse uden bund, skal du også rengøre og desinficere, selvom du flytter huset i forbindelse med holdskiftet.

Du må bruge de midler, der er nævnt i bilag 6, tabelafsnit 5, til rengøring og desinfektion af stalde, folde, udstyr og redskaber<sup>692</sup>.

Til rengøring og desinficering af lastbiler og kasser til transport må du bruge rengørings- og desinfektionsmidler, der er godkendt til formålet efter de generelle regler. Har du problemer med skadedyr i staldene<sup>693</sup>, har du følgende muligheder:

- Rotter. Du skal kontakte kommunens tekniske forvaltning. De foretager rottebekæmpelse efter gældende lovgivning.
- Mus må du bekæmpe med midler godkendt til bekæmpelse af gnavere (rodenticider) i fælder.
- Fluer og andre insekter skal du bekæmpe med mekaniske eller biologiske metoder, for eksempel fluepapir eller rovfluer. Desuden må du bruge produkterne i bilag 2, hvis de er godkendt til brug indendørs.

## 26.7 Adgang til udeareal

Økologiske dyr skal have adgang til udeareal, når vejrforholdene og dyrenes fysiske kondition tillader det<sup>694</sup>. Fjerkræ skal have adgang til udeareal mindst en tredjedel af deres liv<sup>695</sup>. For at sikre, at det overholdes, skal du sørge for, at dyrene har adgang til udeareal, når de er fuldfjerede og vejrforholdene tillader det. Lavekylinger skal derfor ved ca. 6-7 ugers alderen have adgang til udearealet.

Du skal træffe de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at der ikke er risiko for sammenblanding af flokkene på udearealet<sup>696</sup>.

---

<sup>691</sup> KFO, artikel 23, stk. 5

<sup>692</sup> KFO, artikel 23, stk. 4 og bilag VII

<sup>693</sup> KFO, artikel 23, stk. 4 og bilag II

<sup>694</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og nr. iii og Økologibkg. § 32

<sup>695</sup> KFO, artikel 14, stk. 5

<sup>696</sup> KFO, artikel 12, stk. 3, litra e

Udearealet skal tilgodese dyrenes fysiologiske og adfærdsmæssige behov og skal for størstedelen være dækket af vegetation<sup>697</sup>. Udearealet skal give dyrene tilstrækkeligt ly. Du skal som udgangspunkt etablere ly, skygge og dækning ved hjælp af træer, buske eller anden form for levende beplantning. Dyrene skal desuden have mulighed for læ<sup>698</sup>. Hvis du ikke kan opretholde vegetationen foran udgangshullerne, skal du sørge for, at denne del af udearealet fortsat er attraktivt. Du skal derfor i sådanne tilfælde etablere en belægning, der gør arealet mindre mudret.

Vandfugle skal have adgang til bade faciliteter eller et vandløb, dam eller sø, når vejrforholdene tillader det<sup>699</sup>. Vær opmærksom på, at der er generelle regler omkring husdyrgødning, som skal overholdes. Disse administreres af Miljøstyrelsen.

Udearealer til fjerkræ skal have gennemgået mindst 12 måneders omlægning\*, inden du må lukke fuglene ud på arealerne. Dog er der mulighed for at søge om nedsat omlægningstid\* på udearealer til fjerkræ. Se mere om omlægning\* af udearealer til fjerkræ i afsnit 13.3.5.

Du skal sørge for, at fjerkræets trivsel og fysiologiske behov tilgodeses. Derfor må afstanden til nærmeste indgangshul som udgangspunkt ikke overstige 150 m. I visse tilfælde kan det dog accepteres, at der er en længere afstand på op til omkring 350 m. Det forudsætter, at du altid sørger for, at der er tilstrækkeligt vand og foder til rådighed på hele udearealet<sup>700</sup>.

Du finder supplerende oplysninger vedrørende udearealer til slagtekyllinger, levekylinger og æglæggende høner i afsnit 26.7.2.

I tabel 26.5 kan du se arealkravet til udeareal for fjerkræ.

**TABEL 26.5.** Arealkrav til udeareal<sup>701</sup>

Typer	Areal, der skal være til rådighed per foldskift per dyr**
Læggehøns	4 m <sup>2</sup>
Slagtekyllinger	4 m <sup>2</sup>
Levekylinger	1 m <sup>2</sup>
Perlehøns	4 m <sup>2</sup>
Ænder	4,5 m <sup>2</sup>
Kalkuner	10 m <sup>2</sup>
Gæs	15 m <sup>2</sup>
Fjerkræ til slagting (i mobile huse)	2,5 m <sup>2</sup>

\*\* Det er en forudsætning, at grænsen på 170 kg N fra husdyrgødning/ha/år ikke bliver overskredet.

### 26.7.1 Tomgangsperiode i fjerkræfolde

For levekylinger, slagtekyllinger og æglæggende høner skal der være en tomgangsperiode på minimum 2 uger mellem hvert hold<sup>702</sup>. De 2 ugers tomgangsperiode skal holdes i træk.

<sup>697</sup> KFO, artikel 14, stk. 6 og bekg. om økologiske levekylinger, § 23

<sup>698</sup> KFO, artikel 14, stk. 6, jf. RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>699</sup> KFO, artikel 12, stk. 2

<sup>700</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og KFO, artikel 14, stk. 6. Økologibekg. § 33 – gælder kun for levekylinger.

<sup>701</sup> KFO, artikel 10, stk. 4 jf. bilag III og Økologibkg. § 31 – gælder kun for levekylinger.

<sup>702</sup> Økologibkg. § 22, stk. 4

Tomgangsperioden kan gennemføres ved et glidende foldskifte. Det betyder, at du gradvist skal lukke et stykke af den gamle fold af og give dyrene adgang til et tilsvarende stykke i den nye fold<sup>703</sup>.

Hvis du laver glidende foldskifte, skal du overholde følgende krav:

- Det samlede udeareal, der bliver brugt i foldskiftet, skal udgøre mindst 1½ gange minimumsudearealet per fugl<sup>704</sup>.
- Dyrene skal altid have minimumsarealet til rådighed<sup>705</sup>.
- Du skal notere foldreguleringen i logbog for husdyrproduktion<sup>706</sup>.

Kravet om tomgangsperiode på udearealet bortfalder, hvis udearealet er minimum 1½ gange større end det lov-mæssige minimums udeareal. Kravet til vegetationsdække beregnes stadig ud fra minimumsarealet, selvom det samlede udeareal er større. Se mere i afsnit 26.7.2. Kravet om tomgangsperiode gælder ikke for små fjerkræ-flokkede, som ikke holdes i folde, og som bevæger sig frit hele dagen<sup>707</sup>.

## 26.7.2 Krav til beplantning for udearealer til æglæggende høner, levekyllinger og slagtekyllinger

### Æglæggende høner

Udearealer til æglæggende høner skal som minimum være 4 m<sup>2</sup> per høne. Der skal være plantet træer og/eller buske i mindst 50 % af arealet, og i mindst 20 % skal der være bunddække. Det betyder, at i alt 70 % af udearealet skal være dækket af vegetation<sup>708</sup>. For at sikre et varieret og attraktivt udeareal anbefales det, at have en blandet vegetation bestående af mindst fem forskellige plantearter fra mindst tre forskellige familier, men dette er ikke et krav.

Du skal sørge for, at dyrene benytter hele udearealet. Beplantningen bør derfor udformes som korridorer eller øer af træer/buske. Der må højst være 25 meter fra udgangshullerne til den første beplantning, og højst være 20 meter mellem træer og/eller buske på den beplantede del af arealet<sup>709</sup>. De 20 meter beregnes fra flyverskjul til flyverskjul, dvs. at der regnes fra og til, hvor kronen giver skjul, og ikke fra stamme til stamme. Du skal sørge for, at der er flyverskjul for dyrene hele året. Dette kan du med fordel gøre med stedsegrønne planter og buske. For metode til vurdering af beplantning, se bilag 11.

---

<sup>703</sup> Økologibekg., § 22, stk. 4

<sup>704</sup> Økologibekg., § 22, stk. 4, nr. 1

<sup>705</sup> Økologibekg., § 22, stk. 4, nr. 2

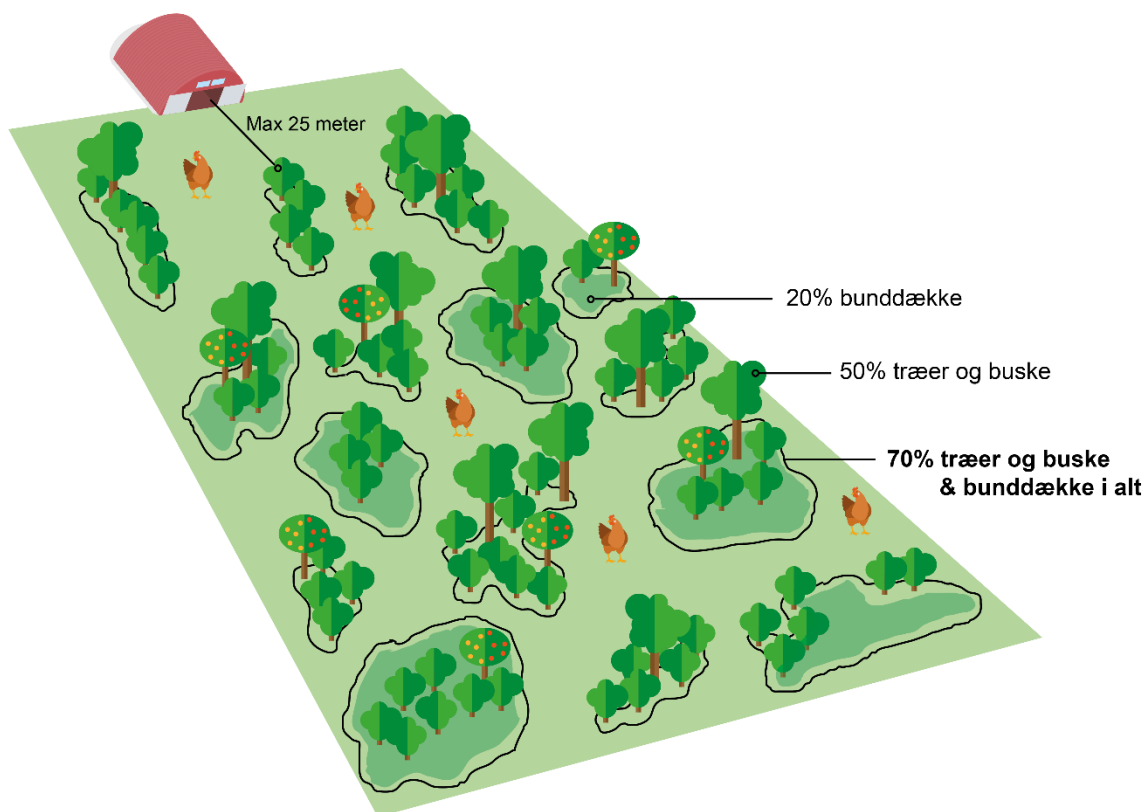
<sup>706</sup> Økologibekg., § 22, stk. 4, nr. 3

<sup>707</sup> KFO, artikel 23, stk. 5

<sup>708</sup> Økologibekg., §22, stk. 1

<sup>709</sup> Økologibekg., § 22, stk. 1





**FIGUR 26.2.** Illustration af krav til beplantning for udearealer til æglæggende høner.

Dette bør dog kun ses som et eksempel, der illustrerer kravene. Beplantningen kan udformes på mange forskellige måder. For metode til vurdering af beplantning, se bilag 11.

### Levekyllinger

Beplantningskravene for levekyllingerne er de samme som for æglæggende høner, men gælder således indenfor arealet på 1 m<sup>2</sup> per levekylling.

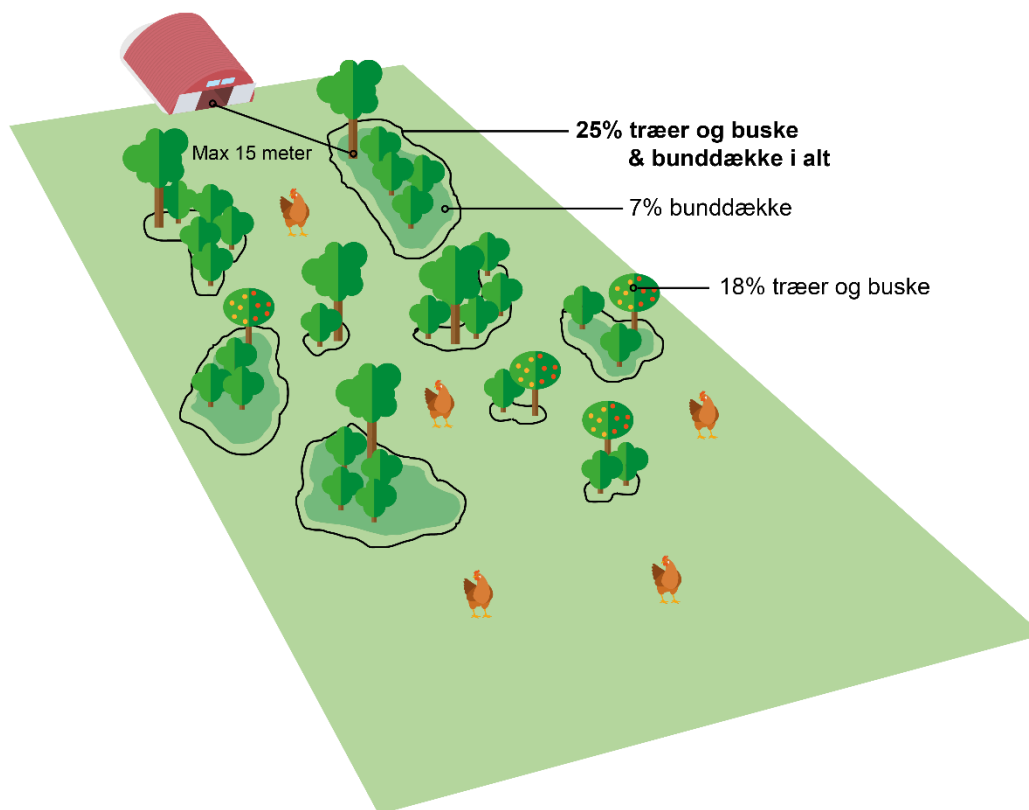
### Slagtekyllinger

Udearealer til slagtekyllinger skal som minimum være 4 m<sup>2</sup> per kylling. Der skal være plantet træer og/eller buske i mindst 18 % af arealet, og i mindst 7 % skal der være bunddække. Det betyder, at i alt 25 % af udearealet skal være dækket af vegetation<sup>710</sup>. Vegetationskravet skal opfyldes i den del af udearealet, der ligger tættest på udgangshullerne.

Du skal sørge for, at dyrene benytter hele udearealet, og derfor bør beplantningen udformes som korridorer eller øer af træer/buske. Der må højst være 15 meter fra udgangshullerne til den første beplantning og højst være 15 meter mellem træer og/eller buske på den beplantede del af arealet<sup>711</sup>. De 15 meter beregnes fra flyverskjul til flyverskjul, dvs. at der regnes fra og til, hvor kronen giver skjul, og ikke fra stamme til stamme. Du skal sørge for, at der er flyverskjul for dyrene hele året. Dette kan du med fordel gøre med stedsegrønne planter og buske. Det er op til dig, hvad du ønsker at gøre i den resterende del af hønsegården, men der kan med fordel plantes urter eller andre afgrøder som dyrene kan fouragere i. For metode til vurdering af beplantning, se bilag 11.

<sup>710</sup> Økologibekg., §22, stk. 2

<sup>711</sup> Økologibekg., §22, stk. 2



**FIGUR 26.3.** Illustration af krav til beplantning for udearealer til slagtekyllinger.

Dette bør dog kun ses som et eksempel, der illustrerer kravene. Beplantningen kan udformes på mange forskellige måder. For metode til vurdering af beplantning, se bilag 11.

Vær opmærksom på, at der gælder særlige krav for at få grundbetaling og Økologisk Arealtilskud til beplantede arealer.

### 26.7.3 Krav til udeareal ved mobile huse

Udearealer til fjerkræ i mobile huse behøver ikke opfylde beplantningskravet på 50 % træer og buske hvis:

- 70 % af udearealet til enhver tid er dækket af vegetation.
- Udearealerne eller de mobile huse giver fjerkræene ly<sup>712</sup>.

Det anbefales at flytte husene så ofte, at der altid er grønt lige udenfor udgangshullerne. Det mobile hus giver ly, når fjerkræet kan komme ind under huset fra flere sider.

Hvis udearealerne ikke kan opfylde disse to krav, skal beplantningskravene beskrevet i afsnit 26.7.2 overholdes.

<sup>712</sup> Økologibkg., § 22, stk. 3

## 26.8 Slagtealder for fjerkræ

Langsomt voksende slagtekyllingeracer er defineret som kyllinger med en væksthastighed, der gennemsnitlig over 3 på hinanden følgende hold ikke overstiger 38 gram per dyr per dag<sup>713</sup>. Langsomt voksende kalkuner er defineret som kalkuner med en væksthastighed, der gennemsnitlig over 3 på hinanden følgende hold ikke overstiger 90 gram per dyr per dag<sup>714</sup>. Den gennemsnitlige væksthastighed i det enkelte hus måles som den gennemsnitlige væksthastighed for det aktuelle hold og de to forudgående hold i det enkelte hus.

Har du langsomt voksende racer og har indsat ikke-økologisk fjerkræ, kan du slagte dyrene, når omlægningstiden\* på 70 dage er overholdt<sup>715</sup>.

Hvis du indsætter ikke-langsomt voksende racer, kan du se i tabel 26.6, hvornår du kan slagte dem som økologiske.

**TABEL 26.6.** Mindste slagtealder for fjerkræarter ved ikke-langsomt-voksende racer<sup>716</sup>

Typer	Slagtealder
Slagtekyllinger	81 dage
Perlehøns	94 dage
Pekingænder	49 dage
Moskusænder og berberænder (hundyr)	70 dage
Moskusænder og berberænder (handyr)	84 dage
Gråænder	92 dage
Kalkuner (handyr) og gæs	140 dage
Kalkuner (hundyr)	100 dage
Kapuner	150 dage

## 26.9 Forældredyr og deres opdræt

Hvis du har en rugeægproduktion til produktionen af økologiske kyllinger, kan du erstatte udearealet med en løbegård.

Det er en betingelse, at dyrene i dagtimerne, når klimaet og dyrenes fysiske kondition tillader det, har uhindret adgang til løbegården. Det er dog tilladt, hvis de klimatiske forhold gør det umuligt at holde en passende temperatur i fjerkræhuset, at fjerkræhuset i en kortere periode lukkes af mod løbegården<sup>717</sup>.

Løbegården skal være sikret mod indtrængning af gnavere og fugle. Den skal have fast gulv og tag, være mindst 1,6 meter høj og 2,5 meter bred og med en nethøjde på over halvdelen af ydervæggens højde<sup>718</sup>.

Gulvet i løbegården skal være dækket med sand, jord, tørv eller lignende, så det kan anvendes som skrabe- og støvbadningsareal<sup>719</sup>.

<sup>713</sup> Økologibekg., § 2, stk. 5

<sup>714</sup> Økologibekg., § 2, stk. 6

<sup>715</sup> KFO, artikel 38, stk. 1, litra c

<sup>716</sup> KFO, artikel 12, stk. 5, litra a-i

<sup>717</sup> Økologibekg. § 42, stk. 1

<sup>718</sup> Økologibekg. § 42, stk. 2

<sup>719</sup> Økologibekg. § 42, stk. 3

I løbegården må belægningsgraden for forældredyrene (avlshøner og -haner) ikke overstige 12 dyr per m<sup>2</sup> <sup>720</sup>. Belægningsgraden for deres opdræt må ikke overstige 30 dyr per m<sup>2</sup> <sup>721</sup>.

I fjerkræhuset må belægningsgraden for forældredyr (avlshøner og haner) ikke overstige 6 dyr per m<sup>2</sup> nettoareal. Belægningsgraden for deres opdræt må ikke overstige 15 dyr per m<sup>2</sup> nettoareal <sup>722</sup>.

Der skal være ind- og udgangshuller mellem fjerkræhuset og løbegården af en størrelse, der passer til fuglene, og disse huller skal tilsammen være mindst 1,5 m per 100 m<sup>2</sup> af nettoarealet i fjerkræhuset <sup>723</sup>.

Ind- og udgangshullerne skal være jævnt fordelt mod løbegården, så hele flokken har uhindret adgang til at komme ud <sup>724</sup>.

Hønerne skal have adgang til reder fra de er 19 uger gamle <sup>725</sup>. Der skal mindst være en rede per 7 høner eller mindst 120 cm<sup>2</sup> per avlshøne. Hvis man anvender fællesreder, skal der mindst være 1 m<sup>2</sup> redeplads per 83 høner.

---

<sup>720</sup> Økologibkg. § 43

<sup>721</sup> Økologibkg. § 44

<sup>722</sup> Økologibekg. § 39

<sup>723</sup> Økologibekg., § 45

<sup>724</sup> Økologibekg. § 45, stk. 2

<sup>725</sup> Økologibekg., § 46

# 27. Økologiske får og gedehold

I dette kapitel finder du vejledning om reglerne for hold af får og geder på økologiske bedrifter. Kapitlet gennemgår de krav og retningslinjer til fodring, staldforhold, udeforhold og afgræsning, der gælder for økologiske får og geder. Udgangspunktet er, at du skal sikre høj dyrevelfærd og sørge for, at dyrenes fysiologiske og adfærdsmæssige behov er opfyldt i din besætning.

Du finder generelle oplysninger om husdyrhold såsom omlægningstider\*, etablering af besætninger og indsættelse af dyr i kapitel 21 og kapitel 22 og om behandling af syge dyr i kapitel 32.

## 27.1 Fodring af økologiske får og geder

Foderet skal opfylde dyrenes ernæringsmæssige behov<sup>726</sup>. Du skal som udgangspunkt fodre dine økologiske dyr med økologisk foder<sup>727</sup>, eget omlægningsfoder\*<sup>728</sup> (dvs. foder høstet på 2. års omlægningsmarker) eller foder fra dine egne 1. års omlægningsmarker. Du skal basere fodringen på størst mulig udnyttelse af din bedrifts græsarealer<sup>729</sup>. I græsningssæsonen skal det ske ved afgræsning af markerne, og i den øvrige del af året ved at tildele grovfoder til dyrene. Indkøbt omlægningsfoder\* (dvs. foder høstet på andre bedrifters 2.års omlægningsmarker) kan udgøre en andel af foderrationen<sup>730</sup>. Du må ikke bruge ikke-økologiske fodermidler af landbrugsoprindelse<sup>731</sup>. Du må dog bruge op til 1 % ikke-økologiske urter, krydderier og melasse i forhold til kvæggets foderration i tørstof per år. I tilfælde af katastrofesituationer kan Landbrugsstyrelsen give enkeltstående, midlertidige tilladelser\* til at bruge ikke-økologisk foder.

Mindst 60 % af foderet skal komme fra din egen bedrift. Hvis du ikke kan opfylde 60 % kravet, kan du bruge foder, der er produceret i samme region<sup>732</sup>. Danmark betragtes som én region.

Hvis du bruger indkøbt omlægningsfoder\* eller foder fra dine egne 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og proteinafgrøder i fodringen, skal du lave en foderplan, hvor de forskellige andele af foderrationen fremgår<sup>733</sup>.

Tabel 27.1 viser de krævede eller tilladte andele af forskellige fodertyper til drøvtyggere. Du kan læse mere om retningslinjerne for brug af de forskellige fodertyper i de efterfølgende afsnit.

<sup>726</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra d, nr. ii

<sup>727</sup> RFO, artikel 5, litra k og evt. RFO, artikel 14, stk. 1, litra d, nr. ii (ernæringsmæssige behov)

<sup>728</sup> KFO, artikel 21, stk. 1, 2. led

<sup>729</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra d, nr. i og KFO, artikel 20, stk. 2, 1. pkt.

<sup>730</sup> KFO, artikel 21, stk. 1

<sup>731</sup> RFO, artikel 5, litra k

<sup>732</sup> KFO, artikel 19, stk. 1

<sup>733</sup> KFO, artikel 76, litra d

**TABEL 27.1.** Fodring af økologisk får og geder

Fodertype	Økologisk foder	Ikke-økologisk foder	Foder fra marker under omlægning*	Grovfoder
<b>Mængde**</b>	Foder af landbrugsop-rindelse skal være øko-logisk og mindst 60 % skal komme fra din egen bedrift eller være produceret i samme re-gion (Danmark) <sup>734</sup> .	Du kan bruge op til 1 % ikke-økologiske ur-ter, krydderier og me-lasse, for eksempel som bindemidler i mi-neralblandinger og slik-sten <sup>735</sup> .	Du må bruge 100 % omlægningsfoder*, hvis det er produceret på din egen bedrift.  Du må bruge indkøbt omlægningsfoder* op til 30 % <sup>736</sup>  Der kan indgå op til 20 % foder fra bedriftens egne 1. års omlæg-ningsmarker med fler-årige afgrøder og proteinafgrøder <sup>737</sup> .	Minimum 60 % per dyr per dag, dog minimum 50 % for dyr i de første 3 måneder af laktatio-nen <sup>738</sup> .

\*\* De angivne procenter regnes på baggrund af foderets tørstofindhold.

### 27.1.1 Brug af omlægningsfoder

Omlægningsfoder\* kaldes foder der er produceret af en omlægningsafgrøde\*, dvs. en afgrøde, der er høstet tid-ligst 12 måneder efter påbegyndt omlægning\* (altså fra en 2. års omlægningsmark)<sup>739</sup>.

Du må fodre med 100 % omlægningsfoder\*, hvis omlægningsfoderet er dyrket på dine egne marker eller på mar-ker, hvor du har lejet græsningsret. Du må lade indkøbt omlægningsfoder\* indgå med op til 30 % per dyr per ka-lenderår<sup>740</sup>. Se afsnit 23.4.2, hvis du har lejet græsningsret hos en ikke-økolog.

Du må bruge visse foderafgrøder fra dine egne 1. års omlægningsmarker og fra 1. års omlægningsmarker med lejet græsningsret med op til 20 % af den samlede foderration per dyr per år. Det gælder marker med flerårige afgrøder, for eksempel græs og lucerne. Derudover gælder det marker med proteinafgrøder, som ærter, heste-bønner, lupin, vikke og soja, der er sået efter marken er begyndt omlægning\*. Det er en forudsætning, at marken ikke har været en del af din økologiske bedrift i de seneste 5 år<sup>741</sup>. Se afsnit 23.4.2, hvis du har lejet græsningsret hos en ikke-økolog.

Det er en betingelse for brug af indkøbt omlægningsfoder\* og foder fra 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og proteinafgrøder, at du udarbejder og ajourfører en foderplan, der viser at de tilladte andele er overholdt<sup>742</sup>.

Andelen af omlægningsfoder\* beregnes per kalenderår i procent af tørstofindholdet i foderstoffer af vegetabilsk oprindelse<sup>743</sup>.

<sup>734</sup> RFO, artikel 5, litra k og KFO, artikel 19, stk. 1

<sup>735</sup> KFO, artikel 22, litra a, nr. i-iii

<sup>736</sup> KFO, artikel 21, stk. 1

<sup>737</sup> KFO, artikel 21, stk. 2

<sup>738</sup> KFO, artikel 20, stk. 2

<sup>739</sup> RFO, artikel 2, litra i

<sup>740</sup> KFO, artikel 21, stk. 1

<sup>741</sup> KFO, artikel 21, stk. 2

<sup>742</sup> KFO, artikel 76, litra d

<sup>743</sup> KFO, artikel 21, stk. 3

Du kan også bruge marker med omlægningsafgrøder\* og 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder til afgræsning for dine dyr. Du skal sørge for, at tilladte andele i den samlede fodring per dyr per kalenderår bliver overholdt<sup>744</sup>.

### 27.1.2 Tildeling af grovfoder

Mindst 60 % af den daglige ration på tørstofbasis skal være frisk, tørret eller ensileret grovfoder. Du kan nedsætte andelen til mindst 50 % til lakterende dyr i de første 3 måneder af laktationen<sup>745</sup>.

Hvis du ikke har tilstrækkeligt grovfoder til dine dyr, må du medregne grøntpiller, roepiller og lucernepiller i opgørelsen af grovfoderandelen. Du skal opgøre tørstofmængden af grovfoderet per dyr per dag i en foderplan eller anden form for opgørelse. Græsoptag ved afgræsning skal fremgå af planen<sup>746</sup>.

Kravet om 60 % grovfoder i den daglige foderration er ikke opfyldt, hvis du tildeler kraftfoder, korn eller andet foder med lav strukturværdi ad libitum. Ved ad libitum fodring forstås, at dyrene har fri adgang til foderet.

Har lam og kid fri adgang til grovfoder i mælkefodringsperioden, er der ikke krav om, at grovfoderet skal udgøre en bestemt andel af den samlede foderration.

### 27.1.3 Mælkefodring

Moderdyr med afkom skal gå sammen i mindst et døgn efter læmning. Mælkefodringsperioden er for lam og kid mindst 45 dage. Du skal fodre dine lam og gedekid med modermælk, undtagelsesvist naturlig mælk i mælkefodringsperioden<sup>747</sup>. Du må bruge mælk fra dine egne dyr under omlægning\* som økologisk til opfodring i din egen besætning<sup>748</sup>.

Hvis du får behov for at bruge mælkeerstatning, skal det være en økologisk mælkeerstatning<sup>749</sup>.

### 27.1.4 Du skal lave en foderopgørelse

Du skal udarbejde og ajourføre en foderopgørelse\* over, hvad du bruger af indkøbt omlægningsfoder\*, foder fra egne 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og andelen af grovfoder i fodringen<sup>750</sup>.

Alt foder af landbrugsoprindelse skal indgå i opgørelsen. Du kan bruge tørstofværdierne fra dine seneste analyse-resultater eller de nyeste tabelværdier.

Du skal opgøre følgende per dag:

- Grovfoderandelen i den daglige foderration på tørstofbasis<sup>751</sup>. Græsoptag ved afgræsning skal fremgå.

Hvis denne oplysning fremgår af din normale foderplan, og hvis du ajourfører foderplanen hver gang, du skifter fodermidler, er det ikke nødvendigt at udarbejde en særskilt opgørelse.

---

<sup>744</sup> KFO, artikel 21, stk. 1 og 2

<sup>745</sup> KFO, artikel 20, stk. 2

<sup>746</sup> KFO, artikel 76, litra d

<sup>747</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra d, nr. vi og KFO, artikel 20, stk. 1

<sup>748</sup> KFO, artikel 21, stk. 1

<sup>749</sup> RFO, artikel 5, litra k

<sup>750</sup> KFO, artikel 76, litra d

<sup>751</sup> KFO, artikel 76, litra d, jf. KFO, artikel 20, stk. 2

Du skal opgøre følgende per kalenderår<sup>752</sup>:

- Andelen af indkøbt omlægningsfoder\* er højst 30 % af tørstofindholdet i foder af vegetabilsk oprindelse.
- Andelen af foder fra 1.års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og proteinafgrøder er højst 20 % af tørstofindholdet i foder af vegetabilsk oprindelse.
- Andelen af ikke-økologiske urter, krydderier og melasse er højst 1 % af tørstofindholdet i foder af vegetabilsk oprindelse<sup>753</sup>.

Bruger du udelukkende økologisk foder og omlægningsfoder\* produceret på din egen bedrift, behøver du kun at udarbejde en oversigt/liste over de foderemner, som du bruger med angivelse af mængde. Den daglige grovfo-derandel efter mælkefodringsperioden skal tydeligt fremgå af listen.

### 27.1.5 Foderblandinger til får og geder

Foderblandinger, som indeholder en andel af økologiske fodermidler eller omlægningsfodermidler, kan sælges med betegnelsen "kan anvendes i økologisk produktion i overensstemmelse med forordning (EF) nr. 834/2007 og (EF) nr. 889/2008"<sup>754</sup>.

I en foderblanding, som er mærket økologisk, er mindst 95 % af tørstoffet og alle ingredienser af landbrugsoprin-delse økologiske<sup>755</sup>.

Selvom foderet er mærket økologisk, skal du altid være opmærksom på at kontrollere indholdsdeklarationen for at sikre dig, at produktet ikke indeholder ikke-økologiske fodermidler, som ikke må opfodres til drøvtyggere.

Betegnelsen "kan anvendes i økologisk produktion..." bruges også på produkter til svin og fjerkræ, hvor produktet må indeholde en mindre andel ikke-økologisk proteinfoder, men disse produkter må ikke anvendes til drøvtyg-gere.

Når du køber vitamin- og mineralblandinger til drøvtyggere, skal du sikre dig, at de ikke indeholder ikke-økologi-ske fodermidler som klid og strømel, da du ikke må bruge det til økologiske drøvtyggere<sup>756</sup>.

### 27.1.6 Fodermidler af mineralsk oprindelse

I bilag 6, tabelafsnit 1, i denne vejledning kan du finde en liste med de fodermidler af mineralsk oprindelse, du må bruge i foder til økologiske drøvtyggere<sup>757</sup>. Mineralske fodermidler, der ikke er nævnt i bilag 6, tabelafsnit 1, må du ikke bruge og/eller opbevare på din økologiske bedrift<sup>758</sup>.

<sup>752</sup> KFO, artikel 21, stk. 3

<sup>753</sup> KFO, artikel 22, litra b, nr. iii

<sup>754</sup> KFO, artikel 60, stk. 2

<sup>755</sup> KFO, artikel 60, stk. 1, litra c og RFO, artikel 23, stk. 1 og stk. 4, litra a, nr. ii

<sup>756</sup> RFO, artikel 5, litra k og artikel 14, stk. 1, litra d, nr. ii og KFO, artikel 22, litra a, b, d og/eller g

<sup>757</sup> KFO, artikel 22, litra d og bilag VI, del 1

<sup>758</sup> KFO, artikel 35, stk. 2 jf. KFO, artikel 22, litra g og bilag VI, del 3



### 27.1.7 Tilsætningsstoffer i foder

Du kan se en liste over de tilsætningsstoffer, der må bruges i foder til økologiske drøvtyggere i bilag 6, tabelafsnit 4. Du må ikke bruge produkter med tilsætningsstoffer, der ikke er nævnt på denne liste<sup>759</sup>. Det gælder for eksempel aminosyrer og andre vitaminer end A, D og E.

Du må kun opbevare foderstoffer på din økologiske bedrift, der indeholder de tilladte fodertilsætningsstoffer<sup>760</sup>, i bilag 6, tabelafsnit 3.

Ved brug af tilladte fodertilsætningsstoffer skal du overholde de generelle foderstofregler.

Du må bruge syntetiske A-, D- og E-vitaminer til økologiske drøvtyggere<sup>761</sup>. Vitaminerne må ikke være produceret af eller ved hjælp af GMO<sup>762</sup>.

Specielle foderprodukter, for eksempel elektrolytter, calcium- og ketoseprodukter m.m., indeholder ofte stoffer, du ikke må bruge til fodring af økologiske dyr. Også her gælder det, at du kun må bruge produkter, der udelukkende indeholder foderstoffer, der er økologiske eller fremgår af bilag 6, og ikke er produceret ved hjælp af GMO<sup>763</sup>.

Økologiske dyr skal altid have adgang til rent drikkevand. Du må tilsætte foderstoffer, for eksempel vitaminer og mineraler, til dyrenes drikkevand, hvis brugen er i overensstemmelse med de generelle foderregler, og tilsætningen er i overensstemmelse med dyrenes fysiologiske behov med hensyn til næringsstoffer og vandoptag. Til økologiske dyr skal vandet, efter tilsætning, fremstå som rent. Er det opfyldt, er det ikke nødvendigt at tilbyde drikkevand uden tilsætning ved siden af.

### 27.1.8 Forbud mod GMO

Du må ikke bruge foderstoffer, der består af, indeholder eller er fremstillet ved brug af genetisk modificerede organismer (GMO\*) i økologisk jordbrugsproduktion<sup>764</sup>. Veterinære lægemidler er undtaget fra dette krav<sup>765</sup>.

Det skal klart og tydeligt fremgå på foderstofdeklarationer, om foderstoffet indeholder GMO\*. Det betyder, at du ikke må bruge foderstoffer, der er mærket med, at de består af og/eller indeholder GMO<sup>766</sup>.

Produkter mærket med: "kan anvendes i økologisk produktion i overensstemmelse med forordning (EF) nr. 834/2007 og (EF) nr. 889/2008", er GMO\*-fri, og det er ikke nødvendigt med yderligere dokumentation.

Du skal være opmærksom på, at foderstoffer, der er fremstillet af eller ved hjælp af GMO\*, men hvor der ikke forekommer GMO\* i slutproduktet ikke er omfattet af de generelle mærkningsregler for GMO\*.

Det kan for eksempel være fodertilsætningsstoffer, der bliver brugt i foderprodukter, som elektrolytter, ketosepasta eller vitaminblandinger. Før du bruger disse produkter, skal du forlange en erklæring fra sælgeren om, at produktet ikke indeholder eller er fremstillet ved hjælp af GMO<sup>767</sup>. Erklæringen kan typisk fremgå af følgesedlen eller

---

<sup>759</sup> KFO, artikel 22, litra g og bilag VI

<sup>760</sup> KFO, artikel, 35, stk. 2 jf. KFO, artikel 22

<sup>761</sup> KFO, artikel 22, litra g og bilag VI, del 3

<sup>762</sup> RFO, artikel 9, stk. 1

<sup>763</sup> KFO, artikel 22

<sup>764</sup> RFO, artikel 9, stk. 1

<sup>765</sup> RFO, artikel 4, litra a, nr. iii

<sup>766</sup> RFO, artikel 9, stk. 2

<sup>767</sup> RFO, artikel 9, stk. 3

fakturaen. Du kan også finde en blanket til [sælgers erklæring om GMO-frihed](#) på Landbrugsstyrelsens hjemmeside. Du skal altid have dokumentation for GMO\*-frihed liggende på din bedrift, og du skal kunne vise den ved kontrolbesøg<sup>768</sup>.

## 27.2 Staldforhold

Du skal sikre, at dyrenes udviklingsmæssige, fysiologiske og adfærdsmæssige behov bliver opfyldt, gennem opdrætsmetoder og staldforhold.

For at sikre dette, skal du blandt andet sørge for, at:

- Alle dyr har mulighed for at bevæge sig frit, og deres naturlige bevægelsesmønstre tilgodeses<sup>769</sup>.
- Alle dyr har let adgang til fodringssteder og frisk drikkevand<sup>770</sup>.
- Der ikke er monteret elektrisk elhegn, strømførende tråde eller lignende i stalden<sup>771</sup>.
- Alle dyr kan holde sig rene og foretage hud-, hår- og pelspleje<sup>772</sup>.
- Dyr, der læmmer på stald, har et tørt og velstrøet areal til rådighed, hvor de kan bevæge sig frit og uforstyrret<sup>773</sup>.
- Alle lam og gedekid har mulighed for at tilfredsstille deres suttebehov i mælkefodringsperioden. Hvis afkom ikke går sammen med moderen, skal du sørge for, at de kan dække behovet for eksempel ved narresutter (1 sut per lam/kid<sup>774</sup>).

Du må som udgangspunkt ikke binde, fiksere eller isolere dyrene. Det er kun tilladt kortvarigt i forbindelse med afhentning, sygdomsbehandling, læmme-/kælvningsbesvær eller inseminering<sup>775</sup>.

Du skal sørge for rigelig naturlig ventilation og naturligt lys i staldbygningerne. Du skal sikre, at luftcirkulation, støvniveau, temperatur, relativ luftfugtighed og gaskoncentration holdes indenfor grænser, der ikke er til gene for dyrene. Det skal du gøre ved korrekt isolering, opvarmning og ventilation i bygningerne<sup>776</sup>.

Du skal også sørge for, at der ikke er inventar eller andet, som dyrene kan komme til skade på, både i stalden og i marken<sup>777</sup>.

### Halekupering af lam

Du kan søge om dispensation til halekupering af lam hos Landbrugsstyrelsen. Du skal bruge blanketten "[Ansøgning om halekupering af lam](#)", som du finder på Landbrugsstyrelsens hjemmeside. Tilladelsen vil være gyldig i op til 1 år. Se afsnit 32.10.

#### 27.2.1 Arealkrav

Du skal ved en passende belægningsgrad i stalden sikre dyrenes komfort, velvære og behov under hensyntagen til race, køn og alder. Du skal sørge for dyrenes velfærd ved at tilbyde dem arealer, der er så store, at de kan stå

---

<sup>768</sup> KFO, artikel 66, stk 1, litra b jf. evt. artikel 76, stk. 1, litra b jf. Økologibekg., § 23

<sup>769</sup> KFO, artikel 10, stk. 3

<sup>770</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og litra d, nr. iii

<sup>771</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>772</sup> KFO, artikel 10, stk. 3

<sup>773</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og litra d, nr. iii

<sup>774</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>775</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. vi

<sup>776</sup> KFO, artikel 10, stk. 1

<sup>777</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og litra e, nr. i.

naturligt, lægge og rejse sig uhindret, vende sig, soignere sig og indtage alle naturlige stillinger og lave alle naturlige bevægelser<sup>778</sup>.

Dine stalde skal som minimum opfylde arealkravene i tabel 27.2.

**TABEL 27.2.** Arealkrav for får og geder<sup>779</sup>

	<b>Indendørs areal</b> (det nettoareal, som dyrene altid skal have til rådighed - hvile og opholdsareal) m <sup>2</sup> /dyr	<b>Fast gulv</b> (den andel af arealet indendørs, der som minimum skal være fast gulv) m <sup>2</sup> /dyr	<b>Udendørs areal</b> (løbegård, ikke græsarealer)** m <sup>2</sup> /dyr
<b>Får/ged</b>	1,50	0,75	2,50
<b>Lam/gedekid</b>	0,35	0,18	0,50

\*\* Kravet om udendørs løbegård gælder ikke for dyr, der kommer på græs i græsningssæsonen og går i løsdrift om vinteren.

Opstaldning i læskure eller frilandshytter bliver ikke betragtet som egentlige staldbygninger, hvis der hele tiden er fri adgang til arealer med plantedække. Arealkravet gælder derfor ikke i disse tilfælde. Vejledende er ca. 0,75 m<sup>2</sup> per får/ged og 0,18 m<sup>2</sup> per lam/kid normalt nok til at sikre, at skuret er stort nok til, at alle dyr kan ligge ned samtidig.

Gulve i stalde skal være jævne og skridsikre. Mindst halvdelen af det samlede gulvareal skal være fast gulv og ikke fuldspaltegulv, gitter eller trådned<sup>780</sup>. I tabel 27.2 er angivet den andel af gulvet indendørs, du som minimum skal sørge for, er fast gulv.

### 27.2.2 Lejeareal og strøelse

Alle dyr skal have adgang til en bekvem, ren og tør liggeplads. Underlaget og strøelsen skal sikre dyret mod tryk-skader og hårafslidninger. Dyrene skal generelt fremtræde rene, tørre og uden sår, skader og hårafslidninger<sup>781</sup>.

For at opfylde dette skal du som minimum sørge for, at:

- Lejearealet og adgangen hertil er indrettet, så også de lavest rangerende dyr får adgang til arealet. Lejearealet er velforsynet med ren og tør strøelse som halm, sand eller savsmuld. Du kan bruge både økologisk og ikke-økologisk strøelse. Du må kun tilsætte de produkter til strøelsen, der er nævnt i bilag 1.
- Strøelsesmængden er tilstrækkelig til, at lejet uanset underlag altid er rent, tørt og former sig efter dyrets krop.

### 27.2.3 Opmåling af stalde

Du måler arealer fra inderside til inderside af inventar. Dog måler du fra midt til midt af inventaret, hvis der er tale om åbent inventar, for eksempel frithængende sengebøjler. Vægge måler du fra inderside til inderside.

Nettoarealet er det areal, som dyrene til hver en tid har til rådighed. Det vil sige, at du skal fratække arealer, hvor der står eller hænger inventar (vand/fodertrug) og stolper, så dyrene ikke kan ligge der. Nettoarealet inkluderer heller ikke foderbord, malkestald og arealer forbeholdt staldpersonale.

Når du skal opgøre andelen af fast gulv i stalden, skal du medregne følgende til andelen af fast gulv: repos ved ædeplads, eventuel opsamlingsplads med fast gulv, hvis dyrene har adgang til arealet mellem malkningerne, og andet tilgængeligt areal med fast gulv.

<sup>778</sup> KFO, artikel 10, stk. 3

<sup>779</sup> KFO, artikel 10, stk. 4 og bilag III

<sup>780</sup> KFO, artikel 11, stk. 1

<sup>781</sup> KFO, artikel 11, stk. 2

## 27.2.4 Rengøring og skadedyrsbekæmpelse i stalde og løbegårde

Om nødvendigt skal stalde, løbegårde, udstyr og redskaber renses og desinficeres for at undgå infektion og udvikling af sygdomme. Afføring, urin og levnet eller spredt foder skal fjernes ofte for at mindske lugten og for at undgå, at der tiltrækkes insekter og gnavere<sup>782</sup>.

Du må bruge de produkter, der er nævnt i bilag 6, tabelafsnit 4, til rengøring og desinfektion af stalde, folde, udstyr og redskaber<sup>783</sup>.

Har du problemer med skadedyr i staldene<sup>784</sup>, har du følgende muligheder:

- Rotter. Du skal kontakte kommunens tekniske forvaltning. De foretager rottebekæmpelse efter gældende lovgivning.
- Mus kan bekæmpes med midler godkendt til bekæmpelse af gnavere (rodenticider) i fælder.
- Fluer og andre insekter kan bekæmpes med mekaniske eller biologiske metoder, for eksempel fluepapir eller rovfluer. Desuden må produkter i bilag 2 bruges, hvis de er godkendt til brug indendørs.

## 27.3 Afgræsning og udeforhold

I kapitel 23 kan du finde retningslinjer for afgræsning af særlige arealer, som omlægningsmarker, lejet græsningsret og samgræsningsarealer.

Som udgangspunkt skal får, og geder, have permanent adgang til udendørsarealer. I græsnings sæsonen skal det være græsningsarealer, de har adgang til, når vejforholdene og jordbundens tilstand tillader det<sup>785</sup>.

Udendørs arealer kan være delvist overdækkede<sup>786</sup>.

Du skal dagligt tilse alle dyr på udearealerne og sikre, at de til hver en tid har adgang til frisk drikkevand<sup>787</sup>.

I det følgende beskrives de særlige forhold, der gælder for ude-gående dyr både sommer og vinter.

### 27.3.1 Græsnings sæsonen fra 15. april til 1. november

Får og geder skal have adgang til græsarealer i perioden fra 15. april til 1. november, når vejforholdene, jordbundens tilstand og dyrenes fysiske kondition tillader det<sup>788</sup>. Dyrene skal være på græsningsarealet minimum 6 lyse timer dagligt i denne periode.

Du skal notere afgræsning i din husdyrlogbog<sup>789</sup>. Du skal skrive dato for ud- og indbinding, samt hvilke dyr, det drejer sig om. Hvis du lukker alle dyr på græs samme dag, kan du nøjes med at skrive "alle dyr sat på græs" i logbogen.

Hvis det er nødvendigt af hensyn til et dyrs velfærd, kan du holde det på stald i en kortere periode<sup>790</sup>. Det kan for eksempel være ved sygdom eller flueplage.

---

<sup>782</sup> KFO, artikel 23, stk. 4

<sup>783</sup> KFO, artikel 23, stk. 4 og bilag VII

<sup>784</sup> KFO, artikel 23, stk. 4 og bilag II

<sup>785</sup> KFO, artikel 14, stk. 2, jf. RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. iii

<sup>786</sup> KFO, artikel 14, stk. 1

<sup>787</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>788</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og iii og KFO, artikel 14, stk. 2

<sup>789</sup> KFO, artikel 76, litra d

<sup>790</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. vi hvis dyret isoleres

Hvis vejret er meget koldt og regnfuldt, og lammene/kiddenes fysiske kondition ikke tillader, at de er ude, kan du vente med at sætte lammene/kiddene på græs eller tage dem på stald i en periode til vejret bedres<sup>791</sup>.

I sådanne tilfælde skal du skrive i logbogen, hvilket dyr (CKR-nr.) det drejer sig om, årsagen og perioden<sup>792</sup>.

Hvis du holder enkelt dyr på stald i mindre end 7 dage, gælder kravet om registrering i logbog ikke. Det kan være i forbindelse med inseminering, ilæmning, levering til slagteri eller for at holde dyret under observation.

Du skal sørge for, at får og geder har mulighed for læ og skygge, når de er ude på græsarealer. Det kan være under træer, levende hegn eller i en hytte eller et skur. Dyr, der læmmer ude på græsarealer, skal ligeledes have mulighed for at søge læ og skygge<sup>793</sup>.

## Afgræsning

Får og geder er græssende dyr, og denne naturlige adfærd skal de have mulighed for at udføre, når de klimatiske forhold tillader det<sup>794</sup>. Ved afgræsning forstås, at dyrene har et optag af frisk, afbidt græs. Det er ikke tilstrækkeligt, at du fodrer med høstet græs eller andet grovfoder i en fold. Afgræsning skal fremgå af foderplanen eller foderoversigten.

Du skal tilrettelægge den daglige drift, for eksempel fodring på stald, adgang til drikkevand og eventuelt malkning, så du sikrer, at alle dyr afgræsser tilstrækkeligt.

Du skal undgå, at græsarealerne bliver overgræsset eller oprådt<sup>795</sup>.

Du skal sikre at græsningsarealerne er tilpasset dyrenes foderbehov<sup>796</sup>.

### 27.3.2 Vinterperioden fra 1. december til 1. marts, og vinterlignende vejr

Vinterperioden vil typisk være december, januar og februar. Perioder med vinterlignende vejr ses også ofte i månederne november og marts, men uanset kalenderen skal dyr beskyttes i overensstemmelse med deres behov. Regn, slud og blæst er mere generende for dyrene end sne og frost.

Når du har dyr, der skal gå ude i vinterperioden eller under vinterlignende vejr, skal de være forberedt på det. Det betyder, at:

- Dyrene skal have udviklet et kraftigt og tæt hårlag
- Dyrene skal være i godt huld
- Du skal tildele supplerende foder, så dyrene opretholder det gode huld.

## Får

Når får har adgang til græsarealer i græsnings sæsonen, kan du se bort fra kravet om adgang til udearealer i vinterperioden<sup>797</sup>.

De græsarealer, som dyrene går på, skal være så store, at der altid er græsdækkede arealer, som ikke er trådt op<sup>798</sup>. En del af det areal, dyrene går på, skal ligge, så det ikke er vandlidende, så dyrene har et tørt liggeareal.

<sup>791</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og iii og KFO, artikel 14, stk. 2

<sup>792</sup> KFO, artikel 76 jf. artikel 67, stk. 1, litra b

<sup>793</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>794</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>795</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. iv

<sup>796</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og litra d, nr. ii, 1. pkt

<sup>797</sup> KFO, artikel 14, stk. 3

<sup>798</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. iv

Desuden skal dyrene have adgang til frisk, frostfrit drikkevand<sup>799</sup>. Du skal også huske, at fårene skal tilses hver dag.

## Geder

Hvis du har geder, der går ude i vinterperioden og i vinterlignende vejr, skal de enten have fri adgang til stald hele døgnet eller adgang til læskur for beskyttelse mod vejr og vind. Det betyder, at i perioder med koldt og vådt vejr skal dyrene have mulighed for at holde sig tørre og varme<sup>800</sup>.

Et læskur kan yde tilstrækkelig beskyttelse, når:

- Det er stort nok til, at alle dyr kan ligge ned samtidig
- Lejearealet i skuret er trækfrit, tørt og velstrøet.

Skuret skal kunne give tilstrækkeligt med ly og læ uanset vejrforholdene. Det kan du som udgangspunkt sikre ved, at skuret har overdækning og 3 tætte sider. Et læskur kan dog have andre udformninger, så længe det sikrer tørt og trækfrit lejeareal samt læ og ly.

Krav om læskur eller bygning kan kun fraviges under følgende forudsætninger:

Dyrene holdes på så store arealer, at de naturlige forhold er af sådan en beskaffenhed, at der kan ydes dyrene en beskyttelse, der i vidt omfang svarer til den beskyttelse, som et læskur eller en bygning vil kunne give. Med "naturlige forhold" skal forstås, at der er en passende tæthed af bevoksning, der sammenholdt med de øvrige landskabsforhold (hældninger, skråninger og niveauforskelle) samt jordbundsforhold på arealet kan sikre dyrene mod vejr og vind i overensstemmelse med deres behov. De naturlige forhold skal samtidig sikre, at alle dyr på samme tid kan hvile på et passende tørt leje<sup>801</sup>.

Du kan også have en kombination af læskur og beplantning, så længe det sikres, at alle dyr samtidig kan søge beskyttelse mod regn og blæst og er sikret et tørt lejeareal.

---

<sup>799</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>800</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii jf. RFO, artikel 5, litra h

<sup>801</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

# 28. Hestehold på en økologisk bedrift

I dette kapitel finder du vejledning om reglerne for hold af heste på din bedrift. I kapitlet bliver de krav og retningslinjer til fodring, staldforhold, udeforhold og afgræsning, der gælder for økologiske heste, gennemgået. Udgangspunktet er, at du skal sikre høj dyrevelfærd og sørge for at dyrenes fysiologiske og adfærdsmæssige behov er opfyldt i din besætning<sup>802</sup>.

Heste er omfattet af de generelle regler for dyrehold på økologiske bedrifter. Du skal derfor omlægge dit hestehold til økologisk produktion senest ved udgangen af det 4. kalenderår efter bedriften er begyndt omlægning<sup>803</sup>.

Du har dog mulighed for at have op til 4 heste med tilhørende føl som husdyrhold til eget brug<sup>804</sup>, se afsnit 21.10. Du kan også vælge at have heste under hesteordningen, se afsnit 28.4.

Du finder generelle oplysninger om husdyrhold såsom omlægningstider\*, etablering af besætninger og indsættelse af dyr i kapitel 21 og kapitel 22 og om behandling af syge dyr i kapitel 32.

## 28.1 Hesteordningen

Du har mulighed for, at bedriftens heste bliver omfattet af hesteordningen.

Når du omlægger din bedrift bliver hestene først omfattet af kravene i hesteordningen ved udgangen af det 4. år efter omlægningens begyndelse. Hvis du har økologiske dyr på bedriften, skal du holde produkter til hestene adskilt fra produkter til økologiske dyr.

Hvis du allerede er økolog, og får et hestehold under hesteordningen senere end 4 år efter bedriftens omlægning\*, skal du leve op til hesteordningen fra begyndelsen.

Du har mulighed for at have op til 4 heste med tilhørende føl som husdyrhold til eget brug\*, se afsnit 21.10.

Heste under hesteordningen kan ikke sælges som økologiske, og du skal regne gødningen fra hestene som ikke-økologisk.

Hesteordningen giver mulighed for, at hestene under ordningen frit kan tages ind og ud af din økologiske bedrift, og at ikke-økologiske heste fra andre bedrifter kan komme ind under din hesteordning.

Hesteordningen indebærer, at du som udgangspunkt skal fodre alle heste på bedriften efter økologireglerne, mens de befinder sig på din økologiske bedrift. Fodermidler til hestene, som grovfoder, korn og lignende skal være økologiske. Du må desuden bruge ikke-økologiske produkter, der er nødvendige til fodring af heste, som ikke kan skaffes som økologisk. Det kan for eksempel være tilskudsforderblandinger til heste, og fodermidler der ikke er tilgængelige som økologiske. Hvis du giver dine heste godbidder behøver de ikke være økologiske. Der skal være klar fysisk adskillelse mellem det ikke-økologisk foder og andre produkter til hestene og produkter til økologiske dyr på din bedrift<sup>805</sup>.

Heste under hesteordningen kan behandles med medicin, efter samme regler som ikke-økologiske heste.

<sup>802</sup> RFO, artikel 5, litra h og artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>803</sup> Økologibekg. § 11, stk. 1

<sup>804</sup> Økologibekg. § 12, stk. 1

<sup>805</sup> KFO, artikel 35, stk. 4, litra a (og evt. litra b og c)

Når heste kommer ind under hesteordningen er der hverken krav til, hvilken type bedrift hestene skal komme fra eller til hestenes alder. Det gælder både for andres heste, som du har opstaldet under hesteordningen, og når du selv køber heste, som skal indgå i hesteordningen.

Du skal kunne dokumentere, at de nævnte regler er overholdt, mens hestene befinder sig på din bedrift. Det gælder både for dine egne og andres heste<sup>806</sup>.

Du skal indberette det samlede antal heste, der er opstaldet på din bedrift under hesteordningen, i din årlige indberetning<sup>807</sup>.

Hvis der kommer ikke-økologiske heste på græs på din økologiske bedrift, gælder de samme regler som for al anden afgræsning med ikke-økologiske dyr, se afsnit 23.3.

Heste, der er omfattet af din bedrifts hesteordning, må gå sammen på samme fold, uanset hvem der ejer hestene. Hestene under hesteordningen er ikke økologiske. Derfor må de også gå sammen på samme fold med ikke-økologiske dyr, der blot er på græs på bedriften i for eksempel 2 måneder om sommeren.

Hvis du har heste under hesteordningen, der går ude om vinteren, gælder de samme krav, som til udendørs hold af økologiske heste. Se nærmere i afsnit 28.4.2.

## 28.2 Fodring af økologiske heste

Foderet skal opfylde dyrenes ernæringsmæssige behov<sup>808</sup>. Du skal som udgangspunkt fodre dine økologiske dyr med økologisk foder<sup>809</sup>, eget omlægningsfoder\*<sup>810</sup> (dvs. foder høstet på 2. års omlægningsmarker) eller foder fra dine egne 1. års omlægningsmarker. Du skal basere fodringen på størst mulig udnyttelse af din bedrifts græsarealer<sup>811</sup>. I græsningssæsonen skal det ske ved afgræsning af markerne, og i den øvrige del af året ved at tildele grovfoder til dyrene. Indkøbt omlægningsfoder\* (dvs. foder høstet på andre bedrifters 2.års omlægningsmarker) kan udgøre en andel af foderrationen<sup>812</sup>. Du må ikke bruge ikke-økologiske fodermidler af landbrugsoprindelse<sup>813</sup>. Du må dog bruge op til 1 % ikke-økologiske urter, krydderier og melasse i forhold til kvægets foderration i tørstof per år. I tilfælde af katastrofesituationer kan Landbrugsstyrelsen give enkeltstående, midlertidige tilladelser\* til at bruge ikke-økologisk foder.

Mindst 60 % af foderet skal komme fra din egen bedrift. Hvis du ikke kan opfylde 60 % kravet, kan du bruge foder, der er produceret i samme region<sup>814</sup>. Danmark betragtes som én region.

Hvis du bruger indkøbt omlægningsfoder\* eller foder fra dine egne 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og proteinafgrøder i fodringen, skal du lave en foderplan, hvor de forskellige andele af foderrationen fremgår<sup>815</sup>.

Tabel 28.1 viser de krævede eller tilladte andele af forskellige fodertyper til heste. Du kan læse mere om retningslinjerne for brug af de forskellige fodertyper i de efterfølgende afsnit.

<sup>806</sup> KFO, artikel 67, stk. 1, litra b

<sup>807</sup> Økologibekg., § 14, stk. 1, nr. 2

<sup>808</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra d, nr. ii

<sup>809</sup> RFO, artikel 5, litra k og evt. RFO, artikel 14, stk. 1, litra d, nr. ii (ernæringsmæssige behov)

<sup>810</sup> KFO, artikel 21, stk. 1, 2. led

<sup>811</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra d, nr. i og KFO, artikel 20, stk. 2, 1. pkt.

<sup>812</sup> KFO, artikel 21, stk. 1

<sup>813</sup> RFO, artikel 5, litra k

<sup>814</sup> KFO, artikel 19, stk. 1

<sup>815</sup> KFO, artikel 76, litra d



**TABEL 28.1.** Fodring af økologiske heste

Fodertype	Økologisk foder	Ikke-økologisk foder	Foder fra marker under omlægning*	Grovfoder
<b>Mængde**</b>	Foder af landbrugsop-rindelse skal være øko-logisk og mindst 60 % skal komme fra din egen bedrift eller være produceret i samme re-gion (Danmark) <sup>816</sup> .	Du kan bruge op til 1 % ikke-økologiske ur-ter, krydderier og me-lasse, for eksempel som bindemidler i mi-neralblandinger og slik-sten <sup>817</sup> .	Du må bruge 100 % omlægningsfoder*, hvis det er produceret på din egen bedrift.  Du må bruge indkøbt omlægningsfoder* op til 30 % <sup>818</sup>  Der kan indgå op til 20 % foder fra bedriftens egne 1. års omlæg-ningsmarker med fler-årige afgrøder og prote-inafgrøder <sup>819</sup>	Minimum 60 % per dyr per dag, dog minimum 50 % for dyr i de første 3 måneder af laktatio-nen <sup>820</sup> .

\*\* De angivne procenter regnes på baggrund af foderets tørstofindhold.

### 28.2.1 Hvis du bruger omlægningsfoder

Omlægningsfoder\* kaldes foder der er produceret af en omlægningsafgrøde\*, dvs. en afgrøde, der er høstet tidligst 12 måneder efter påbegyndt omlægning\* (altså fra en 2. års omlægningsmark)<sup>821</sup>.

Du må fodre med 100 % omlægningsfoder\*, hvis omlægningsfoderet er dyrket på dine egne marker eller på mar-ker, hvor du har lejet græsningsret. Du må lade indkøbt omlægningsfoder\* indgå med op til 30 % per dyr per ka-lenderår<sup>822</sup>. Se afsnit 23.4.2, hvis du har lejet græsningsret hos en ikke-økolog.

Du må bruge visse foderafgrøder fra dine egne 1. års omlægningsmarker og fra 1. års omlægningsmarker med lejet græsningsret med op til 20 % af den samlede foderration per dyr per år. Det gælder marker med flerårige afgrøder, for eksempel græs og lucerne. Derudover gælder det marker med proteinafgrøder, som ærter, heste-bønner, lupin, vikke og soja, der er sået efter marken er begyndt omlægning\*. Det er en forudsætning, at marken ikke har været en del af din økologiske bedrift i de seneste 5 år<sup>823</sup>. Se afsnit 23.4.2, hvis du har lejet græsningsret hos en ikke-økolog.

Det er en betingelse for brug af indkøbt omlægningsfoder\* og foder fra 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og proteinafgrøder, at du udarbejder og ajourfører en foderplan, der viser at de tilladte andele er overholdt<sup>824</sup>.

<sup>816</sup> RFO, artikel 5, litra k og KFO, artikel 19, stk. 1

<sup>817</sup> KFO, artikel 22, litra a, nr. i-iii

<sup>818</sup> KFO, artikel 21, stk. 1

<sup>819</sup> KFO, artikel 21, stk. 2

<sup>820</sup> KFO, artikel 20, stk. 2

<sup>821</sup> RFO, artikel 2, litra i

<sup>822</sup> KFO, artikel 21, stk. 1

<sup>823</sup> KFO, artikel 21, stk. 2

<sup>824</sup> KFO, artikel 76, litra d

Andelen af omlægningsfoder\* beregnes per kalenderår i procent af tørstofindholdet i foderstoffer af vegetabilsk oprindelse<sup>825</sup>.

Du kan også bruge marker med omlægningsafgrøder\* og 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder til afgræsning for dine dyr. Du skal sørge for, at tilladte andele i den samlede fodring per dyr per kalenderår bliver overholdt<sup>826</sup>.

### 28.2.2 Du skal lave en foderopgørelse

Du skal udarbejde og ajourføre en foderopgørelse\* over, hvad du bruger af indkøbt omlægningsfoder\*, foder fra egne 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og andelen af grovfoder i fodringen<sup>827</sup>.

Alt foder af landbrugsoprindelse skal indgå i opgørelsen. Du kan bruge tørstofværdierne fra dine seneste analyse-resultater eller de nyeste tabelværdier.

Du skal opgøre følgende per dag:

- Grovfoderandelen i den daglige foderration på tørstofbasis<sup>828</sup>. Græsoptag ved afgræsning skal fremgå.

Hvis denne oplysning fremgår af din normale foderplan, og hvis du ajourfører foderplanen hver gang, du skifter fodermidler, er det ikke nødvendigt at udarbejde en særskilt opgørelse.

Du skal opgøre følgende per kalenderår<sup>829</sup>:

- Andelen af indkøbt omlægningsfoder\* er højst 30 % af tørstofindholdet i foder af vegetabilsk oprindelse.
- Andelen af foder fra 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og proteinafgrøder er højst 20 % af tørstofindholdet i foder af vegetabilsk oprindelse.
- Andelen af ikke-økologiske urter, krydderier og melasse er højst 1 % af tørstofindholdet i foder af vegetabilsk oprindelse<sup>830</sup>.

Bruger du udelukkende økologisk foder og omlægningsfoder\* produceret på din egen bedrift, behøver du kun at udarbejde en oversigt/liste over de foderemner, som du bruger med angivelse af mængde. Den daglige grovfoderandel efter mælkefodringsperioden skal tydeligt fremgå af listen.

### 28.2.3 Foderblandinger til heste

Foderblandinger, som indeholder en andel af økologiske fodermidler eller omlægningsfodermidler, kan sælges med betegnelsen "kan anvendes i økologisk produktion i overensstemmelse med forordning (EF) nr. 834/2007 og (EF) nr. 889/2008"<sup>831</sup>.

I en foderblanding, som er mærket økologisk, er mindst 95 % af tørstoffet og alle ingredienser af landbrugsoprindelse økologiske<sup>832</sup>.

---

<sup>825</sup> KFO, artikel 21, stk. 3

<sup>826</sup> KFO, artikel 21, stk. 1 og 2

<sup>827</sup> KFO, artikel 76, litra d

<sup>828</sup> KFO, artikel 76, litra d, jf. KFO, artikel 20, stk. 2

<sup>829</sup> KFO, artikel 21, stk. 3

<sup>830</sup> KFO, artikel 22, litra b, nr. iii

<sup>831</sup> KFO, artikel 60, stk. 2

<sup>832</sup> KFO, artikel 60, stk. 1, litra c og RFO, artikel 23, stk. 1 og stk. 4, litra a, nr. ii

Selvom foderet er mærket økologisk, skal du altid være opmærksom på at kontrollere indholdsdeklarationen for at sikre dig, at produktet ikke indeholder ikke-økologiske fodermidler, som ikke må opfodres til økologiske heste.

Betegnelsen "kan anvendes i økologisk produktion..." bruges også på produkter til svin og fjerkræ, hvor produktet må indeholde en mindre andel ikke-økologisk proteinfoder, men disse produkter må ikke anvendes til heste.

Når du køber vitamin- og mineralblandinger, skal du sikre dig, at de ikke indeholder ikke-økologiske fodermidler som klid og strømel, da du ikke må bruge det til fodring af økologiske heste<sup>833</sup>.

#### 28.2.4 Fodermidler af mineralsk oprindelse

I bilag 6, tabelafsnit 1, i denne vejledning kan du finde en liste med de fodermidler af mineralsk oprindelse, du må bruge i foder til økologiske heste<sup>834</sup>. Mineralske fodermidler, der ikke er nævnt i bilag 6, tabelafsnit 1, må du ikke bruge og/eller opbevare på din økologiske bedrift<sup>835</sup>.

#### 28.2.5 Tilsætningsstoffer i foder

Du kan se en liste over de tilsætningsstoffer, der må bruges i foder til økologiske heste i bilag 6, tabelafsnit 3. Du må ikke opbevare eller bruge produkter med tilsætningsstoffer, der ikke er nævnt på denne liste<sup>836</sup>. Det gælder for eksempel aminosyrer.

Ved brug af tilsætningsstofferne nævnt i bilag 6, tabelafsnit 4, skal du overholde de generelle foderstofregler.

Specielle produkter, for eksempel elektrolytter m.m., indeholder ofte stoffer, du ikke må bruge til fodring af økologiske dyr. Også her gælder det, at du kun må bruge produkter, der udelukkende indeholder foderstoffer, der er økologiske eller fremgår af bilag 6, og ikke er produceret ved hjælp af GMO\*.

Økologiske dyr skal altid have adgang til rent drikkevand. Du må tilsætte foderstoffer, for eksempel vitaminer og mineraler, til dyrenes drikkevand, hvis brugen er i overensstemmelse med de generelle foderregler, og tilsætningen er i overensstemmelse med dyrenes fysiologiske behov med hensyn til næringsstoffer og vandoptag. Til økologiske dyr skal vandet, efter tilsætning, fremstå som rent. Er det opfyldt, er det ikke nødvendigt at tilbyde drikkevand uden tilsætning ved siden af.

#### 28.2.6 Forbud mod GMO

Du må ikke bruge foderstoffer, der består af, indeholder eller er fremstillet ved brug af genetisk modificerede organismer (GMO\*) i økologisk jordbrugsproduktion<sup>837</sup>. Veterinære lægemidler er undtaget fra dette krav<sup>838</sup>.

Produkter mærket med: "kan anvendes i økologisk produktion i overensstemmelse med forordning (EF) nr. 834/2007 og (EF) nr. 889/2008", er GMO\*-fri, og det er ikke nødvendigt med yderligere dokumentation.

<sup>833</sup> RFO, artikel 5, litra k og artikel 14, stk. 1, litra d, nr. ii og KFO, artikel 22, litra a, b, d og/eller g

<sup>834</sup> KFO, artikel 22, litra d og bilag VI, del 1

<sup>835</sup> KFO, artikel 35, stk. 2 jf. KFO, artikel 22, litra g og bilag VI, del 3

<sup>836</sup> Anvendelse: KFO, artikel 22, litra g. Opbevaring: KFO, artikel 35, stk. 2

<sup>837</sup> RFO, artikel 9, stk. 1

<sup>838</sup> RFO, artikel 4, litra a, nr. iii

Det skal klart og tydeligt fremgå på foderstofdeklarationer, om foderstoffet indeholder GMO\*. Det betyder, at du ikke må bruge foderstoffer, der er mærket med, at de består af og/eller indeholder GMO\*<sup>839</sup>.

Du skal være opmærksom på, at foderstoffer, der er fremstillet af eller ved hjælp af GMO\*, men hvor der ikke forekommer GMO\* i slutproduktet ikke er omfattet af de generelle mærkningsregler for GMO\*.

Det kan for eksempel være fodertilsætningsstoffer, der bliver brugt i foderprodukter, som elektrolytter, ketosepasta eller vitaminblandinger. Før du bruger disse produkter, skal du forlange en erklæring fra sælgeren om, at produktet ikke indeholder eller er fremstillet ved hjælp af GMO\*<sup>840</sup>. Erklæringen kan typisk fremgå af følgesedlen eller fakturaen. Du kan også finde en blanket til [sælgers erklæring om GMO-frihed](#) på Landbrugsstyrelsens hjemmeside. Du skal altid have dokumentation for GMO\*-frihed liggende på din bedrift, og du skal kunne vise den ved kontrolbesøg<sup>841</sup>.

## 28.3 Staldforhold

Du skal sikre, at dyrenes udviklingsmæssige, fysiologiske og adfærdsmæssige behov bliver opfyldt, gennem opdrætsmetoder og staldforhold.

For at sikre dette, skal du blandt andet sørge for, at:

- Alle dyr har mulighed for at bevæge sig frit, og deres naturlige bevægelsesmønstre tilgodeses<sup>842</sup>.
- Alle dyr har let adgang til fodringssteder og frisk drikkevand<sup>843</sup>.
- Der ikke er monteret elektrisk elhegn, strømførende tråde eller lignende i stalden<sup>844</sup>.
- Alle dyr kan holde sig rene og foretage hud-, hår- og pelspleje<sup>845</sup>.
- Der ved foling er et tørt og velstrøet areal til rådighed, hvor hoppen kan bevæge sig frit og fole uforstyrret<sup>846</sup>.

Du må som udgangspunkt ikke binde, fiksere eller isolere dyrene. Det er kun tilladt kortvarigt i forbindelse med afhentning, sygdomsbehandling, læmme-/kælvningsbesvær eller inseminering<sup>847</sup>.

Du skal sørge for rigelig naturlig ventilation og naturligt lys i staldbygningerne. Du skal sikre, at luftcirkulation, støvniveau, temperatur, relativ luftfugtighed og gaskoncentration holdes indenfor grænser, der ikke er til gene for dyrene. Det skal du gøre ved korrekt isolering, opvarmning og ventilation i bygningerne<sup>848</sup>.

Du skal også sørge for, at der ikke er inventar eller andet, som dyrene kan komme til skade på, både i stalden og i marken<sup>849</sup>.

---

<sup>839</sup> RFO, artikel 9, stk. 2

<sup>840</sup> RFO, artikel 9, stk. 3

<sup>841</sup> KFO, artikel 66, stk 1, litra b jf. evt. artikel 76, stk. 1, litra b jf. Økologibekg., § 23

<sup>842</sup> KFO, artikel 10, stk. 3

<sup>843</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og litra d, nr. iii

<sup>844</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>845</sup> KFO, artikel 10, stk. 3

<sup>846</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og litra d, nr. iii

<sup>847</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. vi

<sup>848</sup> KFO, artikel 10, stk. 1

<sup>849</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og litra e, nr. i.

### 28.3.1 Arealkrav

Du skal ved en passende belægningsgrad i stalden sikre dyrenes komfort, velvære og behov under hensyntagen til race, køn og alder. Du skal sørge for dyrenes velfærd ved at tilbyde dem arealer, der er så store, at de kan stå naturligt, lægge og rejse sig uhindret, vende sig, soignere sig og indtage alle naturlige stillinger og lave alle naturlige bevægelser<sup>850</sup>. Staldgulve skal være jævne og skridsikre<sup>851</sup>.

### 28.3.2 Lejeareal og strøelse

Alle dyr skal have adgang til en bekvem, ren og tør liggeplads<sup>852</sup>. Underlaget og strøelsen skal sikre dyret mod tryksskader og hårafslidninger. Dyrene skal generelt fremtræde rene, tørre og uden sår, skader og hårafslidninger.

For at opfylde dette skal du som minimum sørge for, at:

- Lejearealet og adgangen hertil er indrettet, så også de lavest rangerende dyr får adgang til arealet<sup>853</sup>.
- Lejearealet er velforsynet med ren og tør strøelse som for eksempel halm, sand eller savsmuld. Du kan bruge både økologisk og ikke-økologisk strøelse. Du må kun tilsætte mineralske produkter, der er nævnt i bilag 1<sup>854</sup> til strøelsen
- Strøelsesmængden er tilstrækkelig til, at lejet uanset underlag, altid er rent, tørt og former sig efter dyrets krop.

### 28.3.3 Rengøring og skadedyrsbekæmpelse i stalde

Om nødvendigt skal stalde, løbegårde, udstyr og redskaber renses og desinficeres for at undgå infektion og udvikling af sygdomme. Afføring, urin og levnet eller spredt foder skal fjernes ofte for at mindske lugten og for at undgå, at der tiltrækkes insekter og gnavere<sup>855</sup>.

Du må bruge de produkter, der er nævnt i bilag 6, tabelafsnit 4, til rengøring og desinfektion af stalde, folde, udstyr og redskaber<sup>856</sup>.

Har du problemer med skadedyr i staldene<sup>857</sup>, har du følgende muligheder:

- Rotter. Du skal kontakte kommunens tekniske forvaltning. De foretager rottebekæmpelse efter gældende lovgivning.
- Mus kan bekæmpes med midler godkendt til bekæmpelse af gnavere (rodenticider) i fælder.
- Fluer og andre insekter kan bekæmpes med mekaniske eller biologiske metoder, for eksempel fluepapir eller rovfluer. Desuden må produkter i bilag 2 bruges, hvis de er godkendt til brug indendørs.

## 28.4 Afgræsning og udeforhold

I det følgende beskrives de særlige forhold, der gælder for ude-gående dyr både sommer og vinter.

I kapitel 23 kan du finde retningslinjer for afgræsning af særlige arealer, som omlægningsmarker, lejet græsningsret og samgræsningsarealer.

Du skal dagligt tilse alle dyr, der går ude, og sikre, at de altid har adgang til frisk drikkevand<sup>858</sup>.

---

<sup>850</sup> KFO, artikel 10, stk. 3

<sup>851</sup> KFO, artikel 11, stk. 1, 1. pkt.

<sup>852</sup> KFO, artikel 11, stk. 2

<sup>853</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>854</sup> KFO, artikel 11, stk. 2

<sup>855</sup> KFO, artikel 23, stk. 4

<sup>856</sup> KFO, artikel 23, stk. 4 og bilag VII

<sup>857</sup> KFO, artikel 23, stk. 4 og bilag II

<sup>858</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

### 28.4.1 Græsningsæsonen fra 15. april til 1. november

Heste skal have adgang til græsarealer i perioden fra 15. april til 1. november, når vejrforholdene og dyrenes fysiske kondition tillader det<sup>859</sup>. Dyrene skal være på græsningsarealet minimum 6 lyse timer dagligt i denne periode. Du skal notere afgræsning i din logbog for husdyrproduktion<sup>860</sup>. Du skal skrive dato for ud- og indbinding, samt hvilke dyr, det drejer sig om. Hvis du lukker alle dyr på græs samme dag, kan du nøjes med at skrive "alle dyr sat på græs" i logbogen.

Hvis det er nødvendigt af hensyn til et dyrs velfærd, kan du holde det på stald i en kortere periode<sup>861</sup>. Det kan for eksempel være ved sygdom, observation af dyret eller flueplage. I de tilfælde skal du skrive i din logbog for husdyrproduktion hvilket dyr, det drejer sig om, årsagen og perioden<sup>862</sup>. Hvis du holder enkelt dyr på stald i mindre end 7 dage, gælder kravet om registrering i logbog ikke.

Du skal sørge for, at dyrene har mulighed for læ og skygge, når de er ude på græsarealer. Det kan være under træer, levende hegn eller i en hytte eller et skur<sup>863</sup>.

#### Afgræsning

Heste er græssende dyr, og denne naturlige adfærd skal de have mulighed for at udføre, når de klimatiske forhold tillader det. Afgræsning skal fremgå af foderplanen eller foderoversigten.

Du skal undgå, at græsarealerne bliver overgræsset eller optrådt. De græsningsarealer, som dine dyr afgræsser, skal være tilpasset deres foderbehov<sup>864</sup>.

### 28.4.2 Vinterperioden fra 1. december til 1. marts, og vinterlignende vejr

Vinterperioden vil typisk være december, januar og februar. Perioder med vinterlignende vejr ses også ofte i månederne november og marts, men uanset kalenderen skal dyr beskyttes i overensstemmelse med deres behov. Regn, slud og blæst er mere generende for dyrene end sne og frost.

Når du har dyr, der skal gå ude i vinterperioden eller under vinterlignende vejr, skal de være forberedt på det. Det betyder, at:

- Dyrene skal have udviklet et kraftigt og tæt hårlag
- Dyrene skal være i godt huld
- Du skal tildele supplerende foder, så dyrene opretholder det gode huld.

Heste, der går på fold i vinterperioden og i vinterlignende vejr, skal have sikret deres behov herunder, at de har passende huld og hårlag (evt. dækken). Hvis du har heste, der går ude i mere end 12 timer i døgnet<sup>865</sup> i vinterperioden og i vinterlignende vejr, skal de enten have fri adgang til stald hele døgnet eller adgang til læskur for beskyttelse mod vejr og vind. Det betyder, at i perioder med koldt og vådt vejr skal dyrene have mulighed for at holde sig tørre<sup>866</sup>.

<sup>859</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og nr. iii og KFO, artikel 14, stk. 2

<sup>860</sup> KFO, artikel 76, litra d

<sup>861</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii (og nr. vi hvis dyret bliver isoleret)

<sup>862</sup> KFO, artikel 76, litra e

<sup>863</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>864</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. iv og litra d, nr. ii, 1. pkt.

<sup>865</sup> Bekendtgørelsen af lov om hold af heste § 19, stk. 1

<sup>866</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii jf. RFO, artikel 5, litra h.

Et læskur kan yde tilstrækkelig beskyttelse, når:

- det er stort nok til, at alle dyr kan ligge ned samtidig
- lejearealet i skuret er trækfrit, tørt og velstrøet.

Skuret skal give tilstrækkeligt med ly og læ uanset vejrforholdene. Det kan du som udgangspunkt sikre ved, at skuret har overdækning og tre tætte sider. Et læskur kan dog have andre udformninger, så længe det sikrer tørt og trækfrit lejeareal samt læ og ly.

De græsarealer, som dyrene går på skal være så store, at der altid er græsdækkede arealer, som ikke er trådt op<sup>867</sup>. Dyrene skal have adgang til frisk, frostfrit drikkevand.

Krav om læskur eller bygning kan kun fraviges, for visse racer<sup>868</sup>, under følgende forudsætninger:

Dyrene holdes på så store arealer, at de naturlige forhold er af sådan en beskaffenhed, at der kan ydes dyrene en beskyttelse, der i vidt omfang svarer til den beskyttelse, som et læskur eller en bygning vil kunne give. Med "naturlige forhold" forstås, at der er en passende tæthed af bevoksning, der sammenholdt med de øvrige landskabsforhold (hældninger, skrånninger og niveauforskelle) samt jordbundsforhold på arealet kan sikre dyrene mod vejr og vind i overensstemmelse med deres behov. De naturlige forhold skal samtidig sikre, at alle dyr på samme tid kan hvile på et passende tørt leje<sup>869</sup>.

Du kan også have en kombination af læskur og beplantning, så længe det sikres, at alle dyr samtidig kan søge beskyttelse mod regn og blæst og er sikret et tørt lejeareal.

---

<sup>867</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. iv

<sup>868</sup> Bekendtgørelse om udegående heste, § 1

<sup>869</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

# 29. Økologisk biavl

## 29.1 Årlig indberetning af biavl

Landbrugsstyrelsen skal hvert år have oplysninger om din biavl, både den økologiske og den ikke-økologiske. Hvis du har givet en anden biavl lov til at opstille sine bistader på din bedrift, skal du ikke indberette dette til Landbrugsstyrelsen.

### 29.1.1 Årlig indberetning af økologisk biavl

Før du kan drive økologisk biavl, skal du inden 20. april 2021 indberette bedriftens biavl til Landbrugsstyrelsen. Hvert år skal du oprette et særligt skema i [Miljø- og Fødevarerministeriets Tast selv-service](#), som hedder "Økologisk Biavl 20xx". I skemaet skal du sende oplysninger om:

- Antal bi-familier/stader,
- placering af bigården/bigårdene, se afsnit 29.2, og
- omlægningsdato\*.

Hvis du ikke er autoriseret økolog, skal du samtidig med din ansøgning\* om godkendelse af dine bistader til økologisk produktion søge om autorisation, se kapitel 1.1.

Hvis du er økolog og har biavl men ikke ønsker, eller har mulighed for, at omlægge produktionen til økologisk drift, skal du søge om tilladelse\* til samtidig drift\*, se kapitel 4. Det er muligt at have to bistader til eget brug, se afsnit 21.10.

Hvis du f.eks. får afvist godkendelse af placeringen af nogle af dine bigårde kan du dog få dispensation til, at du i bestøvningsøjemed kan have både økologiske og ikke-økologiske stader på samme bedrift<sup>870</sup>. Du skal overholde alle regler for økologisk biavl for de ikke-økologiske stader, og du kan ikke sælge honningen fra de ikke-økologiske stader som økologisk. Hvis du ønsker at gøre brug af denne mulighed, skal du sende en ansøgning til Landbrugsstyrelsen.

### 29.1.2 Årlig indberetning af ikke-økologisk biavl

Du må ikke have både økologiske og ikke-økologiske bigårde til honningproduktion under den samme produktionsenhed<sup>871</sup>. I disse tilfælde må du stoppe med enten den økologiske eller den ikke-økologiske produktion.

Alle økologer, der har ikke-økologiske bistader på deres bedrift, skal indberette bistaderne til Landbrugsstyrelsen. Der er flere muligheder i forbindelse med indberetningen.

#### Bier til eget brug

Hvis du ikke ønsker eller har mulighed for at omlægge din biavl til økologisk drift, har du mulighed for at have op til to bistader til eget brug. Du må ikke både have økologiske bier og bier til eget brug. "Eget brug" betyder, at du ikke må sælge honning fra bistaderne. Du skal altid indberette bier til eget brug i Fællesskemaet. Du kan læse mere om ansøgningsprocedure i afsnit 21.10.

#### Ikke-økologiske bier i bestøvningsøjemed

At have bier i "bestøvningsøjemed" kan være relevant for dig, hvis:

<sup>870</sup> KFO, artikel 41, stk. 1 jf. RFO, artikel 22, stk. 1, litra a

<sup>871</sup> KFO, artikel 17, stk. 1



- du enten har flere end to bistader, men ikke har mulighed for at opstille dem på arealer godkendt til økologisk biavl eller
- du både har økologiske bier og bier, der er opstillet på arealer, der ikke kan godkendes til økologisk biavl.

Hvis du ønsker at have bier til bestøvning, skal du søge om dispensation til at have ikke-økologiske bier i bestøvningsøjemed. Muligheden er mest relevant for dig, der har økologiske bifamilier og gerne vil fortsætte med de ikke-økologiske bifamilier, som ikke kan godkendes til økologi på grund af deres placering.

Når du har bier i bestøvningsøjemed, skal alle andre regler for økologisk biavl end deres placering overholdes, herunder fodring med økologisk sukker. Honningen fra de bier, du holder i bestøvningsøjemed, må du ikke sælge som økologisk<sup>872</sup>.

Send en mail med oplysninger om dine bier til [jordbrukskontrol@lbst.dk](mailto:jordbrukskontrol@lbst.dk), hvis du gerne vil have dem i bestøvningsøjemed.

### Samtidig drift

Hvis du har mere end to ikke-økologiske bistader på din økologiske bedrift (og sælger biernes honning som ikke-økologisk), men ikke ønsker eller har mulighed for at omlægge dem til økologisk drift, skal du søge om tilladelse til samtidig drift. Vær dog opmærksom på, at på grund af reglerne for parallelavl, kan du ikke få tilladelse til samtidig drift, hvis du samtidig har økologiske bier på din bedrift. Bemærk undtagelse ved bier i bestøvningsøjemed. Du kan læse mere om ansøgningsprocedure og om betingelser for samtidig drift i kapitel 4.

## 29.2 Godkendelse af bigårdens placering

Hvert år skal du indberette bigårdens nøjagtige placering i Tast selv-service.

Du får bigårdens placering godkendt, hvis den falder inden for de godkendte områder for økologisk biavl<sup>873</sup>. Kortlægningen af de godkendte områder, er afhængig af det årlige sædskifte på markerne. Bigårdens placering kan derfor først godkendes efter fristen for indberetning i Fælleskemaet, hvor alle landmænd indberetter deres markplaner for det indeværende år. Efter tidsfristen får du et brev primo maj i din Tast selv-service indbakke om din placering er godkendt eller afvist<sup>874</sup>. Se mere om elektroniske breve på Tast selv i bilag 10.

Et opdateret kort over arealer, der er godkendt til økologisk biavl, bliver offentliggjort på Landbrugsstyrelsens hjemmeside primo maj. [Et kort over områder, der var godkendt til økologisk biavl i 2017, 2018, 2019 og 2020](#) kan ses på Landbrugsstyrelsens hjemmeside. Bemærk at kortet bliver opdateret på baggrund af den fælles indberetning i 2021 og det endelige kort for 2021/2022 først er klar primo maj 2021.

I tilfælde af, at din placering bliver afvist, fordi den falder uden for de godkendte områder, har du 5 hverdage, efter modtagelse af afslaget, til at flytte dine bistader til godkendte placeringer. Hvis du flytter dem skal du huske at opdatere dit "Økologisk Biavl" skema i Tast selv-service. Staderne må stå i et ikke-godkendt område, mens du finder en ny placering, uden at staderne skal genomlægges. De må også stå i et ikke-godkendt område uden for træksæsonen.

Hvis du vælger ikke at ansøge om godkendelse af en ny placering inden for 5 hverdage, skal bistaderne genomlægges. Genomlægningen kan først påbegyndes den dato, hvor bistaderne flyttes til en godkendt placering, og bistadet er først økologiske igen 12 måneder efter genomlægningens påbegyndelse. Du skal søge dispensation til at holde de ikke-økologiske bier i bestøvningsøjemed, se afsnit 29.1.2.

<sup>872</sup> KFO, artikel 41, stk. 1 jf. RFO, artikel 22, stk. 1, litra a

<sup>873</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ix

<sup>874</sup> Økologibekg., § 68

Du må kun flytte bistaderne fra den godkendte placering uden for træksæsonen eller, når der ikke er nogen blomstring i det område, hvor bistaderne står. I træksæsonen, må du dog gerne flytte bistaderne mellem placeringer, som er godkendte af Landbrugsstyrelsen. Flytninger af bistader skal skrives i logbogen.

### 29.3 Biernes oprindelse

Bierne skal fortrinsvis være af de europæiske racer af den almindelige honningbi (*Apis mellifera*) og lokale økotypen af denne<sup>875</sup>.

Ved fornyelse af bigårde kan 10 % per år af bidronningerne og sværmene udskiftes med ikke-økologiske bidronninger og sværme i den økologiske produktionsenhed\*, forudsat at bidronningerne og sværmene anbringes i stader med voks der stammer fra økologiske produktionsenheder\*. De 10 % kan indsættes uden genomlægning<sup>876</sup>.

Du må ikke klippe dronningernes vinger<sup>877</sup>.

### 29.4 Omlægning

Du kan omlægge dine ikke-økologiske bifamilier til økologisk biavl. Omlægningsperioden\* er et år. Du kan først sælge honningen som økologisk, når dette år er gået<sup>878</sup>.

Du skal udskifte voksen til økologisk voks i omlægningsperioden<sup>879</sup>.

Du kan straks producere økologisk honning, hvis du køber økologiske bier fra en autoriseret økologisk biavler og placerer dem i et godkendt område.

### 29.5 Bistader, tavler og voks

Bistaderne, som du bruger i biavl, skal hovedsageligt bestå af naturlige materialer. Du skal selv dokumentere, at andelen af naturlige materialer i bistadet udgør mindst 50 % af bistadets samlede vægt. Dette gøres eksempelvis ved en vægtopgørelse af bistadets enkelte dele, opdelt i ikke-naturligt og naturligt materiale<sup>880</sup>.

Rammer og andre materialer, du bruger inde i bistadet, skal bestå udelukkende af naturlige materialer.

Under udtagning og flytning af tavler er det ikke tilladt at bruge kemiske syntetiske afskrækningsmidler<sup>881</sup>.

Voks til nye tavler skal stamme fra økologiske enheder medmindre der ikke er tilstrækkelig økologisk voks på markedet. I dette tilfælde kan du bruge ikke-økologisk voks<sup>882</sup>. Du skal kunne vise dokumentation for, at den ikke-økologiske voks er ren, ved kontrolbesøg.

---

<sup>875</sup> KFO, artikel 8, stk. 2

<sup>876</sup> KFO, artikel 9, stk. 5

<sup>877</sup> KFO, artikel 18, stk. 3

<sup>878</sup> KFO, artikel 38, stk. 3

<sup>879</sup> KFO, artikel 38, stk. 5

<sup>880</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. x

<sup>881</sup> KFO, artikel 13, stk. 6

<sup>882</sup> KFO, artikel 44

## 29.6 Adskillelse af økologisk og ikke-økologisk produktion

Har du både, økologiske bier og ikke-økologiske bier i bestøvningsøjemed i din produktion, er det vigtigt, at holde honning, voks, bistader materiale, tavler, redskaber m.m., adskilt<sup>883</sup>. Du skal kunne dokumentere, hvilke produkter og redskaber, der hører til din økologiske produktion og hvilke der hører til din ikke-økologiske produktion.

Når du fremstiller, transporterer, og opbevarer produkter med forskellig status, skal du sikre, at der altid er klar fysisk adskillelse mellem den høstede honning (og andre biavls produkter). Du skal derfor placere, udforme, vedligeholde, rengøre, skilte samt mærke, lagre og anlæg, så der er en klar adskillelse mellem produkter med forskellige status.

Det er muligt at brug samme, f.eks. tavler eller slynge, til både økologisk og ikke-økologisk honning produktion men det kræver at materialerne er grundigt rengjort efter de er anvendt i en ikke-økologisk produktion. Rengøringen skal fremgå i din logbog.

## 29.7 Fodring

Fodring af bifamilier er kun tilladt, hvis det, på grund af de klimatiske forhold<sup>884</sup> eller svigtende fødekilder<sup>885</sup>, er nødvendigt for deres overlevelse. Hvis du fodrer dine bifamilier, skal du opdatere din logbog med oplysninger om fodring på stadeniveau: Hvad du fodrer med, hvor meget du giver dem, samt dato for fodringen. Hvis der er behov for at fodre i træksæsonen pga. for eksempel tørke, er det vigtigt, at det også fremgår af logbogen. Du må fodre bierne med økologisk sukker.

Dette gælder også for småfamilier.

Du skal efterlade bifamilierne med tilstrækkelig honning og pollen til, at de kan overvintre<sup>886</sup>. Alternativ kan du fodre bierne med økologisk sukker<sup>887</sup>.

## 29.8 Slynkning

Du må ikke medtage tavler med yngel, når du slynger honning<sup>888</sup>. Når du høster honning, må du ikke anvende en metode, der medfører at bierne slås ihjel<sup>889</sup>.

## 29.9 Sygdomsforebyggelse og behandling

Til rengøring og desinficering af rammer, stader og tavler må du bruge natriumhydroxid<sup>890</sup> og fysiske behandlinger, som damp eller direkte ild<sup>891</sup>.

---

<sup>883</sup> RFO, artikel 11 og Økologibekg., §6

<sup>884</sup> KFO, artikel 19, stk. 3

<sup>885</sup> KFO, artikel 47, litra d

<sup>886</sup> KFO, artikel 19, stk. 3

<sup>887</sup> KFO, artikel 19, stk. 3

<sup>888</sup> KFO, artikel 13, stk. 7

<sup>889</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. xi

<sup>890</sup> KFO, artikel 25, stk. 1.

<sup>891</sup> KFO, artikel 25, stk. 2

Til bekæmpelse af varroa mider må du bruge<sup>892</sup>:

- Myresyre, mælkesyre, eddikesyre og oxalsyre.
- Mentol, thymol, eukalyptol og kamfer.

Du må kun slå droneyngel ihjel som led i bekæmpelse af varroa mider<sup>893</sup>.

Hvis bifamilierne, på trods af forebyggende foranstaltninger, bliver syge, skal du sørge for, at de bliver behandlet omgående og om nødvendigt i isolerede bigårde<sup>894</sup>. Behandlinger skal noteres i logbogen. I tilfælde, hvor det er nødvendigt at behandle bifamilierne med veterinærmedicin, skal de omfattede bifamilier genomlægges. Perioden for genomlægning\* er et år.

Du må bruge godkendte bekæmpelsesmidler mod gnavere (rodenticider) i fælder og andre egnede produkter i bilag 2, hvis du har behov for at beskytte dine rammer, stader og tavler mod skadedyr<sup>895</sup>.

## 29.10 Krav til registrering

Du skal føre en logbog for hver bigård. Logbogen skal indeholde følgende oplysninger:

- Identifikation af de enkelte stader
- Fodring: produkt, datoer, mængder i de stader hvor det er brugt
- Datoer for indsamling af honningmagasiner og for slyngning
- Vægttopgørelse af stademateriale, opdelt i ikke-naturligt og naturligt materiale
- Forebyggelse og behandling af sygdomme i de enkelte bistader, herunder dato for behandling, oplysning om diagnose, tilbageholdelsestider\*, behandlingsmetode og dyrlægerecepter og dosering. Se afsnit 21.8
- Dato for eventuelle flytning og baggrund for flytning

Du skal også føre et regnskab over alle ind- og udgående produkter, se kapitel 8.

## 29.11 Høj dødelighed blandt bierne

Hvis der er høj dødelighed blandt bierne, som følge af sundhedsmæssige forhold eller en katastrofesituation, og du ikke kan skaffe økologiske bifamilier, kan du søge om tilladelse\* til at indsætte ikke-økologiske bifamilier, uden at skulle genomlægge staderne.

Ansøgningen skal sendes til Landbrugsstyrelsen, og du skal have modtaget tilladelsen, inden du indkøber de ikke-økologiske erstatningsfamilier. Får du tilladelsen, skal du gemme den og kunne vise den på kontrolbesøg<sup>896</sup>.

---

<sup>892</sup> KFO, artikel 25, stk. 2

<sup>893</sup> KFO, artikel 25, stk. 3

<sup>894</sup> KFO, artikel 25, stk. 4

<sup>895</sup> KFO, artikel 25, stk. 1

<sup>896</sup> KFO, artikel 47, stk. 2

# 30. Økologisk kaninhold

I dette kapitel finder du vejledning om reglerne for hold af kaniner på økologiske bedrifter. Kapitlet gennemgår de krav og retningslinjer til fodring, staldforhold, udeforhold og afgræsning, der gælder for økologiske kaniner. Udgangspunktet er, at du skal sikre høj dyrevelfærd og sørge for, at dyrenes fysiologiske og adfærdsmæssige behov er opfyldt i din besætning<sup>897</sup>.

Du finder generelle oplysninger om husdyrhold såsom omlægningstider\*, etablering af besætninger og indsættelse af dyr i kapitel 21 og kapitel 22 og om behandling af syge dyr i kapitel 32.

## 30.1 Fodring af økologiske kaniner

Foderet skal opfylde dyrenes ernæringsmæssige behov<sup>898</sup>. Du skal som udgangspunkt fodre dine økologiske dyr med økologisk foder<sup>899</sup>, eget omlægningsfoder\*<sup>900</sup> (dvs. foder høstet på 2. års omlægningsmarker) eller foder fra dine egne 1. års omlægningsmarker. Du skal basere fodringen på størst mulig udnyttelse af din bedrifts græsarealer<sup>901</sup>. I græsningssæsonen skal det ske ved afgræsning af markerne, og i den øvrige del af året ved at tildele grovfoder til dyrene. Indkøbt omlægningsfoder\* (dvs. foder høstet på andre bedrifters 2.års omlægningsmarker) kan udgøre en andel af foderrationen<sup>902</sup>. Du må ikke bruge ikke-økologiske fodermidler af landbrugsoprindelse<sup>903</sup>. Du må dog bruge op til 1 % ikke-økologiske urter, krydderier og melasse i forhold til kvæggets foderration i tørstof per år. I tilfælde af katastrofesituationer kan Landbrugsstyrelsen give enkeltstående, midlertidige tilladelser\* til at bruge ikke-økologisk foder.

Mindst 60 % af foderet skal komme fra din egen bedrift. Hvis du ikke kan opfylde 60 % kravet, kan du bruge foder, der er produceret i samme region<sup>904</sup>. Danmark betragtes som én region.

Hvis du bruger indkøbt omlægningsfoder\* eller foder fra dine egne 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og proteinafgrøder i fodringen, skal du lave en foderplan, hvor de forskellige andele af foderrationen fremgår<sup>905</sup>.

Tabel 30.1 viser de krævede eller tilladte andele af forskellige fodertyper til drøvtyggere. Du kan læse mere om retningslinjerne for brug af de forskellige fodertyper i de efterfølgende afsnit.

<sup>897</sup> RFO, artikel 5, litra h og artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>898</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra d, nr. ii

<sup>899</sup> RFO, artikel 5, litra k og evt. RFO, artikel 14, stk. 1, litra d, nr. ii (ernæringsmæssige behov)

<sup>900</sup> KFO, artikel 21, stk. 1, 2. led

<sup>901</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra d, nr. i og KFO, artikel 20, stk. 2, 1. pkt.

<sup>902</sup> KFO, artikel 21, stk. 1

<sup>903</sup> RFO, artikel 5, litra k

<sup>904</sup> KFO, artikel 19, stk. 1

<sup>905</sup> KFO, artikel 76, litra d

**TABEL 30.1.** Fodring af økologiske kaniner

Fodertype	Økologisk foder	Ikke-økologisk foder	Foder fra marker under omlægning*	Grovfoder
Mængde**	Foder af landbrugsop-rindelse skal være øko-logisk og mindst 60 % skal komme fra din egen bedrift eller være produceret i samme re-gion (Danmark) <sup>906</sup> .	Du kan bruge op til 1 % ikke-økologiske ur-ter, krydderier og me-lasse, for eksempel som bindemidler i mi-neralblandinger og slik-sten <sup>907</sup> .	Du må bruge 100 % omlægningsfoder*, hvis det er produceret på din egen bedrift.  Du må bruge indkøbt omlægningsfoder* op til 30 % <sup>908</sup>  Der kan indgå op til 20 % foder fra bedriftens egne 1. års omlæg-ningsmarker med fler-årige afgrøder og proteinafgrøder <sup>909</sup> .	Minimum 60 % per dyr per dag, dog minimum 50 % for dyr i de første 8 uger af laktationen <sup>910</sup> .

\*\* De angivne procenter regnes på baggrund af foderets tørstofindhold.

### 30.1.1 Brug af omlægningsfoder

Omlægningsfoder\* kaldes foder der er produceret af en omlægningsafgrøde\*, dvs. en afgrøde, der er høstet tidligst 12 måneder efter påbegyndt omlægning\* (altså fra en 2. års omlægningsmark)<sup>911</sup>.

Du må fodre med 100 % omlægningsfoder\*, hvis omlægningsfoderet er dyrket på dine egne marker eller på mar-ker, hvor du har lejet græsningsret. Du må lade indkøbt omlægningsfoder\* indgå med op til 30 % per dyr per ka-lenderår<sup>912</sup>. Se afsnit 23.4.2, hvis du har lejet græsningsret hos en ikke-økolog.

Du må bruge visse foderafgrøder fra dine egne 1. års omlægningsmarker og fra 1. års omlægningsmarker med lejet græsningsret med op til 20 % af den samlede foderration per dyr per år. Det gælder marker med flerårige afgrøder, for eksempel græs og lucerne. Derudover gælder det marker med proteinafgrøder, som ærter, heste-bønner, lupin, vikke og soja, der er sået efter marken er begyndt omlægning\*. Det er en forudsætning, at marken ikke har været en del af din økologiske bedrift i de seneste 5 år<sup>913</sup>. Se afsnit 23.4.2, hvis du har lejet græsningsret hos en ikke-økolog.

Det er en betingelse for brug af indkøbt omlægningsfoder\* og foder fra 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og proteinafgrøder, at du udarbejder og ajourfører en foderplan, der viser at de tilladte andele er overholdt<sup>914</sup>.

Andelen af omlægningsfoder\* beregnes per kalenderår i procent af tørstofindholdet i foderstoffer af vegetabilsk oprindelse<sup>915</sup>.

<sup>906</sup> RFO, artikel 5, litra k og KFO, artikel 19, stk. 1

<sup>907</sup> KFO, artikel 22, litra a, nr. i-iii

<sup>908</sup> KFO, artikel 21, stk. 1

<sup>909</sup> KFO, artikel 21, stk. 2

<sup>910</sup> KFO, artikel 20, stk. 2

<sup>911</sup> RFO, artikel 2, litra i

<sup>912</sup> KFO, artikel 21, stk. 1

<sup>913</sup> KFO, artikel 21, stk. 2

<sup>914</sup> KFO, artikel 76, litra d

<sup>915</sup> KFO, artikel 21, stk. 3

Du kan også bruge marker med omlægningsafgrøder\* og 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder til afgræsning for dine dyr. Du skal sørge for, at tilladte andele i den samlede fodring per dyr per kalenderår bliver overholdt<sup>916</sup>.

### 30.1.2 Tildeling af grovfoder

Produktionssystemet til kaniner skal være baseret på størst mulig anvendelse af græsningsarealer. Kaniner skal have adgang til græsningsarealer, når vejrforholdene og jordbundens tilstand tillader det.

Der skal gives grovfoder i form af hø og eventuelt suppleres med grøntfoder/grøntsager eller halm, når friskt græs ikke er tilgængeligt. Derudover skal kaniner have daglig adgang til gnave- og beskæftigelsesmateriale<sup>917</sup>, for eksempel grene med bark.

Mindst 60 % af den daglige foderration på tørstofbasis, skal være friskt eller tørret grovfoder<sup>918</sup>. Du må nedsætte andelen til mindst 50 % til lakterende dyr i de første 8 uger af laktationen<sup>919</sup>.

Hvis du ikke har tilstrækkeligt grovfoder til dine dyr, må du medregne grøntfoder og grøntsager i opgørelsen af grovfoderandelen. Du skal opgøre tørstofmængden af grovfoderet per dyr per dag i en foderplan eller anden form for opgørelse. Græsoptag ved afgræsning skal fremgå af planen<sup>920</sup>.

Du kan som udgangspunkt ikke anse kravet om 60 % grovfoder i den daglige foderration som opfyldt, hvis du tildeler kraftfoder, korn eller andet foder med lav strukturværdi ad libitum. Ved ad libitum fodring forstås, at dyrene har fri adgang til foderet.

Har ungerne fri adgang til grovfoder i mælkefodringsperioden, er der ikke krav om, at grovfoderet skal udgøre en bestemt andel af den samlede foderration.

### 30.1.3 Mælkefodring

Kaniner unger skal have modermælk indtil fravæning, og i mindst 8 uger<sup>921</sup>.

Moderdyr med afkom skal gå sammen i mindst 8 uger<sup>922</sup>

---

<sup>916</sup> KFO, artikel 21, stk. 1 og 2

<sup>917</sup> Økologibekg., § 55

<sup>918</sup> Økologibekg., § 56

<sup>919</sup> KFO, artikel 20, stk. 2

<sup>920</sup> KFO, artikel 76, litra d

<sup>921</sup> Økologibekg., § 54

<sup>922</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og litra d, nr. ii

### 30.1.4 Du skal lave en foderopgørelse

Du skal udarbejde og ajourføre en foderopgørelse\* over, hvad du bruger af indkøbt omlægningsfoder\*, foder fra egne 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og andelen af grovfoder i fodringen<sup>923</sup>.

Alt foder af landbrugsoprindelse skal indgå i opgørelsen. Du kan bruge tørstofværdierne fra dine seneste analyse-resultater eller de nyeste tabelværdier.

Du skal opgøre følgende per dag:

- Grovfoderandelen i den daglige foderration på tørstofbasis<sup>924</sup>. Græsoptag ved afgræsning skal fremgå.

Hvis denne oplysning fremgår af din normale foderplan, og hvis du ajourfører foderplanen hver gang, du skifter fodermidler, er det ikke nødvendigt at udarbejde en særskilt opgørelse.

Du skal opgøre følgende per kalenderår<sup>925</sup>:

- Andelen af indkøbt omlægningsfoder\* er højst 30 % af tørstofindholdet i foder af vegetabilsk oprindelse.
- Andelen af foder fra 1.års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og proteinafgrøder er højst 20 % af tørstofindholdet i foder af vegetabilsk oprindelse.
- Andelen af ikke-økologiske urter, krydderier og melasse er højst 1 % af tørstofindholdet i foder af vegetabilsk oprindelse<sup>926</sup>.

Bruger du udelukkende økologisk foder og omlægningsfoder\* produceret på din egen bedrift, behøver du kun at udarbejde en oversigt/liste over de foderemner, som du bruger med angivelse af mængde. Den daglige grovfoderandel efter mælkefodringsperioden skal tydeligt fremgå af listen.

### 30.1.5 Foderblandinger til kaniner

Foderblandinger, som indeholder en andel af økologiske fodermidler eller omlægningsfodermidler, kan sælges med betegnelsen "kan anvendes i økologisk produktion i overensstemmelse med forordning (EF) nr. 834/2007 og (EF) nr. 889/2008"<sup>927</sup>.

I en foderblanding, som er mærket økologisk, er mindst 95 % af tørstoffet og alle ingredienser af landbrugsoprindelse økologiske<sup>928</sup>.

Selvom foderet er mærket økologisk, skal du altid være opmærksom på at kontrollere indholdsdeklarationen for at sikre dig, at produktet ikke indeholder ikke-økologiske fodermidler, som ikke må opfodres til kaniner.

Betegnelsen "kan anvendes i økologisk produktion..." bruges også på produkter til svin og fjerkræ, hvor produktet må indeholde en mindre andel ikke-økologisk proteinfoder, men disse produkter må ikke anvendes til kaniner. Når du køber vitamin- og mineralblandinger til kaniner, skal du sikre dig, at de ikke indeholder ikke-økologiske fodermidler som klid og strømel, da du ikke må bruge det til økologiske kaniner<sup>929</sup>.

<sup>923</sup> KFO, artikel 76, litra d

<sup>924</sup> KFO, artikel 76, litra d, jf. KFO, artikel 20, stk. 2

<sup>925</sup> KFO, artikel 21, stk. 3

<sup>926</sup> KFO, artikel 22, litra b, nr. iii

<sup>927</sup> KFO, artikel 60, stk. 2

<sup>928</sup> KFO, artikel 60, stk. 1, litra c og RFO, artikel 23, stk. 1 og stk. 4, litra a, nr. ii

<sup>929</sup> RFO, artikel 5, litra k og artikel 14, stk. 1, litra d, nr. ii og KFO, artikel 22, litra a, b, d og/eller g



### 30.1.6 Fodermidler af mineralsk oprindelse

I bilag 6, tabelafsnit 1, i denne vejledning kan du finde en liste med de fodermidler af mineralsk oprindelse, du må bruge i foder til økologiske kaniner<sup>930</sup>. Mineralske fodermidler, der ikke er nævnt i bilag 6, tabelafsnit 1, må du ikke bruge og/eller opbevare på din økologiske bedrift<sup>931</sup>.

### 30.1.7 Tilsætningsstoffer i foder

Du kan se en liste over de tilsætningsstoffer, der må bruges i foder til økologiske kaniner i bilag 6, tabelafsnit 4. Du må ikke bruge produkter med tilsætningsstoffer, der ikke er nævnt på denne liste<sup>932</sup>. Det gælder for eksempel aminosyrer og andre vitaminer end A, D og E.

Du må kun opbevare foderstoffer på din økologiske bedrift, der indeholder de tilladte fodertilsætningsstoffer<sup>933</sup>, i bilag 6, tabelafsnit 3.

Ved brug af tilladte fodertilsætningsstoffer skal du overholde de generelle foderstofregler.

Du må bruge syntetiske A-, D- og E-vitaminer til økologiske kaniner<sup>934</sup>. Vitaminerne må ikke være produceret af eller ved hjælp af GMO<sup>935</sup>.

Specielle foderprodukter, for eksempel elektrolytter, calcium- og ketoseprodukter m.m., indeholder ofte stoffer, du ikke må bruge til fodring af økologiske dyr. Også her gælder det, at du kun må bruge produkter, der udelukkende indeholder foderstoffer, der er økologiske eller fremgår af bilag 6, og ikke er produceret ved hjælp af GMO<sup>936</sup>.

Økologiske dyr skal altid have adgang til rent drikkevand. Du må tilsætte foderstoffer, for eksempel vitaminer og mineraler, til dyrenes drikkevand, hvis brugen er i overensstemmelse med de generelle foderregler, og tilsætningen er i overensstemmelse med dyrenes fysiologiske behov med hensyn til næringsstoffer og vandoptag. Til økologiske dyr skal vandet, efter tilsætning, fremstå som rent. Er det opfyldt, er det ikke nødvendigt at tilbyde drikkevand uden tilsætning ved siden af.

### 30.1.8 Forbud mod GMO

Du må ikke bruge foderstoffer, der består af, indeholder eller er fremstillet ved brug af genetisk modificerede organismer (GMO\*) i økologisk jordbrugsproduktion<sup>937</sup>. Veterinære lægemidler er undtaget fra dette krav<sup>938</sup>.

Produkter mærket med: "kan anvendes i økologisk produktion i overensstemmelse med forordning (EF) nr. 834/2007 og (EF) nr. 889/2008", er GMO\*-fri, og det er ikke nødvendigt med yderligere dokumentation.

Det skal klart og tydeligt fremgå på foderstofdeklarationer, om foderstoffet indeholder GMO\*. Det betyder, at du ikke må bruge foderstoffer, der er mærket med, at de består af og/eller indeholder GMO<sup>939</sup>.

---

<sup>930</sup> KFO, artikel 22, litra d og bilag VI, del 1

<sup>931</sup> KFO, artikel 35, stk. 2 jf. KFO, artikel 22, litra g og bilag VI, del 3

<sup>932</sup> KFO, artikel 22, litra g og bilag VI

<sup>933</sup> KFO, artikel, 35, stk. 2 jf. KFO, artikel 22

<sup>934</sup> KFO, artikel 22, litra g og bilag VI, del 3

<sup>935</sup> RFO, artikel 9, stk. 1

<sup>936</sup> KFO, artikel 22

<sup>937</sup> RFO, artikel 9, stk. 1

<sup>938</sup> RFO, artikel 4, litra a, nr. iii

<sup>939</sup> RFO, artikel 9, stk. 2

Du skal være opmærksom på, at foderstoffer, der er fremstillet af eller ved hjælp af GMO\*, men hvor der ikke forekommer GMO\* i slutproduktet ikke er omfattet af de generelle mærkningsregler for GMO\*.

Det kan for eksempel være fodertilsætningsstoffer, der bliver brugt i foderprodukter, som elektrolytter, ketosepasta eller vitaminblandinger. Før du bruger disse produkter, skal du forlange en erklæring fra sælgeren om, at produktet ikke indeholder eller er fremstillet ved hjælp af GMO\*<sup>940</sup>. Erklæringen kan typisk fremgå af følgesedlen eller fakturaen. Du kan også finde en blanket til [sælgers erklæring om GMO-frihed](#) på Landbrugsstyrelsens hjemmeside. Du skal altid have dokumentation for GMO\*-frihed liggende på din bedrift, og du skal kunne vise den ved kontrolbesøg<sup>941</sup>.

## 30.2 Staldforhold

Du skal sikre, at dyrenes udviklingsmæssige, fysiologiske og adfærdsmæssige behov bliver opfyldt, gennem opdrætsmetoder og staldforhold.

For at sikre dette, skal du blandt andet sørge for, at:

- Alle dyr har mulighed for at bevæge sig frit, og deres naturlige bevægelsesmønstre tilgodeses<sup>942</sup>.
- Alle dyr har let adgang til fodringssteder og frisk drikkevand<sup>943</sup>.
- Der ikke er monteret elektrisk elhegn, strømførende tråde eller lignende i stalden<sup>944</sup>.
- Alle dyr kan holde sig rene og foretage hud-, hår- og pelspleje<sup>945</sup>.
- Dyr, der føder på stald, har et tørt og velstrøet areal til rådighed, hvor de kan bevæge sig frit og uforstyrret<sup>946</sup>.
- Produktionen skal fortrinsvis bygge på robuste racer, der er tilpasset endendørsforholdene<sup>947</sup>.
- Alle dyr skal have adgang til et indendørsareal, inklusiv adgang til et mørkt gemmested.

Kaniner skal holdes i grupper<sup>948</sup>. Det er muligt at holde kaniner enkeltvis, såfremt det kun berører enkelte dyr og er begrundet i sikkerheds-, velfærds- eller veterinærhensyn. Hvis kaniner holdes enkeltvis, skal de kunne se og røre andre kaniner. Du skal notere årsagen og perioden i din logbog for husdyrproduktion<sup>949</sup>.

Alle kaniner skal have adgang til en hævet platform, hvor de kan sidde enten indenfor eller udenfor<sup>950</sup>. Drægtige og diegivende kaniner skal have adgang til redebygningsmateriale, som for eksempel halm, hø eller andet egnet naturmateriale<sup>951</sup>.

Du skal sørge for rigelig naturlig ventilation og naturligt lys i staldbygningerne. Du skal sikre, at luftcirkulation, støvniveau, temperatur, relativ luftfugtighed og gaskoncentration holdes indenfor grænser, der ikke er til gene for dyrene. Det skal du gøre ved korrekt isolering, opvarmning og ventilation i bygningerne<sup>952</sup>. Du skal også sørge for, at der ikke er inventar eller andet, som dyrene kan komme til skade på, både i stalden og i marken<sup>953</sup>.

---

<sup>940</sup> RFO, artikel 9, stk. 3

<sup>941</sup> KFO, artikel 66, stk 1, litra b jf. evt. artikel 76, stk. 1, litra b jf. Økologibekg., § 23

<sup>942</sup> KFO, artikel 10, stk. 3

<sup>943</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og litra d, nr. iii

<sup>944</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>945</sup> KFO, artikel 10, stk. 3

<sup>946</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og litra d, nr. iii

<sup>947</sup> Økologibekg § 48, stk. 2

<sup>948</sup> Økologibekg § 51

<sup>949</sup> Økologibekg § 51, stk. 2

<sup>950</sup> Økologibekg § 52, stk. 4

<sup>951</sup> Økologibekg § 52, stk. 5

<sup>952</sup> KFO, artikel 10, stk. 1

<sup>953</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og litra e, nr. i.

### 30.2.1 Arealkrav

Du skal ved en passende belægningsgrad i stalden sikre dyrenes komfort, velvære og behov under hensyntagen til race, køn og alder. Du skal sørge for dyrenes velfærd ved at tilbyde dem arealer, der er så store, at de kan stå naturligt, lægge og rejse sig uhindret, vende sig, soignere sig og indtage alle naturlige stillinger og lave alle naturlige bevægelser<sup>954</sup>.

Alle kaniner skal have adgang til et indendørsareal, inklusiv adgang til et mørkt gemmested, med en minimumshøjde på 45 cm. Indendørsarealet skal være stort nok til, at kaninen kan ligge fuldt udstrakt. Dine stalde skal som minimum opfylde arealkravene<sup>955</sup> i tabel 30.2.

**TABEL 30.2.** Mindste indendørsareal for kaniner

	Indendørs areal (også for mobile huse) (det nettoareal, som dyrene altid skal have til rådighed - hvile og opholdsareal) m <sup>2</sup> /dyr
Voksne kaniner**, over 4 kg	0,4
Slagtekaniner***	0,15

\*\* Voksne kaniner: hanner samt drægtige og diegivende hunkaniner.

\*\*\* Slagtekaniner: op til 6 måneder.

### 30.2.2 Lejeareal og strøelse

Alle dyr skal have adgang til et bekvemt, rent og tørt hvileområde med tilstrækkelig størrelse<sup>956</sup>. Bunden skal være fast og ikke spaltet. Underlaget og strøelsen skal sikre dyret mod tryk-skader og hårafslidninger. Dyrene skal generelt fremtræde rene, tørre og uden sår, skader og hårafslidninger<sup>957</sup>.

For at opfylde dette skal du som minimum sørge for, at:

- Lejearealet og adgangen hertil er indrettet, så også de lavest-rangerende dyr får adgang til arealet. Lejearealet er velforsynet med ren og tør strøelse som for eksempel halm eller andet egnet naturligt materiale. Du kan bruge både økologisk og ikke-økologisk strøelse. Du må kun tilsætte de produkter til strøelsen, der er nævnt i bilag 1.
- Strøelsesmængden er tilstrækkelig til, at lejet, uanset underlag, altid er rent, tørt og former sig efter dyrets krop.

### 30.2.3 Opmåling af stalde

Du måler arealer fra inderside til inderside af inventar. Vægge måler du fra inderside til inderside.

Nettoarealet er det areal, som dyrene til hver en tid har til rådighed. Det vil sige, at du skal fratække arealer, hvor der står eller hænger inventar (vand/fodertrug) og stolper, så dyrene ikke kan ligge der.

### 30.2.4 Rengøring og skadedyrsbekæmpelse i stalde og løbegårde

Om nødvendigt skal stalde, løbegårde, udstyr og redskaber renses og desinficeres for at undgå infektion og udvikling af sygdomme. Afføring, urin og levnet eller spredt foder skal fjernes ofte for at mindske lugten og for at undgå, at der tiltrækkes insekter og gnavere<sup>958</sup>.

<sup>954</sup> KFO, artikel 10, stk. 3

<sup>955</sup> Økologibekg. § 52 stk 1 og § 52 stk. 2

<sup>956</sup> Økologibekg. § 52, stk. 3

<sup>957</sup> KFO, artikel 11, stk. 2

<sup>958</sup> KFO, artikel 23, stk. 4

Du må bruge de produkter, der er nævnt i bilag 6, tabelafsnit 4, til rengøring og desinfektion af stalde, folde, udstyr og redskaber<sup>959</sup>.

Har du problemer med skadedyr i staldene<sup>960</sup>, har du følgende muligheder:

- Rotter. Du skal kontakte kommunens tekniske forvaltning. De foretager rottebekæmpelse efter gældende lovgivning.
- Mus kan bekæmpes med midler godkendt til bekæmpelse af gnavere (rodenticider) i fælder.
- Fluer og andre insekter kan bekæmpes med mekaniske eller biologiske metoder, for eksempel fluepapir eller rovfluer. Desuden må produkter i bilag 2 bruges, hvis de er godkendt til brug indendørs.

### 30.3 Udeforhold

Kaniner skal have permanent adgang til udendørsarealer<sup>961</sup>.

Ved brug af mobile huse, skal udearealet have en minimum længde på 1,8 meter og et minimum areal på 2,5 m<sup>2</sup><sup>962</sup>. Man kan vælge at have net i bunden af udearealet for at beskytte mod rovdyr og sikre mod at dyrene graver sig ud. Det anbefales at maskerne på nettet er ca. 4x4 cm.

Udendørs arealer kan være delvist overdækkede<sup>963</sup>, dog højst 50 % og kaniner skal kunne stå oprejst, uden at ørene rører toppen af overdækningen<sup>964</sup>.

Udendørsarealet skal som minimum opfylde arealkravene<sup>965</sup> i tabel 30.3

**TABEL 30.3.** Mindste udendørsareal for kaniner

	Udendørsareal (græsareal) m <sup>2</sup> /dyr	Udendørs areal i mobile huse (græsareal) m <sup>2</sup> /dyr
Voksne kaniner**, under 4 kg	5	2,5
Voksne kaniner**, over 4 kg	5	3,0
Slagtekaniner***	5	0,4

\*\* Voksne kaniner: hanner samt drægtige og diegivende hunkaniner.

\*\*\* Slagtekaniner: op til 6 måneder.

I kapitel 23 kan du finde retningslinjer for afgræsning af særlige arealer, som omlægningsmarker, lejet græsningsret og samgræsningsarealer.

Du skal dagligt tilse alle dyr på udearealerne og sikre, at de til hver en tid har adgang til frisk drikkevand<sup>966</sup>.

<sup>959</sup> KFO, artikel 23, stk. 4 og bilag VII

<sup>960</sup> KFO, artikel 23, stk. 4 og bilag II

<sup>961</sup> Økologibekg. § 53

<sup>962</sup> Økologibekg. § 53, stk. 3

<sup>963</sup> Økologibekg. § 53, stk. 4

<sup>964</sup> Økologibekg. § 53, stk. 5

<sup>965</sup> Økologibekg. § 53 stk. 1 og § 53 stk. 2

<sup>966</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

### 30.3.1 Afgræsning

Kaniner er planteædere, og deres primære fødekilde er græs. Denne naturlige adfærd skal de have mulighed for at udføre, når de klimatiske forhold tillader det<sup>967</sup>. Ved afgræsning forstås, at dyrene har et optag af frisk, afbidt græs. Det er ikke tilstrækkeligt, at du fodrer med høstet græs eller andet grovfoder i en fold. Afgræsning skal fremgå af foderplanen eller foderoversigten.

Du skal tilrettelægge den daglige drift, for eksempel fodring og adgang til drikkevand, så du sikrer, at alle dyr afgræsser tilstrækkeligt.

Du skal undgå, at græsarealerne bliver overgræsset eller opgravet<sup>968</sup>.

Du skal sikre, at græsningsarealerne er tilpasset dyrenes foderbehov<sup>969</sup>. Der må gerne tildeles supplerende foder.

---

<sup>967</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og Økologibekg. § 56 stk. 1.

<sup>968</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. iv

<sup>969</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og litra d, nr. ii, 1. pkt

# 31. Økologisk hjortehold

I dette kapitel finder du vejledning om reglerne for hold af hjortedyr på økologiske bedrifter. Kapitlet gennemgår de krav og retningslinjer til fodring, udeforhold og afgræsning, der gælder for økologiske hjortedyr. Udgangspunktet er, at du skal sikre høj dyrevelfærd og sørge for, at dyrenes fysiologiske og adfærdsmæssige behov er opfyldt i din besætning<sup>970</sup>.

Du finder generelle oplysninger om husdyrhold såsom omlægningstider\*, etablering af besætninger og indsættelse af dyr i kapitel 21 og kapitel 22 og om behandling af syge dyr i kapitel 32.

## 31.1 Oprindelse og indsættelse af hjortedyr

Økologiske hjortedyr skal være født og opdrættet på økologiske bedrifter. Når du vælger stamdyr skal du tage hensyn til dyrenes evne til at tilpasse sig stedets omgivelser, deres levedygtighed og modstandsdygtighed overfor sygdomme<sup>971</sup>. Det er kun dådyr og kron dyr som kan omlægges til økologi<sup>972</sup>. Ønsker du at opdrætte hjortedyr som ikke traditionelt holdes som husdyr, skal du ansøge Fødevarestyrelsen om tilladelse<sup>973</sup>.

### 31.1.1 Indsættelse af ikke-økologiske hjortedyr

Hvis der ikke er økologiske dyr til rådighed må du gerne indsætte ikke-økologiske hjortedyr på din økologiske bedrift, til avlsformål<sup>974</sup>.

Ved fornyelse af den naturlige vækst må der indsættes ikke-økologiske hundyr som ikke har født efter følgende regler:

- Højst 10% af de voksne hjortedyr i din eksisterende besætning.
- Har du mindre end 10 hjortedyr, må du kun indsætte 1 dyr per år

Ved betydelig udvidelse, udskiftning af hjorteart, samt udvikling af en ny husdyrproduktionsgren, kan du efter ansøgning\* og godkendelse hos Landbrugsstyrelsen, få tilladelse\* til at indsætte op til 40% af de voksne hjortedyr i din besætning.

For ikke-økologiske hjortedyr, eller hjortedyr under omlægning\*, er omlægningstiden\*:

- Dådyr, 6 måneder
- Kron dyr, 12 måneder<sup>975</sup>, og altid mindst tre fjerdedel af deres levetid som økologisk, før du kan sælge, eller slagte kronhjorte med økologistatus.

<sup>970</sup> RFO, artikel 5, litra h og artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>971</sup> Økologibekg., §57

<sup>972</sup> Bekendtgørelse om opdræt af hjortedyr, §6

<sup>973</sup> Bekendtgørelse om opdræt af hjortedyr, §6, stk 2.

<sup>974</sup> Økologibekg., §58

<sup>975</sup> Økologibekg., §59

Ved genomlægning\* følges de samme regler<sup>976</sup>.

Hvis du etablerer en besætning for første gang, skal ikke-økologiske kalve, så snart de er vænnet fra, opdrættes efter reglerne for økologisk produktion. Kalvene skal være under 6 måneder gamle, når de indsættes i flokken.

Af hensyn til hjortedyrenes adfærdsmæssige behov er den mindst mulige flokstørrelse du kan omlægge til økologisk, 1 hjort med 4 hinder eller dåer<sup>977</sup>.

## 31.2 Fodring af økologiske hjortedyr

Foderet skal opfylde dyrenes ernæringsmæssige behov<sup>978</sup>. Du skal som udgangspunkt fodre dine økologiske dyr med økologisk foder<sup>979</sup>, eget omlægningsfoder\*<sup>980</sup> (dvs. foder høstet på 2. års omlægningsmarker) eller foder fra dine egne 1. års omlægningsmarker. Du skal basere fodringen på størst mulig udnyttelse af din bedrifts græsarealer<sup>981</sup>. I græsningssæsonen skal det ske ved afgræsning af markerne, og i den øvrige del af året ved at tildele grovfoder til dyrene. Indkøbt omlægningsfoder\* (dvs. foder høstet på andre bedrifters 2.års omlægningsmarker) kan udgøre en andel af foderrationen<sup>982</sup>. Du må ikke bruge ikke-økologiske fodermidler af landbrugsoprindelse<sup>983</sup>. Du må dog bruge op til 1 % ikke-økologiske urter, krydderier og melasse i forhold til kvæggets foderration i tørstof per år. I tilfælde af katastrofesituationer kan Landbrugsstyrelsen give enkeltstående, midlertidige tilladelser\* til at bruge ikke-økologisk foder.

Mindst 60 % af foderet skal komme fra din egen bedrift. Hvis du ikke kan opfylde 60 % kravet, kan du bruge foder, der er produceret i samme region<sup>984</sup>. Danmark betragtes som én region.

Hvis du bruger indkøbt omlægningsfoder\* eller foder fra dine egne 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og proteinafgrøder i fodringen, skal du lave en foderplan, hvor de forskellige andele af foderrationen fremgår<sup>985</sup>.

Tabel 31.1 viser de krævede eller tilladte andele af forskellige fodertyper til drøvtyggere. Du kan læse mere om retningslinjerne for brug af de forskellige fodertyper i de efterfølgende afsnit.

---

<sup>976</sup> Økologibekg., §59, stk. 2

<sup>977</sup> Økologibekg., §60

<sup>978</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra d, nr. ii

<sup>979</sup> RFO, artikel 5, litra k og evt. RFO, artikel 14, stk. 1, litra d, nr. ii (ernæringsmæssige behov)

<sup>980</sup> KFO, artikel 21, stk. 1, 2. led

<sup>981</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra d, nr. i og KFO, artikel 20, stk. 2, 1. pkt.

<sup>982</sup> KFO, artikel 21, stk. 1

<sup>983</sup> RFO, artikel 5, litra k

<sup>984</sup> KFO, artikel 19, stk. 1

<sup>985</sup> KFO, artikel 76, litra d

**TABEL 31.1.** Fodring af økologiske hjortedyr

Fodertype	Økologisk foder	Ikke-økologisk foder	Foder fra marker under omlægning*	Grovfoder
<b>Mængde**</b>	Foder af landbrugsop-rindelse skal være øko-logisk og mindst 60 % skal komme fra din egen bedrift eller være produceret i samme re-gion (Danmark) <sup>986</sup> .	Du kan bruge op til 1 % ikke-økologiske ur-ter, krydderier og me-lasse, for eksempel som bindemidler i mi-neralblandinger og slik-sten <sup>987</sup> .	Du må bruge 100 % omlægningsfoder*, hvis det er produceret på din egen bedrift.  Du må bruge indkøbt omlægningsfoder* op til 30 % <sup>988</sup>  Der kan indgå op til 20 % foder fra bedriftens egne 1. års omlæg-ningsmarker med fler-årige afgrøder og proteinafgrøder <sup>989</sup> .	Minimum 60 % tørstof per dyr per dag skal være grovfoder, frisk eller tørret foder eller ensilage <sup>990</sup> .  Minimum 50 % grovfo-der til dyr i de første 3 måneder af laktatio-nen <sup>991</sup> .

\*\* De angivne procenter regnes på baggrund af foderets tørstofindhold.

### 31.2.1 Brug af omlægningsfoder

Omlægningsfoder\* kaldes foder der er produceret af en omlægningsafgrøde\*, dvs. en afgrøde, der er høstet tidligst 12 måneder efter påbegyndt omlægning\* (altså fra en 2. års omlægningsmark)<sup>992</sup>.

Du må fodre med 100 % omlægningsfoder\*, hvis omlægningsfoderet er dyrket på dine egne marker eller på mar-ker, hvor du har lejet græsningsret. Du må lade indkøbt omlægningsfoder\* indgå med op til 30 % per dyr per ka-lenderår<sup>993</sup>. Se afsnit 23.4.2, hvis du har lejet græsningsret hos en ikke-økolog.

Du må bruge visse foderafgrøder fra dine egne 1. års omlægningsmarker og fra 1. års omlægningsmarker med lejet græsningsret med op til 20 % af den samlede foderration per dyr per år. Det gælder marker med flerårige afgrøder, for eksempel græs og lucerne. Derudover gælder det marker med proteinafgrøder, som ærter, heste-bønner, lupin, vikke og soja, der er sået efter marken er begyndt omlægning\*. Det er en forudsætning, at marken ikke har været en del af din økologiske bedrift i de seneste 5 år<sup>994</sup>. Se afsnit 23.4.2, hvis du har lejet græsningsret hos en ikke-økolog.

Det er en betingelse for brug af indkøbt omlægningsfoder\* og foder fra 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og proteinafgrøder, at du udarbejder og ajourfører en foderplan, der viser at de tilladte andele er overholdt<sup>995</sup>.

<sup>986</sup> RFO, artikel 5, litra k og KFO, artikel 19, stk. 1

<sup>987</sup> KFO, artikel 22, litra a, nr. i-iii

<sup>988</sup> KFO, artikel 21, stk. 1

<sup>989</sup> KFO, artikel 21, stk. 2

<sup>990</sup> Økologibekg., § 65

<sup>991</sup> KFO, artikel 20, stk. 2

<sup>992</sup> RFO, artikel 2, litra i

<sup>993</sup> KFO, artikel 21, stk. 1

<sup>994</sup> KFO, artikel 21, stk. 2

<sup>995</sup> KFO, artikel 76, litra d



Andelen af omlægningsfoder\* beregnes per kalenderår i procent af tørstofindholdet i foderstoffer af vegetabilsk oprindelse<sup>996</sup>.

Du kan også bruge marker med omlægningsafgrøder\* og 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder til afgræsning for dine dyr. Du skal sørge for, at tilladte andele i den samlede fodring per dyr per kalenderår bliver overholdt<sup>997</sup>.

### 31.2.2 Tildeling af grovfoder

Mindst 60 % af den daglige ration på tørstofbasis skal være grovfoder, frisk eller tørret foder eller ensilage<sup>998</sup>. Du kan nedsætte andelen til mindst 50 % til lakterende dyr i de første 3 måneder af laktationen<sup>999</sup>.

Du skal opgøre tørstofmængden af grovfoderet per dyr per dag i en foderplan eller anden form for opgørelse. Græsoptag ved afgræsning skal fremgå af planen<sup>1000</sup>.

Har kalve fri adgang til grovfoder i mælkefodringsperioden, er der ikke krav om, at grovfoderet skal udgøre en bestemt andel af den samlede foderration.

Kravet om 60 % grovfoder i den daglige foderration er ikke opfyldt, hvis du tildeler kraftfoder, korn eller andet foder med lav strukturværdi ad libitum. Ved ad libitum fodring forstås, at dyrene har fri adgang til foderet.

### 31.2.3 Mælkefodring

Moderdyr med afkom skal gå sammen i mindst et døgn efter kælvning<sup>1001</sup>. Mælkefodringsperioden for kalve er mindst 6 måneder<sup>1002</sup>. Du skal fodre dine hjortekalve med modermælk, undtagelsesvist naturlig mælk i mælkefodringsperioden<sup>1003</sup>. Du må bruge mælk fra dine egne dyr under omlægning\* som økologisk til opfodring i din egen besætning<sup>1004</sup>.

Hvis du får behov for at bruge mælkeerstatning, skal det være en økologisk mælkeerstatning<sup>1005</sup>.

### 31.2.4 Du skal lave en foderopgørelse

Du skal udarbejde og ajourføre en foderopgørelse\* over, hvad du bruger af indkøbt omlægningsfoder\*, foder fra egne 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og andelen af grovfoder i fodringen<sup>1006</sup>.

Alt foder af landbrugsoprindelse skal indgå i opgørelsen. Du kan bruge tørstofværdierne fra dine seneste analyse-resultater eller de nyeste tabelværdier.

---

<sup>996</sup> KFO, artikel 21, stk. 3

<sup>997</sup> KFO, artikel 21, stk. 1 og 2

<sup>998</sup> Økologibekg., § 65

<sup>999</sup> KFO, artikel 20, stk. 2

<sup>1000</sup> KFO, artikel 76, litra d

<sup>1001</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og litra d, nr. ii

<sup>1002</sup> Økologibekg., § 64

<sup>1003</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra d, nr. vi og KFO, artikel 20, stk. 1

<sup>1004</sup> KFO, artikel 21, stk. 1

<sup>1005</sup> RFO, artikel 5, litra k

<sup>1006</sup> KFO, artikel 76, litra d

Du skal opgøre følgende per dag:

- Grovfoderandelen i den daglige foderration på tørstofbasis<sup>1007</sup>. Græsoptag ved afgræsning skal fremgå.

Hvis denne oplysning fremgår af din normale foderplan, og hvis du ajourfører foderplanen hver gang, du skifter fodermidler, er det ikke nødvendigt at udarbejde en særskilt opgørelse.

Du skal opgøre følgende per kalenderår<sup>1008</sup>:

- Andelen af indkøbt omlægningsfoder\* er højst 30 % af tørstofindholdet i foder af vegetabilsk oprindelse.
- Andelen af foder fra 1.års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og proteinafgrøder er højst 20 % af tørstofindholdet i foder af vegetabilsk oprindelse.
- Andelen af ikke-økologiske urter, krydderier og melasse er højst 1 % af tørstofindholdet i foder af vegetabilsk oprindelse<sup>1009</sup>.

Bruger du udelukkende økologisk foder og omlægningsfoder\* produceret på din egen bedrift, behøver du kun at udarbejde en oversigt/liste over de foderemner, som du bruger med angivelse af mængde. Den daglige grovfoderandel efter mælkefodringsperioden skal tydeligt fremgå af listen.

### 31.2.5 Foderblandinger til hjortedyr

Foderblandinger, som indeholder en andel af økologiske fodermidler eller omlægningsfodermidler, kan sælges med betegnelsen "kan anvendes i økologisk produktion i overensstemmelse med forordning (EF) nr. 834/2007 og (EF) nr. 889/2008"<sup>1010</sup>.

I en foderblanding, som er mærket økologisk, er mindst 95 % af tørstoffet og alle ingredienser af landbrugsoprindelse økologiske<sup>1011</sup>.

Selvom foderet er mærket økologisk, skal du altid være opmærksom på at kontrollere indholdsdeklarationen for at sikre dig, at produktet ikke indeholder ikke-økologiske fodermidler, som ikke må opfodres til hjortedyr.

Betegnelsen "kan anvendes i økologisk produktion..." bruges også på produkter til svin og fjerkræ, hvor produktet må indeholde en mindre andel ikke-økologisk proteinfoder, men disse produkter må ikke anvendes til hjortedyr.

Når du køber vitamin- og mineralblandinger til drøvtyggere, skal du sikre dig, at de ikke indeholder ikke-økologiske fodermidler som klid og strømel, da du ikke må bruge det til økologiske hjortedyr<sup>1012</sup>.

<sup>1007</sup> KFO, artikel 76, litra d, jf. KFO, artikel 20, stk. 2

<sup>1008</sup> KFO, artikel 21, stk. 3

<sup>1009</sup> KFO, artikel 22, litra b, nr. iii

<sup>1010</sup> KFO, artikel 60, stk. 2

<sup>1011</sup> KFO, artikel 60, stk. 1, litra c og RFO, artikel 23, stk. 1 og stk. 4, litra a, nr. ii

<sup>1012</sup> RFO, artikel 5, litra k og artikel 14, stk. 1, litra d, nr. ii og KFO, artikel 22, litra a, b, d og/eller g

### 31.2.6 Fodermidler af mineralsk oprindelse

I bilag 6, tabelafsnit 1, i denne vejledning kan du finde en liste med de fodermidler af mineralsk oprindelse, du må bruge i foder til økologiske hjortedyr<sup>1013</sup>. Mineralske fodermidler, der ikke er nævnt i bilag 6, tabelafsnit 1, må du ikke bruge og/eller opbevare på din økologiske bedrift<sup>1014</sup>.

### 31.2.7 Tilsætningsstoffer i foder

Du kan se en liste over de tilsætningsstoffer, der må bruges i foder til økologiske hjortedyr i bilag 6, tabelafsnit 4. Du må ikke bruge produkter med tilsætningsstoffer, der ikke er nævnt på denne liste<sup>1015</sup>. Det gælder for eksempel aminosyrer og andre vitaminer end A, D og E.

Du må kun opbevare foderstoffer på din økologiske bedrift, der indeholder de tilladte fodertilsætningsstoffer<sup>1016</sup>, i bilag 6, tabelafsnit 3.

Ved brug af tilladte fodertilsætningsstoffer skal du overholde de generelle foderstofregler.

Du må bruge syntetiske A-, D- og E-vitaminer til økologiske hjortedyr<sup>1017</sup>. Vitaminerne må ikke være produceret af eller ved hjælp af GMO\*<sup>1018</sup>.

Specielle foderprodukter, for eksempel elektrolytter, calcium- og ketoseprodukter m.m., indeholder ofte stoffer, du ikke må bruge til fodring af økologiske dyr. Også her gælder det, at du kun må bruge produkter, der udelukkende indeholder foderstoffer, der er økologiske eller fremgår af bilag 6, og ikke er produceret ved hjælp af GMO\*<sup>1019</sup>.

Økologiske dyr skal altid have adgang til rent drikkevand. Du må tilsætte foderstoffer, for eksempel vitaminer og mineraler, til dyrenes drikkevand, hvis brugen er i overensstemmelse med de generelle foderregler, og tilsætningen er i overensstemmelse med dyrenes fysiologiske behov med hensyn til næringsstoffer og vandoptag. Til økologiske dyr skal vandet, efter tilsætning, fremstå som rent. Er det opfyldt, er det ikke nødvendigt at tilbyde drikkevand uden tilsætning ved siden af.

### 31.2.8 Forbud mod GMO

Du må ikke bruge foderstoffer, der består af, indeholder eller er fremstillet ved brug af genetisk modificerede organismer (GMO\*) i økologisk jordbrugsproduktion<sup>1020</sup>. Veterinære lægemidler er undtaget fra dette krav<sup>1021</sup>.

Produkter mærket med: "kan anvendes i økologisk produktion i overensstemmelse med forordning (EF) nr. 834/2007 og (EF) nr. 889/2008", er GMO\*-fri, og det er ikke nødvendigt med yderligere dokumentation.

Det skal klart og tydeligt fremgå på foderstofdeklarationer, om foderstoffet indeholder GMO\*. Det betyder, at du ikke må bruge foderstoffer, der er mærket med, at de består af og/eller indeholder GMO\*<sup>1022</sup>.

<sup>1013</sup> KFO, artikel 22, litra d og bilag VI, del 1

<sup>1014</sup> KFO, artikel 35, stk. 2 jf. KFO, artikel 22, litra g og bilag VI, del 3

<sup>1015</sup> KFO, artikel 22, litra g og bilag VI

<sup>1016</sup> KFO, artikel, 35, stk. 2 jf. KFO, artikel 22

<sup>1017</sup> KFO, artikel 22, litra g og bilag VI, del 3

<sup>1018</sup> RFO, artikel 9, stk. 1

<sup>1019</sup> KFO, artikel 22

<sup>1020</sup> RFO, artikel 9, stk. 1

<sup>1021</sup> RFO, artikel 4, litra a, nr. iii

<sup>1022</sup> RFO, artikel 9, stk. 2

Du skal være opmærksom på, at foderstoffer, der er fremstillet af eller ved hjælp af GMO\*, men hvor der ikke forekommer GMO\* i slutproduktet ikke er omfattet af de generelle mærkningsregler for GMO\*.

Det kan for eksempel være fodertilsætningsstoffer, der bliver brugt i foderprodukter, som elektrolytter, ketosepa-sta eller vitaminblandinger. Før du bruger disse produkter, skal du forlange en erklæring fra sælgeren om, at produktet ikke indeholder eller er fremstillet ved hjælp af GMO\*<sup>1023</sup>. Erklæringen kan typisk fremgå af følgesedlen eller fakturaen. Du kan også finde en blanket til [sælgers erklæring om GMO-frihed](#) på Landbrugsstyrelsens hjemmeside. Du skal altid have dokumentation for GMO\*-frihed liggende på din bedrift, og du skal kunne vise den ved kontrolbesøg<sup>1024</sup>.

### 31.3 Opstaldnings- og udeforhold

Hjortedyr må ikke holdes på stald<sup>1025</sup>, men skal have permanent adgang til græsningsarealer<sup>1026</sup>. Du skal sikre, at dyrenes udviklingsmæssige, fysiologiske og adfærdsmæssige behov bliver opfyldt, gennem opdrætsmetoder<sup>1027</sup>.

For at sikre dette, skal du blandt andet sørge for, at:

- Alle dyr har mulighed for at bevæge sig frit, og deres naturlige bevægelsesmønstre tilgodeses<sup>1028</sup>.
- Alle dyr har let adgang til fodringssteder og frisk drikkevand<sup>1029</sup>.
- Alle dyr kan holde sig rene og foretage hud-, hår- og pelspleje<sup>1030</sup>.
- Alle dyr skal have adgang til sølehul i frostfrie perioder<sup>1031</sup>.
- Der er tilstrækkeligt antal træer eller lignende, hvor hjortene kan feje bast af deres gevir<sup>1032</sup>.
- Der skal være minimum ét kalveskjul per kælvende hjortedyr i kælvningssæsonen<sup>1033</sup>.
- Foldskifte i kalvens første leveuge er forbudt<sup>1034</sup>.
- Tråde i indhegningen må ikke være strømførende fra jorden og 10 cm op<sup>1035</sup>.

Du skal sørge for, at dyrene er effektivt beskyttet mod vind og vejr<sup>1036</sup>. Det kan være under træer, levende hegn eller i en hytte eller et skur.

Du skal også sørge for, at der ikke er ting på arealet, som dyrene kan komme til skade på<sup>1037</sup>.

I kapitel 23 kan du finde retningslinjer for afgræsning af særlige arealer, som omlægningsmarker, lejet græsningsret og samgræsningsarealer.

Du skal dagligt tilse alle dyr på udearealerne og sikre, at de til hver en tid har adgang til frisk drikkevand<sup>1038</sup>.

---

<sup>1023</sup> RFO, artikel 9, stk. 3

<sup>1024</sup> KFO, artikel 66, stk 1, litra b jf. evt. artikel 76, stk. 1, litra b jf. Økologibekg., § 23

<sup>1025</sup> Bekendtgørelse om opdræt af hjortedyr, § 13

<sup>1026</sup> Økologibekg., § 62

<sup>1027</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>1028</sup> KFO, artikel 10, stk. 3

<sup>1029</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og litra d, nr. iii

<sup>1030</sup> KFO, artikel 10, stk. 3

<sup>1031</sup> Økologibekg., § 63, stk. 1, nr. 1

<sup>1032</sup> Økologibekg., § 63, stk. 1, nr. 2

<sup>1033</sup> Økologibekg., §63, nr. 2.

<sup>1034</sup> Økologibekg., §63, nr. 4, stk. 2

<sup>1035</sup> Økologibekg., §63, nr. 4, stk. 3

<sup>1036</sup> Økologibekg., § 63, stk. 1, nr. 4

<sup>1037</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og litra e, nr. i.

<sup>1038</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

## Afgræsning

Hjordedyr er græssende dyr, og denne naturlige adfærd skal de have mulighed for at udføre, når de klimatiske forhold tillader det<sup>1039</sup>. Dyrene skal således have mulighed for græsoptag ved afgræsning, når vejrforholdene og jordbundens tilstand tillader det<sup>1040</sup>.

Ved afgræsning forstås, at dyrene har et optag af frisk, afbidt græs. Det er ikke tilstrækkeligt, at du fodrer med høstet græs eller andet grovfoder i en fold. Afgræsning skal fremgå af foderplanen eller foderoversigten.

Du skal notere perioden med afgræsning i din husdyrlogbog<sup>1041</sup>.

Du skal tilrettelægge den daglige drift, for eksempel tildeling af foder og adgang til drikkevand, så du sikrer, at alle dyr afgræsser tilstrækkeligt.

Du skal undgå, at græsarealerne bliver overgræsset eller oprådt<sup>1042</sup>. Der må gerne tildeles supplerende foder.

Du skal sikre, at græsningsarealerne er tilpasset dyrenes foderbehov<sup>1043</sup>.

### 31.3.1 Arealkrav

Du skal sørge for dyrenes velfærd ved at tilbyde dem arealer, der er så store, at de kan stå naturligt, lægge og rejse sig uhindret, vende sig, soignere sig og indtage alle naturlige stillinger og lave alle naturlige bevægelser<sup>1044</sup>. Antallet af hjordedyr på et areal må ikke medføre, at græsningsarealet bliver ødelagt på grund af overgræsning eller oprådt.

Belægningsgraden for hjordedyr må højst være:

- 10 dådyr med tilhørende 1- og 2-års afkom per hektar.
- 5 krondyr med tilhørende 1- og 2-års afkom per hektar<sup>1045</sup>.

Indhegningen skal være på minimum 2 hektar, uanset belægningsgraden. I forbindelse med en indhegning skal det være muligt at håndtere dyrene enkeltvis<sup>1046</sup>.

Foldskifte i en kalvs første leveuge er forbudt<sup>1047</sup>.

Tråde i indhegningen må ikke være strømførende fra jorden og 10 cm op<sup>1048</sup>.

<sup>1039</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

<sup>1040</sup> KFO, artikel 14, stk. 2, jf. RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. iii

<sup>1041</sup> KFO, artikel 76, litra d

<sup>1042</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. iv

<sup>1043</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og litra d, nr. ii, 1. pkt

<sup>1044</sup> KFO, artikel 10, stk. 3

<sup>1045</sup> Økologibekg., § 62, stk. 2

<sup>1046</sup> Økologibekg., § 62, stk. 3 og stk. 4

<sup>1047</sup> Økologibekg., § 63, nr. 4, stk. 2

<sup>1048</sup> Økologibekg., § 63, nr. 4, stk. 3

### 31.3.2 Lejeareal og strøelse

Alle dyr skal have adgang til en bekvem, ren og tør liggeplads. Underlaget og strøelsen skal sikre dyret mod tryk-skader og hårafslidninger. Dyrene skal generelt fremtræde rene, tørre og uden sår, skader og hårafslidninger<sup>1049</sup>.

For at opfylde dette skal du som minimum sørge for, at:

- Lejearealet og adgangen hertil er indrettet, så også de lavest rangerende dyr får adgang til arealet. Lejearealet er velforsynet med ren og tør strøelse som halm, sand eller savsmuld. Du kan bruge både økologisk og ikke-økologisk strøelse. Du må kun tilsætte de produkter til strøelsen, der er nævnt i bilag 1.
- Strøelsesmængden er tilstrækkelig til, at lejet uanset underlag altid er rent, tørt og former sig efter dyrets krop.

### 31.3.3 Rengøring af udstyr og redskaber

Om nødvendigt skal udstyr og redskaber renses og desinficeres for at undgå infektion og spredning af sygdomme<sup>1050</sup>.

Du må bruge de produkter, der er nævnt i bilag 6, tabelafsnit 5, til rengøring og desinfektion af udstyr og redskaber<sup>1051</sup>.

### 31.3.4 Vinterperioden fra 1. december til 1. marts og vinterlignende vejr

Vinterperioden vil typisk være december, januar og februar. Perioder med vinterlignende vejr ses også ofte i månederne november og marts, men uanset kalenderen skal dyr beskyttes i overensstemmelse med deres behov. Regn, slud og blæst er mere generende for dyrene end sne og frost.

Når du har dyr, der skal gå ude i vinterperioden eller under vinterlignende vejr, skal de være forberedt på det. Det betyder, at:

- Dyrene skal have udviklet et kraftigt og tæt hårlag
- Dyrene skal være i godt huld
- Du skal tildele supplerende foder, så dyrene opretholder det gode huld.

I vinterperioden, og i vinterlignende vejr, skal hjortedyr enten have fri adgang til stald hele døgnet eller adgang til læskur for beskyttelse mod vejr og vind. Det betyder, at i perioder med koldt og vådt vejr skal dyrene have mulighed for at holde sig tørre og varme<sup>1052</sup>.

Et læskur kan yde tilstrækkelig beskyttelse, når:

- Det er stort nok til, at alle dyr kan ligge ned samtidig
- Lejearealet i skuret er trækfrit, tørt og velstrøet.

Skuret skal kunne give tilstrækkeligt med ly og læ uanset vejrforholdene. Det kan du som udgangspunkt sikre ved, at skuret har overdækning og tre tætte sider. Et læskur kan dog have andre udformninger, så længe det sikrer tørt og trækfrit lejeareal samt læ og ly.

Krav om læskur eller bygning kan kun fraviges under følgende forudsætninger:

Dyrene holdes på så store arealer, at de naturlige forhold er af sådan en beskaffenhed, at der kan ydes dyrene en beskyttelse, der i vidt omfang svarer til den beskyttelse, som et læskur eller en bygning vil kunne give. Med "na-

---

<sup>1049</sup> KFO, artikel 11, stk. 2

<sup>1050</sup> KFO, artikel 23, stk. 4

<sup>1051</sup> KFO, artikel 23, stk. 4 og bilag VII

<sup>1052</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii jf. RFO, artikel 5, litra h

turlige forhold” skal forstås, at der er en passende tæthed af bevoksning, der sammenholdt med de øvrige landskabsforhold (hældninger, skråninger og niveauforskelle) samt jordbundsforhold på arealet kan sikre dyrene mod vejr og vind i overensstemmelse med deres behov. De naturlige forhold skal samtidig sikre, at alle dyr på samme tid kan hvile på et passende tørt leje<sup>1053</sup>.

Du kan også have en kombination af læskur og beplantning, så længe det sikres, at alle dyr samtidig kan søge beskyttelse mod regn og blæst og er sikret et tørt lejeareal.

---

<sup>1053</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii

# 32. Behandling af økologiske dyr

I dette kapitel kan du læse om reglerne for behandling af syge eller tilskadedekomne dyr.

Du skal være opmærksom på, at Fødevarestyrelsens generelle regler om brug og opbevaring af veterinære lægemidler altid er gældende. Derudover skal du sikre dig, at økologireglerne for sygdomsbehandling og brug af veterinære lægemidler, der som udgangspunkt er mere restriktive, bliver overholdt.

I bilag 5 finder du en oversigt over reglerne for behandling af økologiske dyr.

## 32.1 Sygdomsbehandling

Det er et overordnet mål at sikre dyrenes velfærd<sup>1054</sup>. Hvis et dyr bliver sygt, skal du sørge for, at det straks bliver behandlet<sup>1055</sup>. Hvis dyret ikke kommer sig inden for en kortere periode, skal det tilses af en dyrlæge igen, eller aflives<sup>1056</sup>.

Du skal sørge for at behandle sygdomme med de mest effektive produkter<sup>1057</sup>.

Du må bruge følgende produkter, uden at dyrlægen har tilset dine dyr:

- Fytoterapeutika og sporelementer, som er anmeldt til Sundhedsstyrelsen.
- Homøopatiske produkter, som er anmeldt til Sundhedsstyrelsen.
- Produkter til udvortes brug, der ikke er veterinære lægemidler.

Hvis du ikke kan afhjælpe problemet ved hjælp af disse produkter, skal du tilkalde en dyrlæge. Dyrlægen skal stille en diagnose og beslutte, hvilket lægemiddel der skal bruges til behandlingen<sup>1058</sup>. Som hovedregel skal dyrlægen indlede behandlingen, og du må kun efterbehandle efter dyrlægens anvisning<sup>1059</sup>. Behandlingsperioden og de specificerede dyr skal være angivet på lægemidlets emballage.

Du har selv ansvar for, at de lægemidler, der bliver brugt i din besætning, er godkendte efter økologireglerne. Der er ikke krav om, at veterinære lægemidler skal være GMO\*-fri.

Hvis du har dyr, der er utrivelige, skal du tage hensyn til dem, så de har mulighed for at komme i trivsel igen. Det kan være, at de skal have ekstra foder i en periode, eller gå i en mindre flok, så de ikke skal konkurrere med andre dyr om adgang til vand, foder og liggeplads<sup>1060</sup>.

### Zinkoxid

I tilfælde af fravænningsdiarré har dyrlægen mulighed for at ordinere zinkoxid, der er et receptpligtigt lægemiddel. Som ved andre receptpligtige lægemidler må dyrlægen højst ordinere zinkoxid til brug i 5 dage. Hvis du har en

---

<sup>1054</sup> RFO, artikel 3, litra a, nr. iv og artikel 5, litra h

<sup>1055</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra e, nr. ii og KFO, artikel 24, stk. 1

<sup>1056</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra e, nr. ii og KFO, artikel 24, stk. 1

<sup>1057</sup> KFO, artikel 24, stk. 2

<sup>1058</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra e, nr. ii

<sup>1059</sup> KFO, artikel 24, stk. 3

<sup>1060</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og KFO, artikel 11, stk. 2



sundhedsrådgivningsaftale med tilvalgsmodul, må dyrlægen ordinere til brug i højst 14 dage. Der skal altid foreligge en behandlingsplan fra dyrlægen<sup>1061</sup>. Du skal skrive behandlingen i medicinlogbogen, men den tæller ikke med i behandlingsregnskabet.

### **Klovdesinfektion**

Hvis der er problemer med klovlidelser, må du bruge et egnet klovdesinfektionsmiddel<sup>1062</sup>. Hvis du bruger midlerne i et klovsbad, må du kun udlede opløsningen i gyllen efter brug, hvis aktivstofferne er tilladte som gødnings- og jordforbedringsmiddel i økologisk produktion<sup>1063</sup>. Du kan se de tilladte midler i bilag 1.

### **Orbesealer eller lignende patteforseglingsmidler**

Økologireglerne muliggør kun begrænset brug af Orbesealer. Selvom produktet er godkendt af Sundhedsstyrelsen til forebyggende behandling, må du ikke bruge det forebyggende i din økologiske besætning. Det skyldes, at det ikke er tilladt at bruge veterinære lægemidler til forebyggende behandling i økologisk produktion<sup>1064</sup>.

Du må bruge midlet til køer, der tidligere har fået diagnosticeret yverbetændelse eller subklinisk mastitis (yverbetændelse uden synlige kliniske tegn) ved goldning af en dyrlæge<sup>1065</sup>.

### **Halocur/Baycox og lignende godkendte midler til behandling af Cryptosporidiose/Coccidiose**

Du må kun opbevare veterinære lægemidler på din økologiske bedrift som led i en igangværende behandling<sup>1066</sup>. Se også afsnit 32.3.

En undtagelse fra denne generelle regel er opbevaring af lægemidler til behandling af Cryptosporidiose/Coccidiose hos kalve. Hvis du har en sundhedsrådgivningsaftale med tilvalgsmodul, din dyrlæge har stillet en besætningsdiagnose for Cryptosporidiose/Coccidiose og der er udarbejdet en handlingsplan, må du opbevare lægemidlet i henhold til din sundhedsrådgivningsaftale, dog maksimalt til behandlingsplanen evalueres efter 3 måneder.

Du skal opbevare handlingsplanen på bedriften som en del af medicinlogbogen<sup>1067</sup>. Planen skal være tilpasset den enkelte besætning og udførligt beskrive de tiltag, der iværksættes, og hvordan smittepresset forsøges nedbragt. Efter tre måneder skal du evaluere behandlingen og handlingsplanen.

Eksempler på de generelle tiltag, der kan foretages i en besætning i forbindelse med behandling af Cryptosporidiose/Coccidiose:

- Kælvninger skal foregå i rene omgivelser. Brug separate kælvningsbokse, der er rengjort effektivt mellem hver kælvning.
- Tildele råmælk af god kvalitet indenfor 4 timer efter kælvning.
- Fodre og håndtere syge kalve til sidst.
- Fryse foderskåle, drikkenipler mv.
- Gasbrænding af inventar efter vask.
- Rengøre kalvebokse effektivt efter hver kalv.
- Behandle andre lidelser, som navlebetændelse, lungebetændelse samt diarré, der skyldes andre årsager.
- Holde nærmiljøet tørt og rent, sørge for god ventilation, undgå træk, overbelægning og bratte temperaturskift.

<sup>1061</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra e, nr. ii og KFO, artikel 24, stk. 3 jf. stk. 1 og 2

<sup>1062</sup> Økologibekg., § 20, stk. 2

<sup>1063</sup> Jf. reglen i KFO, artikel 3, stk. 1, jf. bilag I

<sup>1064</sup> KFO, artikel 23, stk. 1

<sup>1065</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra e, nr. ii og KFO, artikel 24, stk. 3

<sup>1066</sup> KFO, artikel 35, stk. 3

<sup>1067</sup> KFO, artikel 35, stk. 3 jf. RFO, artikel 14, stk. 1, litra e, nr. ii og KFO, artikel 76, litra e

Derudover kan der være yderligere tiltag, der er specifikke for den enkelte besætning.

Det er ikke tilladt systematisk at anbringe kalve i enkeltbokse ud over den første leveuge, da det i økologisk produktion kun er tilladt at isolere klinisk syge dyr<sup>1068</sup>.

Hvis du ikke har en sundhedsrådgivningsaftale med tilvalgsmodul, må du bruge og opbevare lægemidlerne til gennemførelse af én behandling for det eller de dyr, hvor dyrlægen har stillet diagnosen.

## Hormoner

Behandling med hormoner er tilladt i forbindelse med konkrete sygdomstilfælde. Men du må ikke bruge hormoner og lignende stoffer til synkronisering eller fremkaldelse af brunst<sup>1069</sup>, til fremkaldelse af brunst. Vi er opmærksomme på, at der kan opstå situationer, hvor det veterinærfagligt er korrekt at benytte sig af hormoner, uden at problemet er en decideret sygdomsdiagnose<sup>1070</sup>. Dette kunne fx være i situationer, hvor der under særlige omstændigheder er opstået risiko for tidlig drægtighed hos unge dyr. Hvis det i enkeltstående tilfælde skulle opstå ved uforudsete hændelser og dyrlægen vurderer, at drægtigheden ikke kan gennemføres uden komplikationer, kan drægtigheden afbrydes med hormoner, hvis dyret genomlægges og genomlægningsdato og begrundelse noteres i husdyrlogbogen.

Vi gør dog opmærksom på, at for tidlig drægtighed helt generelt bør undgås ved god management, og hvis der gentagne gange er behov for brug af hormoner til afbrydelse af for tidlig drægtighed på bedriften, kan det betragtes som en overtrædelse.

## 32.2 Isolering af syge eller tilskadekomne dyr

Hvis et dyr kommer til skade eller bliver sygt, skal du sørge for, at det straks får den nødvendige behandling. Hvis det er nødvendigt, skal du isolere det fra andre dyr<sup>1071</sup>. Du skal derfor vurdere, om dine syge/tilskadekomne dyr kan gå i et sygeafsnit sammen med andre syge dyr, eller om de vil have bedst af at gå alene. Syge eller tilskadekomne dyr skal have let adgang til vand og foder og kunne holde sig varme<sup>1072</sup>.

Hvis dyret er isoleret i mere end 7 dage, skal du notere årsagen samt datoerne for henholdsvis tilgang og afgang fra sygeboks i din logbog for husdyrproduktion<sup>1073</sup>.

Det er tilladt at tage dyr, der bliver syge eller er kommet til skade, på stald som led i en behandling<sup>1074</sup>.

Når du isolerer et sygt eller tilskadekommet dyr, skal du overholde arealkravene for indendørs opstaldning<sup>1075</sup>. Du kan finde arealkravene i afsnittene for de enkelte dyrearter. For kalve under 6 måneder og svin gælder dog særlige regler, der fremgår af afsnit 32.2.1 og afsnit 32.2.2.

Afkom, som du isolerer i mælkefodringsperioden, skal fortsat have adgang til naturlig mælk og have suttebehovet opfyldt<sup>1076</sup>.

---

<sup>1068</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. vi

<sup>1069</sup> KFO artikel 23, stk. 2

<sup>1070</sup> RFO artikel 15, stk. 1, litra b, nr. vi

<sup>1071</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og nr. vi samt litra e, nr. i og ii

<sup>1072</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og nr. vi samt litra e, nr. i og ii

<sup>1073</sup> KFO, artikel 76, litra e

<sup>1074</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. vi og KFO, artikel 24, stk. 1

<sup>1075</sup> KFO, artikel 10, stk. 4

<sup>1076</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii (sutter) og RFO, artikel 14, stk. 1, litra d, nr. ii og nr. vi (mælk)

### 32.2.1 Kalve op til 6 måneder

Du skal med det samme notere i din logbog for husdyrproduktion, hvis du isolerer syge kalve under 8 uger i enkeltboks<sup>1077</sup>. Hvis det er nødvendigt at holde kalven isoleret i mere end 7 dage, på grund af en igangværende behandling, skal din dyrlæge attestere isolationen.

For kalve mellem 8 uger og 6 måneder er isolering i enkeltboks kun tilladt ved sygdom, hvor dyrlægen har attestet, at kalvenes helbred eller adfærd kræver, at de holdes isoleret, mens de bliver behandlet<sup>1078</sup>.

Ved isolering af kalve over 8 uger, skal du overholde de generelle arealkrav til sygebokse for kalve.

### 32.2.2 Svin

Hvis et dyr bliver sygt eller kommer til skade, skal dyret straks anbringes i en sygesti<sup>1079</sup>. Det vil sige, at du straks skal kunne tilbyde dyret en sygesti, når behovet opstår<sup>1080</sup>. Du skal indrette sygestierne med mulighed for temperaturregulering, dvs. at der både skal være mulighed for afkøling og varme. Du skal indrette stien, så træk undgås. Mindst to tredjedele af det samlede minimumsareal i sygestierne skal være med et blødt underlag, så dyrene ikke er i direkte kontakt med gulvet.

Hvis det er nødvendigt, skal syge/tilskadekomne dyr isoleres. Du skal derfor vurdere, om dine syge/tilskadekomne dyr kan gå sammen med andre dyr, eller om de vil have bedst af at gå alene.

Hvis du for eksempel har grise med sår, som halebid, ørebid, eller store brok, er der en risiko for, at andre grise bider i sårene og dermed forværrer tilstanden.

I en sygesti til søer og gylte skal der være mindst 3,5 m<sup>2</sup> frit tilgængeligt stiareal ved et dyr i stien. Hvis du holder søer og gylte i en sygesti, hvor der går mere end et dyr, skal der være mindst 2,8 m<sup>2</sup> frit tilgængeligt stiareal per dyr. Du må anbringe op til tre dyr i stien.

Minimumsareal for sygestier til smågrise, avls- og slagtesvin fremgår af tabel 32.1.

**TABEL 32.1.** Minimumsarealer for sygestier til smågrise, avls- og slagtesvin

Vægtgruppe for grise, kg	Minimum frit tilgængeligt areal per sti ved ét dyr i stien, m <sup>2</sup>	Minimum frit tilgængeligt areal per dyr ved flere dyr i stien, m <sup>2</sup> /dyr
Fra 7 og op til 15	0,41	0,36
Fra 15 og op til 30	0,69	0,58
Fra 30 og op til 60	1,14	0,91
Fra 60 og op til 100	1,70	1,29
Fra 100 og op til 130	2,05	1,53
Fra 130 og op til 150	2,28	1,69

### 32.3 Opbevaring af medicin

Du må kun opbevare veterinære lægemidler, som er ordineret af dyrlægen til en igangværende behandling<sup>1081</sup>.

<sup>1077</sup> KFO, artikel 76, litra e

<sup>1078</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. vi

<sup>1079</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og KFO, artikel 24, stk. 1

<sup>1080</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og nr. vi samt litra e, nr. i

<sup>1081</sup> KFO, artikel 35, stk. 3

Du skal straks fjerne veterinære lægemidler, når behandlingen er afsluttet<sup>1082</sup>. Det er ikke tilladt at opbevare veterinære lægemidler med henblik på senere brug.

Det gælder dog ikke produkter, som vacciner og sera, som du bruger i en vaccinationsplan, der er underskrevet af din dyrlæge.

Du skal altid være opmærksom på de generelle regler, der varetages af Fødevarestyrelsen.

## 32.4 Forebyggende behandling og brug af vækstfremmere er ikke tilladt

Du må ikke forebygge sygdomme ved at give dyrene veterinære lægemidler<sup>1083</sup>, men du må gerne vaccinere dine dyr<sup>1084</sup>. Du skal opbevare en vaccinationsplan, der er underskrevet af din dyrlæge<sup>1085</sup>.

Det er forbudt at bruge vækstfremmende stoffer, herunder antibiotika, coccidiostatika og andre kunstige vækstfremmende hjælpemidler i økologisk produktion<sup>1086</sup>.

### Problemer med fluestik

Flueplage skal som udgangspunkt forebygges ved at tilrettelægge afgræsningen, så særligt udsatte marker ikke bruges i perioder med flueplage. Plages dyrene gentagne gange på de samme marker, kan du ikke permanent medregne disse marker, som en del af afgræsningsarealet.

Hvis det er nødvendigt, kan du tage dyr på stald i en kortere periode<sup>1087</sup>. Er det nødvendigt at holde dyret/dyrene inde i mere end 7 dage, skal du skrive deres CKR-nr., årsagen og perioden for opstaldning i logbogen for husdyrproduktion<sup>1088</sup>.

Du kan også forhindre, at dyrene bliver generet af fluestik ved at plastre patteanlæggene til eller dryppe med hjortetaksolie<sup>1089</sup>. Du må også bruge produkter til udvortes brug, der ikke er veterinære lægemidler.

Da du ikke må bruge veterinære lægemidler forebyggende, må du ikke behandle dine dyr med et fluemiddel, der er registeret som et veterinært lægemiddel, inden du sætter dem på græs. Hvis din dyrlæge vurderer, at flueplagen og risikoen for fluestik er særlig stor, og der derved opstår fare for skader og alvorlige gener for dyrene, samt når effekten af de andre indsatser ikke er tilstrækkelig, kan du – efter dyrlægens anvisning – behandle alle dyr i den pågældende flok med et veterinært lægemiddel. Vær opmærksom på, at dyrlægeanvisningen skal kunne fremvises for økologikontrollen, og at de veterinære lægemidler kun må opbevares på bedriften i forbindelse med ordineringen, jf. de generelle regler for brugen af veterinære lægemidler i økologisk produktion.

## 32.5 Du skal føre medicinlogbog og behandlingsregnskab

Du skal føre en medicinlogbog\*, som en del af den samlede logbog for husdyrproduktionen. Du skal notere alle behandlinger i logbogen<sup>1090</sup>, uanset om de tæller med i behandlingsregnskabet eller ej<sup>1091</sup>.

---

<sup>1082</sup> KFO, artikel 35, stk. 3

<sup>1083</sup> KFO, artikel 23, stk. 1

<sup>1084</sup> KFO, artikel 24, stk. 3. Evt. RFO, artikel 14, stk. 1, litra e. nr. iii (immunologiske lægemidler)

<sup>1085</sup> KFO, artikel 76, litra e

<sup>1086</sup> KFO, artikel 23, stk. 2.

<sup>1087</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. ii og RFO, artikel 14, stk. 1, litra b, nr. vi hvis dyret isoleres

<sup>1088</sup> KFO, artikel 76, litra d og e

<sup>1089</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra e, nr. ii

<sup>1090</sup> KFO, artikel 76, litra e

<sup>1091</sup> KFO, artikel 76, litra e

Du skal notere antallet af behandlinger med veterinære lægemidler på enkeltdyrsniveau (for eksempel kvæg) eller flokniveau (for eksempel fjerkræ), så logbogen også er et behandlingsregnskab for de enkelte dyr eller flokke af dyr<sup>1092</sup>.

Du skal også notere brug af vacciner, sera og antiparasitære midler samt brug af vitaminer og jern i medicinlogbogen, selvom disse behandlinger ikke tæller med i behandlingsregnskabet<sup>1093</sup>.

Medicinlogbogen skal være let overskuelig. Dokumenterne skal ordnes systematisk og sidde i kronologisk orden enten på enkeltdyrsniveau eller efter emne. Det skal være let at se, hvor mange behandlinger det enkelte dyr har fået, og eventuelle genomlægninger\* skal fremgå af medicinlogbogen<sup>1094</sup>.

Når et dyr/en flok behandles, skal du registrere følgende:

- Entydig identifikation af dyret/alle dyr i den behandlede flok.
- Dato for behandling.
- Behandler (dyrlæge eller ejer/driftsleder).
- Økologisk tilbageholdelsestid (angivet som normal tilbageholdelsestid x 2).
- Diagnose, præparat, dosering og behandlingsmåde.

Du skal kunne vise medicinlogbogen, når der er kontrol på din bedrift. Du skal opbevare alle bilag fra dyrlægen på bedriften. Hvis du køber eller sælger et økologisk dyr, skal en kopi af behandlingsregnskabet følge dyret<sup>1095</sup>.

### 32.5.1 Hvad tæller med i behandlingsregnskabet?

Behandlingsregnskabet, som er en del af medicinlogbogen, skal omfatte antallet af behandlinger med veterinære lægemidler per enkeltdyr/flok. Det er kun veterinære lægemidler, der tæller med i behandlingsregnskabet.

En behandling defineres som en behandling med veterinære lægemidler, hvor dyrlægen har diagnosticeret sygdomskomplekset. En behandling kan bestå af flere doser af veterinære lægemidler for den samme sygdom. Hvis du behandler for to forskellige, ikke relaterede sygdomme på samme tid, tæller det som to behandlinger.

Hvis et dyr bliver behandlet for den samme sygdom igen, inden der er gået 14 dage efter behandlingens afslutning, kan du regne det som én behandling uanset om der bruges flere forskellige veterinære lægemidler til behandling af den samme sygdom.

Hvis den samme eller en anden sygdom diagnosticeres senere end de 14 dage hos samme dyr, skal du regne det som en ny behandling.

Følgende tæller ikke med i behandlingsregnskabet<sup>1096</sup>:

- Bedøvelse og/eller smertelindring brugt ved operationer.
- Vacciner og sera.
- Vitaminer og mineraler.
- Behandlinger mod parasitter.

<sup>1092</sup> KFO, artikel 76, litra e og artikel 77, 2. pkt.

<sup>1093</sup> KFO, artikel 76, litra e

<sup>1094</sup> Økologibekg., § 18

<sup>1095</sup> KFO, artikel 76, litra e og Økologibekg., § 23, jf. KFO, artikel 67, stk. 1, litra a. KFO, artikel 24, stk. 4, sidste led, hvis genomlægning pga. 4 (kvæg) eller 2 (svin) behandlinger inden for 12 måneder

<sup>1096</sup> KFO, artikel 24, stk. 4

- Behandling med Orbesealer, eller tilsvarende midler.
- Behandling med calcium, magnesium og glucosepræparater ved stofskiftelidelser som eks. kælvningsfeber.
- Lovpligtige bekæmpelser.

## 32.6 Genomlægning af behandlede dyr

Genomlægning\* betyder, at et dyr skal gennemgå omlægningsperioden\* igen, før dyret eller produkter fra dyret kan sælges som økologisk<sup>1097</sup>.

Genomlægningsperioderne fremgår af tabel 32.2.

Du skal skrive genomlægningsdatoen og entydig identifikation af dyret/flokken i din logbog for husdyrproduktion<sup>1098</sup>.

Du må bruge mælk fra dyr under genomlægning\* som økologisk foder i din egen besætning<sup>1099</sup>.

**TABEL 32.2.** Genomlægningsperioder for husdyr og husdyrprodukter<sup>1100</sup>

Levende dyr/kød	Genomlægningsperiode
Kvæg og heste	1 år
Hjortedyr	12 måneder for kron dyr 6 måneder for dådyr <sup>1101</sup>
Får, geder, svin og kaniner	6 måneder
Slagtefjerkræ og haner til rugeægsproduktion	10 uger
Æglæggende høns og levekylinger	6 uger
Bier (bifamilier)	1 år
Produkter fra husdyrproduktion	Genomlægningsperiode for producerende dyr
Mælk	6 måneder

Du skal genomlægge dyr, der har en produktiv livscyklus på under 1 år, hvis de bliver behandlet mere end en gang i løbet af deres liv<sup>1102</sup>. Den produktive livscyklus er perioden fra fødsel til slagting/død.

Eksempler på dyr, der har en produktiv livscyklus på under 1 år, er slagtekyrkalve, slagtesvin, lam og slagtekylinger.

Bier er undtaget fra denne regel, da du skal genomlægge bier allerede første gang, de bliver behandlet med veterinære lægemidler<sup>1103</sup>.

Du skal genomlægge dyr, der har en produktiv livscyklus på over 1 år, hvis de bliver behandlet med veterinære lægemidler mere end 3 gange inden for løbende 12 måneder<sup>1104</sup>.

Eksempler på dyr, der har en produktiv livscyklus på over 1 år, er kvæg og søer.

<sup>1097</sup> Økologiloven, § 22

<sup>1098</sup> Økologibekg., § 18

<sup>1099</sup> KFO, artikel 21, stk. 1

<sup>1100</sup> KFO, artikel 38, stk. 1

<sup>1101</sup> Økologibekg., § 59, stk. 2

<sup>1102</sup> KFO, artikel 24, stk. 4

<sup>1103</sup> KFO, artikel 25, stk. 7, jf. artikel 38, stk. 3

<sup>1104</sup> KFO, artikel 24, stk. 4

Hvis et dyr bliver behandlet 4 gange inden for 12 måneder, skal det genomlægges ved starten af den 4. behandling. Derudover skal dyret genomlægges ved starten af alle efterfølgende behandlinger, så længe der er 4 eller flere behandlinger per løbende 12 måneder.

Behandlingsregnskabet bliver først nulstillet, når der er gået 12 måneder siden sidste behandling blev begyndt.

### Eksempel

En ko bliver behandlet 1. januar, 1. februar, 1. april og 1. maj 2019. Koen skal genomlægges ved starten af den 4. behandling inden for løbende 12 måneder. Det vil sige 1. maj 2019.

Du må først sælge mælk fra koen som økologisk efter 1. november 2019, da genomlægningsperioden for mælk er 6 måneder. Du må først omsætte koen som økologisk efter 1. maj 2020, da genomlægningsperioden for kød er 12 måneder.

Hvis koen bliver behandlet igen 1. august 2019 skal den genomlægges igen per 1. august 2019, fordi det er den 5. behandling inden for løbende 12 måneder.

Du må så først sælge mælk fra koen som økologisk efter 1. februar 2020, og du må først omsætte koen som økologisk efter 1. august 2020.

## 32.7 Tilbageholdelsestid

Ved behandling med veterinære lægemidler er tilbageholdelsestiden for økologiske dyr den dobbelte af den tid, der er fastsat af Lægemiddelstyrelsen for det pågældende præparat<sup>1105</sup>. Bruger dyrlægen for eksempel et præparat med en normal tilbageholdelsestid\* for mælk på 6 dage, er den økologiske tilbageholdelsestid\* for mælk 12 dage.

Hvis tilbageholdelsestiden for et lægemiddel er fastsat til 0, er tilbageholdelsestiden også 0 for økologiske dyr, der er behandlet med lægemidlet. For præparater uden fastsat tilbageholdelsestid\*, er tilbageholdelsestiden for økologiske dyr 48 timer<sup>1106</sup>.

Hvis der bruges et veterinært lægemiddel, der ikke er registeret til den pågældende dyreart, træder kaskadereglen i kraft. Det indebærer blandt andet, at tilbageholdelsestiden for økologiske dyr ved slagtning er 56 dage (2 x 28 dage) og for levering af økologisk mælk og æg er tilbageholdelsestiden 14 dage (2 x 7 dage)<sup>1107</sup>.

Hvis du sælger dyr eller produkter fra dyrene, inden den dobbelte tilbageholdelsestid\* er gennemført, skal du sælge dem som ikke-økologiske<sup>1108</sup>.

<sup>1105</sup> KFO, artikel 24, stk. 5

<sup>1106</sup> KFO, artikel 24, stk. 5

<sup>1107</sup> Bekendtgørelse nr. 785 af 25. juni 2010 om dyrlægers anvendelse, udlevering og ordinerings af lægemidler til dyr, § 34, stk. 1

<sup>1108</sup> Økologiloven, § 5

## 32.8 Registrering og mærkning af behandlede dyr

Du skal registrere alle dyr, der bliver behandlet med veterinære lægemidler. Behandlede dyr skal til enhver tid kunne identificeres entydigt i resten af deres liv i det økologiske produktionssystem<sup>1109</sup>.

Det skal fremgå af din medicinlogbog\*, hvilke og hvor mange behandlinger et dyr eller en flok har fået, og hvornår behandlingerne har fundet sted<sup>1110</sup>.

Mærkning af fjerkræ kan foregå per flok/hus, hvis alle dyr i flokken/huset er behandlet. Pattegrise og slagtesvin skal mærkes individuelt, for eksempel med nummererede øremærker<sup>1111</sup>.

## 32.9 Reproduktion og avlsmetoder

Økologisk husdyravl skal være baseret på naturlige metoder<sup>1112</sup>. Det betyder at rettidig adskillelse af kønsmodne dyr, skal foretages for at undgå uønsket drægtighed.

Du må bruge inseminering i det omfang, det ikke kræver hormonel behandling<sup>1113</sup>. Du kan bruge kønssorteret sæd ved inseminering. Andre former for kunstig eller assisteret avl, for eksempel embryonoverførsel eller kloning er ikke tilladt<sup>1114</sup>.

Du må ikke bruge genetisk modificerede dyrearter og avlsmateriale<sup>1115</sup>.

## 32.10 Operative indgreb – halekupering, afhorning m.m.

I økologisk produktion må der ikke rutinemæssigt foretages operative indgreb<sup>1116</sup> som:

- Afhorning
- Halekupering
- Næbtrimning
- Amputation af tæer, kam og sporer hos avlshaner

Du kan få dispensation af Landbrugsstyrelsen til at udføre de nævnte indgreb, hvis det er nødvendigt af hensyn til dyrenes sundhed, velfærd, hygiejne samt sikkerhed for de personer, der håndterer dyrene<sup>1117</sup>. Vi vil ved behandling af ansøgningen lægge afgørende vægt på, at andre tiltag er forsøgt, således at operative indgreb ikke er den første løsning der vælges.

Du skal sørge for, at alle indgreb udføres i den mest hensigtsmæssige alder, af kvalificeret personale og at dyrets lidelse i øvrigt begrænses mest muligt<sup>1118</sup>. Du skal for eksempel altid bruge smertelindring ved kastration af svin og ved afhorning af kalve.

---

<sup>1109</sup> KFO, artikel 76, litra a og e jf. KFO, artikel 67, stk. 1, litra b,

<sup>1110</sup> KFO, artikel 76, litra e (og litra a, hvis behandling er sket hos tidligere ejer)

<sup>1111</sup> KFO, artikel 76, litra e jf. artikel 77, 2. pkt.

<sup>1112</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra c, nr. i

<sup>1113</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra c, nr. i og ii

<sup>1114</sup> RFO, artikel 14, stk. 1, litra c, nr. i, nr. ii og nr. iii

<sup>1115</sup> RFO, artikel 9, stk. 1

<sup>1116</sup> KFO, artikel 18, stk. 1

<sup>1117</sup> KFO, artikel 18, stk. 1, 2. pkt.

<sup>1118</sup> KFO, artikel 18, stk. 1, sidste pkt.



Du skal notere alle operative indgreb i medicinlogbogen<sup>1119</sup>. Operative indgreb tæller ikke i behandlingsregnskabet, uanset om der er brugt bedøvelse ved indgrebet.

### **Afhorning af kvæg**

Du skal søge om dispensation hos Landbrugsstyrelsen, hvis du ønsker at afhorne kalve (kvæg) i din besætning. Du skal udfylde ansøgningen "Ansøgning om afhorning af kalve", som du finder i [Tast selv-service](#).

Hvis du får dispensation til afhorning af dine kvæg vil de begrundelser du har brugt i ansøgningen blive kontrolleret i forbindelse med økologikontrollen. Dispensationen er tilknyttet det pågældende CHR-/besætningsnummer og er kun gældende så længe der er dyr i dette CHR-/besætningsnummer. I det øjeblik der ikke længere er dyr i CHR-/besætningsnummeret, bortfalder dispensationen og der skal søges på ny. Ved ejerskifte skal der også søges om ny dispensation.

### **Halekupering af lam**

Du kan søge om dispensation til halekupering af lam hos Landbrugsstyrelsen. Du skal bruge blanketten "[Ansøgning om halekupering af lam](#)", som du finder på Landbrugsstyrelsens hjemmeside. Tilladelsen vil være gyldig i op til 1 år.

### **Næbtrimning**

Levekyllinger må ikke være næbtrimmede, og der kan ikke opnås tilladelse\* til næbtrimning<sup>1120</sup>.

### **Øvrige indgreb**

Næseringning er tilladt.

Slibning af tænder hos smågrise er tilladt af dyrevelfærdsmæssige årsager, hvis smågrisene skader soen. Du må kun foretage indgrebet i de første fire levedøgn. Klipping af tænder er ikke tilladt<sup>1121</sup>.

## **32.11 Sanering og bekæmpelse**

Behandling af sygdomme, som det er lovpligtigt at sanere for eller bekæmpe, tæller ikke i behandlingsregnskabet. Du skal straks sende en kopi af påbuddet om bekæmpelse til Landbrugsstyrelsen.

Vil du sanere for eller bekæmpe andre sygdomme, skal du søge om tilladelse\* hos Landbrugsstyrelsen.

Ved sanering for paratuberkulose og Salmonella Dublin kan Landbrugsstyrelsen under visse betingelser give tilladelse\* til, at du hos højrisiko-dyr fjerner kalven fra koen straks efter kælvning. Betingelserne fremgår af anmeldelsesblanketterne på Landbrugsstyrelsens hjemmeside.

Hvis du deltager i Operation Paratuberkulose eller det nationale overvågningsprogram for Salmonella Dublin, skal du anmelde det til Landbrugsstyrelsen. Du skal bruge anmeldelsesblanketterne "[Anmeldelse af paratuberkulosesanering](#)" og "[Anmeldelse af Salmonella Dublin sanering](#)", som du finder på Landbrugsstyrelsens hjemmeside. Du skal have en kopi af sanerings-/handlingsplanen og anmeldelsen til Landbrugsstyrelsen liggende på bedriften<sup>1122</sup>.

---

<sup>1119</sup> KFO, artikel 76, litra e

<sup>1120</sup> Bekendtgørelse nr. 1112 af 21/11/2008 om produktion og markedsføring af økologiske levekyllinger, § 4, stk. 2 og § 26

<sup>1121</sup> KFO, artikel 18, stk. 1

<sup>1122</sup> KFO, artikel 67, stk. 1, litra b og Økologibekg., § 23

# 33. Handel med økologiske produkter

Landbrugsstyrelsen administrerer og kontrollerer reglerne om salg af økologiske produkter i følgende tilfælde:

- En økologisk bedrift, der opbevarer, sorterer, emballerer og sælger økologiske nonfood-produkter af egen avl til slutbruger eller til engros- og detailforhandler.
- En økologisk bedrift, der opbevarer, sorterer, grovrenser, bulkemballerer eller emballerer og sælger økologiske fødevarer af egen og andres avl til slutbruger eller til engros- og detailforhandler.

Vi kontrollerer dog kun producenter, der pakker egne økologiske produkter, og producenter, der lejlighedsvist pakker økologiske produkter for andre, inkl. andre EU-lande. Lejlighedsvist er defineret som op til 10 gange om året og ikke mere end ca. 30 dage om året. Desuden skal produktionen være af et begrænset omfang.

Hvis din bedrift ikke kun håndterer andres produkter lejlighedsvist, eller du importerer fra et tredjeland, skal aktiviteten registreres af Fødevarestyrelsen, og dermed også kontrolleres af Fødevarestyrelsen.

Udfører du aktiviteter på din bedrift, som er omfattet af den generelle fødevarerlovgivning, for eksempel forarbejdning af mælk, kød, grøntsager mv., er det Fødevarestyrelsen, der fører kontrol med disse aktiviteter.

Du kan kontakte den lokale fødevarerdivision for at få nærmere vejledning om krav til anmeldelse\*, godkendelse, autorisation og registrering af denne type aktiviteter.

## 33.1 Dokumentation af økologisk status

Ved salg af økologiske produkter i Danmark skal du dokumentere dine produkters økologiske status. Faktura skal indeholde den samme information som et partidokument, hvis Landbrugsstyrelsen skal godkende det som bilag på indkøb af økologiske varer.

Du kan læse om omlægningsperioder\* og økologisk status for afgrøder i kapitel 13.

Du kan dokumentere dine produkters økologiske status med følgende:

- Kopi af høstårets økologierklæring\*, som viser en oversigt over dine marker og husdyr m.m., se afsnit 3.1.
- En økologistatuserklæring\* (partidokumentation\*), kontrakt, faktura eller lignende, hvor produkternes økologiske status entydigt fremgår.

Du kan eventuelt supplere med en kopi af din årlige kontrolrapport, eller dit autorisationsbevis\*, som viser, at du er autoriseret som økolog, se kapitel 1 og afsnit 7.1.

Du kan finde blanketterne "[Økologistatuserklæring for husdyr eller husdyrprodukter – "Partidokumentation"](#)" og "[Økologistatuserklæring for markprodukter – "Partidokumentation"](#)" på Landbrugsstyrelsens hjemmeside. I erklæringen skriver du under på, at produkterne er produceret i overensstemmelse med de økologiske produktionsregler og har været underlagt vores kontrol.

Det er dit ansvar, at oplysningerne i en økologistatuserklæring (partidokumentation) svarer til dem, du har indberettet til Landbrugsstyrelsen i din årlige økologiindberetning, og som dermed kan ses i høstårets økologierklæring.

Hvis omlægningstidspunktet\* for et enkelt dyr ikke er det samme, som det omlægningstidspunkt\*, der er angivet for den pågældende husdyrtype, skal du huske, at det skal fremgå af husdyrløgbogen og den udfyldte økologistatuserklæring\* for husdyr eller husdyrprodukter. Kopi af husdyrløgbog\* og behandlingsregnskab skal følge økologiske dyr, der sælges til levebrug.

En kontrakt kan erstatte en økologistatuserklæring\*, hvis den indeholder de samme oplysninger.

## **33.2 Salg til endelig forbruger**

Ethvert salg af fødevarer til den endelige forbruger er i princippet omfattet af fødevarerlovgivningen.

Økologiske bedrifter skal dog ikke have en særskilt økologiautorisation til stalddørssalg og salg fra gårdbutik. I forbindelse med økologikontrollen bliver der skelnet mellem stalddørssalg og salg fra gårdbutik.

### **33.2.1 Stalddørssalg**

Stalddørssalg defineres som: en landmand, der sælger sine egne produkter til den endelige forbruger<sup>1123</sup>.

Du må som udgangspunkt sælge vegetabiliske fødevarer fra egen avl, som frugt, grønt og honning, uden, at du skal registreres hos den lokale fødevarerdivision. Hvis du sælger animalske fødevarer, som for eksempel æg og mælk, skal du som udgangspunkt altid registreres hos den lokale fødevarerdivision, også selvom de animalske fødevarer er af egen avl.

Du skal føre regnskab over stalddørssalg<sup>1124</sup>. Se mere om regnskabskrav i kapitel 8.

Du kan finde yderligere oplysninger om stalddørssalg på [Fødevarerstyrelsen hjemmeside](#).

### **33.2.2 Salg fra gårdbutik**

Hvis du ønsker at sælge tilvirkede produkter eller indkøbte produkter, skal du normalt etablere en gårdbutik<sup>1125</sup>.

En gårdbutik er en butik, der for eksempel ligger på en bedrift ude på landet i stedet for inde i byen. Der gælder fuldstændig de samme krav til indretning og drift af en gårdbutik som til en tilsvarende butik i byen. En gårdbutik skal være registreret hos Fødevarerstyrelsen, før salget må gå i gang – uanset om der sælges vegetabiliske produkter eller animalske produkter.

Varesortiment, omsætningens størrelse, indretning af salgsløkal, skiltning, facade og annoncering indgår i vurderingen af, om der er tale om stalddørssalg eller gårdbutik.

Du kan finde yderligere oplysninger om gårdbutikker på Fødevarerstyrelsen hjemmeside.

Gårdbutikker, der selv detailpakker eller tilvirker økologiske fødevarer, skal være omfattet af Fødevarerstyrelsens økologikontrol. Det betyder, at du skal kontakte den lokale fødevarerdivision.

Du kan finde flere oplysninger om salg af økologiske fødevarer på Fødevarerstyrelsens hjemmeside.

Jordbrugsbedrifter, der får udført lønproduktion, omfattes af økologikontrol. En økologisk jordbrugsbedrift, der får foretaget lønproduktion af egne producerede økologiske produkter med henblik på salg fra egen gårdbutik, kødformidling e.l., kontrolleres af Landbrugsstyrelsen.

<sup>1123</sup> Økologibekg., § 33 jf. § 32 og Bekendtgørelse nr. 1258/2008 om økologiske fødevarer, § 3, stk. 2

<sup>1124</sup> KFO, artikel 66, stk. 2, jf. stk. 1

<sup>1125</sup> Bekendtgørelse nr. 1258/2008 om økologiske fødevarer, § 4

Hvis du får foretaget fx slagtning af dyr eller produktion af most fra æbler hos en tredjepart (lønproduktion), og produktet efterfølgende returneres, og sælges som økologisk fra en tilknyttet gårdbutik, så vil vi i forbindelse med økologikontrollen kontrollere dokumentationen for at:

- Lønarbejdsvirksomheden er under Fødevarestyrelsens økologikontrol. Dette kan kontrolleres på Fødevarestyrelsens hjemmeside over økologikontrollerede virksomheder med tilhørende økologikontrolerklæring.
- De dyr/produkter, du leverer til lønarbejdsvirksomheden er økologiske.
- Produkter der returneres fra lønarbejdsvirksomheden kommer fra dyr/produkter på din bedrift.

### Eksempel

Hvis du får foretaget slagtning af et dyr på et slagteri, skal du kunne dokumentere at:

- Slagteriet er under Fødevarestyrelsens økologikontrol
- De dyr du leverer til slagteriet er økologiske
- Kød fra slagteriet kommer fra dyr på din bedrift

Vær opmærksom på, at der kan indgå lønarbejdsaktiviteter udført på flere lønarbejdsvirksomheder mellem bedrift og gårdbutik. Der skal foreligge dokumentation som beskrevet ovenfor for alle udførte lønarbejdsaktiviteter.

### 33.3 Salg af økologiske fødevarer til engros- og detailvirksomheder

Sælger du økologiske fødevarer til engros- og detailvirksomheder, skal du overholde fødevarelovgivningens regler om sortering, emballering, mærkning og transport<sup>1126</sup>.

### 33.4 Køb og salg mellem økologiske bedrifter

Når du køber eller sælger økologiske produkter, skal produkternes økologiske oprindelse og status være dokumenteret<sup>1127</sup>.

Det betyder, at sælgers (den økologiske bedrift eller virksomheds) navn og adresse samt økologikontrolkoden på det kontrolorgan, der står for økologikontrollen, skal følge med produkterne. Oplysningerne kan for eksempel fremgå af fakturaen eller af mærkningsedler på emballagen.

Du kan finde en nærmere beskrivelse af reglerne om transport og følgedokumenter i afsnit 33.7.

<sup>1126</sup> Økologibekg., § 31 og § 32

<sup>1127</sup> Økologibekg., § 32 og RFO, artikel 24, stk. 1 jf. artikel 23

### 33.5 Køb af økologiske produkter gennem mellemandler

Alle, der som mellemandlere (herunder varemæglere, videresælgere) køber og sælger økologiske færdigpakkede- og mærkede produkter, produkter i løs vægt eller levende økologiske dyr, skal være autoriserede som økologisk virksomhed<sup>1128</sup>.

Der gælder dog ikke krav om autorisation af virksomheder, der kun udelukkende transporterer produkter direkte fra leverandør til modtager.

Eksempler på virksomheder, der skal autoriseres til økologi, er virksomheder som:

- Køber, opstalter eller sælger økologiske dyr. Det gælder også for handel med levende dyr over Danmarks grænser
- Er mellemandlere af korn og andre afgrøder
- Er mellemandlere af økologiske juletræer og pyntegrønt
- Har en maskinstation, der køber og sår økologiske frø. Det er dog ikke et krav, at maskinstationen skal være autoriseret, hvis producenten selv køber frøene, og maskinstationen kun sår dem på den økologiske bedrift.
- Om pakker økologiske produkter, for eksempel frø.

En undtagelse fra hovedreglen om autorisation ved salg af økologiske produkter gælder dog for virksomheder, der kun sælger færdigemballerede og færdigmærkede produkter til den endelige forbruger eller bruger (detail-salg). Det forudsætter, at virksomheden hverken producerer, tilbereder, oplagrer – undtagen i forbindelse med salgsstedet – eller importerer sådanne produkter fra et tredjeland eller ikke har udlagt sådanne aktiviteter til tredjemand.

En virksomhed, som importerer økologiske produkter fra tredjelands\*, skal altid være autoriseret.

Kravet om autorisation af mellemandlere skal sikre, at det er muligt at spore det økologiske produkts oprindelse og status gennem hele produktions- og salgskæden<sup>1129</sup>.

### 33.6 Mærkning af økologiske produkter

Mærker du produkter som økologiske eller med anden henvisning til den økologiske produktionsmetode, skal du også påføre produktets økologiske status og økologikontrolkoden på det kontrolorgan, der har stået for kontrollen. Du kan også anføre dit autorisationsnummer<sup>1130</sup>.

Når din bedrift er autoriseret af Landbrugsstyrelsen, skal du påføre Landbrugsstyrelsens økologikontrolkode "DK-ØKO-050" på mærkningen, fakturaen og følgesedlen<sup>1131</sup>.

Ved markedsføring af foderstoffer skal mærkningen med økologikontrolkode være adskilt fra de mærkningskrav, der fremgår af foderstoflovgivningen<sup>1132</sup>.

<sup>1128</sup> Økologibekg., § 69 og § 70

<sup>1129</sup> KFO, artikel 67, stk. 1, litra b

<sup>1130</sup> Økologibekg., § 84

<sup>1131</sup> Økologibekg., § 84

<sup>1132</sup> KFO, afsnit III, kapitel 2 (artikel 59-62) om særlig e mærkningsbestemmelser for foder

Mærkningskravene gælder ved salg:

- Mellem to økologiske bedrifter.
- Fra en økologisk bedrift eller en økologisk virksomhed til slutbruger eller til engros- og detailforhandler.
- Fra en økologisk virksomhed til en økologisk bedrift.
- Mellem to økologiske virksomheder.

Du kan mærke omlægningsafgrøder\* med angivelsen "Produceret under omlægning til økologisk landbrug"<sup>1133</sup>. Det er en betingelse, at reglerne for økologisk planteproduktion har været fulgt i mindst 12 måneder inden høst, og for etårige afgrøder også mindst fra såningen.

For markedsføring af fremavl\* gælder særlige forhold, læs mere i afsnit 14.5.

Produkter fra dyr under omlægning\* må du ikke mærke som omlægningsprodukter\*<sup>1134</sup>.

### 33.6.1 Ø-mærket

Ø-mærket med teksten "Statskontrolleret økologisk" (se figur 33.1) er et dansk kontrolmærke, der fortæller, at det er de danske myndigheder, der har ført kontrol med de bedrifter og virksomheder, der har påsat mærket. Ø-mærket må kun påsættes i Danmark.



FIGUR 33.1. Ø-mærket.

Når din bedrift er autoriseret til økologisk produktion, kan du mærke økologiske fødevarer og nonfood-produkter af egen avl med Ø-mærket<sup>1135</sup>.

Brug af Ø-mærket på nonfood-produkter forudsætter, at følgende er opfyldt:

- Minimum 95 vægt% af produktets bestanddele er fremstillet efter økologireglerne.
- Alle ikke-økologiske bestanddele er tilladt efter økologireglerne.
- Der er kun brugt hjælpestoffer eller andet, der er tilladt efter økologireglerne.
- Ved forarbejdede produkter skal teksten indeholde oplysninger om, hvilke ingredienser af landbrugsoprindelse, der indgår i produkterne, og deres vægtandel af tørstof heraf.
- Produkterne er underlagt Landbrugsstyrelsens eller Fødevarestyrelsens økologikontrol.
- Landbrugsstyrelsens økologikontrolkode DK-ØKO-050 skal fremgå af mærkningen.
- Produkterne skal være fremstillet, forarbejdet, indført eller importeret af en autoriseret økologisk virksomhed.

<sup>1133</sup> KFO, artikel 62

<sup>1134</sup> RFO, artikel 25, stk. 1, 2.led

<sup>1135</sup> Økologibekg., § 32 og § 33 sammenholdt med princippet om, at man skal være autoriseret for at drive økologisk jordbrug

Du skal udforme og gengive Ø-mærket i overensstemmelse med de retningslinjer, der er fastsat af Fødevarestyrelsen<sup>1136</sup>. Du kan downloade Ø-mærket fra [Fødevarestyrelsens hjemmeside](#).

### 33.6.2 Ø-mærke til markedsføring og reklamer for økologiske varer

Til brug for markedsføring og reklamer for økologiske varer, hvor økologisk indgår i varebetegnelsen, kan man benytte Ø'et uden teksten "Statskontrolleret økologisk" (se figur 33.2).



FIGUR 33.2. Ø-mærke til brug for markedsføring og reklamer for økologiske varer

Ø'et må dog ikke gengives på selve produkterne eller deres emballage. En undtagelse er, at Ø'et kan anvendes på æg, eller på slagtede økologisk opdrættede dyr, med henblik på en sikker identifikation af de økologiske produkter.

Ved anvendelse af Ø'et som generelt blikfang, må brugen af mærket ikke medføre vildledning af forbrugerne.

Ved brug af markedsførings-Ø'et henvises i øvrigt til Fødevarestyrelsens økologivejledning.

### 33.6.3 EU's økologilogo

Det er obligatorisk at bruge EU's økologilogo på præemballerede økologiske fødevarer<sup>1137</sup>. Logoet må også bruges frivilligt til ikke-præemballerede økologiske varer, der er produceret indenfor EU. Logoet må også bruges på økologiske varer, der er importeret fra tredjelande<sup>1138</sup>.



FIGUR 33.3. EU's økologilogo

Du må ikke bruge logoet på omlægningsprodukter<sup>1139</sup>.

EU's økologilogo må ikke bruges på gødningsprodukter<sup>1140</sup>.

<sup>1136</sup> Økologibekg., § 32, sidste pkt. og § 33, sidste pkt.

<sup>1137</sup> KFO, artikel 57 og RFO, artikel 24, stk. 1, litra b

<sup>1138</sup> RFO, artikel 25, artikel 23, stk. 1, 2. led og KFO, artikel 57

<sup>1139</sup> RFO, artikel 25, stk. 1, 2.led

<sup>1140</sup> Økologibekg., §34

Mærkningen skal også indeholde en henvisning til DK-ØKO-050<sup>1141</sup>. Når EU's økologilogo bruges, skal økologi-kontrolkoden DK-ØKO-050 anbringes på et iøjnefaldende sted, så det er klart synligt, let læseligt og ikke kan slet-tes. Det skal desuden fremgå, hvor landbrugsproduktet er produceret. Angivelserne kan for eksempel være "EU-jordbrug", "ikke-EU-jordbrug" eller navnet på det specifikke land, hvor produktet er produceret, hvis det kun består af én ingrediens<sup>1142</sup>.

Du kan finde mere information om EU's økologilogo på [EU's hjemmeside](#).

### 33.6.4 Mærkning af udsæd m.m.

Du må kun markedsføre frø, udsæd, vegetativt formeringsmateriale og udplantningsplanter, der er godkendt som fremavlsmateriale efter de generelle regler<sup>1143</sup>. Du kan læse mere om reglerne om økologisk fremavl\* i afsnit 14.5.

### 33.6.5 Mærkning af gødning

Du skal overholde gødningslovens bestemmelser om anmeldelse og deklaration. Gødningsmidler, der kun består af økologisk husdyrgødning og økologiske planterester, kan du mærke som økologiske<sup>1144</sup>.

Du kan mærke produkter, der fremgår af bilag 1, med teksten "Ikke-økologisk produkt, der kan anvendes til økolo-gisk jordbrugsproduktion"<sup>1145</sup>. Disse produkter må ikke markedsføres som "godkendt til økologisk jordbrugspro- duktion" eller med lignende betegnelser.

Reglerne gælder også for produkter, der er sammensat af økologisk gødning og ikke-økologiske produkter, nævnt i bilag 1.

### 33.6.6 Mærkning af plantebeskyttelsesmidler

Du kan markedsføre et plantebeskyttelsesmiddel, der er anført i bilag 2, og som er godkendt af Miljøstyrelsen, som "Ikke-økologisk produkt, der kan anvendes til økologisk jordbrugsproduktion"<sup>1146</sup>.

### 33.6.7 Mærkning af foderstoffer

Du kan kun markedsføre foderafgrøder fra økologiske marker som økologiske<sup>1147</sup>.

Du kan mærke omlægningsafgrøder\* med angivelsen "Produceret under omlægning til økologisk landbrug"<sup>1148</sup>. Følgende betingelser skal være opfyldt:

- Reglerne for økologisk planteproduktion har været fulgt i mindst 12 måneder inden høst, og for etårige afgrøder også mindst fra såningen.
- Produktet består kun af en enkelt vegetabilisk ingrediens af landbrugsoprindelse.
- Teksten må ikke være trykt i en farve, størrelse eller med typer, som er mere iøjnefaldende end produktets va- rebetegnelse. Hele teksten skal være trykt med typer af samme størrelse.
- Teksten skal være koblet til Landbrugsstyrelsens økologikontrolkode "DK-ØKO-050".

<sup>1141</sup> KFO, artikel 58, stk. 1, litra a-d og Økologibekg., § 32

<sup>1142</sup> RFO, artikel 24, stk. 1, litra c

<sup>1143</sup> Økologiloven, § 5

<sup>1144</sup> Økologibekg., § 34, stk. 1

<sup>1145</sup> Økologibekg., § 34, stk. 2

<sup>1146</sup> Økologibekg., § 34, stk. 3

<sup>1147</sup> Økologiloven, § 5

<sup>1148</sup> KFO, artikel 62



Foderblandinger, der indeholder forskellige andele af økologiske, omlægnings- eller ikke-økologiske fodermidler, kan mærkes med ”kan anvendes i økologisk produktion i overensstemmelse med forordning (EF) nr. 834/2007 og (EF) nr. 889/2008”<sup>1149</sup>. Følgende betingelser skal være opfyldt<sup>1150</sup>:

- Teksten må ikke være trykt i en farve, størrelse eller med typer, som er mere iøjnefaldende end beskrivelsen af eller navnet på foderstoffet. Hele teksten skal være trykt med typer af samme størrelse.
- Teksten skal indeholde oplysning om vægtprocenten i tørstof af økologiske, omlægnings- og ikke-økologisk produkter samt af det samlede indhold af produkter af landbrugsoprindelse.
- Teksten skal indeholde en oversigt over, hvilke økologiske og omlægningsprodukter\*, fodermidlet indeholder.

Du kan læse mere om krav til forarbejdede foderstoffer, herunder foderblandinger, i afsnittene om de enkelte dyrearter.

### 33.7 Transport af økologiske produkter

Transportmidler, der bliver brugt til transport af både økologiske og ikke-økologiske produkter, skal være grundigt rengjorte når der skiftes fra ikke-økologiske produkter til transport af økologiske og omlægningsprodukter\* samt skiftes fra omlægning\* til økologiske produkter<sup>1151</sup>.



FIGUR 33.4. Transport af økologiske produkter.

Når du udfører transport til og fra økologiske bedrifter eller virksomheder, skal det foregå, så de økologiske produkter er klart og tydeligt adskilt fra andre produkter<sup>1152</sup>.

Når du modtager et økologisk produkt, skal du kontrollere, at der er en entydig reference og sporbarhed mellem partiet (art og mængde) og den medfølgende dokumentation for den økologiske oprindelse<sup>1153</sup>.

Der gælder samme regler for transport, uanset om du transporterer inden for Danmarks grænser eller inden for EU.

#### 33.7.1 Transport i egnede (lukkede) emballager

Som udgangspunkt skal du sørge for, at dine økologiske produkter transporteres i egnede emballager, containere eller køretøjer, der er lukket på en sådan måde, at indholdet ikke kan skiftes ud uden manipulation eller beskadigelse af forseglingen<sup>1154</sup>.

<sup>1149</sup> KFO, artikel 60, stk. 2

<sup>1150</sup> KFO, artikel 61, stk. 1

<sup>1151</sup> KFO, artikel 32, litra b, nr. i

<sup>1152</sup> KFO, artikel 30

<sup>1153</sup> KFO, artikel 66, stk. 2

<sup>1154</sup> KFO, artikel 31, stk. 1

### 33.7.2 Transport i åbne emballager

Du kan udføre transport af økologiske produkter i åbne emballager, når<sup>1155</sup>:

- Transporten sker mellem dig og en anden erhvervsdrivende, der også er underlagt økologikontrol
- Produkterne er ledsaget af et dokument med det indhold, der fremgår under afsnit 14.5
- Både du og den modtagende erhvervsdrivende fører registre over transporterne i åbne emballager, og stiller dem til rådighed for myndigheder og kontrolorganer af den type transporter.

### 33.7.3 Mærkning under transport

Når økologiske produkter skal transporteres i lukkede emballager, skal du mærke emballagen med oplysninger om leverandøren, produktets navn og økologistatus samt Landbrugsstyrelsens økologikontrolkode "DK-ØKO-050"<sup>1156</sup>.

Hvis leverandøren er en bedrift, kan du bruge blanketten "[Økologistatuserklæring for markprodukter – "Partidokumentation"](#)". Den findes på både dansk og engelsk på Landbrugsstyrelsens hjemmeside. Du kan også bruge økologierklæringen som findes i Tast selv-service (se mere om elektroniske breve i Tast selv i bilag 10). Se afsnit 33.1.

I stedet for mærkning af emballagen kan du anføre oplysningerne i et ledsagedokument<sup>1157</sup>. Dokumentet skal entydigt henføre til den emballage, som produktet transporteres i.

Ved transport i åbne emballager gælder de samme krav om ledsagedokument med de anførte oplysninger<sup>1158</sup>.

## 33.8 Import og samhandel inden for EU/EØS-landene og Schweiz

Økologiske produkter, der er produceret i EU eller EØS efter reglerne i økologiforordningen, kan frit forhandles inden for alle EU/EØS-landene<sup>1159</sup>. Det gælder også for økologiske produkter, der er importeret til et EU/EØS-land, og skal forhandles i andre EU/EØS-lande og Schweiz.

---

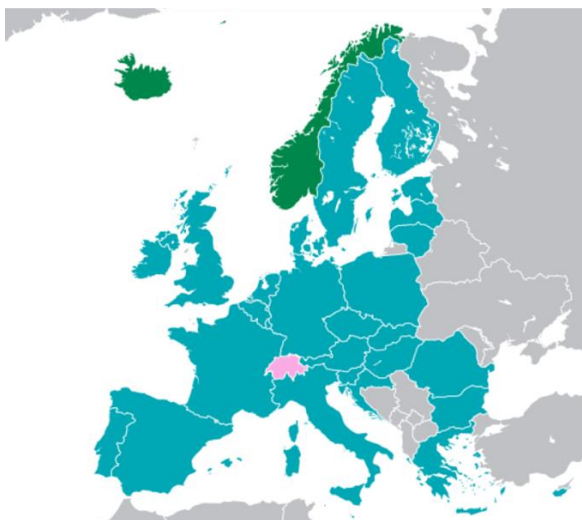
<sup>1155</sup> KFO, artikel 31, stk. 2

<sup>1156</sup> KFO, artikel 31, stk. 1, litra a-d og Økologibekg., § 32

<sup>1157</sup> KFO, artikel 31, stk. 1, sidste led

<sup>1158</sup> KFO, artikel 31, stk. 1, sidste led

<sup>1159</sup> RFO, artikel 34, stk. 1



FIGUR 33.5. EU, EØS og Schweiz.

Ved køb af økologiske produkter, som foder, sædekorn, frø, planter, plantedele og hjælpestoffer (fx gødning og plantebeskyttelsesmidler til den økologiske jordbrugsproduktion) i andre EU/EØS-lande, skal du have et certifikat for, at sælger er omfattet af økologikontrol<sup>1160</sup>.

Økologikontrollen skal være gennemført af et/en af EU-Kommissionen anerkendt kontrolorgan eller -myndighed<sup>1161</sup>. På [EU's hjemmeside](#) kan du downloade en opdateret liste over medlemsstaternes kontrolorganer og -myndigheder. Du skal tillige fra sælger modtage dokumentation for produkternes økologiske status. Dokumentationen kan fx være en faktura med påskriften "økologisk".

### 33.9 Salg af økologiske produkter i andre lande

Du kan sælge dine økologiske produkter til andre lande<sup>1162</sup>, hvis du er autoriseret til at drive økologisk jordbrug og du dermed er underlagt vores økologikontrol<sup>1163</sup>.

Du må ikke sælge dine produkter til andre lande som økologiske, hvis produkterne ikke kan markedsføres som økologiske i Danmark<sup>1164</sup>.

Når du skal sælge økologiske produkter i andre lande, skal du bruge dit økologicertifikat (økologierklæringen).

Det er også muligt at få et kontrol dokument for udenlandske kontrolorganers supplerende regler, se i afsnit 33.9.2

Certifikaterne bliver udstedt på engelsk, se afsnit 33.9.1.

#### 33.9.1 Økologicertifikat (økologierklæring)

Certifikatet (økologierklæring\*)<sup>1165</sup> bekræfter, at din bedrift er autoriseret til økologisk jordbrugsproduktion, se afsnit 6.3. Det fremgår af certifikatet, at vi gennemfører kontrol hos dig efter økologireglerne i rådsforordningen (EF) nr. 834/2007. Certifikatet viser udelukkende, at bedriften er underlagt økologikontrol.

Certifikatet indeholder også oplysninger om bedriftens afgrøder og afgrødernes økologistatus, samt evt. husdyrtype, antal og økologistatus på dyrene. Oplysningerne hentes blandt andet, fra din indberetning i Fællesskemaet.

<sup>1160</sup> RFO, artikel 29, stk. 1

<sup>1161</sup> RFO, artikel 27, stk. 1

<sup>1162</sup> RFO, artikel 29 jf. KFO, artikel 86 og bilag XII

<sup>1163</sup> Økologiloven, § 5

<sup>1164</sup> Økologiloven, § 5

<sup>1165</sup> KFO, bilag XII

Du kan finde dit certifikat på Tast selv-service. Du vil få besked på mail og/eller SMS når certifikatet er klar til dig. Hvis du har valgt også at modtage post fra Landbrugsstyrelsen som e-mail, vil erklæringen være vedhæftet som PDF. I filen "Økologierklæring" findes både en dansk og en engelsk udgave af certifikatet.

Hvis du ændrer på afgrøder på dine marker, eller på oplysninger om dit husdyrhold, vil du kunne få udstedt et nyt certifikat. Du kan supplere økologicerifikatet med den engelske udgave af økologistatuserklæringen som du selv kan udfylde for henholdsvis markprodukter og husdyrprodukter. Se mere om økologistatuserklæringen i afsnit 33.1.

Er du mellemandler, og sælger økologiske produkter til udlandet, skal du selv indhente økologicerifikatet direkte hos producenten. Du kan dog altid krydstjekke oplysninger med de oplysninger der findes på [Landbrugsstyrelsens online register](#).

### **33.9.2 Kontrolokument for udenlandske kontrolorganers regler**

Hvis du ønsker det, kan Landbrugsstyrelsen gennemføre supplerende kontrol på økologiske jordbrugsbedrifter efter udenlandske kontrolorganers regler. På den måde kan du opnå adgang til udenlandske markeder og gøre brug af de forskellige kontrolorganers økologimærker.

Da der er tale om en supplerende kontrol, der ligger udover EU-forordningen og de danske nationale regler, opkræver vi brugerbetaling for denne ydelse.

Landbrugsstyrelsen kan certificere en bedrift eller forsyningsvirksomhed for et udenlandsk kontrolorgan og gennemføre en kontrol for supplerende produktionsregler. Vi kan bekræfte dette i et eksportcertifikat.

# Bilag 1. Liste over ikke-økologiske gødningsstoffer og jordforbedringsmidler

Betegnelse: (Produkter, der er sammensat af eller kun indeholder de nedenfor anførte stoffer)	Beskrivelse, krav til sammensætning og brugsbetingelser:	Skal føres ind i logbog for planteavl som:	Fyldestgørende dokumentation af behov:
Fast husdyrgødning	Produkt fremstillet ved blanding af husdyrgødning og vegetabilsk materiale (strøelse). Ikke fra jordløst husdyrbrug.	Gødning	Dokumentation af behovet.
Tørret fast husdyrgødning, herunder tørret fjerkrægødning	Ikke fra jordløst husdyrbrug	Gødning	Dokumentation af behovet.
Kompost af husdyrgødning, herunder fjerkrægødning og komposteret fast husdyrgødning	Ikke fra jordløst husdyrbrug	Gødning	Dokumentation af behovet.
Flydende husdyrgødning (gylle, ajle m.m.)	Anvendes efter kontrolleret gæring og/eller passende opblanding. Ikke fra jordløst husdyrbrug.	Gødning	Dokumentation af behovet.
Komposteret eller forgæret husholdningsaffald	Produkt fremstillet af kildesorteret husholdningsaffald, der er blevet underkastet kompostering, eller der er sket en anaerob forgæring med henblik på produktion af biogas. Kun vegetabilsk og animalsk husholdningsaffald. Skal være produceret i et lukket og overvåget indsamlingssystem, som er godkendt i Danmark.  Maksimal koncentration i mg. per kg. tørstof: <ul style="list-style-type: none"> <li>• cadmium: 0,7</li> <li>• kobber: 70</li> <li>• nikkel: 25</li> <li>• bly: 45</li> <li>• zink: 200</li> <li>• kviksølv: 0,4</li> <li>• chrom (i alt): 70</li> <li>• chrom (VI): ikke påviselig</li> </ul>	Gødning	Dokumentation af behovet.

<b>Betegnelse:</b> (Produkter, der er sammensat af eller kun indeholder de nedenfor anførte stoffer)	<b>Beskrivelse, krav til sammensætning og brugsbetingelser:</b>	<b>Skal føres ind i logbog for planteavl som:</b>	<b>Fyldestgørende dokumentation af behov:</b>
Tørv	Må kun bruges i forbindelse med havebrug (gartnerier, blomster- og trædyrkning, planteskoler)	Voksemedie	Angiv plantekultur
Kompost fra svampedyrking	Det oprindelige voksemedium må kun være fremstillet af produkter fra denne liste	Jordforbedringsmiddel	Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Ekskrementer fra orme (ormekompost) og insekter		Gødning	Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Guano		Gødning	Dokumentation af behovet
Komposteret eller forgæret blanding af vegetabilsk materiale	Produkt fremstillet af blandinger af vegetabilsk materiale, der er blevet underkastet kompostering, eller der er sket en anaerob forgæring med henblik på produktion af biogas	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Hvis stoffet indeholder mere end 3 kg N/ton</li> <li>2. eller mere end 20 kg N/ton tørstof, selvom indholdet af N er mindre end 3 kg N per ton produkt, skal det føres ind som gødning.</li> <li>3. Rent have- og parkaffald betragtes som jordforbedringsmiddel uanset N-indhold.</li> </ol>	Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Biogasfermentat indeholdende animalske biprodukter, som er nedbrudt sammen med materiale af vegetabilsk eller animalsk oprindelse, som anført i dette bilag	Animalske biprodukter (herunder biprodukter fra vilde dyr) af kategori 3 og mave- og tarmindhold af kategori 2 (kategori 2 og 3 som defineret i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1069/2009) må ikke være fra jordløst husdyrbrug. Processerne skal være i overensstemmelse med Kommissionens forordning (EU) nr. 142/2011. Anvendes ikke på de spiselige dele af afgrøder.	Gødning	Dokumentation af behovet.

<b>Betegnelse:</b> (Produkter, der er sammensat af eller kun indeholder de nedenfor anførte stoffer)	<b>Beskrivelse, krav til sammensætning og brugsbetingelser:</b>	<b>Skal føres ind i logbog for planteavl som:</b>	<b>Fyldestgørende dokumentation af behov:</b>
Følgende produkter eller bi-produkter af animalsk oprindelse: <ul style="list-style-type: none"> <li>• blodmel</li> <li>• hovmel</li> <li>• hornmel</li> <li>• benmel eller aflimet benmel</li> <li>• fiskemel</li> <li>• kødmel</li> <li>• fjermel</li> <li>• uld</li> <li>• stykker af skind</li> <li>• hår, børster, m.m.</li> <li>• mælkeprodukter</li> <li>• pels</li> <li>• hydrolyserede proteiner</li> </ul>	Må kun bruges i henhold til gældende, generelle regler om gødskning med animalske bi-produkter.  Særligt for stykker af skind maksimal koncentration af chrom (VI) i mg. per kg tørstof: ikke påviselig  Særligt for hydrolyserede proteiner: må ikke anvendes på spiselige dele af planten	Gødning	Dokumentation af behovet.
Produkter eller biprodukter af vegetabilsk oprindelse til gødskning (mel af oliekrager/-skrå, kakaoskaller, maltspirer, m.m.)		Gødning	Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Hydrolyserende proteiner af vegetabilsk oprindelse.		Gødning	Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift.
Alger og algeprodukter	Skal være fremkommet direkte ved: <ul style="list-style-type: none"> <li>• fysisk behandling, herunder tørring, frysning og formaling</li> <li>• ekstraktion med vand eller syre og/eller basiske vandige opløsninger, eller</li> <li>• gæring</li> </ul>	Gødning	Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Savsmuld og træflis	Kun fra træ, der ikke er kemisk behandlet efter fældning		Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Komposteret bark	Kun fra træ, der ikke er kemisk behandlet efter fældning		Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Præparater baseret på mikroorganismer til jordforbedring	Må ikke indeholde eller være fremstillet vha. GMO*		Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift

<b>Betegnelse:</b> (Produkter, der er sammensat af eller kun indeholder de nedenfor anførte stoffer)	<b>Beskrivelse, krav til sammensætning og brugsbetingelser:</b>	<b>Skal føres ind i logbog for planteavl som:</b>	<b>Fyldestgørende dokumentation af behov:</b>
Præparater baseret på mikroorganismer til aktivering af kompost	Må ikke indeholde eller være fremstillet vha. GMO*		Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Træaske	Kun fra træ, der ikke er kemisk behandlet efter fældning  Asken skal til enhver tid overholde de af Miljøministeriet fastsatte grænse- og afskæringsværdier  Asken skal også overholde de gældende regler fra Skov og Naturstyrelsen og Miljøstyrelsen	Gødning	Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Blødt råfosfat	Produktet skal være som defineret i gældende regler om gødning.  Cadmiumindhold på højst 90 mg/kg P2O5	Gødning	Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Aluminiumcalciumfosfat	Må kun bruges på basisk jord (pH>7,5)  Produktet skal være som defineret i gældende regler om gødning.  Cadmiumindhold på højst 90 mg/kg P2O5	Gødning	Jordbundsanalyse: Fosfortal under 3, som der må gødes op til på den enkelte mark
Jernværksslagger (thomasfosfat)	Produktet skal være som defineret i gældende regler om gødning.	Gødning	Jordbundsanalyse: Fosfortal under 3, som der må gødes op til på den enkelte mark
Kaliumråsalt (kainit, sylvinit, m.m.)	Produktet skal være som defineret i gældende regler om gødning.	Gødning	Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Kaliumsulfat, der muligvis indeholder magnesiumsalt	Produkt, der er fremstillet af kaliumråsalt ved en fysisk udvindingsproces, og som muligvis også indeholder magnesiumsalte	Gødning	Jordbundsanalyse: Kalital under 8, som der må gødes op til på den enkelte mark
Vinsasse og vinsasseekstrakt	Vinsasse fra salmiakproduktion må ikke bruges	Gødning	Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift



<b>Betegnelse:</b> (Produkter, der er sammensat af eller kun indeholder de nedenfor anførte stoffer)	<b>Beskrivelse, krav til sammensætning og brugsbetingelser:</b>	<b>Skal føres ind i logbog for planteavl som:</b>	<b>Fyldestgørende dokumentation af behov:</b>
Calciumcarbonat (kridt, mergel, pulveriseret kalksten, algekalk, fosfatholdigt kridt)	Kun naturligt forekommende		Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Bløddyrssaffald	Kun hvis det stammer fra bæredygtigt fiskeri, eller økologisk akvakultur	Gødning	Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Æggeskaller	Ikke fra jordløst husdyrbrug	Jordforbedringsmiddel	Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Calciumcarbonat og magnesiumcarbonat (for eksempel dolomitkalk og pulveriseret magnesiumholdigt kalksten)	Kun naturligt forekommende	Jordforbedringsmiddel	Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Magnesiumsulfat (kiserit)	Kun naturligt forekommende	Gødning	Jordbundsanalyse: Magnesiumtal under 6, som der må gødes op til på den enkelte mark
Calciumkloridopløsning	Kun til behandling af blade på æbletræer efter påvist calcium-mangel	Gødning	1. Planteanalyse, der viser lave calciumværdier, eller 2. Konsulenterklæring hvor forhold såsom erfaring af tidligere problemer, lav bæring eller følsomme sorter fremgår
Calciumsulfat (gips)	Produktet skal være som defineret i gældende regler om gødning. Kun naturligt forekommende.	Gødning	Konsulenterklæring
Kalkslam fra sukkerfabrikker	Biprodukt fra sukkerproduktion af sukkerroer og sukkerrør	Gødning	Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Kalkslam fra vakuumsaltproduktion	Biprodukt fra vakuumsaltproduktionen fra saltlage, der udvindes i bjerge	Gødning	Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Rent svovl	Produktet skal være som defineret i gældende regler om gødning.	Gødning	Konsulenterklæring eventuelt vedlagt en bladanalyse inkl. N/S forhold

<b>Betegnelse:</b> (Produkter, der er sammensat af eller kun indeholder de nedenfor anførte stoffer)	<b>Beskrivelse, krav til sammensætning og brugsbetingelser:</b>	<b>Skal føres ind i logbog for planteavl som:</b>	<b>Fyldestgørende dokumentation af behov:</b>
Mikronæringsstoffer (bor, cobolt, kobber, jern, mangan, molybdæn og zink)	Produktet skal være som defineret i gældende regler om gødning.	Gødning	Konsulenterklæring, der som udgangspunkt er vedlagt lave analyseværdier fra jordbund eller planter. Det skal beskrives i konsulenterklæringen, hvis analyse ikke er relevant.
Særligt for solubor	Produktet skal være som defineret i gældende regler om gødning.	Gødning	Som udgangspunkt kun til følsomme afgrøder, for eksempel korsblomstrede planter eller rodfrugter: Konsulenterklæring og jordbundsanalysetal på 4 eller derunder. Maksimalt anerkendt behov: 3 x 3 kg per ha.
Særligt for mangansulfat	Produktet skal være som defineret i gældende regler om gødning.	Gødning	Konsulenterklæring evt. vedlagt resultat af fluorescensmåling eller planteanalyse. Maksimalt anerkendt behov: 1600 g mangan per ha (for eksempel 5 kg mangansulfat 32 %)
Natrium klorid	Kun stensalt	Gødning	Konsulenterklæring vedlagt lave analyseværdier
Stenmel, ler (herunder perlit, vermiculit, m.m.)		Jordforbedring	Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Leornadit (rå organisk aflejring rig på humussyrer)	Produktet skal være fremkommet som biprodukt ved minedrift	Gødning	Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Humus- og fulvosyre	Kun hvis opnået ved uorganiske salte/opløsninger med undtagelse af ammoniumsalt eller opnået fra rensning af drikkevand	Gødning	Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Xylit	Kun hvis det fremkommer som biprodukt ved minedrift (fx som biprodukt ved udvinding af brunkul)	Gødning	Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Chitin (polysaccharid udvundet af skal fra krebsdyr)	Produktet skal komme fra bæredygtigt fiskeri, som defineret i artikel 3, litra e), i Rådets forordning (EF) nr. 2371/2002, eller fra økologisk akvakultur		Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift

<b>Betegnelsen:</b> (Produkter, der er sammensat af eller kun indeholder de nedenfor anførte stoffer)	<b>Beskrivelse, krav til sammensætning og brugsbetingelser:</b>	<b>Skal føres ind i logbog for planteavl som:</b>	<b>Fyldestgørende dokumentation af behov:</b>
Organisk rig aflejring fra ferskvandsområder dannet ved udelukkelse af ilt (fx sapropel)	<p>Kun organiske sedimenter, der er biprodukter af ferskvandsforvaltning eller udvundet af tidligere ferskvandsområder.</p> <p>Hvor det finder anvendelse, skal udvinding ske på en måde, der medfører minimal påvirkning af vandmiljøet.</p> <p>Kun sedimenter, som hidrører fra kilder fri for kontaminering med pesticider, persistente organiske miljøgifte og benzinlignende stoffer.</p> <p>Maksimal koncentration i mg per kg tørstof:            cadmium: 0,7, kobber: 70, nikkel: 25, bly: 45, zink: 200, kviksølv: 0,4, chrom (i alt): 70, chrom (VI): ikke påviselig</p>		Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Biokul — pyrolyseprodukt fremstillet af en række af organiske stoffer af vegetabilsk oprindelse og anvendt som gødningsstoffer	<p>Kun fra plantemateriale uforarbejdet eller forarbejdet med produkter, der er optaget i bilag II.</p> <p>Maksimal værdi på 4 mg polycykliske aromatiske kulbrinter (PAHs) pr. kg tørstof (DM).</p> <p>Denne værdi skal fornyes hvert andet år og tage hensyn til risikoen for akkumulering på grund af flere ansøgninger.</p>	Gødning	Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift

Retningslinjer for dokumentation af gødningsbehov:

### Jordbundsanalyser

Vi accepterer jordbundsanalyser som dokumentation af gødningsbehov, hvis de er fra den aktuelle vækstsæson\*, og viser et lavt indhold af næringsstoffer. Vi anerkender behov for at gøde til vejledende middelværdi.

### Bladanalyser

Vi accepterer bladanalyser som dokumentation af gødningsbehov, hvis de er fra den aktuelle vækstsæson\*, og viser et lavt indhold af næringsstoffer.

For frugttræer kan analyseattesten også være fra efteråret før. Analysebeviset bør vedlægges en økologi-konsulenterklæring om den specifikke afgrødes behov. Vi anerkender behov for at gøde til middelværdi for den aktuelle afgrøde.

## **Konsulenterklæring**

For nogle næringsstoffer anerkender vi, at behovet for gødskning er dokumenteret, hvis en økologikonsulent har attesteret dette i kombination med en analyseattest, der viser lave næringsværdier.

En konsulenterklæring kan også bruges ved næringsstof-ubalancer, som ikke med sikkerhed kan afsløres ved en bladanalyse eller en jordbundsanalyse, som for eksempel mangel på calcium. Den kan ligeledes bruges ved akut mangel, som tydeligt ses af afgrødens misvækst, og som åbenlyst truer høsten.

Du kan finde [en blanket til konsulenterklæring](#) på Landbrugsstyrelsens hjemmeside.

## **Særlige behov**

Hvis der er et særligt behov for afgrøden, så husk at gøre opmærksom på det.

## **Produkter der også kan benyttes til plantebeskyttelse**

Hvis produkterne også kan benyttes i plantebeskyttelsesøjemed, skal I kunne dokumentere ud fra f.eks. tildelingen af produkterne, at brugen af produktet udelukkende er som gødning og ikke som plantebeskyttelsesprodukter.

# Bilag 2. Produkter, der i særlige tilfælde kan bruges til plantebeskyttelse på økologiske afgrøder

Produkterne kan bruges, hvor du har vurderet, at der er fare for afgrøden. Herunder afgrøder på marker og i væksthuse, hvor omlægningen er begyndt.

Det er altid en forudsætning for brugen af plantebeskyttelsesmidler, at de er godkendt af Miljøstyrelsen til den relevante afgrøde og anvendelse. I bilag 2 er kun opremset de aktivstoffer, der indgår i produkter, som ved seneste revision af vejledningen, er godkendt i Danmark af Miljøstyrelsen. Godkendte plantebeskyttelsesmidler opdateres løbende i Miljøstyrelsens database: <https://mst.dk/kemi/database-for-bekaempelsesmidler/>

## 1. Stoffer af vegetabilsk eller animalsk oprindelse

Navn	Beskrivelse, krav til sammensætning og brugsbetingelser
Azadirachtin ekstrakt udvundet fra <i>Azadirachta indica</i> (Neem træ)	Insekticid.
Basisstoffer	Kun basisstoffer i henhold til artikel 23, stk. 1, i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1107/2009 (1), og som er omfattet af definitionen af »fødevarer« i artikel 2 i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 178/2002 (2) af vegetabilsk eller animalsk oprindelse. Stoffer, der ikke skal anvendes som herbicider, men udelukkende til bekæmpelse af skadedyr og sygdomme  Se listen i bilag 2.1 over de basisstoffer, som ved seneste revision af denne vejledning, er godkendte og som må anvendes af økologer
Bivoks <sup>A</sup>	Som fysisk barriere til beskyttelse af sår på træer
Laminarin	Til stimulering af planters egne forsvarsmekanismer. Tang skal enten være dyrket økologisk i overensstemmelse med artikel 6d eller høstet på en bæredygtig måde i overensstemmelse med artikel 6c
Feromoner	Lokkemiddel; forstyrrelse af seksuel adfærd; kun i fælder og dispensere
Pebermynte- og rapsolie	Er tilladt, dog ikke som herbicid.
Pyrethriner udvundet af <i>Chrysanthemum cinerariaefolium</i>	Insekticid
Repellenter (lugt), vegetabilske eller animalske (fårefedt)	Vildtafskrækkende middel Kun på ikke-spiselige dele af afgrøder, og hvor afgrøden ikke indtages af får eller geder Aktivstoffer som anført i bilaget til gennemførelsesforordning (EU) nr. 540/2011 (nr. 249)
<i>Salix</i> spp. (også kendt som pilebarkekstrakt)	Se beskrivelse i bilag 2.1

<sup>A</sup> Dette stof falder ikke ind under pesticidforordningen 1107/2009 pga. udelukkende fysisk virkning.

**2. Mikroorganismer og stoffer der produceres af disse, der bruges til biologisk bekæmpelse af skadegørere og sygdomme**

Navn	Beskrivelse, krav til sammensætning og brugsbetingelser
<p><b>Mikroorganismer (bakterier, virus og svampe):</b></p> <p>Godkendte plantebeskyttelsesmidler indeholdende mikrobiologiske aktivstoffer opdateres løbende i Miljøstyrelsens database: <a href="http://mst.dk/kemi/database-for-bekaempelsesmidler/bmd/">http://mst.dk/kemi/database-for-bekaempelsesmidler/bmd/</a></p>	<p>Kun i midler, der er godkendt af Miljøstyrelsen og ikke er af GMO* oprindelse.</p> <p>I beskrivelsen oplysningerne opdelt i:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Godkendt anvendelse</li> <li>- (Godkendt mindre anvendelse)</li> </ul> <p><i>Kommissionens gennemførelsesforordning (EU) nr. 540/2011 af 25. maj 2011 om gennemførelse af Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1107/2009 for så vidt angår listen over godkendte aktivstoffer (EUT L 153 af 11.6.2011, s. 1).</i></p>
Spinosad	<p>Insekticid</p> <p>Kun hvis der træffes foranstaltninger til begrænsning af risikoen for vigtige parasitoider og risikoen for udvikling af resistens.</p>

**3. Andre stoffer end dem nævnt i tabel 1 og 2**

Navn	Beskrivelse, krav til sammensætning og brugsbetingelser
Calcium hydroxid (læsket kalk)	Se bilag 2.1
Diammoniumfosfat	Kun til brug som lokkemiddel i fælder
Kuldioxid	Gasning af insekter i opbevaret korn
Ferrifosfat eller Jernphosfat (jern (III) orthophosfat)	Mod snegle (Molluscicid)
Paraffinolie	Insekticid, acaricid (midemiddel) inkl. kornskadedyr
Kalium- og natriumhydrogencarbonat (også kendt som kalium- og natriumbicarbonat)	Se bilag 2.1
Svovl	Fungicid, acaricid (midemiddel)

## Bilag 2.1 Basisstoffer

**4. Basisstoffer.** Kun basisstoffer i henhold til artikel 23, stk. 1, i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1107/2009 (1), og som er omfattet af definitionen af »fødevarer« i artikel 2 i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 178/2002 (2) af vegetabilsk eller animalsk oprindelse. Stoffer, der ikke skal anvendes som herbicider, men udelukkende til bekæmpelse af skadedyr og sygdomme.

Navn	Beskrivelse, krav til sammensætning og brugsbetingelser	Link**
Equisetum arvense L. aggerpadderok	Mod skurv og meldug i æbler, pærer og agurker mod tidlig skimmel og septoria bladplet i tomater	<a href="#">Link</a>
Chitosanhydrochlorid (Godkendt. Skal være af animalsk oprindelse)	Kan anvendes som naturlig stimulator mod patogene svampe og bakterier i frugt og bær, grønsager, korn og krydderier.	<a href="#">Link</a>
Fruktose	Kan anvendes som naturlig stimulator af naturlige plantebeskyttelses mekanismer i æbler mod æblevikler	<a href="#">Link</a>
Lecithin	Kan anvendes som fungicid i æbler og ferskner, stikkelsbær, grønsager, salat, vårsalat, endivie, tomater, blomster og vin	<a href="#">Link</a>
Saccharose / Sukrose	Kan anvendes som naturlig stimulator af naturlige plantebeskyttelses mekanismer i æbler mod æblevikler og i majs mod majshalvmøl	<a href="#">Link</a>
Vineddike (Fødevarer-godkendt, må indeholde maks. 10% eddikesyre)	Kan anvendes som fungicid og baktericid i behandling frø af hvede, byg og grønsager samt til desinfektion af beskæringsudstyr i en lang række træer	<a href="#">Link</a>
Valle	Kan bruges som fungicid i Agurker, Squash og Græskar	<a href="#">Link</a>
Solsikkeolie	Kan anvendes som fungicid mod ægte meldug i tomater på friland	<a href="#">Link</a>
Brændenælde ekstrakt	Kan bruges som insekticid og fungicid i frugttræer, grønsager, bønner, roser mm.	<a href="#">Link</a>
Sennepsfrøpulver opløst i vand	Frø desinfektion i hvede mod svampesygdomme	<a href="#">Link</a>
Øl	Mod snegle (Molluscicid); anvendes i fælder	<a href="#">Link</a>
Løgolie	Mod gulerogsfluen i rodfrugter	<a href="#">Link</a>
Salix spp. (også kendt som pilebarkekstrakt)	Mod svampe i frugttræer (er ikke godkendt som basisstof til økologi, men må dog benyttes på samme måde)	<a href="#">Link</a>
Natriumhydrogencarbonat (også kendt som natriumbicarbonat)	Mod skurv og meldug i frugt, bær og grøntsager, samt levermosser i potteplanter. (Er ikke godkendt som basisstof til økologi men må dog benyttes på samme måde)	<a href="#">Link</a>
Calcium hydroxid (læsket kalk)	Må i økologi udelukkende anvendes som fungicid, kun til frugttræer, herunder planteskoler, til bekæmpelse af <i>Nectria galligena</i>	<a href="#">Link</a>

\*\*Link til review rapporter for de enkelte basisstoffer.

Se de specifikke brugsanvisninger for yderligere oplysninger. Disse kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside.

# Bilag 3. Retningslinjer for række­dampning af jorden i afgrøder på friland og for dampning i væksthuse

Du må udføre række­dampning af jorden, når du:

- Maksimalt damper i en bredde af 15 cm.
- Maksimalt damper en tredjedel af overfladen. Er den dampede del af overfladen 14 cm, skal den udampede del derfor i alle tilfælde mindst være 28 cm.
- Maksimalt foretager dampning ned til en jorddybde på 10 cm.
- Maksimalt damper et areal, der svarer til 25 % af marken og af den dyrkede afgrøde. Du skal ikke tælle udyrkede områder som foragre, hegn m.m. med i beregningen.
- Kun damper én gang i afgrødens vækstsæson\*, og kun i selve rækken.

Hvis du ikke overholder ovenstående retningslinjer, kan det medføre, at afgrøden ikke må sælges som økologisk.

## Fladedampning i væksthuse

Du må udføre fladedampning, når du har udtaget aktuelle jord- eller rodprøver, som kan dokumentere et behov for at bekæmpe jordbårne sygdomme. Du skal gemme dokumentation for, at bekæmpelsen er nødvendig, så du kan vise os den ved kontrolbesøg.



# Bilag 4. Tilskudsordninger under Landdistriktsprogram 2000-2006, 2007-2013 og 2014-2020 til fremme af natur og miljø

Hvis ikke-økologiske dyr skal have lov at afgræsse økologiske arealer, skal bedriften, hvor dyrene kommer fra, have tilsagn fra enten landdistriktsprogrammet til fremme af natur og miljø eller modtage særligt miljøtilskud. Læs mere om betingelser i afsnit 23.3.1.

Herunder er vist landdistriktsprogrammerne.

## **Landdistriktsprogram 2000-2006:**

- Tilskud til miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger (MVJ)
- Tilskud til privat skovrejsning på landbrugsjord (i skovrejsningsområder)
- Tilskud til bæredygtig skovdrift
- Tilskud til særlig drift
- Tilskud til naturmæssigt særligt værdifulde skove
- Tilskud til gentilplantning (efter stormfaldet i januar 2005)
- Tilskud til grøn driftsplan
- Tilskud til foryngelse af nåletræsarealer
- Tilskud til friluftsliv

## **Landdistriktsprogram 2007-2013:**

- Tilskud til anlæg af vådområder
- Tilskud til anlæg af kommunale vådområder
- Tilskud til anlæg af private vådområder
- Tilskud til anlæg af kommunale fosforvådområder
- Tilskud til anlæg af naturlige vandstandsforhold i Natura 2000
- Tilskud til anlæg af statslige vådområder
- Tilskud til fastholdelse og pleje af vådområder
- Tilskud til fastholdelse af vådområder og naturlige vandstandsforhold
- Tilskud til landskabs- og biotopforbedrende beplantninger
- Tilskud til natur- og miljøprojekter
- Tilskud til demonstrationsprojekter om bevaring og bæredygtig udnyttelse af plantegenetiske ressourcer for jordbrug og fødevarer
- Tilskud til genopretning af ødelagte diger og kystbeskyttelse som følge af stormflod
- Tilskud til privat skovrejsning på landbrugsjord (i skovrejsningsområder)
- Tilskud til bæredygtig skovdrift
- Tilskud til særlig drift
- Tilskud til naturmæssigt særligt værdifulde skove
- Tilskud til gentilplantning (efter stormfaldet i januar 2005)
- Tilskud til grøn driftsplan
- Tilskud til foryngelse af nåletræsarealer
- Tilskud til friluftsliv

**Landdistriktsprogram 2014-2020:**

- Tilskud til pleje af græs- og naturarealer
- Tilskud til landskabs- og biotopforbedrende beplantninger
- Tilskud til ændret afvanding
- Tilskud til anlæg af statslige vådområder
- Tilskud til anlæg af kommunale vådområder
- Tilskud til anlæg af kommunale fosforvådområder
- Tilskud til anlæg af naturlige vandstandsforhold i Natura 2000
- Tilskud til anlæg af naturprojekter på kulstofrige lavbundsområder
- Tilskud til fastholdelse af vådområder og naturlige vandstandsforhold
- Tilskud til fastholdelse af statslige kvælstofvådområder
- Tilskud til fastholdelse af kommunale kvælstofvådområder
- Tilskud til fastholdelse af fosforvådområder
- Tilskud til fastholdelse af naturlige vandstandsforhold
- Tilskud til fastholdelse af lavbundsområder

## Bilag 5. Oversigt over reglerne for behandling i økologiske besætninger

Behandlingsmiddel:	Sygdom/Lidelse:	Behandler:	Krav om dyrlæge diagnose:	Notering i medicinlogbog:	Tæller i behandlings-regnskab:	Opbevaring på bedrift:	Tilbageholdelsestid*:
Lovlige fytotherapeutika, sporelementer <sup>A</sup> , homøopatika <sup>B</sup>	Må bruges mod alle lidelser samt forebyggende	Producent eller dyrlæge	Nej	Nej	Nej	Ja, hvis lovlig <sup>A &amp; B</sup>	Ingen
Pattesalve, pattedypningsmidler og yver-desinfektion	Må bruges forebyggende og mod lidelser på patterne	Producent	Nej	Nej	Nej	Ja	Ingen
Produkter til udvortes brug, der ikke er veterinære lægemidler <sup>C</sup>	Må bruges	Producent eller dyrlæge	Nej	Ja	Nej	Ja	Ingen
Veterinærlægemidler <sup>D</sup>	Mod alle lidelser, (undtagelserne se nedenstående), jf. øvrig lovgivning	Dyrlæge <sup>E</sup>	Ja	Ja	Ja	Kun under behandlingsforløbet <sup>E</sup>	2 x normal 48 timer, hvis der ikke er fastlagt en tilbageholdelsestid*

Behandlingsmiddel:	Sygdom/Lidelse:	Behandler:	Krav om dyrlæge diagnose:	Notering i medicinlogbog:	Tæller i behandlings-regnskab:	Opbevaring på bedrift:	Tilbageholdelsestid*:
Veterinærlægemidler <sup>D</sup>	Bedøvelse brugt i forbindelse med operationer (for kastration af svin – se nedenstående)	Dyrlæge	Ja	Ja	Nej	Nej	2 x normal
	Bedøvelse/smertelindring ved kastration af svin	Producent	Dyrlægeanvisning af præparat	Ja	Nej	5 dage <sup>F</sup>	2 x normal
	Antibiotika- og kemoterapeutikaholdige lægemidler	Dyrlæge <sup>E</sup>	Ja	Ja	Ja	Kun under behandlingsforløbet <sup>E</sup>	2 x normal
	Coccidier og cryptosporidier)	Dyrlæge eller producent	Ja <sup>G</sup>	Ja	Nej	Kun under behandlingsforløbet <sup>G</sup>	2 x normal
	Sera og vacciner. Må bruges forebyggende.	Producent	Ja, samt skriftligt behandlingsplan fra dyrlæge <sup>H</sup>	Ja	Nej	Ja, hvis der foreligger en behandlingsplan fra dyrlæge	Normalt ingen, dog jf. myndighedernes regler ved injektion <sup>I</sup>
	Zinkoxid ved fravæningsdiarré	Producent	Ja, samt skriftligt behandlingsplan fra dyrlæge <sup>H</sup>	Ja	Nej	5 dage <sup>J</sup>	48 timer
	Diagnose af behandlingskrævende parasitbyrde	Producent	Ja	Ja	Nej	Kun under behandlingsforløbet <sup>E</sup>	2 x normal
Vitaminer og jernpræparater, der er registreret som veterinære lægemidler	Jern- og vitaminmangel	Dyrlæge eller producent	Ja, samt skriftligt handlingsplan fra dyrlæge <sup>H</sup>	Ja	Nej	Kun under behandlingsforløbet <sup>H</sup>	2 x normal

- A. Tilladt er fytoterapeutika og sporeelementer anmeldt i henhold til Sundhedsministeriets regler.
- B. Tilladt er homøopatiske produkter anmeldt i henhold til Sundhedsministeriets regler.
- C. Også benævnt "andre produkter" i Veterinærmedicinsk produktkatalog.
- D. Registrerede veterinære lægemidler.
- E. Veterinære lægemidler må anvendes og opbevares efter Fødevarestyrelsens generelle regler.
- F. Hvis du har en sundhedsrådgivningsaftale med tilvalgsmodul, må du opbevare lægemidlet i op til 7 dage.
- G. Hvis du har en sundhedsrådgivningsaftale med tilvalgsmodul, der er stillet en besætningsdiagnose og har udarbejdet en handlingsplan. Må opbevares jf. relevant ordineringsperiode for tilvalgsmodulet. Ved ordineringsperiode uden fastsat øvre tidsgrænse, dog maksimalt til evaluering af handlingsplan efter 3 måneder. Gælder kun ved kalve.
- H. Dyrslægen skal udarbejde og underskrive en behandlingsplan, der skal opbevares på bedriften og kunne vises ved kontrolbesøg.
- I. 48 timer ved præparater, hvor der er krav om kassation af lokalt injektionssted.
- J. Hvis du har en sundhedsrådgivningsaftale med tilvalgsmodul, må dyrlægen ordinere til brug i højst 14 dage.

# Bilag 6. Liste over tilladte ikke-økologiske foderstoffer og rengøringsmidler

Fodermaterialer, jf. KFO 889/2008 af 5. september 2008 (med senere ændringer), artikel 22, litra d og f, artikel 24 stk. 2, og artikel 25m, stk. 1															
<b>1. Mineralske fodermidler</b>															
	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Havsalt</li> <li>- Ubehandlet stensalt</li> <li>- Kalkholdige marine skaller</li> <li>- Kulsur algekalk (maerl)</li> <li>- Lithoamnion</li> <li>- Calciumgluconat</li> <li>- Calciumcarbonat</li> <li>- Magnesiumoxid (vandfrit magnesium)</li> <li>- Magnesiumsulfat</li> <li>- Magnesiumchlorid</li> <li>- Magnesiumcarbonat</li> <li>- Defluoriseret monocalciumphosphat</li> <li>- Defluoriseret dicalciumphosphat</li> <li>- Calciummagnesiumphosphat</li> <li>- Magnesiumphosphat</li> <li>- Mononatriumphosphat</li> <li>- Calciumnatriumphosphat</li> <li>- Natriumchlorid</li> <li>- Natriumbicarbonat</li> <li>- Natriumcarbonat</li> <li>- Natriumsulfat</li> <li>- Kaliumchlorid</li> </ul>														
<b>2. Øvrige fodermidler</b>															
	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Saccharomyces cerevisiae (ølgær)</li> <li>- Saccharomyces carlsbergiensis (ølgær)</li> </ul>														
<b>3. Fodertilsætningsstoffer, der anvendes i foderstoffer, jf. KFO 889/2008 af 5. september 2008 (med senere ændringer), artikel 22, litra g), artikel 24, stk. 2, og artikel 25m, stk. 2.</b> Fodertilsætningsstoffer, der er opført i dette bilag, skal godkendes i henhold til Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1831/2003.															
<b>3.1. Teknologiske tilsætningsstoffer</b>															
a) Konserveringsmidler:	<table border="0"> <tr><td>E 200</td><td>Sorbinsyre</td></tr> <tr><td>E 236</td><td>Myresyre</td></tr> <tr><td>E 237</td><td>Natriumformiat</td></tr> <tr><td>E 260</td><td>Eddikesyre</td></tr> <tr><td>E 270</td><td>Mælkesyre</td></tr> <tr><td>E 280</td><td>Propionsyre</td></tr> <tr><td>E 330</td><td>Citronsyre</td></tr> </table>	E 200	Sorbinsyre	E 236	Myresyre	E 237	Natriumformiat	E 260	Eddikesyre	E 270	Mælkesyre	E 280	Propionsyre	E 330	Citronsyre
E 200	Sorbinsyre														
E 236	Myresyre														
E 237	Natriumformiat														
E 260	Eddikesyre														
E 270	Mælkesyre														
E 280	Propionsyre														
E 330	Citronsyre														

b) Antioxidanter:	1b306(i) Tocopherol-ekstrakt fra vegetabiliske olier 1b306(ii) Tocopherol-rige ekstrakter fra vegetabiliske olier (delta-rige)
c) Emulgatorer og stabilisatorer samt fortyknings- og geleringsmidler:	E 322 Lecithin, kun hvis fremstillet af økologiske råvarer (Anvendelsen er begrænset til foder til akvakulturdyr)
d) Bindemidler, antiklumpningsmidler:	E 535 Natriumferrocyanid (Maksimumsdosis på 20 mg/kg NaCl (beregnet som ferrocyanid-anion)) E 551b Koloidal kiselsyre E 551c Kiselgur (renset diatoméjord) E 558 Bentonit-montmorillonit E 559 Kaolinler, asbestfri E 560 Naturlig blanding af steatit og chlorit E 561 Vermiculit E 562 Sepiolit E 566 Natrolit-phonolit E 568 Clinoptilolit af sedimentær oprindelse E 599 Perlit
e) Tilsætningsstoffer til ensilage:	1k Enzymer og mikroorganismer 1k236 Myresyre 1k237 Natriumformiat 1k280 Propionsyre 1k281 Natriumpropionat Anvendelsen er begrænset til produktion af ensilage, når vejrf forholdene ikke tillader en passende gæring.
<b>3.2. Sensoriske tilsætningsstoffer</b>	2b Aromastoffer, Kun ekstrakter af landbrugsprodukter
	Castanea sativa Mill.: Kastanjeekstrakt
<b>3.3. Fodertilsætningsstoffer med ernæringsmæssige egenskaber</b>	
a) Vitaminer, provitaminer og kemisk veldefinerede stoffer med tilsvarende virkning	
3a Vitaminer og provitaminer:	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Udvundet af landbrugsprodukter</li> <li>- Hvis udvundet syntetisk, kan kun de, der er identiske med vitaminer udvundet af landbrugsprodukter anvendes til enmavede og akvakulturdyr.</li> <li>- Hvis udvundet syntetisk, kan kun vitaminer af type A, D og E, der er identiske med vitaminer udvundet af landbrugsprodukter, anvendes til drøvtyggere</li> </ul>
3a920 Vandfrit betain	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Kun for enmavede dyr</li> <li>- Kun af naturlig oprindelse og hvis af økologisk oprindelse</li> </ul>
b) Sporstoffer:	E1 3b101 Jern(II)carbonat (siderit) 3b103 Jern(II)sulfat, monohydrate 3b104 Jern(II)sulfat, heptahydrat  <u>Jod:</u> 3b201 Kaliumjodat 3b202 Calciumjodat

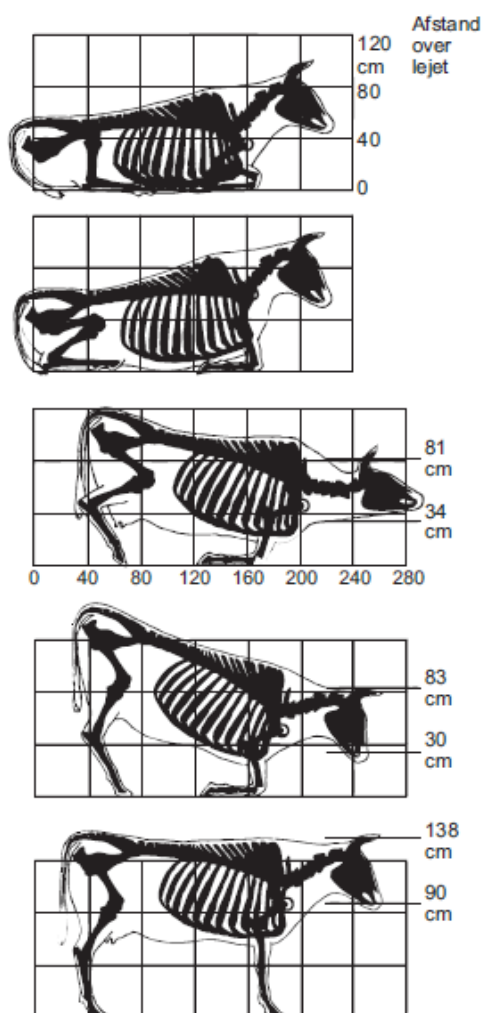
	3b203	Coatet granulat af calciumjodat, vandfrit
	<u>Kobolt:</u>	
	3b301	Cobolt(II)acetattetrahydrat
	3b302	Cobolt(II)carbonat
	3b303	Cobalt(II)carbonathydroxid (2:3)monohydrat
	3b304	Coatet granulat af cobalt(II)carbonathydroxid (2:3)monohydrat med overfladebehandling
	3b305	Cobalt(II)sulfatheptahydrat
	<u>E4 Kobber:</u>	
	3b402	Kobber(II)dicarbonathydroxid
	3b404	Kobberoxid
	3b405	Kobbersulfat, pentahydrat
	3b409	Kobberoxyklorid (TBCC)
	<u>E5 Mangan:</u>	
	3b502	Mangan-(II)-oxid
	3b503	Mangansulfat, monohydrat
	<u>E6 Zink:</u>	
	3b603	Zinkoxid
	3b604	Zinksulfat-heptahydrat
	3b605	Zinksulfat-monohydrat
	3b609	Zinkchloridhydroxid, monohydrat (TBZC)
	<u>E7 Molybdæn:</u>	
	3b701	Natriummolybdatdihydrat
	<u>E8 Selen:</u>	
	3b801	Natriumselenit
	3b810,3b811,	
	3b812, 3b813,	Selenberiget gær inaktiveret
	3b817	
<b>4. Zootekniske tilsætningsstoffer</b>		
4a, 4b, 4c og 4d	Enzymer og mikroorganismer	
<b>5. Produkter til rengøring og desinficering af bygninger og anlæg til husdyr, jf. KFO 889/2008 af 5. september 2008 (med senere ændringer), artikel 23, stk. 4</b>		



- Kalium-natriumsæbe
- Vand og damp
- Læsket kalk
- Kalk
- Ulæsket kalk
- Natriumhypoklorit (for eksempel blegevand)
- Kaustisk soda
- Kaliumhydroxid
- Hydrogenperoxid
- Naturlige planteekstrakter
- Citronsyre, pereddikesyre, myresyre, mælkesyre, oxalsyre og eddikesyre
- Alkohol
- Salpetersyre (mælke- og mejeriudstyr)
- Fosforsyre (mælke- og mejeriudstyr)
- Formaldehyd
- Produkter til rengøring og desinficering af yver og malkeudstyr
- Natriumcarbonat



# Bilag 7. Skala til vurdering af rejse-sig-adfærd hos kvæg



Skalaen kan bruges som guideline

## 1. Uafbrudt og normal rejse-sig-bevægelse

Én glidende fremadrettet bevægelse, evt. kort pause på forknæ.

## 2. Uafbrudt rejse-sig-bevægelse – drejer hoved

Én glidende fremadrettet bevægelse, evt. kort pause på forknæ, men hvor koen i starten af bevægelsen krænger hovedet noget til siden.

## 3. Afbrudt rejse-sig-bevægelse – Pause på forknæ

Fremadrettet bevægelse, der er tydeligt afbrudt af pause på forknæ.

## 4. Tydeligt besværet evt. afbrudt rejse-sig-bevægelse

Fremadrettet bevægelse, der er tydeligt besværet: hoved krænges meget til siden /gentagne rejse-sig-forsøg / udskrid. Evt. med pause på forknæ.

## 5. Unormal evt. afbrudt rejse-sig-bevægelse

Enhver rejse-sig-bevægelse, der ikke udelukkende er fremadrettet. Eksempelvis: nakke rammer nakkebom – ko må vride sig bagud for at komme op, 'rejser sig evt. som en hest'.

(Kilde: Chaplin S, and Munksgaard L. 2001. Evaluation of a simple method for assessment of rising behaviour in tethered dairy cows. *Animal Science* 72: 191-197.)



# Bilag 8. Dimensioner til sengebåse til malkekvæg

## Malkekøer

Anbefalede mål på sengebåse til malkekøer i stalde bygget efter 1. juli 2010<sup>1166</sup>. Bogstaverne i første kolonne refererer til målelinjerne i figur 1 og 2.

TABEL BILAG 8.1.

		Stor race	Jersey
<b>Bredde<sup>1)</sup></b>			
	- lakterende køer, m	1,25	1,10
	- goldkøer, m	1,30	1,15
<b>Totallængde</b>			
A	- for række mod væg, min., m	3,00 (2,60**)	2,80 (2,40**)
B	- for række mod række <sup>2)</sup> , min., m	2,85 (2,45*)	2,65 (2,25*)
<b>Brystbom</b>			
C	- afstand til bagkant <sup>3)</sup> , +/- 0,05 m	1,80	1,65
D	- højde, maksimum, m	0,1	0,1
<b>Nakkebom</b>			
E	- afstand til bagkant <sup>3)4)</sup> , +/- 0,05 m	1,75	1,60
F	- højde <sup>5)</sup> , +/- 0,05 m	1,20	1,05
<b>Leje</b>			
C	- længde madras med brystbom <sup>6)</sup> , min., +/- 0,05 m	1,80	1,65
K	- længde kumme <sup>7)</sup> , min., m	2,0	1,85

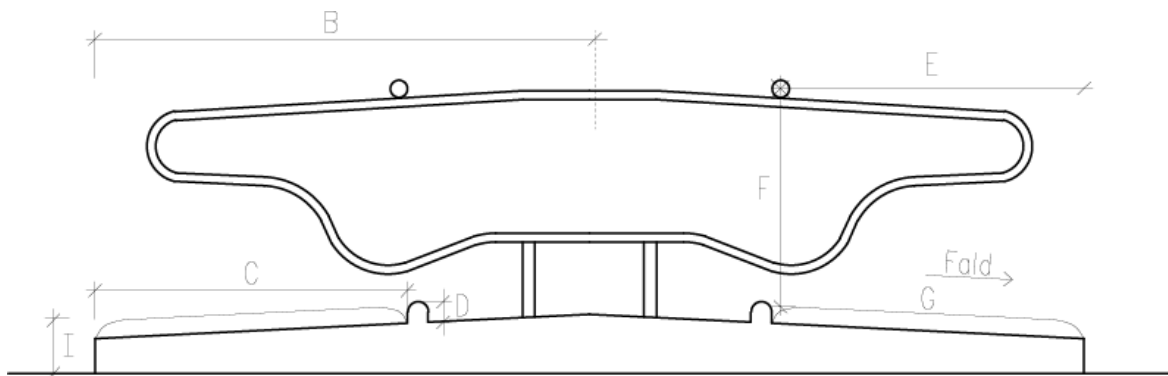
- 1) I sengebåse mod lukket sideadskillelse, for eksempel mur ved ende af sengebåserække, skal bredden øges med 10 %
- 2) Forudsætter to rækker mod hinanden uden generende adskillelse.
- 3) Nakkebom og brystbom kan med fordel være regulerbar.
- 4) Afstanden måles vandret.
- 5) Afstanden måles lodret fra overkant lejemateriale (for eksempel madras) til nakkebom.
- 6) Uden brystbom skal madras være 0,20 m +/- 0,05 m længere.
- 7) Når der er sand, dybstrøelse eller lignende løst materiale i sengebåsen.

\*\*Anbefalede mål gældende for stalde bygget før 1. juli 2010<sup>1167</sup>. Overgangsordning frem til 1. juli 2034.

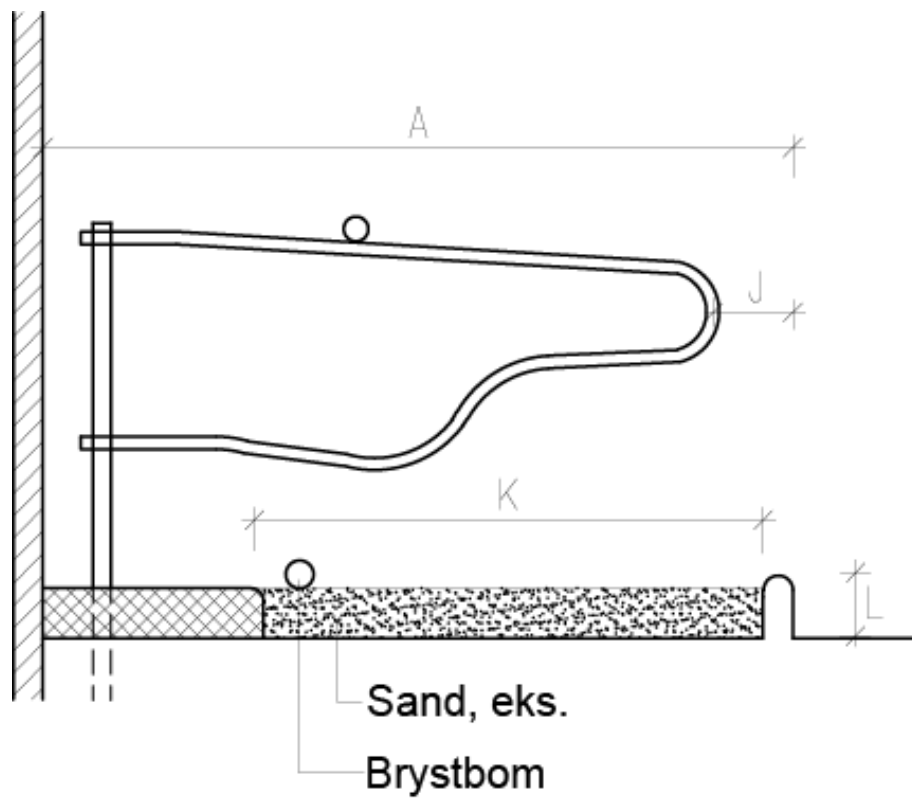
Du kan læse mere i "Indretning af stalde til kvæg – Danske anbefalinger, Tværfaglig rapport, 5. reviderede udgave 2018"

<sup>1166</sup> Bekendtgørelse nr. 79 af 23/01/2017 om hold af malkekvæg og afkom af malkekvæg, §9 og §10, jf. §43, stk. 2 og §44.

<sup>1167</sup> Bekendtgørelse nr. 79 af 23/01/2017 om hold af malkekvæg og afkom af malkekvæg, §9 og §10, jf. §42, stk. 4



FIGUR 1



FIGUR 2

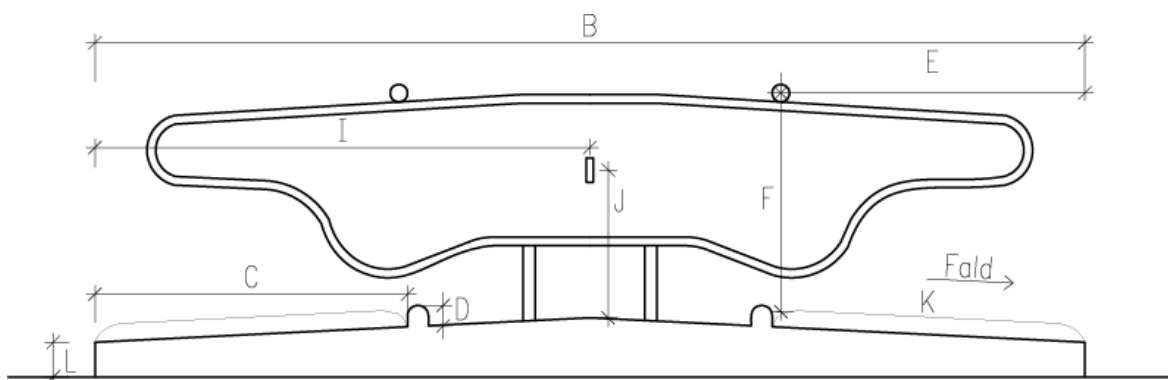
## Kalve og ungvæg

Anbefalede mål på sengebåse til kalve og ungvæg. Bogstaverne i første kolonne refererer til målelinjerne i figur 3 og 4.

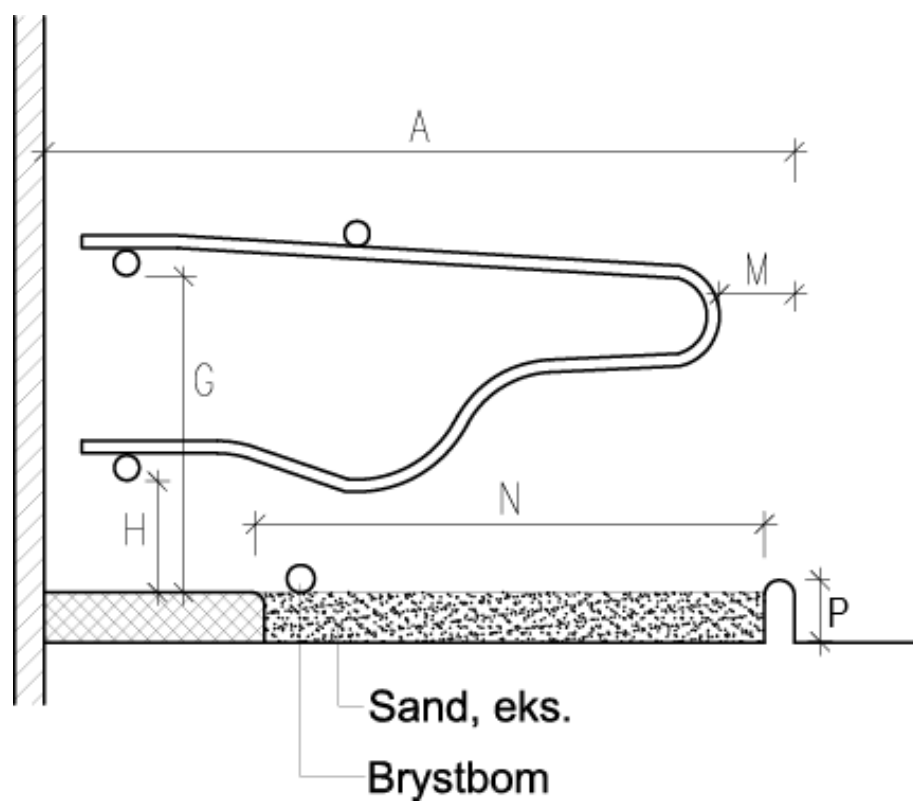
**TABEL BILAG 8.2.**

Legemsvægt, kg		Under 150	150-200	200-300	300-400	400-500	500-600	Over 600
	Bredde <sup>1)</sup> , min., m	0,70	0,75	0,80	0,90	1,00	1,10	1,20
<b>Totallængde</b>								
A	- for række mod væg, min., +/- 0,05 m	1,65	1,85	2,15	2,45	2,70	2,85	3,00
B	- for række mod række <sup>2)</sup> , min., +/- 0,05 m	1,60	1,70	1,95	2,15	2,40	2,60	2,85
<b>Brystbom</b>								
C	- afstand til bagkant <sup>3)</sup> , +/- 0,05 m	1,20	1,25	1,35	1,50	1,55	1,60	1,70
D	- højde, maks., m	0,10						
<b>Nakkebom</b>								
E	- afstand til bagkant <sup>3) 4)</sup> , +/- 0,05 m	1,20	1,25	1,35	1,50	1,55	1,60	1,70
F	- højde over leje <sup>5)</sup> , +/- 0,05 m	0,60	0,70	0,80	0,95	1,05	1,10	1,15
<b>Madras</b>								
C	- længde <sup>6)</sup> , min., m	1,25	1,30	1,40	1,55	1,60	1,65	1,75

- 1) I sengebåse mod lukket sideadskillelse, for eksempel mur ved ende af sengebåserække, skal bredden øges med 10 %
- 2) Forudsætter to rækker mod hinanden uden generende adskillelse.
- 3) Nakkebom og brystbom kan med fordel være regulerbar.
- 4) Afstanden måles vandret.
- 5) Afstanden måles lodret fra overkant lejemateriale (for eksempel madras) til nakkebom.
- 6) Uden brystplanke skal madras være 15 cm længere.



FIGUR 3



FIGUR 4



# Bilag 9. Eksempel på rengøringsprocedure

I forbindelse med økologisk produktion, skal man tage de nødvendige forholdsregler for at forebygge forureningen med ikke-ønskede stoffer. Dette inkluderer, at man altid bør vurdere sandsynligheden for kontaminering i den enkelte proces. Til dette formål kan en risikobaseret rengøringsplan med tilhørende rengøringsprocedurer være en enkel og god måde at dokumentere forebyggelsen af kontamineringen med ikke-godkendte stoffer.

At procedurerne er risikobaserede betyder, at de er baseret på en vurdering af, hvor i din produktion der kan være risiko for forurening med stoffer og produkter, der ikke er tilladt i økologi. Det er muligvis ikke alle steder i din produktion, hvor sandsynligheden for kontaminering eller forurening er tilstede. I de tilfælde er det ikke nødvendigt med en procedure.

**Eksempel:** Hvis du alene benytter din såmaskine på dine egne økologiske arealer og udelukkende benytter den til økologisk udsæd, er det ikke nødvendigt med særlige rengøringsprocedurer for denne. Du skal dog på kontrollen kunne forklare kontrolløren, hvorfor du ikke mener, det er nødvendigt med en rengøringsprocedure. Bruger du i stedet maskinen til både konventionel og økologisk jordbrugsproduktion, eller for andre som f.eks. en maskinstation, skal der udarbejdes en rengøringsprocedure.

Hvis ikke der forefindes en skriftlig rengøringsprocedure, skal du kunne redegøre for, hvordan du sikrer, at der ikke sker kontaminering som f.eks. kan være hvordan du rengør udstyret. Resultaterne af rengøringen kan f.eks. dokumenteres i en logbog. Nedenfor er et eksempel på en risikobaseret rengøringsplan og et par eksempler på procedurer.

## Rengøringsplan:

Denne plan beskriver, hvordan og hvornår der rengøres på bedriften. Rengøringen udføres altid, når udstyr har været benyttet til ikke-økologisk produktion samt i forbindelse med den løbende rengøring af udstyret.

## Rengøringsprocedurer:

1: Såmaskine der har været brugt til bejdset udsæd. Før maskinen ankommer til bedriften bliver det resterende materiale, der kan befinde sig i såmaskinen, kørt igennem maskinen uden for bedriften. Såkassen, rør og slanger, der er i direkte kontakt med udsæden, bliver rengjort.

2: Gyllespreder med eller uden syreudstyr. Syreanlægget deaktiveres. Som udgangspunkt rengøres gyllesprederen kun, hvis den er meget snavset. (Da der i dette eksempel ikke er sandsynlighed for kontaminering, er det ikke nødvendigt at udføre denne rengøring før og efter brug. Syreanlægget må og skal på ingen måde adskilles uden særligt sikkerhedsudstyr og uddannelse.)

3: Fodertransport. Hvis vogn eller tank har været benyttet til ikke-økologisk foder, rengøres denne efter behov med vand, luft eller godkendte rengøringsprodukter. Fodertransportøren rengøres også løbende ud fra GMP principperne.

4: Mejetærsker. Inden maskinen forlader den konventionelle mark åbnes bundspjælde og mejetærskeren kører med max omdrejninger på blæseren i 5 minutter. Mejetærskeren fejles fri for materiale udvendigt.

5: Presser, big og minibig. Den første balle der presses på den økologiske mark vil være konventionel halm. Den stilles for sig selv på lageret, sammen med anden konventionel halm.

6: Marksprøjte. Sprøjten renses med vand fra den påbyggede rentvandstank, efter de generelle forskrifter.

7: Oplagring. Før indlægning af økologiske varer, skal cellen fejes og væggene skrubes ned i det omfang det er nødvendigt.

**Rengøringslog:**

Dato/tidspunkt	Opgave/plan nr.	Udført af
dd-mm-aaaa / tt:mm	1-Såmaskine	Navn
dd-mm-aaaa / tt:mm	4-Fodertransportør	Navn
dd-mm-aaaa / tt:mm	5- Procedure 4 er revideret	Navn

# Bilag 10. Elektroniske breve fra Landbrugsstyrelsen i Tast selv-service

Landbrugsstyrelsen sender post digitalt via sin egen elektroniske platform, Tast selv-service. Som økolog har du i praksis to postkasser i Tast selv-service:

1. En postkasse, der er tilknyttet dit CVR-nummer og primært vedrører dit landbrug generelt.
2. En postkasse, der er tilknyttet dit P-nummer og vedrører din økologiske produktion.

P-nummeret er et undernummer til dit CVR-nummer. Det bruges til at identificere produktionsenheder\* (afdelinger) under virksomhedens CVR-nummer, og det identificerer derfor virksomheden mere præcist end CVR-nummeret. Har virksomheden kun én produktionsenhed\*, har den kun ét P-nummer.

I "Breve" under CVR-nummer ligger breve vedrørende dit landbrug generelt:  
(Listen er ikke udtømmende)

- Betalingsrettigheder
- Kvittering for indsendelse af Fællesskema
- Breve vedrørende gødningsregnskaber
- Breve vedrørende tilsagn om tilskud (også økologitilskud)
- Økologierklæringen (vær opmærksom på, at den årlige økologierklæring som undtagelse bliver sendt til den generelle postkasse)

I "Breve" under P-nummer ligger breve vedrørende din økologiske produktion:  
(Listen er ikke udtømmende)

- Svar på ansøgninger om dispensation
- OK-kontrolrapporter, hvis økologikontrollen har været på kontrol og ikke fundet overtrædelser
- Kontrolrapport og høringsbrev, hvis økologikontrollen har konstateret overtrædelser
- Afgørelser af kontrolsager

Postkassen, der er tilknyttet dit P-nummer, aktiveres først, når du modtager post til denne afdeling. Når afdelingen er aktiveret, vil du fremover blive spurgt om, hvilken afdeling du vil logge ind på (se billede nedfor).



Vi kan se at du har sager på nedenstående afdelinger.  
Du bedes vælge hvilken af dine afdelinger du vil logges på

Søg på P-nummer eller viri

Nulstil

**P-nummer ↑**

**Virksomhedsnavn**

Jens Hansen

Vælg

1000000111

Jens Hansen

Vælg

Hvis du ønsker at ansøge i andre afdelinger,  
tryk på knappen til højre

Se alle P-numre

Billedet ovenfor viser, hvordan det ser ud, når du kan vælge mellem at logge på postkassen tilknyttet CVR-nummer og postkassen tilknyttet P-nummer. Sidstnævnte er den, hvor der på billedet står et nummer i kolonnen P-nummer.

Bemærk, at der skal særskilt fuldmagt til at få adgang til Tast selv med P-nummer. Du skal således udstede nye fuldmagter fx til din konsulent inde fra Tast selv fra P-nummer-postkassen.

Er du ikke momsregistreret, vil al din post komme i den postkasse, der er tilknyttet dit CPR-nummer (og du kan se bort fra alt herover).

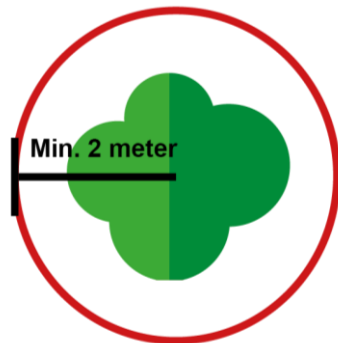
# Bilag 11. Metode til vurdering af beplantning i hønsegårde

Til vurdering af, om krav til beplantning er opfyldt, bruges nedenstående metode til opmåling.

## Eksempel 1: Opmåling af beplantning ved enkeltstående træer/buske

Træer og buske opmåles enkeltvis og lægges sammen til et samlet beplantet areal. På områder, hvor beplantningen er meget tæt, opmåles hele arealet, se eksempel 2 og 3.

Hvis træerne/buskene står mere end 20 meter fra hinanden ved æglæggende høner og levekyllinger, eller 15 meter fra hinanden ved slagtekyllinger, vil beplantningen ikke være tæt nok til at opfylde afstandskravene beskrevet i afsnit 26.7.2. Træerne/buskene vil dog altid tælle med i de minimum 50 % beplantning hos æglæggende høner og levekyllinger, eller 18 % beplantning hos slagtekyllinger.

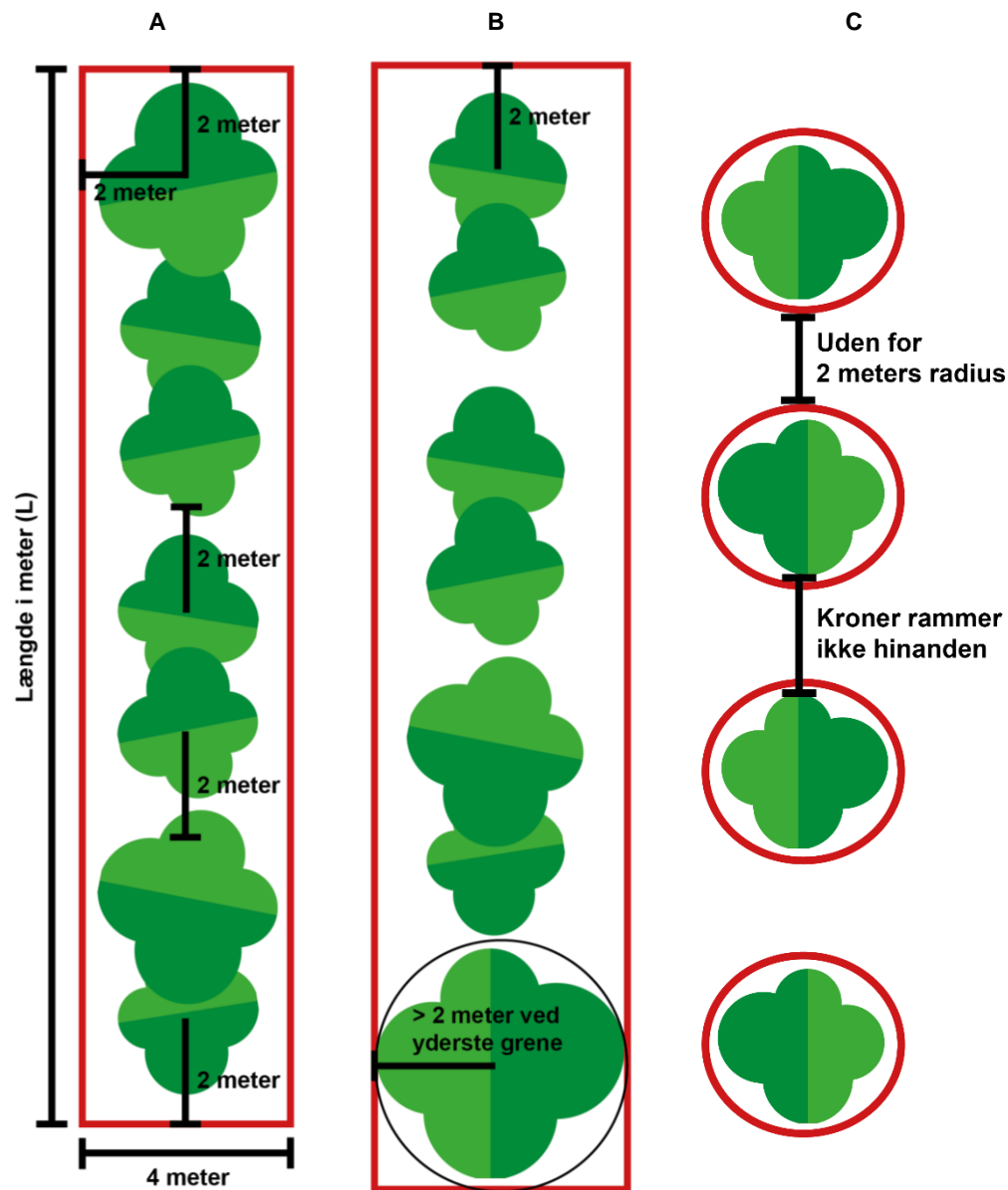


Ved mindre træer/buske måles radius som 2 meter fra stammen.



Ved træer, hvor kronen har en radius på mere end 2 meter ved de yderste grene, tælles hele træets krone med i beplantningen.

Dette gælder også for rækker og klynger af træer/buske.



## Eksempel 2:

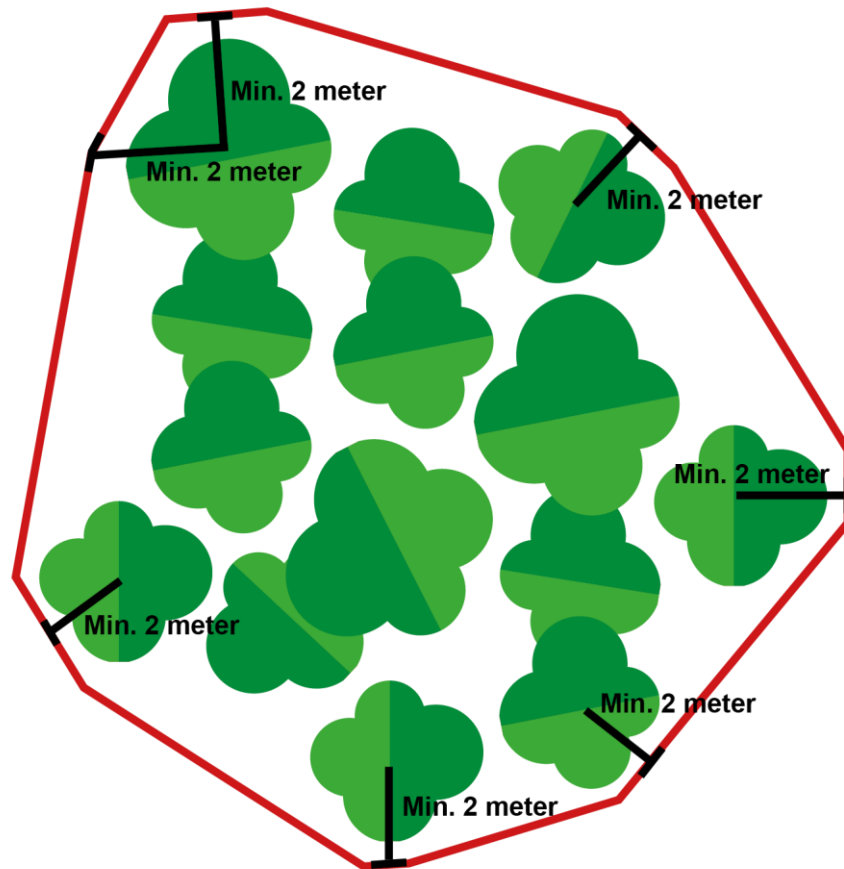
### Opmåling af beplantning når træer/buske står i rækker

Når træerne/buskene er plantet som rækker, og deres kroner rammer hinanden, eller ligger inden for træets/buskens radius på 2 meter, tælles hele rækken med som beplantning. Se illustration A. Arealet omkring træerne/buskene (den røde firkant) regnes dermed som beplantning.

Hvis nogle af træerne i rækken har en krone med en radius på mere end 2 meter ved de yderste grene, medregnes træets fulde radius. Se illustration B.

Hvis træets/buskens krone ikke rammer hinanden, eller ligger uden for træets/buskens radius på 2 meter, beregnes arealet af træet som et enkeltstående træ. Dette gælder også, selvom træerne er plantet i en tydelig række. Se illustration C.

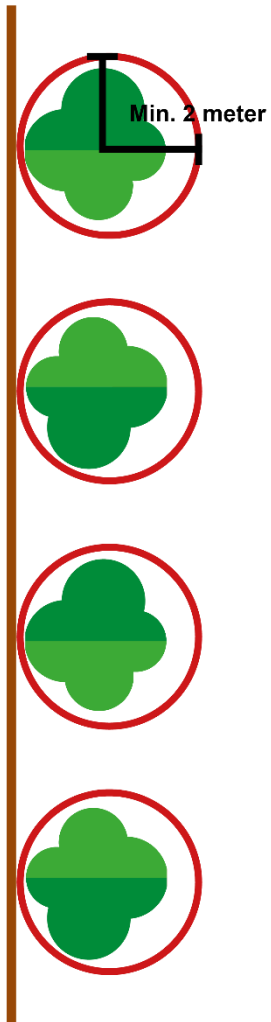
### Eksempel 3: Opmåling af beplantning når træer/buske står i klynger/ører



Når træerne/buskene er plantet i klynger, og træets/buskens krone rammer hinanden, eller ligger inden for træets/buskens radius på 2 meter, opmåles hele klyngens areal (markeret med rødt) og regnes med som beplantning.

Hvis nogle af træernes krone har en radius på mere end 2 meter ved de yderste grene, medregnes træets fulde radius.

#### Eksempel 4: Vurdering af beplantning når træer/buske står langs indhegning



Træer/buske plantet langs indhegningen tælles også med som beplantning. Arealet opmåles på samme måde, som ved enkeltstående træer/buske, dog måles der ikke 2 meter ind mod hegnet, hvis det berører areal, som dyrene ikke har adgang til. Her måles kun fra stammen og ind til hegnet. Hvis træerne/buskene står så tæt, at deres kroner rammer hinanden eller ligger inden for en radius på 2 meter, måles hele rækken op, som vist i eksempel 2, illustration A og B.



# Bilag 12. Definitionsliste

<b>Ansøgning/anmeldelse</b>	Aktiviteten kan først påbegyndes når Landbrugsstyrelsen har sendt et afgørelsesbrev eller kvitteringsbrev til ansøger/anmelder.
<b>Autorisationsbevis</b>	Certifikat på at man er autoriseret til at drive økologisk produktion. Udstedes når den første økologikontrol er gennemført og kontrollen er OK
<b>Bedrift</b>	Samtlige produktionsenheder, der ledes under ét med henblik på fremstilling af landbrugsprodukter.
<b>Besætningsliste</b>	Fuldstændig beskrivelse af aktiviteter i dyreholdet, inklusiv informationer vedrørende ind- og udgang, tab, foder og forebyggelse og behandling af dyr.
<b>Foderopgørelse</b>	Alt foder af landbrugsoprindelse skal indgå i opgørelsen.
<b>Fremavl</b>	Produktion af frø og opformeringsmateriale, der senere skal bruges som udsæd eller til udplantning.
<b>Genetisk modificeret organisme« eller »GMO«</b>	En organisme, bortset fra mennesker, der ved genteknologi har fået generne modificeret, f.eks. med et gen fra en anden organisme.
<b>Genomlægning</b>	Dyr og marker kan pålægges at skulle genomlægges og derved skulle gennemgå omlægningsperioden igen.
<b>Hjemmeproduceret udsæd</b>	Udsæd der produceres på egne arealer, og som året efter bruges udelukkende på egne arealer.
<b>Husdyrhold til eget brug</b>	Mindre husdyrhold hvor dyr og produkterne fra dyrene kun må bruges i egen husholdning. Man må ikke sælge produkter fra dyrene til andre.
<b>Husdyrlogbog</b>	Skal indeholde alle de hændelser som har betydning for at kunne dokumentere at økologireglerne for dyreholdet er overholdt på bedriften, f.eks. behandlinger, flytning, foder, køb/salg, besætningsliste, registrering, m.v.
<b>Landbrugsareal</b>	Areal, der er udlagt som agerjord, permanent græsareal og permanent græsningsareal eller areal med permanente afgrøder
<b>Medicinlogbog</b>	Notering af alle behandlinger med veterinære lægemidler, vacciner, sera, antiparasitære midler, og vitaminer på enkeltdyrsniveau eller flokniveau.
<b>Nyansøger</b>	Virksomheder eller personer som ansøger om autorisation til økologisk produktion for første gang.
<b>Omlagt</b>	Marker eller dyr der har gennemgået den nødvendige omlægningstid og nu er økologiske
<b>Omlægning</b>	Overgang fra ikke-økologisk til økologisk produktion i en periode (omlægningsperiode), hvor de økologiske regler overholdes.
<b>Omlægningsdato</b>	Se også omlægningstidspunkt.

<b>Omlægningsfoder/-afgrøde</b>	Et produkt der er produceret i omlægningsperioden og altid minimum 1 år efter begyndelse af omlægningen.
<b>Omlægningsperiode</b>	Perioden fra omlægningstidspunktet (indberettede omlægningsdato) frem til den dato hvor dyret eller markerne er færdigomlagt og afgrøder eller dyr/produkter kan sælges som økologisk.
<b>Omlægningsprodukt</b>	Et produkt, der er produceret i omlægningsperioden.
<b>Omlægningstid</b>	Se også omlægningsperiode.
<b>Omlægningstidspunkt</b>	Indberettede omlægningsdato i Fællesskemaet, i autorisationsansøgning eller i ansøgning om økologisk biavl.
<b>Parallelavl</b>	Dyrkning af samme afgrøde på økologiske og ikke-økologiske marker eller samtidig produktion af økologiske og ikke-økologiske dyr af samme art. Parallelavl er ikke tilladt
<b>Partidokumentation</b>	Dokument udstedt af leverandøren med entydig henvisning til partiets økologiske oprindelse og identitet. Kaldes også en økologistatuserklæring, eller en tro og love erklæring.
<b>Planteløgbog</b>	Beskrivelse af aktiviteterne på dine marker. Oplysningerne skal være tilgængelige i systematisk form.
<b>Producentsskifte</b>	Hel eller delvis overdragelse eller erhvervelse af en bedrift eller arealer og evt. dyr.
<b>Produktionsenhed</b>	Alle aktiver, der finder anvendelse i en produktionssektor, såsom produktionssteder, parceller, græsarealer, udendørs arealer, bygninger til husdyr, lokaler til opbevaring af planter, vegetabiliske produkter, animalske produkter, råmaterialer og andre produkter af relevans for den pågældende produktionssektor
<b>Regnskab/dokumentation</b>	Virksomheder eller personer autoriseret til økologisk produktion skal løbende føre regnskab over alle ind- og udgående produkter. Regnskab/dokumentation skal foreligge ved kontrol.
<b>Samtidig drift</b>	Tilladelse til at drive både en økologisk og ikke-økologisk produktionsenhed i samme CVR-/CPR-nr. Der må ikke være tale om parallel avl.
<b>Samtidig omlægning</b>	Omlægning af hele bedriften på samme tid, inkl. besætning, græsarealer, og/eller bedriftens arealer som bruges til dyrkning af foder. Det betyder, at du, efter 24 måneder, kan sælge dyr, produkter fra dyrene og afgrøder fra produktionsarealer og foderproduktionsarealerne som økologiske.
<b>Tilbageholdelsestid</b>	Tiden fra behandling til dyret må slagtes. Tilbageholdelsestiden er dobbelt for økologiske dyr.
<b>Tilladelse</b>	Aktiviteten kan først påbegyndes når Landbrugsstyrelsen har givet tilladelse.
<b>Tredjelande</b>	Lande udenfor EU/EØS
<b>Vækstsæson</b>	Ved vækstsæson forstås perioden fra en afgrøde bliver sået, til den er høstklar.

**Økologierklæring**

Har erstattet den tidligere "Statusrapport for økologisk jordbrugsproduktion". Udstedes mindst en gang årligt på baggrund af landmandens indberetninger i Fællesskemaet (FS). Hvis der indsendes ændringer til FS kommer der ny økologierklæring.

**Økologistatuserklæring**

Dokument udstedt af leverandøren med entydig henvisning til partiets økologiske oprindelse og identitet. Kaldes også en partidokumentation.

# Bilag 13. Nyt i denne vejledning

Ændring		
Afsnit	Før	Denne vejledning
Lovgrundlag	Økologilov, lovbekendtgørelse nr. 39 af 15. januar 2020.	Økologilov, lovbekendtgørelse nr. 152 af 29. januar 2021.
Lovgrundlag	Ny tilføjelse.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Kontrolforordningen: Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) 2017/625 af 15. marts 2017 om offentlig kontrol og andre officielle aktiviteter med henblik på at sikre anvendelsen af fødevarer- og foderlovgivningen og reglerne for dyresundhed og dyrevelfærd, plantesundhed og plantebeskyttelsesmidler</li> <li>• ØFO: Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) 2018/848 af 30. maj 2018 om økologisk produktion og mærkning af økologiske produkter (finder i sin helhed anvendelse fra 1. januar 2022)</li> </ul>
Flere afsnit	Frist for indberetning i fællesskema i 2020.	Frist for indberetning i fællesskema 2021.
1.1	Ny tilføjelse.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Afkrydsning af om du tidligere har været autoriseret til økologisk jordbrugsproduktion.</li> </ul>
1.1	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Bygningsskitse såfremt der er bygninger på bedriften.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Bygningsskitse såfremt der er bygninger på bedriften. Du skal markere, hvilke bygninger, der bruges til hvad, og såfremt der ikke indgår bygninger i autorisationen, skal dette også fremgå af ansøgningen.</li> </ul>
2.6	Du behøver ikke bruge økologiske planter ved etablering eller genplantning af træer i din skov.	Du behøver ikke bruge økologiske planter ved etablering eller genplantning af træer i din skov, så længe den ikke har et omlægningstidspunkt.
2.8	Planter du vedplanter i vildtremiser, hegn og skov, behøver de ikke være økologiske, forudsat de ikke indgår i den økologiske produktion. Etablerer du derimod etårige planter i skov, hegn og vildtremiser, skal du bruge økologisk frø eller vegetativt formeringsmateriale. Der er dog de samme muligheder for dispensation til at bruge ikke-økologisk materiale som for produktionsarealer, se afsnit 14.3.	Planter du vedplanter i vildtremiser, hegn og skov, behøver de ikke være økologiske, forudsat de ikke indgår i den økologiske produktion. Etablerer du derimod etårige planter i skov, hegn og vildtremiser, skal du bruge økologisk frø eller vegetativt formeringsmateriale. Det vil sige, hvis du ønsker at plante f.eks. nøddehegn og bærbuske til sankning, vildtstriber eller blomsterbælter (med f.eks. bi-venlige planter), skal du anvende økologiske frø eller vegetativt formeringsmateriale. Der er dog de samme muligheder for dispensation til at bruge ikke-økologisk materiale via Organicxseeds.dk som for produktionsarealer, se afsnit 14.3.

3.1	Ny tilføjelse.	• Væksthuse. Når du dyrker i væksthuse, skal du i din indberetning i Fællesskemaet svare på, om du har væksthushproduktion, og om du dyrker i bundjorden eller i afgrænsede bede.
3.2	Det gælder for eksempel ændringer i forhold til tidligere indberettede oplysninger og ved erhvervelse af nye produktionsbygninger, ændringer af afgrøder, mv.	Det gælder for eksempel ændringer i forhold til tidligere indberettede oplysninger og ved erhvervelse af nye produktionsbygninger, ændringer vedrørende pålæsnings- og omlæsningssteder, ændringer af afgrøder, mv.
4	Der er rykket rundt på afsnit og tilføjet et afsnit 4.3.	Se kapitel 4.
4.1	Ny tilføjelse.	Dit regnskab skal være opdelt, så man nemt kan skelne de to produktionsenheder* fra hinanden.
5 5.2 5.3	Ny tilføjelse.	Hvis der løbende skal kunne leveres økologiske varer til mejeri/slagteri/ægpackeri, så anbefales det, at producentskiftet indsendes i god tid inden overdragelsesdatoen. Særligt hvis der indgår en ny økolog, og der skal udføres en autorisationskontrol.
5.1	Ny tilføjelse.	Ved indsendelse af producentskifte, der omfatter dyr, anbefales det at gøre opmærksom på dette i din henvendelse til Landbrugsstyrelsen.
5.2.1	Nyt afsnit.	Vedrørende producentskifte af hele eller dele af din økologiske bedrift til en eksisterende økolog.
6.1	Ny tilføjelse.	Hvis du udlejer bygninger til omlæsning, pålæsning eller samlestalde, så skal dette ligeledes anmeldes til Landbrugsstyrelsen.
6.2	Ny tilføjelse	Hvis du lejer bygninger til omlæsning, pålæsning eller samlestalde, så skal dette ligeledes anmeldes til Landbrugsstyrelsen.
9	Landbrugsstyrelsen kan også vælge at give en opfordring (vejledning). Denne bliver typisk givet ved mindre overtrædelser og kun hvis reglen ikke tidligere har været overtrådt.	Landbrugsstyrelsen kan også påpege et bagatelagtigt forhold. Dette anvendes alene ved mindre overtrædelser, og kun hvis reglen ikke tidligere har været overtrådt.
13	Revideret gennemgående.	Se kapitel 13.
14	Revideret gennemgående.	Se kapitel 14.
15.2	Der kommer nye krav til andelen af bælgplanter i sædskiftet, når EU's nye økologiforordning træder i kraft i 2021.	Vær opmærksom på, at der som følge af EU's nye økologiforordningen forventes at komme krav til andelen af bælgafgrøder i sædskifte i den kommende økologibekendtgørelse, som træder i kraft i 2022. Du kan med fordel holde øje med faglige nyheder fra Landbrugsstyrelsen.

15.3.1	Nyt afsnit om gødskning med ikke-økologisk afgasset biomasse.	Se afsnit 15.3.1.
16	Revideret gennemgående.	Se kapitel 16.
17	Revideret gennemgående.	Se kapitel 17.
18.1.4	Nyt afsnit om anvendelse af ikke-økologisk afgasset biomasse.	Se afsnit 18.1.4.
18.2	Ny tilføjelse.	Hvis du har opnået en dispensation for brug af ikke-økologisk frø eller plantemateriale via OrganicXseeds, er så-tidspunktet også vigtig at notere, da du hermed kan dokumentere, at du først har sået/plantet efter dispensation er givet.
18.2.3	Ny tilføjelse.	Eksempel på markskema til logbog for planteavl.
19	Revideret gennemgående.	Se kapitel 19.
20	Ny tilføjelse.	Som tommelfingerregel må du, som privatperson, indsamle det der kan være i en bærepose. Ønsker du at samle til salg på Naturstyrelsens arealer, skal du tage kontakt til Naturstyrelsen og forhøre dig om hvor store mængder du må indsamle og om der evt. er mulighed for at få en sankningsaftale, hvor du betaler for det du indsamler.
20.5	Ny tilføjelse.	Eksempel indtegning af indsamlingsområder i Internet Markkort samt eksempel på indsamlingslogbog.
23	Dine dyr må afgræsse visse foderafgrøder fra dine egne 1. års omlægningsmarker og fra 1. års omlægningsmarker med lejet græsningsret med op til 20 % af det samlede foderforbrug per kalenderår. Det gælder marker med flerårige afgrøder, for eksempel græs og lucerne. Du må også høste proteinafgrøder, som ærter, hestebønner, lupin, vikke og soja, der er sået, efter marken er begyndt omlægning*. Det er en forudsætning, at markerne ikke har været en del af din økologiske bedrift i de seneste 5 år. Se afsnit 23.4.2, hvis du har lejet græsningsret hos en ikke-økolog.	Dine dyr må afgræsse visse foderafgrøder fra dine egne 1. års omlægningsmarker og fra 1. års omlægningsmarker med lejet græsningsret med op til 20 % af det samlede foderforbrug per kalenderår. Det gælder marker med flerårige afgrøder, for eksempel græs og lucerne. Du må også høste proteinafgrøder, som for eksempel ærter, hestebønner, lupin, vikke og soja, der er sået, efter marken er begyndt omlægning*. Det er en forudsætning, at markerne ikke har været en del af din økologiske bedrift i de seneste 5 år. Vær opmærksom på, at hvis du har lejet græsningsret hos en ikke-økolog, se afsnit 23.4.2, er det en forudsætning, at der er givet nedsat omlægningstid på arealet inden reglen om de 20 % tages i brug.

23.4.2	Det er muligt at leje en græsningsret på en ikke-økologisk bedrift, hvis markerne kan sidestilles med marker, der enten er under omlægning* eller er økologiske. Det kræver, at du sender en ansøgning*, jf. reglerne om nedsat omlægningstid*, afsnit 13.3. Du skal også indberette lejet græsningsret i Fællesskemaet og aftalen om leje skal opbevares på bedriften.	Hvis du udsætter økologiske dyr eller dyr under omlægning på marker, der er søgt nedsat omlægningstid på, før dispensationen er givet, kan du, i tilfælde af afslag på ansøgningen, risikere, at dine dyr skal omlægges. Du skal også indberette lejet græsningsret i Fællesskemaet og aftalen om leje skal opbevares på bedriften.
24.1	Du må dog bruge op til 1 % ikke-økologiske urter, krydderier og melasse i forhold til kvægets foderration i tørstof per år.	Du må dog bruge op til 1 % ikke-økologiske urter, krydderier og melasse i forhold til kvægets foderration i tørstof per år, medmindre der er økologiske urter, krydderier og melasse til rådighed.
24.2.5	Ny tilføjelse.	Afsnit vedrørende særlige betingelser for dispensation til bindestald i 2022 til 2024.
25.2.3	Revideret gennemgående.	Se afsnit 25.2.3.
26.2	Hvis du vil afprøve nye hønelinjer, der ikke i forvejen findes som økologiske, kan du indtil 31. december 2020 søge om dispensation til at indsætte ikke-økologiske levkyllinger.	Hvis du vil afprøve nye hønelinjer, der ikke i forvejen findes som økologiske, kan du indtil 31. december 2021 søge om dispensation til at indsætte ikke-økologiske levkyllinger.
29.1.2	<b>Samtidig drift</b> Hvis du har mere end 2 bistader på din økologiske bedrift og ikke har mulighed for at omlægge dem til økologisk drift eller ikke ønsker at holde dem i bestøvningsøjemed, skal du søge om tilladelse til samtidig drift. På grund af reglerne for parallelavl, kan du ikke få tilladelse til samtidig drift, hvis du samtidig har økologiske bier. Du kan læse mere om ansøgningsprocedure og om betingelser for samtidig drift i kapitel 4.	<b>Samtidig drift</b> Hvis du har mere end to ikke-økologiske bistader på din økologiske bedrift (og sælger biernes honning som ikke-økologisk), men ikke ønsker eller har mulighed for at omlægge dem til økologisk drift, skal du søge om tilladelse til samtidig drift. Vær dog opmærksom på, at på grund af reglerne for parallelavl, kan du ikke få tilladelse til samtidig drift, hvis du samtidig har økologiske bier på din bedrift. Bemærk undtagelse ved bier i bestøvningsøjemed. Du kan læse mere om ansøgningsprocedure og om betingelser for samtidig drift i kapitel 4.
32.1	Du må ikke bruge hormoner og lignende stoffer til synkronisering af brunst, til fremkaldelse af brunst. Hormoner må ikke anvendes ved behandling af enkelt dyr med reproduktionsproblemer, herunder rutinemæssig afbrydelse af drægtighed. Behandling med hormoner er tilladt i forbindelse med et konkret sygdomstilfælde, hvor brunstfremkaldelse ikke er formålet.	Behandling med hormoner er tilladt i forbindelse med konkrete sygdomstilfælde. Men du må ikke bruge hormoner og lignende stoffer til synkronisering eller fremkaldelse af brunst, til fremkaldelse af brunst. Vi er opmærksomme på, at der kan opstå situationer, hvor det veterinærfagligt er korrekt at benytte sig af hormoner, uden at problemet er en decideret sygdomsdiagnose. Dette kunne fx være i situationer, hvor der under særlige omstændigheder er opstået risiko for tidlig drægtighed hos unge dyr. Hvis det i enkeltstående tilfælde skulle opstå ved uforudsete hændelser og dyrlægen vurderer, at drægtigheden ikke kan gennemføres uden komplikationer, kan drægtigheden afbrydes med hormoner, hvis

		<p>dyret genomlægges og genomlægningsdato og begrundelse noteres i husdyrlogbogen.</p> <p>Vi gør dog opmærksom på, at for tidlig drægtighed helt generelt bør undgås ved god management, og hvis der gentagne gange er behov for brug af hormoner til afbrydelse af for tidlig drægtighed på bedriften, kan det betragtes som en overtrædelse.</p>
Bilag 5	Ny tilføjelse.	Tilføjelse af antiparasitære midler.
Bilag 6	Revideret gennemgående.	Er nu identisk med bilag 4 i "Vejledning om økologi til jordbrugets forsyningsvirksomheder".



# Stikordsregister

- afgasset biomasse; 74; 75; 76; 77  
afhorning; 216; 217  
afskrækningsmidler, bistader; 186  
aktivstoffer; 79; 80  
aminosyrer; 124; 138; 151; 169; 179; 193; 203  
ammoniakkoncentration; 154  
anden virksomhedsaktivitet; 36
- barrodsplanter; 61  
bedøvelse; 213; 217  
Belgisk Blåhvidt Kvæg; 110  
brændselskorn; 36  
bøde; 40; 41
- CHR-øremærkning; 105  
Cryptosporidiose/Coccidiose; 209
- drikkevand  
fjerkræ; 151; 154  
får og geder; 169; 170; 172; 173; 174  
heste; 179; 180; 181; 183  
hjorte; 203; 204; 205  
kaniner; 193; 194; 196; 197  
kvæg; 124; 125; 130; 132  
svin; 138; 139; 144  
dyrskue; 110
- efterafgrøder; 63; 64  
elektrisk stød, svin; 140  
elhegn  
fjerkræ; 157  
får og geder; 170  
heste; 180  
kaniner; 194  
kvæg; 125  
embryonoverførsel; 216  
enkeltboks; 125; 127; 211
- farehytter; 144; 145  
fiskemel  
fjerkræ; 150  
svin; 136  
fjerpilning; 152; 153  
fluestik; 212  
folkehaver; 35  
frilandshytter; 126; 171  
fytoterapeutika; 208; 243; 245
- grøngødning; 63; 64; 70  
gårdsplads; 18
- halekupering; 170; 216; 217  
handlingsplan, fjerkræ; 153  
homøopatiske produkter; 208; 245  
høring; 37
- indberetning af nye arealer; 24  
individafprøvning; 110  
indskærpelse; 40; 41  
inseminering; 216
- kalvehytter; 127  
kastration, svin; 216; 244  
klimazoner; 141  
kloning; 216  
kontrolrapport; 15; 37; 218; 259  
kælvningsboks; 125  
køkken- og prydhaver; 18; 19  
kønssorteret sæd; 216
- læskur  
fjerkræ; 154  
får og geder; 171  
geder; 174  
heste; 182  
hjorte; 206  
kvæg; 126; 132  
svin; 146  
løsdrift; 126; 130; 171
- madrasser, kvæg; 127  
maskinstation; 33; 36; 45; 221  
mekanisk ukrudtsbekæmpelse; 78  
mikroorganismepræparater; 73  
mikroorganismer; 73; 80; 231; 232; 248  
måtter, kvæg; 127
- nonfood-produkter; 218; 222  
nye arealer; 24  
nyttehaver; 35  
næbtrimning; 217  
næseringning; 217
- Operation Paratuberkulose; 217  
Orbesealer; 209; 214  
overbrusning; 145
- plantesygdomme; 78; 79  
prydhaver; 20  
påbud; 40  
påbud om genomlægning; 40
- redebygningsmateriale, kaniner; 194  
redebygningsmateriale, svin; 139  
rengøringsprocedure; 14; 45  
eksempel; 257  
rugeægproduktion; 102; 104; 111; 147; 163; 214
- salgsforbud; 40  
Salmonella Dublin; 217  
sengebåse; 127; 128; 253; 255  
skadedyr, planteavl; 78  
slibning af tænder; 217  
slæt; 46; 48  
spaltegulv  
får og geder; 171  
kvæg; 127; 132  
svin; 141  
sporbarhed; 38; 225  
sporelementer; 208  
sprøjtejournal; 91; 92

strømførende tråde  
får og geder; 170  
heste; 180  
kaniner; 194  
kvæg; 125  
svin; 139  
støvbading; 155  
suttebehov; 125; 170; 210  
sygesti; 211  
sædskifte; 35; 70  
sølebad; 145

telte, svin; 144; 145  
temperaturregulering, svin; 139; 145; 211  
tilbagekaldelse af autorisation; 40  
træ og træprodukter; 21; 68

udendørs løbegårde; 115

vandfugle; 154; 159  
vedplanter; 22; 68  
vilde bær; 21  
vilde nødder; 21  
vinddrift; 45; 81  
vitaminer; 124; 138; 151; 169; 179; 193; 203; 213;  
247

zinkoxid; 208

økologikontrolkode; 221; 222; 224; 226  
økologistatuserklæring; 25; 218; 219; 228





Landbrugsstyrelsen  
Augustenborg Slot 3  
6440 Augustenborg

[www.lbst.dk](http://www.lbst.dk)